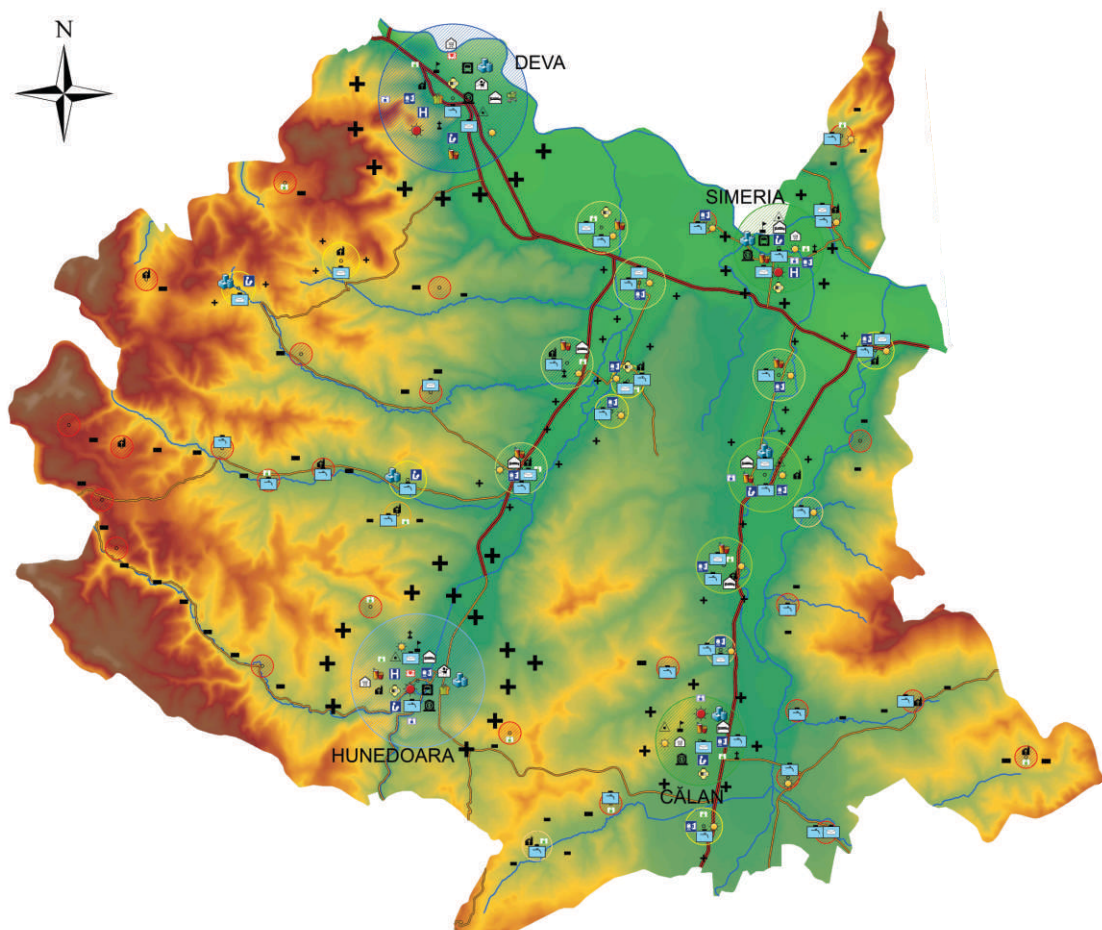

Gabriel-Cristian Dobrei

Conurbația Deva - Hunedoara.

Studiu de Geografie aplicată

Presa Universitară Clujeană

GABRIEL-CRISTIAN DOBREI

CONURBAȚIA DEVA-HUNEDOARA
STUDIU DE GEOGRAFIE APLICATĂ

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2015

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. emerit Vasile Surd

Conf. univ. dr. arh. Adrian Iancu

Conf. univ. dr. Octavian-Liviu Muntean

Conf. univ. dr. Constantin Vert

Conf. univ. dr. Vasile Zotic

**Coperta I: *Structuri cu rol de loc central
în cadrul conurbației Deva–Hunedoara***

ISBN 978-973-595-901-2

© 2015 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

**Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro>**

CUPRINS

Prefață	5
Cap. 1. Bazele teoretice și metodologice ale organizării spațiului geografic....	7
1.1. Spațiul geografic și sistemele de așezări	7
1.2. Conurbația – definiție, structură și rol în cadrul sistemului de așezări	13
Capitolul 2. Suportul fizico-geografic.....	19
2.1. Substratul geologic – suport pentru dezvoltarea conurbației.....	19
2.2. Morfologia, geomorfologia și procesele geomorfologice.....	21
2.3. Repartiția altitudinală, expoziția și declivitatea reliefului.....	27
2.4. Aspecte climatice	30
2.5. Rețeaua hidrografică	34
2.6. Solurile, vegetația și fauna	39
Cap. 3. Utilizarea terenurilor	42
3.1. Noțiuni generale și clasificarea utilizării terenurilor.....	42
3.2. Schimbări ale utilizării terenurilor în cadrul conurbației	53
Cap. 4. Dinamica populației.....	58
4.1. Evoluția populației.....	58
4.2. Structura etnică	72
4.3. Densitatea populației	74
4.4. Structura ocupațională.....	76
Cap. 5. Evoluția teritorială a așezărilor	80
5.1. Organizarea administrative	87
5.2. Așezările urbane	96

5.3. Așezările rurale	116
5.4. Noi zone de extindere teritorială la nivelul conurbației	135
Cap. 6. Căile de comunicație în cadrul conurbației	145
6.1. Căile ferate	146
6.2. Căile rutiere	152
6.3. Propuneri de îmbunătățire a rețelei de transport	157
6.4. Circulația în mediul urban	161
Cap.7. Sistemul de așezări	171
7.1. Distribuția așezărilor	171
7.2. Clasificarea așezărilor	175
7.3. Dotările cu rol central	182
7.4. Ierarhizarea așezărilor în cadrul conurbației	216
7.5. Zonele de influență ale așezărilor din cadrul conurbației	223
7.6. Structura sistemului de așezări	246
7.7. Conurbația Deva–Hunedoara, structură, funcție și polarizare în teritoriu	250
Cap. 8. Dualismul funcțional Deva–Hunedoara	269
8.1. Zonele funcționale la nivelul conurbației	275
Cap. 9. Strategia de dezvoltare a conurbației Deva–Hunedoara	291
9.1. Model de dezvoltare a conurbației Deva–Hunedoara	303
Concluzii generale	309
Bibliografie	312
Anexe	316

PREFAȚĂ

Procesul intens de urbanizare la care omenirea a asistat în ultimii 200 de ani a creat nenumărate așezări și grupuri de așezări urbane, producând schimbări ireversibile în amenajarea și organizarea teritoriului. Dintre grupările de așezări conurbațiile reprezintă o categorie aparte, o categorie născută din necesitatea de colaborare între două sau mai multe așezări pentru a oferi condiții optime de viață locuitorilor proprii.

Ignorate sau adesea confundate cu aglomerațiile urbane sau cu ariile metropolitane, conurbațiile au fost identificate în toate țările cu un grad mare de urbanizare. Pentru întâia oară conurbațiile au fost descrise în Marea Britanie, țară cu un vast sistem urban, apoi în Franța, Țările de Jos, Germania devenind gradual recunoscute la nivel mondial. În România studiul conurbațiilor s-a lăsat mult așteptat, rețeaua urbană fiind slab dezvoltată până la începutul anilor 1950. Industrializarea de tip sovietic a declanșat urbanizarea intensivă din anii 1960-1970 și a deschis practic poarta către identificarea primelor structuri de tip conurbație. Gustav Gusti a fost primul autor care a menționat zonele Galați–Brăila, Iași–Roman, Arad–Timișoara și Deva–Hunedoara drept zone cu potențial de conurbație, deschizând astfel poarta pentru viitoare studii asupra acestor zone.

Lucrarea de față își propune studierea în detaliu a zonei Deva–Hunedoara, denumită în continuare „Conurbația Deva–Hunedoara” pentru a înțelege modul în care aceasta s-a format, funcționează dar și cum se va dezvolta. În final mai trebuie menționat faptul că în procesul de elaborare al acestei lucrări o mare parte a muncii a reprezentat-o culegerea datelor de la diferite instituții, volumul prezentat fiind unul foarte mare. Nu trebuie neglijat nici faptul că această lucrare nu poate fi încadrată într-un singur domeniu de studiu, nu este nici o lucrare monografică, nici o lucrare statistică, nici un studiu de planificare teritorială sau de geografie regională, reprezintă o împletire a tuturor acestora, devenind o sursă valoroasă de informare pentru specialiști, cercetători, autorități locale și nu în ultimul rând oameni simpli dornici să cunoască locul în care trăiesc.

Acestea fiind spuse consider că lucrarea de față reprezintă primul studiu integrat al unei zone cu potențial de conurbație din România, studiu bazat pe ideea că un teritoriu complex trebuie analizat în profunzime din diferite perspective înainte de implementarea oricărei măsuri de planificare teritorială.

Autorul

CAPITOLUL 1

BAZELE TEORETICE ȘI METODOLOGICE ALE ORGANIZĂRII SPAȚIULUI GEOGRAFIC

1.1. Spațiul geografic și sistemele de așezări

Conform D.E.X. – **spațiu**, *spații*, s. n. 1. (Fil.; la sg.) – *formă obiectivă și universală a existenței materiei, inseparabilă de materie, care are aspectul unui întreg neîntrerupt cu trei dimensiuni și exprimă ordinea coexistenței obiectelor lumii reale, poziția, distanța, mărimea, forma, întinderea lor.* În geografie noțiunea de spațiu este utilizată în multe ocazii alături de un adjectiv care îi conferă o înțelegere mai bună și un spectru mai restrâns de percepție, astfel putem vorbi despre spațiu urban, rural, agricol, forestier sau montan.

Spațiul geografic are o multitudine de proprietăți care îl definesc și îl fac unic. Ioan Ianoș (1987, pag. 9)¹ consideră că aceste proprietăți ale spațiului geografic pot fi împărțite în două categorii: *metrice*, care se referă exclusiv la caracteristicile cantitative ale spațiului exprimate prin unghiuri, distanțe, suprafețe, volume etc. și *topologice* cum ar fi multidimensionalitatea, continuitatea, coerența, organizarea, toate fiind exprimate calitativ.

Dezvoltând categoriile identificate de către I. Ianoș putem considera următoarele trăsături definitorii pentru toate subtipurile spațiului geografic: este finit, putând fi determinat prin tehnici de măsurare; este variabil, având o dinamică accentuată; este structurat pe nivele, existând o multitudine de subspații cum ar fi cel climatic, geomorfologic, economic etc.; este perfectibil fiind supus unor schimbări continue; este complex, complexitatea fiind determinată de interacțiunea între componentele fizico-geografice și umane și nu în ultimul rând poate fi organizat, modelat pentru a îndeplini nevoi specifice.

¹ Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Editura Academiei, București

Odată cu apariția omului natura a fost supusă unor transformări profunde în ceea ce privește spațiul terestru. Omul a „modelat” natura după propriile nevoi legate de spațiu de locuit și spațiu pentru practicarea agriculturii, însă aceste „modelări” nu au ținut cont de toleranța naturii și de pagubele aduse acesteia.

V. Surd (2005, pag. 4)² consideră că *“organizarea spațiului de către om s-a realizat odată cu apariția lui ca ființă rațională capabilă de a se situa deasupra lumii naturale și de a-și modela spațiile create în raport cu nevoile individuale și colective”*. Întradevăr, orice formă de organizare a spațiului, oricât de primitivă, poate fi considerată un atribut strict uman.

Odată cu trecerea omului de la etapa de culegător-vânător la etapa de păstor-agricultor au loc o serie de transformări importante în amenajarea și organizarea spațiului. Omul devine conștient de spațiul vast care îl înconjoară și astfel apar primele încercări de identificare și delimitare a acestuia. În același timp o conștientizare a spațiului și a unei alte așezări a dus inevitabil la concurență și la o dorință de a stabili așezarea mai puternică, de a *ierarhiza*. În timp așezările mai puternice, mai numeroase și mai bine poziționate, au devenit primele nuclee de orașe, adevărate centre de comandă asupra așezărilor mai slab dezvoltate.

Viziunea convențională este că orașele s-au format după Revoluția Neolitică, care a adus agricultura și astfel a permis susținerea unei populații umane mai numeroase, deci posibilitatea dezvoltării primelor orașe.³ Descoperirea agriculturii a încurajat populațiile de vânători-culegători să își abandoneze viețile nomade și să se alăture populațiilor de agricultori care existau deja în orașe. Densitatea crescută a populației umane, generată de agricultură, a creat condițiile necesare ca o parte a populației să întreprindă activități apropiate de cele întâlnite astăzi în orașe. Astfel o parte a populației a renunțat la agricultură și a trecut la dezvoltarea de activități economice, comerciale și/sau activități culturale, lucru care a permis apariția primilor gânditori și dezvoltarea societății umane.

² Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen, (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

³ Bairoch, P. (1988), *Cities and Economic Development*, University of Chicago Press, Chicago

Un alt punct de vedere interesant care susține teoria apariției orașelor după apariția agriculturii sedentare este cel a lui Vere Gordon Childe (citată, P. Bairoch, 1988) care susține că o așezare poate fi clasificată ca oraș doar dacă deține un surplus de hrană pe care apoi să îl folosească în relațiile de schimb cu alte așezări pentru obținerea resurselor care nu sunt disponibile pe plan local.

Un punct de vedere cu totul opus, astăzi aproape în totalitate combătut, este acela conform căruia orașele au precedat agricultura, punct de vedere susținut de către Jane Jacobs (1969)⁴ în cartea “The Economy of Cities”. Aceasta susține ideea conform căreia descoperirea unei resurse naturale valoroase permite formarea unei economii primitive care apoi duce la descoperirea agriculturii.

Oricare ar fi însă modelul după care orașele au luat naștere oamenii de știință recunosc momentul ca fiind cea mai importantă schimbare de comportament a strămoșilor noștri, schimbare care a dus la o evoluție în științe, religie și cultură și care nu ar fi putut avea loc în afara orașului în comunități izolate.

În jurul primelor orașe gravitau o multitudine de așezări rurale, permanente sau semipermanente (în funcție de climat) care prin specificul lor (așezări de vânători, așezări de agricultori, cariere, tabere de prelucrare a lemnului) au particularizat spațiul geografic din apropiere, iar prin modul în care acestea interacționau cu orașul (prin schimbul de materii prime) au creat o *pseudo ierarhie* ce poate fi socotită ca precursora a conceptului de spațiu geografic funcțional.

I. Ianoș (1987, pag. 15)⁵ *“consideră că spațiul geografic funcțional este conceput ca un spațiu în care așezările formează un ansamblu clar ierarhizat și că interacțiunile care au loc într-o astfel de entitate teritorială sunt orientate spre mai multe puncte nodale de diferite ranguri”*. Autorul mai sus citat consideră că în acest cadru, al spațiului geografic funcțional, sistemul de așezări nu trebuie privit exclusiv sub aspectul rețelei de așezări ci mai degrabă trebuie considerat un tot care înglobează relațiile dintre fiecare așezare în parte și teritoriul adiacent. Privită în această manieră rețeaua de așezări dintr-un anumit teritoriu devine sistem funcțional de bază, ea fiind grefată pe un

⁴ Jacobs, Jane (1969), *The Economy of Cities*, Random House Inc, New York

⁵ Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Editura Academiei, București

spațiu geografic complex, spațiu pe care însă îl determină și îl organizează după nevoile populației, respectând legiile și principiile de amenajare a teritoriului.

Amenajarea teritoriului și implicit a sistemului de așezări trebuie să țină cont de principiile generale de amenajare a teritoriului și de nivelele la care acestea se pretează. După V. Surd și colab.(2005, pag. 11-13)⁶ principiile generale ale amenajării teritoriului sunt: principiul economisirii terenului; principiul stabilității structurale și funcționale a teritoriului; principiul accesului optim la utilități; principiul satisfacerii nevoilor umane de bază (hrană, adăpost, instruire); principiul continuității spațiale a utilităților complementare; principiul intervențiilor și substituțiilor discrete; principiul distribuției și evidențierii optime a categoriilor de spații cu valoare ecologică și peisagistică; principiul spațiu optim-randament maxim; principiul integrării funcțional-teritoriale optime a tuturor componentelor (naturale și antropice), conform intențiilor de organizare a spațiului; principiul corelării optime cu alte niveluri de organizare a teritoriului de același rang taxonomic și subordonării ierarhice (din punct de vedere funcțional) în raport cu alte niveluri taxonomice; principiul efectului negativ minim; principiul adaptabilității maxime, în viitor, a elementelor natural-teritoriale și a celor de factură antropică; principiul construcției și reconstrucției de spații ecologice; principiul armonizării vieții sociale; principiul prezervării de spații adecvate.

În ceea ce privește nivelele de organizare și amenajarea a teritoriului acestea sunt, la modul general, specifice fiecărui stat în parte, iar legile prin care sunt aprobate aceste nivele precum și modul de organizare sunt considerate printre cele mai importante dintr-o țară. Nu trebuie omisă evoluția istorică a ansamblului de așezări, în special acelor urbane, care au definit în timp relații speciale de colaborare și dualități funcționale, ca în cazul nostru.

În România Legea 350 din 6 iunie 2001 (*Legea privind amenajarea teritoriului și urbanismului*) prezintă nivelurile holarhice ale planurilor de amenajare și conținutul acestora, documentația fiind împărțită în două categorii distincte: *planurile de amenajare a teritoriului* și *documentațiile de urbanism*.

⁶ Surd, V., Bold, I., Zotici, V., Chira Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

În completarea Legii 350 din 6 iunie 2001 s-a emis Legea 351 din 24 iulie 2001 – *Lege privind amenajarea teritoriului național– secțiunea a IV-a – Rețeaua de localități*. Această Lege este una extrem de importantă, aceasta stipulând cadrul organizațional pentru ierarhizarea așezărilor urbane și rurale. De asemenea Legea prevede un cadru legal pentru dezvoltarea teritoriului în jurul marilor municipii și orașe din România, prin asocierea voluntară, respectiv formarea de entități independente însă fără personalitate juridică.

Pentru dezvoltarea unui sistem național de așezări funcțional care să ofere echilibru în organizarea și amenajarea teritoriului național este importantă existența unei ierarhizări corecte care să nu țină cont numai de criteriul administrativ și demografic. Ideal putem tinde către o ierarhizare bazată pe puterea de concentrare a așezării exprimată prin instituții, funcții și locuri cu rol central împreună cu o identificare corectă a centrelor de greutate critice în cadrul teritoriului național și centrată pe căile naturale de comunicații care să faciliteze accesul populației la cât mai multe bunuri și servicii.

De-a lungul timpului geografii au creat diferite ierarhizări ale așezărilor la nivel național, după principiile exprimate mai sus, scopul final fiind acela de a surprinde întregul complex teritorial de sisteme de așezări. Printre cele mai complexe modele se numără cel propus de E. Molnar, A. Maier și N. Ciangă dar și cel al lui V. Surd.

E. Molnar, A. Maier și N. Ciangă (1975) menționează că *“puterea de polarizare a unei așezări este direct proporțională cu potențialul socio-economic și demografic al acesteia și invers proporțională cu distanța dintre localități”*. Aceștia identifică șapte trepte pe care sunt cuprinse centrele de convergență, începând de la capitala țării înspre centrele de comună. Pe de altă parte V. Surd (2003, pag. 174-176) identifică nouă categorii de centre de polarizare a teritoriului național pe baza funcțiilor și dotărilor cu rol de loc central.

Din cele prezentate mai sus observăm că există interes, cel puțin din partea mediului academic, pentru elaborarea și punerea în aplicare a unor noi ierarhii în vederea corectării deficiențelor sistemului actual de așezări.

O problemă comună celor trei categorii de ierarhizări exemplificate anterior se referă la statutul, forma și organizarea structurilor asociative supraorășenești cum ar fi zonele metropolitane, grupările urbane, sistemele

urbane, microregiunile, aglomerațiile și conurbațiile. Problema nu se rezumă la posibilitatea sau imposibilitatea identificării unor astfel de structuri, ci la faptul că legislația în vigoare nu oferă posibilitatea acestor structuri de a obține statut juridic, nu permite înființarea lor și nici schimbarea actualei structuri organizatorice a țării.

Crearea unor astfel de structuri este permisă actualmente doar prin înființarea de asociații de dezvoltare comunitare formate prin participarea consiliilor locale ale unităților administrative componente împreună cu consiliul județean din care unitățile administrative fac parte. Astfel de demersuri au fost întreprinse în județul Cluj unde Consiliul Județean Cluj împreună cu consiliile locale din Cluj-Napoca și 16 comune învecinate au format „Asociația de dezvoltare intercomunitară Zona Metropolitană Cluj”⁷ sau în județul Hunedoara unde Consiliul Județean Hunedoara împreună cu consiliile locale Deva, Hunedoara, Simeria, Călan, Băcia, Peștișu Mic și Cârjiți au format „Asociația de dezvoltare intercomunitară Conurbația Corvina”⁸. În ambele cazuri asociațiile formate au personalitate juridică însă acțiunile lor legale sunt limitate și se referă în principiu la depunerea de proiecte comune pentru toate așezările, proiecte cum ar fi modernizarea infrastructurii rutiere, alimentarea cu apă, energie electrică și gaze.

Considerăm că este de o deosebită importanță modificarea legislației actuale și introducerea unor noi structuri administrative de genul zonelor metropolitane și a conurbațiilor, structuri formate prin libera asociere a localităților, decisă prin referendum și decretate prin lege de către Parlament.

Asemenea structuri ar aduce o serie de avantaje locuitorilor, cum ar fi reducerea numărului de primari și de consilieri, acces egal și nemărginit pentru toți locuitorii la toate structurile și serviciile oferite de către structura supraorășenească, o mai bună gestionare a fondurilor pentru dezvoltarea echitabilă a structurii, posibilitatea creării unei rețele de transport în comun pentru toată structura dar și posibilitatea elaborării de proiecte de dezvoltare cu impact asupra întregii structuri.

Deși avantajele unor astfel de structuri supraorășenești sunt evidente, există și o serie de rezerve venite atât din partea autorităților centrale și

⁷ <http://www.cjcluj.ro/zona-metropolitana-urbana/>

⁸ <http://www.cjhunedoara.ro/documente/Proiect%20de%20hoarare%20Conurbatie.pdf>

locale cât și din partea populației, cele mai importante fiind legate de schimbarea cuantului taxelor locale odată cu adoptarea unei noi structuri administrative, lipsa de reprezentativitate a cetățeanului în consiliul noii structuri, ineficiența în gestionarea problemelor specifice unor comunități locale dar și pierderea identității locale.

Un prim pas către recunoașterea administrativă a unor noi structuri supraorășenești a fost făcut prin modificările aduse Legii 351/2001 odată cu aprobarea Legii 106/2010. Aceasta, în forma aprobată, nu sprijină neaparat crearea unor noi structuri supraorășenești ci oferă mai degrabă posibilitatea de restructurare administrativă, după cum se arată în articolul 4. alineatul 2¹, conform căruia: *„este posibilă înființarea de municipii noi prin unificarea unuia sau mai multor municipii cu unul sau mai multe orașe și/sau mai multe comune din imediata vecinătate”*. Se pune atunci problema ce statut va avea acest municipiu? Ce rang în ierarhia națională? Ce structură internă? Ce denumire?

Consider că prezenta lege ar fi fost extrem de utilă în contextul în care ar fi definit și o serie de termeni folosiți cu succes în studiile de geografie (conurbație, zonă metropolitană, sistem urban) și ar fi oferit cadrul legal pentru înființarea lor. Însă cu toate aceste lipsuri inițiativa legislativă este lăudabilă și oferă posibilitatea de unificare acelor unități teritorial-administrative care au o colaborare strânsă și se află la distanțe îndeajuns de mici una de alta pentru a putea crea un nou municipiu. Un „nou municipiu” ar putea fi creat și prin unificarea municipiilor Deva și Hunedoara având în vedere distanța relativ mică de doar 13 kilometri între ele, însă consider că acest “municipiu” este o conurbație: „Conurbația Deva–Hunedoara”.

1.2. Conurbația – definiție, structură și rol în cadrul sistemului de așezări

Conform Oxford Dictionary o conurbație este *„o zonă urbană extinsă formată din unirea suburbiilor unor orașe mai mici cu un oraș central mare”*⁹. Etimologia cuvântului provine din latinescul *con* (împreună) și *urbus* (oraș) însemnând orașe împreună sau orașe împreunate, termenul fiind neologism de la începutul secolului 20.

⁹ <http://oxforddictionaries.com/definition/english/conurbation>

Termenul de conurbație a fost folosit pentru prima dată de către urbanistul englez Patrick Geddes în cartea sa „Orașe în evoluție” (1915, pag. 25-45). În urma studiului asupra evoluției sistemului urban de la începutul anilor 1900 din Marea Britanie acesta consideră conurbația ca fiind *„o arie extinsă formată din mai multe orașe de dimensiuni diferite care prin creșterea populației și extindere teritorială s-au unit ca să formeze o zonă urbană și industrială continuă”*¹⁰.

Definiția de mai sus este sugerată de către Geddes în timp ce analizează zona Londrei unde observă cum de-a lungul timpului orașe mici și sate s-au cotoptit formând un oraș-regiune, *Greater London*. P. Geddes mai impune încă o condiție a existenței conurbațiilor și anume legătura de transport. Acesta considera, în anul 1915, că este convenabil ca două sau mai multe orașe să formeze o conurbație dacă omul de rând nu risipește mai mult de o oră pe zi pentru a ajunge la/de la locul de muncă. În continuare conceptul de conurbație a fost dezvoltat de către „Comitetul Interdepartamental pentru Mediul Social și Dezvoltarea Economică” (Interdepartamental Committee on Social and Economic Research) care în anul 1931 considera conurbația drept: *„o arie urbană construită continuă, ocupată de o serie continuă de clădiri, fabrici, parcuri urbane și locuri de joacă și alte construcții care nu este separată de către terenuri tipice ruralului”*¹¹. În scurt timp acest tip de arie a primit numele de „Brick and Mortar”, *„zonă cărămidă și mortar”* datorită efectului vizual puternic pe care îl avea în contrast cu zonele rurale învecinate.

Definiția conurbației din anul 1931 a fost completată de către Biroul de Recensământ din Marea Britanie în anul 1951 astfel: *„conurbația se bazează pe unitățile administrației publice locale, cu luarea în considerare a densității populației. O localitate poate fi luată în considerare pentru includerea într-o conurbație dacă este atașată puternic de unul din centrele conurbației pentru muncă, cumpărături, învățământ superior, activități sportive sau divertisment”*¹². Folosirea excesivă a termenului de conurbație în Marea Britanie a însemnat în cele din urmă decăderea acestuia și a atras reticența geografilor britanici care în ultimii ani s-au orientat către termeni noi: regiunea policentrică sau orașul-regiune.

¹⁰ Geddes, P.(1915), *Cities in evolution*, Williams & Norgate, London

¹¹ G. W. S. Robinson, *British Conurbations in 1951*, *** articol scanat, baza de date J Store

¹² John. B. Parr, *Spatial Definitions of the City: Four Perspectives*, Urban Studies, vol 44, February 2007

Revenind la definiția din 1951 se observă faptul că densitatea populației reprezintă un factor crucial în delimitarea conurbațiilor datorită existenței unor diferențe evidente între populația rurală și populația urbană. Populația din mediul urban este cea care, datorită stilului de viață, influențează apropierea a două sau mai multe orașe și într-un final duce la crearea de conurbații.

Importanța densității populației în cadrul conurbației a reprezentat un punct important și pentru geografia franceză. Jaqueline Bejeau-Garnier (1971, pag. 239)¹³ consideră că o conurbație poate fi definită doar prin satisfacerea concomitentă a două condiții: *prima se referă la geneză* (orașele din cadrul conurbației s-au dezvoltat independent; juxtapunerea având loc ca urmare a nevoii de conlucrare în vederea rezolvării unor probleme de interes reciproc), iar *a doua se referă la o densitate urbană minimă*; ca număr de orașe și număr de locuitori (două orașe mici învecinate, nu au de rezolvat probleme comune deci nu pot forma o conurbație).

În România problematica conurbațiilor a fost dezbătută relativ puțin datorită particularităților sistemului urban (dezvoltarea slabă a orașelor împreună cu numărul mare de orașe industriale create forțat) astfel că nu este nici o surpriză că prima încercare de a delimita conurbații este integrată într-un studiu asupra sistemului național de așezări. Gustav Gusti (1974, pag 114)¹⁴ face referire la „*formațiuni sistemice macroteritoriale ce se pot constitui fie între subsisteme alăturate, fie între subsisteme care dispun de o relativă complexitate de profil, fie între funcțiile cu același profil a unor subsisteme monospecializate*”. Fără prea multe alte detalii acesta dă exemplu sistemele Galați-Brăila și Deva–Hunedoara ca fiind sisteme complexe cu potențial mare de cooperare.

În ultimii ani, ca urmare a procesului intensiv de urbanizare, conceptul de conurbație a început să își piardă sensul strict, fiind transformat și împins către noile concepte folosite în planificarea urbană. Astfel conceptul de „*regiune urbană policentrică*” este foarte similar celui de conurbație, unii autori sugerând chiar că acesta a fost sugerat chiar de către P. Geddes în

¹³ Bejeau-Garnier, J., Chabot. G. (1971), *Geografia urbană*, (traducere din franceza, V. Garbacea) Editura Științifică, București

¹⁴ Gusti, G. (1974), *Forme noi de așezare. Studiu prospectiv de sistematizare macroteritorială*, Editura Tehnică, București

timp ce încerca să definească termenul de conurbație, el folosind termenul de oraș-regiune (city-region).

Termenul de regiune urbană policentrică a câștigat teren în fața termenului de conurbație începând cu anii 1980 când geografia, economiștii și urbaniștii folosesc termenul pentru a descrie relațiile interurbane între conurbații binecunoscute. Cel mai bun exemplu este dat de către A. Romein (2004)¹⁵ care consideră conurbațiile din bazinul Rurh precum și cele din Olanda ca fiind regiuni policentrice. De asemenea Romein consideră că *„noțiunea de policentricitate se referă în principal la existența unui număr de centre urbane într-o anumită zonă. Sensul său derivă totuși din tiparele și dinamica funcțională a interrelațiilor și cooperarea (față de concurență) între aceste centre”*¹⁶.

Considerând cele enunțate anterior se observă că regiunea policentrică (ca și conurbația) se bazează și există datorită relațiilor de cooperare dintre centrele urbane, deci putem considera că regiunea policentrică reprezintă evoluția conceptului de conurbație.

Sintetizand conținutul definițiilor și teoriilor anterior prezentate constatăm același colorar ideatic comun, care constituie suportul elaborării unei definiții acceptabile și „acoperitoare” asupra conceptului de conurbație. Astfel definim conurbația ca fiind *„o arie urbană extinsă, policentrică, aflată în contiguitate teritorială între a cărei componente apar relații strânse de colaborare în vederea rezolvării unor nevoi de interes comun, rezultate ca urmare a evoluției lor plan-spațiale și a distribuției diferențiate, cantitativ și calitativ a funcțiilor, respectiv a dotărilor cu rol de loc central”*.

În cadrul acestui angrenaj teritorial, dominat de forțe centripete pot fi cuprinse și așezări rurale interpușe între polii urbani majori, care contribuie diferențiat la susținerea întregului edificiu, ca parte integrantă a acestuia. În definirea unei conurbații specificul național acționează cu forță decisivă (ca în exemplul nostru). În România specificul rețelei naționale de așezări în care cel mai important centru urban depășește de puțin 2 milioane de

¹⁵ Romein, A. (2004), *Spatial planing in competitive polycentric urban regions: some practical lessons from Northwest Europe*, in CityFutures –An international conference on globalism and urban change, Chicago

¹⁶ Tradus după *„The notion of polycentricity basically refers to the existence of a number of urban centres in a certain area. It derives its meaning however from the patterns and dynamics of functional interrelations and co-operation (versus competition) between these centres”*

locuitori și în care marea majoritate a așezărilor de rangul 2 au sub 100.000 de locuitori este imposibil să definim conurbații milionare precum cele din Marea Britanie, Franța, Germania sau alte state cu potențial demografic extrem de ridicat.

În cadrul unei conurbații este extrem de important de stabilit structura inițială, astfel deși înglobate într-un ansamblu comun orașele încearcă să își păstreze identitatea și încearcă să ajungă la un echilibru. Jaqueline Bejeau-Garnier (1971) menționează următorul fapt: *„conurbațiile se află în echilibru instabil, orașele păstrându-și cu greu individualitatea acest lucru fiind o consecință directă a apropierii spațiale și a amplificării legăturilor de transport în teritoriu”*.

De cele mai multe ori structura conurbației este una bipolară formată din două municipii sau orașe de mărime apropiată. Cele mai comune exemple de conurbații bipolare, citate în literatură, sunt Mineapolis–St. Paul în S.U.A. sau Mannheim–Ludwigshafen în Germania. Există însă și conurbații formate din mai multe nuclee inițiale cum ar fi Lille–Rubaix–Tourcoing în Franța, Silezia Superioară în Polonia, Duisburg–Dortmund în bazinul Ruhr din Germania sau conurbația Potteries în Marea Britanie.

Un aspect esențial în ceea ce privește formarea conurbațiilor se referă la cooperarea interurbană în vederea soluționării unor probleme comune. Bejeau-Garnier consideră că principalele probleme se regăsesc în domeniul transportului, acesta fiind factorul decisiv care întărește legătura în cadrul conurbației. Alte probleme se referă la alimentarea comună cu apă, gaz și electricitate la care se adaugă managementul deșeurilor și gestiunea spațiilor ecologice. În actualul context socio-economic global considerăm că este necesară și abordarea problematici complementarității funcționale. În cazul nostru orașul Hunedoara are prin excelență funcție industrială, Deva fiind polul administrativ și cultural al întregului ansamblu.

Geneza și evoluția unei conurbații este un proces îndelungat. Aceeași autoare (Bejeau-Garnier, 1971, pag 242) consideră că: *„orașele ajung să formeze o conurbație pe parcursul dezvoltării lor. În primele stadii, două orașe pot avea relații dar sunt prea îndepărtate pentru a forma o conurbație. Dezvoltarea și rapiditatea transporturilor modern a făcut posibilă apropierea necesară”* și *„prin dezvoltarea lor, ele tind să se contopească într-un ansamblu urban”*.

Trebuie reținut și faptul că în decursul evoluției sale o conurbație trece prin trei faze distincte (Bejeau-Garnier, 1971, pag 242). În faza inițială orașele din conurbație sunt îndepărtate, iar relațiile de comunicare între nuclee sunt sporadice. În faza intermediară legăturile dintre nuclee devin tot mai intense iar, „...conurbația se desfășoară în lungul drumurilor care leagă elementele acesteia” (Bejeau-Garnier, 1971, pag 242). Autoarea mai menționează că *“în timpul acestei apropieri, deseori unul dintre orașe își câștigă întâietatea, subordonându-le pe celelalte”*. Referindu-se la ultima fază a evoluției aceasta menționează că *„este imposibil să distingă orașele inițiale”*. Dacă acceptăm existența celor trei faze în geneza unei conurbații cazul nostru se află la finalul fazei doi și începutul fazei a treia când se conturează cu claritate un organism unitar și complex, Deva adjudecându-și prioritatea în această competiție bipolară.

Pe departe, cea mai importantă problemă legată de existența unei conurbații a fost întotdeauna rolul ei în cadrul sistemului de așezări. În Marea Britanie conurbația a avut a avut inclusive rol administrative, în anul 1951. În România în mod legal conurbațiile nu există, ultimele modificări ale Legii 351/2001 fiind confuze, iar conceptul pe care îl promovează fiind unul de restructurare a localităților, de unire administrativă nu de cooperare funcțională.

În afara rolului definit legal este foarte important de înțeles faptul că o conurbație are rol director în regiunea în care aceasta funcționează, fiind de cele mai multe ori cea mai dezvoltată parte a regiunii din punct de vedere socio-economic. În România conurbațiile ar putea constitui un factor important în echilibrarea sistemului național de așezări prin crearea de structuri de dimensiunile și complexitatea unor municipii de rangul I. Acest fapt a fost sugerat chiar de către Gustav Gusti (1974, pag 163) care menționa că rolul conurbațiilor ar fi acela de centre polarizatoare cu caracter auxiliar.

CAPITOLUL 2

SUPPORTUL FIZICO-GEOGRAFIC

Cunoașterea potențialului fizico-geografic al zonei reprezintă un demers important în contextul dezvoltării plan-spațiale a conurbației, fiind necesară studierea detaliată a întregului ansamblu în vederea elaborării celor mai bune strategii de planificare teritorială.

Diversitatea remarcabilă a zonei în care se dezvoltă ansamblul conurbației reprezintă consecința unei interacțiuni a factorilor geologici, morfologici, hidrografici și climatici. Această interacțiune influențează direct potențialul de dezvoltare al așezărilor din cadrul conurbației și impune limitările dezvoltării lor plan-spațiale și socio-economice. În acest context cunoașterea factorilor care influențează pozitiv sau negativ potențialul de dezvoltare reprezintă o primă premisă a dezvoltării conurbației.

2.1. Substratul geologic – suport pentru dezvoltarea conurbației

Complexitatea substratului geologic pe care se dezvoltă conurbația Deva–Hunedoara este dată de interacțiunea dintre *domeniul getic*, *domeniul danubian* și *magmatismul postorogenic*, interacțiune care a dus la formarea unor structuri geologice inedite în zonă¹ (fig. 1).

Cele mai vechi formațiuni geologice care apar în arealul conurbației aparțin *Paleozoicului* (540 Ma-255 Ma), fiind reprezentate de subunități ale grupului epimetamorfic Poiana Ruscă, cu formațiuni precum cele specifice seriei de Ghelari atribuită Devonianului Mediu (șisturi sericito-cloritoase, șisturi sericito-grafitoase, calcare și dolomite), seriei de Padeș atribuită Devonianului Superior (dolomitele formațiunii de Hunedoara–Luncani) și Carboniferului Inferior (roci metaeruptive).

Din perioada *Mezozoică* (251 Ma – 65,5 Ma) întâlnim pe teritoriul conurbației strate din Cretacicul Timpuriu: stratele de Chergheș (gresii marnoase cu gasteropode și amoniți): stratele de Deva (conglomerate, gresii masive și marne).

¹ Date compilate din *Harta geologică a R.S.R. Sc. 1:200000, Foaia Deva* (cu notă explicativă); *Harta geologică a R.S.R. Sc. 1:200000, Foaia Orăștie* (cu notă explicativă)

Din perioada *Paleogenului* (65,5 Ma – 23 Ma) se observă depozite de pietrișuri, conglomerate, gresii și argile roșcate.

Depozitele din perioada *Miocenului* (23 Ma – 5,3 Ma) reprezintă fundamentul teritoriului actual al conurbației Deva–Hunedoara. Cele mai extinse depozite sunt atribuite Sarmațianului prin subunitățile Bessarabian Inferior (bs_i) și Volhinian (vh), aceste depozite fiind prezente sub diferite forme pe suprafețe întinse în cadrul conurbației: argile, argile tufacee și tufuri, gresii și calcare oolitice, blocuri compacte, nisipuri groșiere și pietrișuri, argile cu *Spiratella* și roci magmatice de tip Uroi sau de tip Nucet.

Depozitele din *Cuaternar* apar sub diferite forme: depozite deluviale, depozite proviale (conuri de dejecție) sau depozite fluviale ale diferitelor terase.

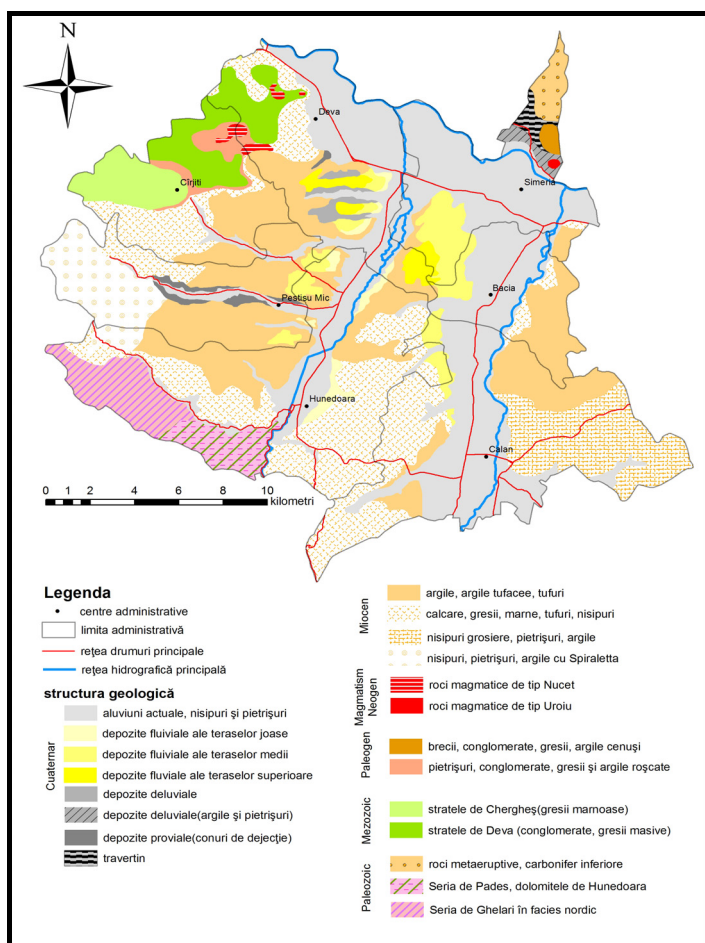

Fig. 1. Structura geologică în cadrul conurbației (prelucrare după harta geologică 1:200000)

2.2. Morfologia, geomorfologia și procesele geomorfologice

Teritoriul conurbației Deva–Hunedoara este situat la contactul a patru mari unități de relief: Munții Poiana Ruscă, Dealurile Hunedoarei, Culoarul Streiului și Culoarul Mureșului. Acest contact extraordinar are ca rezultat o variație altitudinală mare a reliefului între partea de nord, ocupată de către lunca Mureșului și partea de sud-vest ocupată de către munții Poiana Ruscă. În mare parte teritoriul ocupat de conurbație coincide cu partea vestică a *Culuarului Depresionar Intramontan al Mureșului, sectorul Sebeș-Deva* și cu *Depresiunea Strei-Cerna*². În acest context morfologia devine unul din factorii principali ce determină edificarea conurbației prin limitările create.

Conurbația este încadrată de patru unități montane majore, care creează un ansamblu compact ce comunică cu exteriorul doar prin trei puncte: spre vest, est și nord prin Culuarul Mureșului, iar spre sud prin Culuarul Streiului. Particularitățile rețelei hidrografice contribuie la accentuarea limitărilor impuse de relief prin condiționarea intrărilor și ieșirilor din ansamblu. Astfel, intrările și ieșirile spre est, vest și nord sunt condiționate de prezența Mureșului, iar spre sud de cea a Streiului.

Deci, *morfologia constituie primul factor edificator al conurbației Deva–Hunedoara*, prin condiționarea modului în care structurile antropice sunt grefate pe suportul morfologic.

Din punct de vedere istoric morfologia a reprezentat unul dintre factorii principali ai dezvoltării așezărilor pe teritoriul conurbației, existând o dublă atracție: cursuri hidrografice care ofereau posibilitatea transportului de mărfuri și prezența zonelor de deal și de munte ideale pentru apărare. Prezența în partea vestică a conurbației a reliefului de deal creează, prin închiderea sistemului, o dependență sporită a așezărilor rurale de aici față de așezările din zona de luncă situate în centrul conurbației amplificând coeziunea întregului ansamblu.

În partea de sud Culoarul Strei reprezintă singura legătură cu zona bazinului Petroșani, acesta din urmă fiind un factor determinant în dezvoltarea conurbației. Prezența resurselor de cărbune în bazinul

² Zotic, V.(2007), *Organizarea spațiului geografic în Culuarul Mureșului, sectorul Sebeș-Deva*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

Petroșani și posibilitatea construcției căii ferate de-a lungul Culoarului Streiului a constituit unul din factorii care a făcut posibilă dezvoltarea conurbației. Dovadă că morfologia reprezintă unul dintre principalii factori edificatori ai conurbației este și dezvoltarea a două grupuri de așezări paralele situate în lunciile Cernei și Streiului. Dealurile Hunedoarei de Est, situate între Cerna și Strei, reprezintă cel mai mare obstacol orografic în calea dezvoltării conurbației prin izolarea acestor două sisteme de așezări.

Având în vedere particularitățile reliefului din acest ansamblu, pentru analiza formelor de relief din prezentul studiu se vor folosi următoarele categorii hipsometrice: treptele altitudinale mai mici de 240 de metri – relief de luncă; treptele cuprinse între 241 și 600 de metri – relief de podiș și deal; iar treptele situate la mai mult de 600 de metri altitudine – relief de munte.

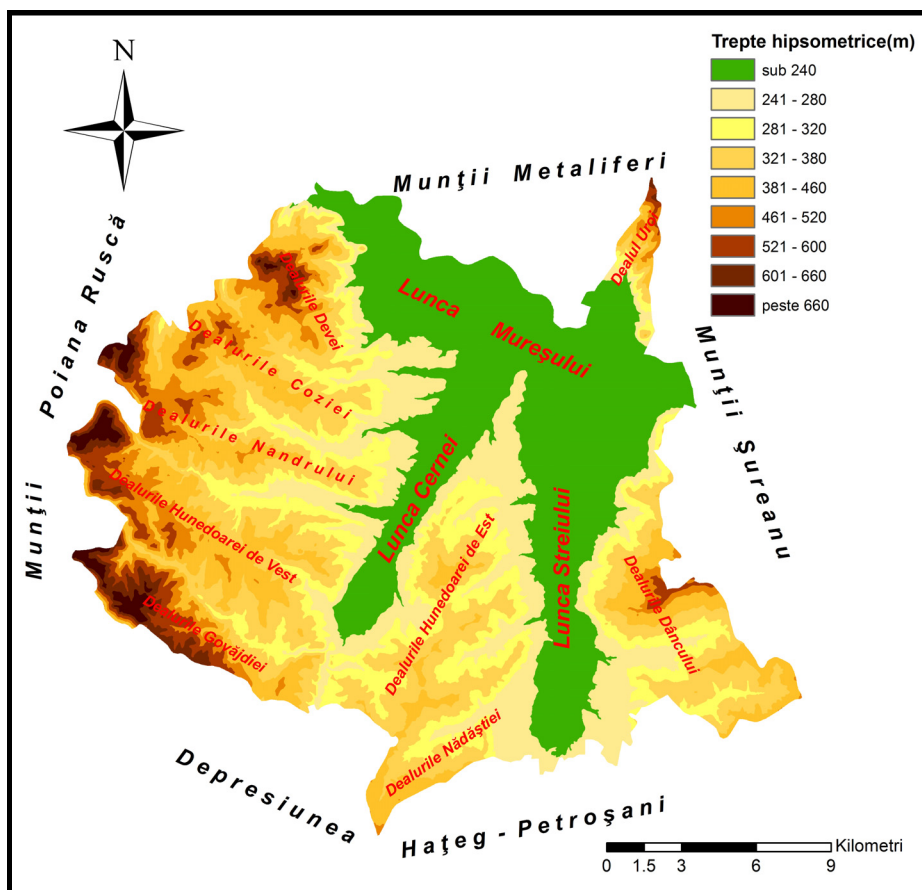

Fig. 2. Conurbația Deva-Hunedoara – harta treptelor altitudinale

Lunciile și terasele. La nivelul conurbației în această categorie morfo-genetică se încadrează trei unități majore: lunca Mureșului, lunca Cernei și lunca Streiului.

Lunca și terasele Mureșului reprezintă cea mai întinsă formă morfo-genetică de tip câmpie la nivelul ansamblului, fiind dezvoltată în proporții variabile pe ambele maluri ale râului Mureș, pe direcția est-vest, altitudinea medie fiind de 195 metri.

Lunca Cernei este o formă morfogenetică cu dezvoltare relativ restrânsă pe direcția nord-sud urmând cursul râului Cerna. Limita sudică este reprezentată de către confluența râului Cerna cu pâraul Zlaști unde altitudinea medie a luncii este de 240 de metri.

Lunca Streiului reprezintă o formă de relief de tip câmpie cu dezvoltare pe direcția nord-sud. Ca și în cazul luncii Cernei, în partea sudică la intrarea Streiului pe teritoriul conurbației altitudinea este mai mare, fiind situată la 250 de metri altitudine în zona satului Strei. Spre nord ajunge la o altitudine de 220 metri în vecinătatea satului Strei-Săcel unde are un profil transversal de aproximativ 300 de metri. Dezvoltarea luncii preponderent pe partea stângă a râului Strei este o consecință a prezenței pe malul drept a dealurilor Dâncului, acestea fiind formate din pietrișuri și argile de vârstă miocenă.

Dealurile. În cadrul conurbației dealurile pot fi clasificate după unitățile de relief majore cărora aparțin sau la contactul cărora se află, astfel putem identifica: dealuri aflate la contactul Munților Poiana Ruscă cu lunca Mureșului și lunca Cernei: Devei, Coziei, Nandrului, Hunedoarei și Govăjdiei; dealuri aflate la contactul Munților Metaliferi cu lunca Mureșului: Cărpinișului și Uroi; dealuri aflate la contactul depresiunii Hațegului cu lunca Streiului: Nădăștiei și Orăștiei.

Dealurile Devei sunt situate în partea vestică și sud-vestică a municipiului Deva. În partea de vest Dealurile Devei sunt dispuse pe două șiruri paralele, un șir exterior reprezentând reminiscențe ale lanțului muntos Poiana Ruscă cu altitudine mare (Viilor–Colț–Lăcurele–Motor–Rocilor) și un șir interior mai jos (La Șosea–Cetate–Scorușului). În partea sudică este consemnat un singur șir dispus de la vest la est (Bejanului–Măgurele–Holumb–Plaiului).

Dealurile Coziei sunt dispuse pe direcția nord-sud ce se întinde din partea vestică a Dealurilor Devei (șirul exterior) până la culuarul delimitat de pâraul Valea Mănăstiri – pâraul Cristurului și pot fi împărțite în două grupe distincte: *partea nord-vestică* cu dealuri înalte de peste 400 metri și *partea sud-estică* cu dealuri joase cu altitudini sub 400 metri.

Dealurile Nandrului sunt dispuse pe un singur șir de la vest la est, cu altitudini mai mari în partea vestică, ajungând până la 500 de metri. Limitele sunt date de către culuarul Pârâul Valea Mănăstiri – pâraul Cristurului în nord, respectiv Pârâul Peștișu în partea sudică.

Dealurile Hunedoarei reprezintă un ansamblu ce înconjură municipiul Hunedoara, la vest și est. *Dealurile Hunedoarei de Vest* se învecinează cu dealurile Nandrului în nord, dealurile Govăjdiei în sud, munții Poiana Ruscă (vf. Cutin) la vest și râul Cerna la est. *Dealurile Hunedoarei de Est* reprezintă o unitate morfogenetică cu dezvoltare în partea de est a râului Cerna, acesta din urmă reprezentând și limita vestică. Dealurile sunt mai înalte în partea sudică (peste 400 metri) și au altitudini mici în partea nordică (240-260 metri).

Dealurile Govăjdiei sunt situate în partea de sud-vest a conurbației la contactul cu Munții Poiana Ruscă având următoarele limite: la nord Pârâul Zlaști, la sud Pârâul Govăjdia, la vest Pârâul Ariei și la est Cerna. Aceste dealuri au dispunere de la nord-vest la sud-est, fiind mai înalte în partea de nord-vest și mai mici în partea de sud-est.

Dealurile Nădăștiei reprezintă ultimele ramificații ale contactului Depresiuni Hațegului cu Lunca Streiului. Dealurile sunt situate la sud de Pârâul Nădăștiei și se dezvoltă pe direcția sud-vest către nord-est având altitudini cuprinse între 330 și 410 metri.

Dealurile Dâncului se dezvoltă în partea de sud-est a conurbației, pe malul drept al Streiului, limita nordică fiind reprezentată de către Pârâul Valea Petreni. Acest sistem de dealuri are altitudini de peste 500 de metri în partea de nordică și de peste 300 de metri în partea sudică.

Dealul Uroi reprezintă un corp andezic izolat din perioada Magmatismului Neogen situat în partea de nord a conurbației. Are o înălțime de 388 metri, la nord de acesta fiind situate dealurile Colțu (418 m) și Cărpiniș (485 m).

Munții. Pe teritoriul conurbației Deva–Hunedoara singurul masiv muntos (prezent prin vârfuri izolate) este Poiana Ruscă. Cele mai importante culmi sunt: Chergeș (737 m), vf. Cutinului (732 m), vf. Cerișor (728 m) și Vișinii (712 m).

Geomorfologia. Cunoașterea sub aspect geomorfologic a teritoriului conurbației Deva–Hunedoara prezintă o importanță majoră oferind posibilitatea de a delimita, pornind de la caracteristicile reliefului, posibilitățile de extindere în suprafață a zonei urbane. În același timp manifestarea proceselor și fenomenelor geomorfologice, având ca rezultat apariția de noi forme de relief, este însoțită de riscuri geomorfologice care determină constrângeri în dezvoltarea zonei urbane.

Relieful reprezintă o componentă esențială a mediului înconjurător și în același timp suportul celorlalte componente naturale și al activităților antropice. Din acest motiv cunoașterea lui constituie o premisă importantă pentru dezvoltarea unor programe de amenajare a teritoriului sau de dezvoltare urbană.

Conurbația Deva–Hunedoara fiind dezvoltată pe un substrat litologic complex, unde predomină formațiuni în alternanță stratigrafică, la care s-au adăugat manifestările variate ale agenților externi, din pliocen și cuaternar, prezintă sub aspectul proceselor geomorfologice trăsături specifice.

Dinamica proceselor actuale este rezultatul conlucrării unor complexe de factori naturali și antropici. Factorii respectivi au o acțiune generală sau locală în funcție de caracteristicile oferite de substrat și/sau de caracteristicile interne ale factorului respectiv. Dintre factorii care influențează dinamica proceselor geomorfologice actuale se remarcă: litologia, structura, solul, tipul de vegetație, clima, scurgerea prin albie și pe versant, modul de utilizare a terenurilor.

Procese de scurgere pe versant și formele asociate. În funcție de condițiile locale, apa căzută în urma precipitațiilor lichide interacționează cu substratul, determinând într-o primă fază manifestarea proceselor de pluviodenudare, pentru ca apoi în funcție de cantitățile de precipitații să se ajungă la procesul de scurgere pe versant. La rândul său acesta din urmă determină eroziunea în suprafață și eroziunea liniară (rigole, ogașe, ravene, torenți) care o continuă pe cea precedentă.

Procesele de eroziune în suprafață se întâlnesc pe întreaga suprafață a conurbației, dar au o pondere mai mare pe versanții lipsiți de un înveliș vegetal forestier, în măsură să asigure o protecție adecvată. Se remarcă în acest sens versanții din Dealurile Hunedoarei și cei despăduriți din Munții Poiana Ruscă.

Scurgerea superficială, corelată cu eroziunea în suprafață, influențată și de cantitățile de precipitații medii pe anotimpuri are cea mai mare intensitate primăvara. Acest aspect este argumentat și de faptul că primăvara și îndeosebi în anotimpurile de tranziție învelișul vegetal, în cazul pășunilor, fânețelor și a diverselor culturi agricole, este unul efemer sau insuficient dezvoltat.

Eroziunea în suprafață, cu toate că este un proces care nu se manifestă spectaculos în timp scurt are consecințe dintre cele mai negative, pe termen lung, asupra orizonturilor solului, contribuind la îndepărtarea acestora.

Eroziunea liniară se generează în situația în care precipitațiile continuă, iar capacitatea de infiltrare în sol scade. În aceste condiții se ajunge la concentrarea apei în șiroaie elementare, în rigole și ogașe, pentru ca apoi în măsura în care acestea evoluează se ajunge la drenarea apei prin albiu permanente de tipul ravenelor și torenților, acestea din urmă fiind cele mai reprezentative forme de relief rezultate în urma scurgerii concentrate. Sunt caracteristice în acest sens ravenele de pe teritoriul localităților Almașu Sec, Archia, Josani, Mănerău, Valea Sângeorgiului, Grid și Petreni.

Procesele de alunecare. Se înregistrează îndeosebi alunecări superficiale (în brazde și rar lenticulare) pe teritoriul localităților: Cârjiți, Mănerău, Răcăștia, Nădăștia de Sus, Valea Sângeorgiului, Almașu Sec și Sântămăria de Piatră.

Procesele specifice albiilor și formele asociate. Odată cu permanentizarea scurgerii la nivelul albiilor, acțiunea apei asupra patului aluvial și a malurilor devine continuă, contribuind la geneza unor forme de relief specifice. Morfodinamica râurilor, îndeosebi a Streiului și Cernei este influențată și de prezența lacurilor de acumulare din amonte de conurbație, care conduc la realizarea unei scurgeri dirijate la nivelul albiilor. Formele de relief specifice albiilor analizate se află în strânsă corelație cu procesele de eroziune și acumulare specifice malurilor concave și convexe, în situația prezenței

meandrelor atât la Mureș cât și la Strei și într-o măsură mai redusă la Cerna. În categoria formelor de eroziune se remarcă prezența abrupturilor de meandru, specifice meandrelor active ale Mureșului și Streiului. În aceste locuri procesele specifice sunt cele de surpare a malurilor, care de obicei ele antrenează și vegetația specifică, cu un rol stabilizator.

În concluzie procesele geomorfologice din cadrul conurbației, prin amploarea lor redusă, nu sunt în măsură să determine constrângeri evidente în dezvoltarea și evoluția ulterioară a conurbației. Comparativ cu procesele geomorfologice, relieful de ansamblu, a fost cel care a determinat actuala configurației a vetrelor de așezări, a distribuției căilor de comunicații etc.

2.3. Repartiția altitudinală, expoziția și declivitatea reliefului

Repartiția altitudinală a reliefului reprezintă un factor important, constituind baza analizei spațiale a distribuției așezărilor. Datorită particularității reliefului conurbației s-a optat pentru o scară cu 10 trepte morfologice prezentată în tabelul 1. Analiza hipsometrică a fost efectuată cu ajutorul ArcGis 9.3., hărțile folosite pentru acest studiu fiind la scara 1:25000, cu echidistanța curbelor de nivel de 10 metri și de 5 metri acolo a fost necesar.

La nivelul conurbației relieful de luncă, încadrat până la nivelul altitudinal de 240 metri ocupă un spațiu generos de 13445 de hectare, echivalentul a 31,06% din suprafața totală, aparținând unităților lunca Mureșului, Cernei și Streiului.

Relieful de deal, încadrat între 241 și 600 metri ocupă 28883 hectare (66,74%) din suprafața conurbației, principalele unități de relief fiind dealurile Devei, Coziei, Nandrului, Hunedoarei, Govăjdiei, Nădăștiei, Dîncului și Uroi.

Relieful de munte, încadrat la peste 600 m altitudine ocupă suprafețe mici, 956 hectare (2,20%) fiind reprezentat doar prin unele vârfuri din Poiana Ruscă.

Tabel 1. Ponderea formelor de relief în cadrul conurbației Deva–Hunedoara

Nr ctr.	interval hipsometric(m)	suprafața ocupată		categoria de relief și suprafața ocupată		
		hectare	%		hectare	%
1.	sub 200	6670	15,40	câmpie	13445	31,06
2.	201-220	2970	6,86	câmpie		
3.	221-240	3805	8,79	Câmpie		
4.	241-320	12244	28,30	deal	28883	66,74
5.	321-380	7957	18,38	deal		
6.	381-440	5100	11,78	deal		
7.	441-520	3582	7,27	deal		
8.	521-600	1449	3,34	deal		
9.	601-700	873	2,01	munte	956	2,20
10.	peste 700	83	0,19	munte		
11.	Total	43284	100		43284	100

Expoziția versanților. Procesele de modelare a versanților se diferențiază și sunt influențate de către expoziția versanților față de punctele cardinale, deci expoziția versanților constituie unul dintre elementele fundamentale în direcționarea sensului și intensității de lucru a proceselor geomorfologice actuale. Expoziția versanților determină în mod hotărâtor regimul caloric și umiditatea solului, influențează procesele de îngheț-dezghet, tipul și natura depozitelor de cuvertură de pe versanți și provoacă deosebiri calitative în desfășurarea proceselor premergătoare eroziunii. Prin influențarea cantității energiei radiante directe, expoziția versanților determină diferențieri ale tipului de vegetație spontană și ale culturilor în cadrul versanților. Suprafețele cele mai favorabile sunt acelea cu expoziție sudică în timp ce suprafețele cu expoziție nordică sunt considerate mai puțin favorabile. Expoziția versanților are o însemnătate aparte pentru utilizarea agricolă a terenului fiind unul dintre factorii determinanți în cantitatea și calitatea produselor agricole care se pot obține de pe un anumit teren. La nivelul conurbației și a zonelor înconjurătoare versanții sud-vestici au cea mai mică expoziție, de doar 7,98% în timp ce versanții nord-estici au cea mai mare expoziție de 16,13%.

Tabel 2. Expoziția versanților

	N	NE	E	SE	S	SV	V	NV
suprafața(ha)	6703	6986	6518	5465	4285	3457	4287	5583
suprafața(%)	15,48	16,13	15,05	12,65	9,89	7,98	9,90	12,92

Declivitatea reprezintă caracteristica morfometrică care exprimă gradul de înclinare al suprafețelor ce intră în componența formelor de relief. Declivitatea oferă informații prețioase cu referire la modul în care procesele de modelare a reliefului au loc și oferă informații despre condițiile în care un teren poate fi utilizat.

Valoarea pantelor este utilă pentru măsurile de combatere a eroziunii substratului, în utilizarea diferențiată a fâșiilor de versant, în stabilirea amplasamentului așezărilor și a căilor de comunicații, în amplasarea diferitelor obiective antropice.

Declivitatea suprafețelor în cadrul conurbației Deva–Hunedoara a fost calculată cu ajutorul softului ArcGIS 9.3, categoriile folosite în acest studiu fiind 0-2°; 2,1-5°; 5,1-15°; 15,1-35°; 35,1-55° și peste 55°. La nivelul conurbației peste 12.000 de hectare de teren se încadrează în categoria *“plan și foarte puțin înclinat”* (28,88%), practic această categorie corespunzând cu categoria formelor de relief de tip câmpie de la nivelul conurbației a căror suprafață totalizează 13445 hectare (31,06%). În ceea ce privește celelalte categorii de înclinare a terenului și acestea corespund în mare parte cu intervalele hipsometrice din tabelul 1, practic categoriile 2,1-5°, 5,1-15° și 15,1-35° corespund în mare parte reliefului de deal. Aceste categorii de teren sunt ocupate preponderent de către exploatații agricole cu suprafețe reduse (de subzistență), de pășuni (majoritatea în intervalul 5,1-15°) și de păduri, în intervalul 15,1-35°. Astfel dacă în categoria de înclinare a reliefului cuprinsă între 2 și 35° sunt cuprinse 30669 hectare (70,84%) iar în categoria reliefului de deal cuprins între treptele hipsometrice 241 și 600 m sunt cuprinse 28883 de hectare (66,74%) de teren la nivelul conurbației Deva–Hunedoara.

Tabel 3. Declivitatea versanților în cadrul conurbației

Declivitatea versanților	Suprafața	
	Hectare	%
0 – 2°	12502	28,88
2,1 – 5°	7083	16,36
5,1 – 15°	18630	43,04
15,1 – 35°	4956	11,44
35,1 – 55°	113	0,28
peste 55°	-	-
Total	43284	100

În ceea ce privește distribuția spațială a terenurilor în funcție de pantă se pot menționa următoarele: *terenuri cu o înclinare cuprinsă în intervalul 0-2°* sunt întâlnite și sunt predominante în lunciile Mureșului, Cernei și Streiului, partea nordică a Dealurilor Hunedoarei de Est și în luncile pâraurilor Ursului, Cristurului și Peștișului; *terenuri cu o înclinare cuprinsă în intervalul 2,1-5°* sunt întâlnite la contactul dintre lunciile Mureșului, Streiului și Cernei și dealurile din vecinătate; *terenurile cu o înclinare cuprinsă în intervalul 5,1-15°* ocupă suprafețe importante din Dealurile Coziei, Nandrului, Hunedoarei de Vest, Hunedoarei de Est și Dîncului; *terenurile cu o înclinare cuprinsă în intervalul 15,1-35°* sunt specifice sistemelor de dealuri înalte cum sunt cele din partea de vest a Dealurilor Devei și a Dealurilor Coziei iar *terenurile cu o înclinare cuprinsă în intervalul 35,1-55°* sunt specifice abruptelor montane prezente pe teritoriul conurbației.

2.4. Aspecte climatice

Sistemul climatic în cadrul conurbației este rezultatul interacțiunii mai multor factori: radiația solară, circulația maselor de aer, relieful și suprafețele construite. Clima conurbației se înscrie în linii mari în specificul țării fiind de tip temperat-continental. Influența reliefului în modelarea sistemului climatic zonal este vizibilă existând diferențe de temperatură sau precipitații înregistrate în diferite părți ale conurbației, puând fi identificate microclimate de luncă, deal și munte.

În cadrul conurbației sistemul climatic este monitorizat de o singură stație meteorologică, situată în municipiul Deva. Alte măsurători generate automat și transmise către stația Deva se efectuează în diferite puncte din Hunedoara, Simeria sau Călan. Aceste măsurători se referă doar la temperatura aerului la nivelul de 2 metri de la sol, fiind date colectate la nivelul fiecărei ore sau la interval de 4-8 ore.

Radiația solară este un factor extrem de important, energia solară fiind la baza tuturor fenomenelor atmosferice și la majoritatea fenomenelor meteorologice. Radiația solară directă contribuie cu cantitatea cea mai mare de energie în ecuația bilanțului radiativ, dar depinde de latitudinea la care se află suprafața pentru care efectuăm calculul. Conurbația Deva-

Hunedoara este cuprinsă între 45° 40' și 45° 55' latitudine nordică iar în condiții ideale fără covor de nori radiația directă primită pe teritoriul conurbației este de aproximativ 121 Kcal/cm²/an.

Circulația maselor de aer constituie un factor important generator de climă datorită transportului de mase de aer cu diferite caracteristici (temperatură, umiditate). Zotic V,(2007, pag 8)³ menționează că principalele tipuri de circulație a maselor de aer prezente la nivelul României, deci inclusiv la nivelul conurbației Deva–Hunedoara sunt: *circulația vestică*, specifică României are o frecvență de aproximativ 45%, fenomenele principale asociate sunt precipitațiile frecvente și umezeala ridicată; *circulația polară* cu o frecvență de aproximativ 30%, generează răcirile de primăvară, vară și toamnă și gerul în timpul iernii; *circulația tropicală* cu o frecvență de 15%, în perioada rece aceasta generează ierni blânde iar în perioada caldă poate determina perioade lipsite de precipitații și *circulația de blocare*, specifică sud-estului Europei are o frecvență de aproximativ 10%, duce la vreme închisă și fără precipitații în perioadele reci și vreme călduroasă, chiar secetoasă în perioada caldă.

Relieful este un factor important în geneza unor microclimate specifice, acestea fiind *microclimate de deal* expuse în permanență circulației atmosferice fapt ce determină o omogenizare a temperaturii sau *microclimate de luncă* ferite de mișcarea maselor de aer determină creșterea umidității aerului.

Influența reliefului asupra sistemului climatic se face resimțită și prin manifestările dictate de „*legea etajării geografice*” care determină manifestarea diferită a elementelor climatice. Având în vedere desfășurarea reliefului pe circa 550 de metri în plan vertical putem considera că variația factorilor climatici este mare între zonele joase de luncă și dealurile înalte din Munții Poiana Ruscă.

³ Zotic, V.(2007), *Organizarea spațiului geografic în Culuarul Mureșului, sectorul Sebeș-Deva.*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

Tabel 4. Temperaturile medii, minime și maxime înregistrate pe teritoriul conurbației
(sursa: Administrația Națională de Meteorologie)

Anul	temperatura medie anuală (°C)	temperatura maximă absolută (°C)	temperatura minimă absolută (°C)
1990	10,0	34,2	-19,4
1991	9,2	33,4	-16,5
1992	10,0	36,7	-16,1
1993	9,5	35,8	-16,0
1994	11,1	38,4	-10,7
1995	10,7	32,6	-15,5
1996	9,7	33,9	-19,6
1997	9,3	32,3	-12,1
1998	9,5	35,1	-20,0
1999	9,9	35,1	-18,8
2000	10,6	38,3	-20,4
2001	10,2	35,0	-18,3
2002	10,9	36,1	-22,0
2003	10,2	36,8	-13,2
2004	10,0	36,5	-21,5
2005	9,4	34,5	-22,3
Media	10,0	35,2	-17,6

Temperatura aerului reprezintă unul din cei mai importanți parametri ai sistemului climatic, unele fenomene climatice fiind dependente în totalitate de factorul temperatură (de exemplu căderile de zăpadă, înghețul sau chiciura).

Temperatura medie anuală a aerului reprezintă un indicator general cu utilizare preponderentă în elaborarea predicțiilor pe termen mediu și lung. În cadrul conurbației temperatura multianuală în perioada 1990-2005 este de 10°C (tabel 4), valoare care se încadrează în specificul zonei. Valori medii mai mici putând fi întâlnite în zonele de deal înalte din partea de sud-vest a conurbației iar valori medii mai mari în zonele joase din Lunca Mureșului datorate tocmai existenței microclimatelor generate de conlucrarea factorilor enumerați anterior. *Temperaturile minime și maxime absolute.* Temperaturile extreme reprezintă evenimente climatice izolate cu frecvență foarte redusă.

Precipitațiile atmosferice reprezintă un factor cheie în modelarea sistemului climatic, alimentând spațiul geografic cu apă care este drenată la

nivelul solului și care întreține întreg sistemul hidrografic. Precipitațiile atmosferice dar mai ales distribuția lor sezonieră sunt de o deosebită importanță și pentru utilizarea agricolă a terenului. În cadrul conurbației precipitațiile atmosferice se mențin în limitele întâlnite la nivelul României, 500-600 mm/an.

Tabel 5. *Cantitatea medie de precipitații pe an și cantitatea maximă de precipitații în 24 de ore pe teritoriul conurbației (sursa date: Administrația Națională de Meteorologie)*

Anul	precipitații medii pe an (mm)	precipitații maxime în 24 de ore (mm)
1990	511,7	23,5
1991	569,1	35,8
1992	437,0	23,2
1993	487,1	24,5
1994	461,7	38,8
1995	628,7	31,8
1996	625,3	38,1
1997	646,5	29,6
1998	615,2	32,5
1999	609,8	31,8
2000	413,8	38,7
2001	746,5	64,2
2002	493,5	32,6
2003	415,0	22,4
2004	752,1	38,6
2005	734,7	35,8
Media	571,7	33,8

Diferențe în cantitatea de precipitații pot apărea ca o consecință a *legii etajării* dar și ca urmare a prezenței și persistenței stratului de zăpadă sau ca urmare a unor episoade excepționale de precipitații atmosferice. Având în vedere că majoritatea conurbației se află sub influența reliefului de culuar precipitațiile sub formă de zăpadă sunt în general mai scăzute decât în zonele învecinate acestea topindu-se în general mai repede datorită insolației mai puternice din zonele de luncă. Un indicator important se referă la cantitatea maximă de precipitații căzute într-un interval de 24 de ore. Cantitatea de precipitații dintr-un interval de 24 ore reprezintă un

indicator important în vederea construirii diferitelor structuri tehnico-edilitare de apărare împotriva viiturilor și a inundațiilor spontane (tabel 5).

Vântul reprezintă un factor climatic care pune în mișcare masele de aer fiind caracterizat de direcție și viteză. Atât direcția cât și viteza vântului sunt influențate în mod direct de către formele de relief, astfel formele de relief de tip culoar sau depresiune deschisă canalizează vântul după o direcție mărindu-i viteza pe când formele de relief de tip deal sau munte disipează vântul în mai multe direcții reducându-i viteza.

Direcția și viteza vântului sunt de asemenea influențate în mod direct și de prezența și mărimea structurilor antropice din cadrul localităților, fiind consemnate două fenomene diametral opuse: concentrarea direcției vântului și mărirea vitezei de-a lungul bulevardelor sau străzilor mărginite de clădiri înalte și predominanța calmului atmosferic în zonele în care culuarul de vânt este întrerupt de prezența clădirilor înalte.

În cadrul conurbației Deva–Hunedoara direcțiile dominante ale vântului sunt V cu o frecvență de 10,6%, NV cu o frecvență de 8,5% și S cu o frecvență de 8,5%. Aceste direcții corespund în linii mari formelor de relief de tip luncă, astfel direcțiile V și NV le putem asocia cu zona Lunca Mureșului care are o direcție generală de dezvoltare de la est-vest și cu Lunca Streiului care are o direcție generală de dezvoltare nord-sud (tabel 6).

Tabel 6. *Direcția și viteza vântului în cadrul conurbației*
(sursa date: Administrația Națională de Meteorologie)

Direcția	N	NE	E	SE	S	SV	V	NV	calm atmosferic
Frecvența(%)	3,2	1,5	4,6	5,1	8,5	4,8	10,6	8,5	53,2
Viteza(m/s)	2,5	2,2	2,5	2,5	2,2	2,2	3,3	3,4	-

2.5. Rețeaua hidrografică

Rețeaua hidrografică în cadrul conurbației Deva–Hunedoara este în totalitate tributară râului Mureș care prin bazinul său hidrografic (rang hidrografic III) drenează întreaga suprafață, reprezentând un total de 432 km².

Pe teritoriul conurbației **Mureșul** are o lungime de 20,3 kilometri, o pantă medie de 0,49 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,24. Direcția de curgere în cadrul conurbației este predominant de la SE către NV. Pe o distanță de 15 kilometri, Mureșul reprezintă limita nordică a acesteia.

Mureșul are trei afluenți de partea stângă: Streiul, Cerna și Valea Tâmpa, toți de ordinul hidrografic IV. Confluența Mureșului cu Streiul are loc în amonte de orașul Simeria, iar confluența cu Cerna are loc în dreptul satului Sântuhalm. Pârâul Tâmpa se varsă în Mureș în imediata apropiere a Parcului Dendrologic Simeria. Mureșul colectează direct în propriul bazin apele de pe *Dealurile Devei* de unde colectează doar văi cu regim semipermanent.

Debitul mediu este de 93 m³/s în amonte de conurbație, la Alba Iulia și de 141 m³/s în aval de conurbație la Brănișca. Considerând aportul pe care Streiul (aproximativ 24 m³/s) și Cerna (aproximativ 5 m³/s) îl au dar și faptul că până la Brănișca (unde este stația permanentă de monitorizare a debitului) Mureșul mai colectează două cursuri de apă cu debite de sub 1 m³/s (Boholtul și Bejanul) considerăm că debitul de intrare pe teritoriul conurbației este de 105-110 m³/s.

Bazinul hidrografic al Mureșului este un bazin hidrografic de ordinul III subordonat holarhic bazinului hidrografic al Tisei și bazinului hidrografic al Dunării. Întreg teritoriul conurbației este inclus în bazinul hidrografic al Mureșului și reprezintă aproximativ 1,5% din suprafața totală a bazinului.

Streiul este afluent de ordinul hidrografic IV al Mureșului, pe teritoriul conurbației are dezvoltat cursul inferior pe o lungime de 20,1 kilometri (din totalul de 93 kilometri), are o pantă medie de 2,58 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,16. Deși are un coeficient de sinuozitate mai mic decât Mureșul meandrele și despletirile de curs ale Streiului sunt mai vizibile datorită debitului redus dar și datorită transportului mai mare de sedimente. Streiul drenează partea centrală și sudică a conurbației colectând în total apele a cinci cursuri hidrografice, două de pe partea stângă (pârâul Nădăștiei și pârâul Sâncrai) și trei din partea dreaptă (pârâul Luncanilor, Valea Sângiorzului și pârâul Gridului).

Pârâul Sâncrai este afluent de partea stângă a Streiului, are o lungime de 4,1 kilometri, o pantă medie de 11,4 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,12. Pârâul Sâncrai drenează apele de pe dealul Periilor și dealul Sâncrai.

Pârâul Nădăștia este afluent de partea stângă a Streiului, are o lungime de 10,2 kilometri, o pantă medie de 12,75 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,2. Pârâul Nădăștia drenează apele de pe *Dealurile Nădăștiei* și este

cursul principal din cadrul bazinului hidrografic Nădăștia, care este un bazin hidrografic de ordinul V subordonat bazinului hidrografic Strei. Bazinul hidrografic Nădăștia are o suprafață de 16,9 km² desfășurată în totalitate pe teritoriul conurbației.

Pârâul Sîngiorgiului este afluent de partea dreaptă a Streiului, are o lungime de 5,6 kilometri, o pantă medie de 6,25 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,24. Pârâul Sîngeorgiu colectează apele de pe dealul Dâncu Mare, dealul Dumbrava, Dealu Măgurii, Dealu Calea Dosului și Dealu La Udiță. Pârâul Sîngiorgiului este principalul curs din cadrul bazinului Sîngiorgiu care este un bazin hidrografic de ordinul V subordonat bazinului hidrografic Strei. Are o suprafață de 17,9 km² desfășurată în întregime pe teritoriul conurbației.

Pârâul Luncanilor este afluent de partea dreaptă a Streiului, pe teritoriul conurbației are dezvoltată doar partea inferioară pe o lungime de 3 kilometri. Pârâul Luncanilor drenează partea sudică a *Dealurilor Dâncului* și are un bazin hidrografic de 140 km² din care 16,1 km² (11,5%) pe teritoriul conurbației.

În afara de cursurile hidrografice permanente Streiul colectează și o serie de cursuri de apă cu regim semipermanent torențial de pe *Dealurile Hunedoarei de Est* (partea estică), *Dealurile Govăjdiei* și *Dealurile Dâncului*.

În amonte de satul Batiz aportul mare de sedimente împreună cu substratul ușor erodabil creează o despletire a cursului Streiului creându-se o albie secundară ce poartă denumirea de *Streiul Mic* sau *Streiul Vechi*. Debitul mediu al Streiului este de aproximativ 24 m³/s acesta fiind măsurat în dreptul satului Petreni, la aproximativ 7 kilometri de punctul de vărsare în Mureș.

Bazinul hidrografic al Streiului este un bazin de ordinul hidrografic IV subordonat bazinului Mureș. Din suprafața totală a bazinului de 1986 km² pe teritoriul conurbației se desfășoară doar 151 km² (7,55%) reprezentând o parte din cursul inferior. Pe teritoriul conurbației bazinul hidrografic Strei subordonează bazinele hidrografice de ordinul V Sîngeorgiului, Nădăștiei și Luncanilor.

Cerna este afluent de ordinul hidrografic IV al Mureșului, are o lungime totală de 65,1 kilometri, din care 22,1 kilometri (34%) pe teritoriul

conurbației. Cerna are o pantă medie de 3,84 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,18 și drenează partea centrală și vestică a conurbației, colectând patru cursuri hidrografice de ordinul V, toate situate pe partea stângă (Zlaști, Peștișu, Cristurului și Ursului). Cerna drenează și o serie de pârauri semipermanente cum ar fi Valea Răcăștiei, Pârâul Mănerău, Valea Viilor și Valea Hășdatului.

Pe teritoriul conurbației Cerna drenează apele de pe *Dealurile Govăjdiei*, *Dealurile Hunedoarei de Vest*, *Dealurile Nandrului*, *Dealurile Coziei*, partea de sud a *Dealurilor Devei* și partea de vest a *Dealurilor de Est*.

În anul 1962 pe râul Cerna a început construcția barajului Cinciș în amonte de municipiul Hunedoara și lucrările de regularizare și de îndiguire a cursului în aval. În amonte șase sate (Cinciș, Cerna, Plosca, Bălana, Moara Ungurului și Baia Craiului) au fost relocate, iar în aval în municipiul Hunedoara Cerna a fost îndiguită și mutată pentru a face loc construcției C.S.H. în partea stângă a actualului curs. Îndiguirea a continuat și în aval de municipiul Hunedoara însă doar în porțiuni considerate susceptibile la inundații. Debitul mediu al Cernei este relativ mic datorită amenajării hidrotehnice Cinciș. Dacă în dreptul satului Teliucu Inferior debitul mediu al Cernei este de 3,5 m³/s, acesta ajunge la vărsare la aproximativ 5 m³/s datorită aportului pâraurilor Zlaști, Peștișu, Cristurului și Ursului.

Cerna are un bazin hidrografic de ordinul IV, subordonat bazinului hidrografic al Mureșului, cu o suprafață totală de 712 km². Pe teritoriul conurbației bazinul hidrografic al Cernei are o suprafață de 203 km² (28,5%) și subordonează alte 4 bazine hidrografice de ordinul V: Zlaștiului, Peștișului, Cristurului și Ursului.

Pârâul Zlaștiului este afluent de partea stângă a Cernei, are o lungime totală de 33,1 kilometri din care 13,2 kilometri (39,9%) pe teritoriul conurbației. Are o pantă medie de 10,98 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,32 și colectează apele de pe *Dealurile Govăjdiei* și *Dealurile Hunedoarei de Vest*. Bazinul hidrografic al Zlaștiului este un bazin de ordinul V subordonat bazinului Cerna, are o suprafață de 78,4 km² din care 37,8 km² pe teritoriul conurbației.

Pârâul Peștișului este afluent de partea stângă a Cernei, are o lungime totală de 22 kilometri din care 13,8 kilometri (62%) pe teritoriul conurbației.

Are o pantă de 11,9 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,17. Pârâul Peștișului colectează apele de pe *Dealurile Hunedoarei de Vest* și *Dealurile Nandrului*. Bazinul Peștișu este un bazin de ordinul hidrografic V subordonat bazinului Cerna și are o suprafață totală de 55 km² din care 36,1 km² pe teritoriul conurbației.

Pârâul Cristrurului este afluent de partea stângă a Cernei, are o lungime de 14,7 kilometri, o pantă de 18,7 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,47. Pârâul Cristurului colectează apele de pe *Dealurile Nandrului* și *Dealurile Coziei* și formează un bazin hidrografic de ordinul V cu o suprafață de 37,2 km².

Pârâul Ursului este afluent de partea stângă al Cernei, are o lungime de 10,6 kilometri, o pantă de 23,8 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,27. Pârâul Ursului colectează apele de pe *Dealurile Coziei* și *Dealurile Devei* și formează un bazin hidrografic de ordinul V cu o suprafață de 15,6 km².

Pârâul Valea Tâmpa este un afluent de ordinul hidrografic IV al Mureșului, slab dezvoltat având o lungime de 7 kilometri, o pantă de 7,55 m/km și un coeficient de sinuozitate de 1,32. Colectează apele din partea nordică a *Dealurilor Hunedoarei de Est* și are un bazin hidrografic de 11,1 km² dezvoltat în întregime pe teritoriul conurbației.

Unitățile lacustre au o răspândire redusă la nivelul conurbației Deva–Hunedoara (aproximativ 40 hectare), fiind de trei tipuri: formate în locul unor foste balastiere: suprafață de 20 hectare în lunca Mureșului, 10 hectare în lunca Streiului, Balta Săulești – 5 hectare; foste iazuri de decantare: Cozia – 4 hectare, Hășdat – 0,5 hectare și amenajări piscicole: Strei – 1 hectar, Almașu Sec – 0,2 hectare.

Tabel 7. Parametrii cantitativi ai rețelei hidrografice

Nr. Crt.	Nume	Lungime pe teritoriul conurbației (km)	Debit mediu (m ³ /s)
1	Mureș	20,3	105
2	Strei	20,1	24,3
3	Cerna	22,1	3,5
4	Sâncrai	4,1	<1
5	Nădăștia	10,2	<1
6	Sîngeorgiu	5,6	<1

Nr. Crt.	Nume	Lungime pe teritoriul conurbației (km)	Debit mediu (m ³ /s)
7	Luncanilor	3	<1
8	Zlaștiului	13,2	<1
9	Peștișului	13,8	<1
10	Cristurului	14,7	<1
11	Ursului	10,6	<1
12	Tâmpa	7	<1
	Total	144,7	-

2.6. Solurile, vegetația și fauna

Solurile prezintă o mare diversitate datorată interacțiunii dintre substratul geologic, rețeaua hidrografică, vegetație și nu în ultimul rând factorului antropic. Un factor nou, de transformare a solurilor, este reprezentat de către schimbarea climatică atât de mult discutată în ultimi zeci de ani. Astfel solul este supus unor fenomene care conduc către aridizare, pierderea calităților nutritive sau chiar dispariție. Pe teritoriul conurbației întâlnim, patru mari clase de soluri: aluvisoluri, luvisoluri, cambisoluri și cernisoluri, fiecare având o distribuție spațială specifică și posibilități de utilizare multiple⁴.

Aluvisolurile sunt soluri tinere caracterizate printr-un nivel al humusului mai gros de 20 cm și foarte bogat în materie organică urmat de către materialul parental de cel puțin 50 cm grosime constituit din depozite fluviatile recente. Aceste tipuri de soluri se întâlnesc în Lunca Mureșului, Lunca Cernei și Lunca Streiului, unde ocupă suprafețe întinse.

Luvisolurile sunt soluri mai vechi care s-au dezvoltat inițial în zona de pădure dar o dată cu dispariția pădurilor și în condiții bune de drenaj acest tip de sol a pierdut o bună parte din minerale și materie organică. Pot fi întâlnite frecvent în zona dealurilor Dâncului, Hunedoarei, Nandrului și Coziei. Se pretează pentru agricultura pe suprafețe restrânse fiind prezente în zone de pădure în tranziție, zone de fânețe întreținute și de pășuni dar și în unele livezi.

⁴ După *Harta solurilor din România*. scara. 1:500.000

Cambisolurile sunt soluri relativ slab evaluate, formate în condiții de drenaj natural foarte bun. Datorită acestor caracteristici aceste tipuri de soluri le întâlnim în partea vestică și sud-vestică a conurbației, formate în zonele cu relief de deal înalt sau chiar munte și au o fertilitate medie spre bună. Aceste soluri favorizează creșterea arborilor și arbuștilor fiind des întâlnite în zone împădurite.

Cernisolurile sunt reprezentate la nivelul conurbației Deva–Hunedoara prin *cernoziomuri cambice*, *cernoziomuri argice faeziomuri tipice* și sunt întâlnite în zona de terase ale Mureșului, în zona Uroi, în zona dealurilor Simeriei precum și în zona nordică a Dealurilor Hunedoarei de Est. Au o fertilitate bună fiind folosite intens în agricultură și horticultură.

Solurile poluate. Reprezintă acele soluri, indiferent de tip, care datorită factorului antropic și-au pierdut mare parte din proprietățile fizice și au devenit inutilizabile. La nivelul conurbației solurile poluate sunt asociate cu extracția și procesarea minereurilor, următoarele zone necesitând măsuri urgente de depoluare: halda de zgură Hunedoara, zona de depozitare a minereului de la Peștișu Mare, haldele de steril de la mina și flotația Deva și zona fostului combinat de la Călan.

Vegetația în cadrul conurbației se încadrează în *Subregiunea Euro-Siberiană, etajul de dealuri submontane*⁵. La această încadrare generală se adaugă particularitățile zonei date de *legea etajării vegetației*, astfel se pot observa zone cu vegetație specifică de luncă, zone cu vegetație antropogenă sau zone cu vegetație specific montană. *Vegetația herbacee* apare în cadrul conurbației Deva–Hunedoara sub forma unor asociații distribuite în funcție de factorul umiditate pe întreaga suprafață a conurbației Deva–Hunedoara, astfel avem: asociații xerofile, asociații mezoxerofile, asociații mezofile, asociații mezohigrofile și asociații higrofile.

Asociații xerofile se întâlnesc pe majoritatea versanților cu expoziție sudică, fiind prezente asociații de păiuș și rogoz pitic și/sau iarbă bărboasă. Alte asociații xerofile cu răspândire mai redusă sunt *salvio-festucetum rupicolae*, *caricetum humilis*, *festuceto-potentilletum arenariae*. *Asociațiile mezoxerofile* ocupă versanți însoriți și semiînsoriți, cele mai întâlnite

⁵ Resmeriță, I. (1972), *Vegetația din jurul Devei*, Sargeția, Seria Științe naturale, Publicație a Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva

asociații fiind *thymo comsi-festuceum rupicolae*, *agrostideto-festucetum rupicolae*, *agrostis capillaris* (iarba vântului). Asociațiile mezofie sunt rezultatul defrișării pădurilor și se întâlnesc frecvent la baza versanților. Cele mai întâlnite asociații sunt *agrostio tenuis-festucetum rupicolae*, *agrostidetum stoloniferae* (iarba câmpului), asociațiile de firuță de câmp și păiuș de câmp, asociații de coada vulpii și *senecioni sylvatici-epilobeitum angustifolii* (în zonele recent defrișate). Asociațiile mezohigrofile și higrofile, întâlnite în zonele de luncă sau în zone în care pânza freatică este foarte aproape de suprafață. Cele mai frecvente sunt stufărișurile și păpurișurile, stuful dar și vegetația de tip rogoz înalt.

Elemente foarte importante de floră pot fi întâlnite pe dealurile Zănoaga, Colț și Cetate. Sunt înregistrate 533 specii aparținând la 290 genuri și 74 familii.

Vegetația forestieră în cadrul conurbației se află în strânsă legătură cu relieful, astfel că în zonele de luncă întâlnim pâlcuri de salcii și răchite (*salicetum albae-fragilis*), prezente în aproape toate albiile râurilor, în zone de deal cu altitudini de sub 400 de metri găsim păduri de carpen și fag, sau gorun și carpen (*lathyro hallerstenii-carpinetum*).

În unele situații se formează și păduri amestecate de gorun și fag sau de gorun, fag și specii de frasin sau paltin. De asemenea în zona conurbației apar păduri amestec fag-stejar începând cu altitudini de 350-400 de metri, una dintre cele mai importante păduri de stejar din zonă este *Rezervația de stejar Bejan*. Rezervația de la Bejan care este o rezervație de tip forestier, categoria a IV- a cu o suprafață de 103 hectare aflată în sud-vestul orașului Deva, unde cresc 8 dintre cele 9 specii de stejar prezente în România. Un alt punct important care adăpostește vegetație forestieră excepțională este Parcul Dendrologic Simeria.

Fauna conurbației aparține *Supraprovinciei Central-Europene*. Dintre fauna de talie mare întâlnim cerbul, căprioara, vulpea, lupul, jderul și mistrețul. Avifauna este prezentă prin specii cum ar fi porumbelul, mierla, cucul, ciocănitoarea, barza și fazanul. Fauna reptilelor este destul de săracă, prezențe notabile fiind vipera și vipera cu corn. Fauna râurilor este reprezentată de mreană, scobar, clean, somn, porcușorul, obletele, porcușorul de nisip, plătica și bibanul.

CAPITOLUL 3

UTILIZAREA TERENURILOR

3.1. Noțiuni generale și clasificarea utilizării terenurilor

Modul de utilizare a terenurilor, ca rezultat al interacțiunii geosistemelor dintr-un spațiu geografic, este cel mai adecvat și mai la îndemână parametru folosit pentru evaluarea, sub aspect geografic, a potențialului de dezvoltare al unui teritoriu. Deci, este lesne de înțeles că un spațiu divers cu ponderi variate ale diferitelor categorii de teren este mult mai avantajos pentru dezvoltarea comunității umane, diversitatea și echilibrul resurselor potențial exploatabile dintr-un teritoriu oferind posibilități multiple de dezvoltare.

O clasificare generală, dar cuprinzătoare, a utilizării terenurilor este amintită de către V. Surd¹ (2005, pag 27) care consideră următoarele categorii generale de utilizare a terenului:

- *terenuri cu destinație agricolă*, fac parte terenurile arabile, viile, livezile, pepinierele, plantațiile de hamei, pășunile, fânețele etc.;
- *terenuri cu destinație forestieră*, fac parte terenurile împădurite, cele care servesc nevoilor de producție silvică, terenurile neproductive împădurite și terenurile cu vegetație arbustivă aflate în tranziție spre vegetație forestieră;
- *terenuri aflate permanent sub ape*, albiile minore ale cursurilor de apă, brațele și canalele, bălțile și lacurile;
- *terenuri din intravilan*, fac parte toate terenurile indiferent de categoria de folosință, situate în perimetrul localităților;
- *terenuri cu destinație specială*, folosite pentru rețeaua de transport (rutieră și feroviară), ocupate de diferite obiective industriale etc.

¹ Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

Tabel 8. Utilizarea terenurilor

Nr. Crt.	Mod de folosire a terenului	Municipiul Deva		Municipiul Hunedoara		Orașul Călan		Orașul Simeria		Comuna Băcia		Comuna Cărijiți		Comuna Peștișu Mic		Total conurbație	
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	Suprafață totală	6185	100	10405	100	9354	100	4859	100	2904	100	4582	100	4995	100	43284	100
2.	Folosință agricolă:	3147,80	50,89	4381,76	42,11	6611,76	70,68	3333,70	68,60	1942,52	66,89	1276,22	27,85	2146,91	42,98	22840,67	52,77
2.1.	din care: arabil	2178,49	35,22	1756,71	16,88	2938,01	31,41	2405,20	49,50	1413,04	48,66	665,00	14,51	965,74	19,34	12322,19	28,47
2.2.	pășuni și fânețe	773,76	12,51	2547,44	24,49	3522,00	37,65	820,59	16,89	522,70	18,00	605,26	13,21	1175,30	23,53	9997,05	23,03
2.3.	livezi și vii	195,55	3,16	77,61	0,74	151,75	1,62	107,91	2,21	6,78	0,23	5,96	0,13	5,87	0,11	551,43	1,27
3.	Suprafață totală împădurită	1591,91	25,73	4214,31	40,50	1901,06	20,32	701,31	14,43	683,64	23,54	3163,31	69,03	2661,00	53,27	14916,54	34,46
3.1.	din care: păduri	1246,88	20,15	3323,63	31,94	1255,12	13,42	495,74	10,20	421,11	14,50	2306,27	50,33	1988,39	39,81	11037,14	25,50
3.2.	vegetație arbustivă în tranziție	345,03	5,58	890,68	8,56	645,94	6,90	205,57	4,23	262,53	9,04	857,04	18,70	672,61	13,46	3879,40	8,96
4.	Cursuri hidrografice	83,61	1,35	22,65	0,22	63,10	0,67	132,55	2,73	39,55	1,37	17,59	0,39	2,99	0,05	362,04	0,85
5.	Suprafețe anexe căilor de comunicații	109,60	1,77	136,60	1,31	81,35	0,87	87,02	1,79	53,80	1,85	14,01	0,31	17,59	0,35	499,97	1,15
5.1.	din care: cale ferată și triae	22,06	0,35	38,04	0,36	15,05	0,17	39,26	0,81	37,81	1,30	-	-	-	-	152,22	0,35
5.2.	drumuri naționale, județene și comunale	27,97	0,46	38,77	0,37	32,25	0,34	18,42	0,38	10,44	0,36	9,88	0,21	8,20	0,16	145,93	0,33
5.3.	străzi (urban + rural)	59,57	0,96	59,79	0,58	34,05	0,36	29,34	0,60	5,55	0,19	4,13	0,09	9,39	0,19	201,82	0,47
6.	Vetre de așezări	886,26	14,33	1020,79	9,81	481,04	5,14	417,68	8,60	164,33	5,65	110,87	2,42	165,78	3,32	3246,75	7,50
6.1.	din care: suprafață construită	640,30	10,35	466,15	4,48	129,92	1,39	233,23	4,81	50,90	1,75	49,05	1,07	52,17	1,04	1621,72	3,74
6.2.	grădini și spații verzi în localitate	245,96	3,98	554,64	5,33	351,12	3,75	184,45	3,79	113,43	3,90	61,82	1,35	113,61	2,27	1625,03	3,76
7.	Suprafețe ocupate de zone industriale	285,70	4,63	248,33	2,39	80,83	0,87	138,87	2,86	13,53	0,47	-	-	1,73	0,03	768,99	1,77
8.	Terenuri degradate	80,12	1,30	380,56	3,66	134,86	1,45	47,87	0,99	6,63	0,23	-	-	-	-	650,04	1,51

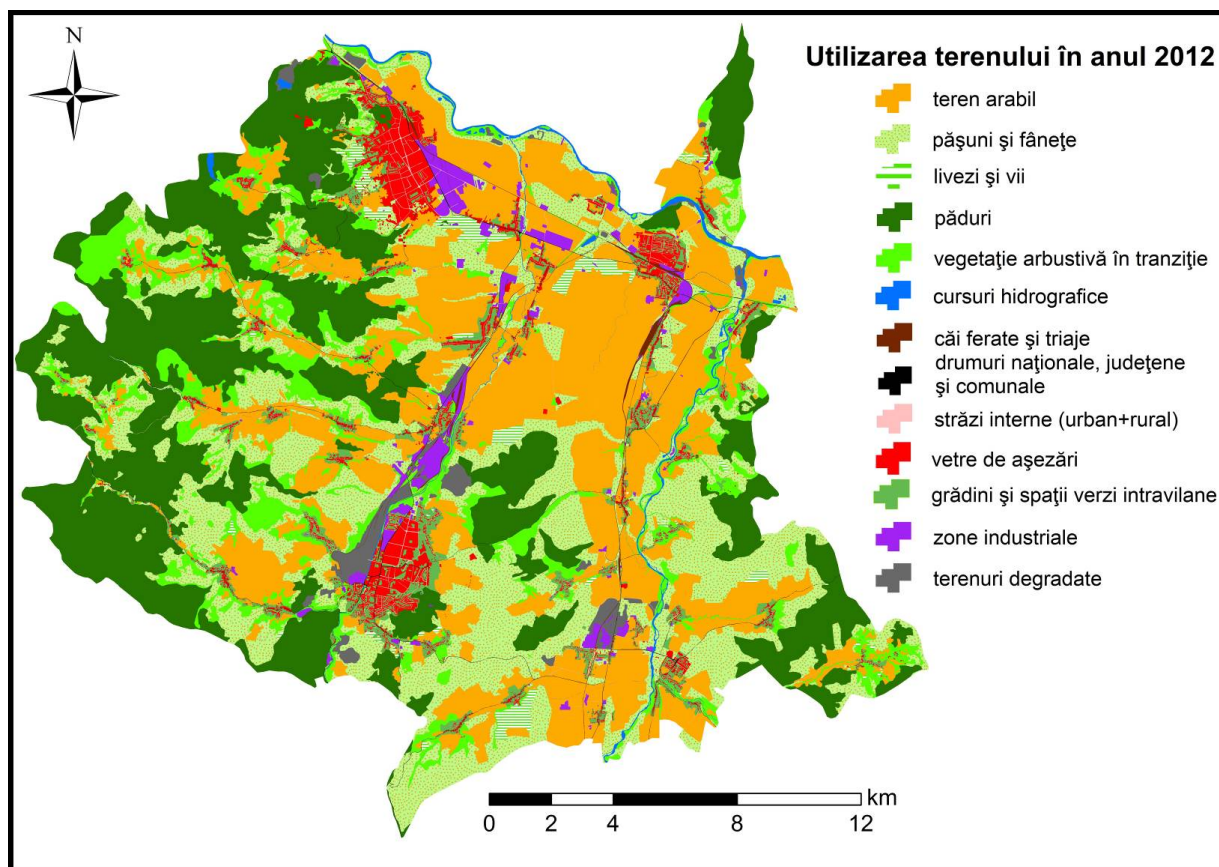

Fig. 3. Utilizarea generală a terenului

La nivelul conurbației modul de utilizare a terenurilor este dictat de către specificul și evoluția celor șapte unități administrative componente. Pentru a surprinde o imagine cât mai realistă s-a creat un tabel, cu datele obținute prin planimetrie GIS, cu 7 categorii principale de utilizare a terenului.

Utilizarea agricolă a terenului

Ocupând o pondere de 30% la nivel mondial terenurile agricole cuprind: terenurile arabile, viile, livezile, pepinierele, plantațiile de hamei, pășunile, fânețele, solarile, serele, drumurile de acces etc. La nivelul conurbației ponderea terenurilor agricole este de 52,77% (22840 ha). Această pondere ridicată, peste media de la nivel global, este consecința directă a conlucrării factorilor geologici, morfologici, hidrologici, climatici și pedologici care au creat suprafețe cvasiplane cu bilanț hidric și fertilitate optime pentru practicarea agriculturii. Fără îndoială cele mai întinse și mai propice suprafețe agricole sunt cele din luncile și terasele inferioare ale Mureșului, Cernei și Streiului.

O analiză primară a distribuției terenurilor agricole mai relevă faptul că fragmentarea proprietății agricole este redusă în zonele de luncă, crescând pe măsură ce crește altitudinea la care sunt situate terenurile. Actualmente suprafața medie a unui teren agricol la nivelul conurbației este de 0,9 ha în zona de luncă, de 0,5 ha în zona dealurilor Hunedoarei, de 0,3 ha în zona dealurilor Coziei și Nandrului și sub 0,2 ha în zonele de munte (date obținute din planimetria GIS a parcelelor). Terenurile agricole pot fi împărțite, în funcție de destinație, în trei mari categorii: arabile, pășuni și fânețe și livezi și plantații de vie, fiecare pliate pe forme de relief specifice cu productivități diferite.

Terenurile arabile sunt considerate acele terenuri care se ară în fiecare an sau multianual și sunt cultivate cu plante anuale sau perene: cereale, leguminoase, plante tehnice, plante furajere, legume etc. Randamentul general al culturilor depinde mult, în funcție de soiul cultivat, de cantitatea de căldură primită, de cantitatea de apă și nu în ultimul rând de tipul de sol. Toți acești factori duc la o distribuție a terenurilor arabile preponderent pe suprafețe cvasiplane cu rezervă hidrică bună cu aluvisoluri sau cernisoluri în tranziție, adică în zonele de luncă.

Preponderent la nivelul conurbației terenurile arabile sunt distribuite în luncile majore ale celor trei cursuri hidrografice principale (Mureș, Cerna, Strei). În mod secundar sunt distribuite în luncile înguste ale pâraurilor Zlaști, Peștișu, Cristur și Ursului, iar în mod excepțional în zone de deal considerate nefavorabile (pentru practicarea unei agriculturi de subzistență pe parcele mici). În cadrul conurbației ocupă o pondere însemnată de 28,47% (12322,19 ha).

Întrucât conlucrarea diferiților factori naturali creează o varietate mare de terenuri arabile V. Surd¹(2005, pag 32) identifică următoarele categorii:

- *arabil fără restricții*. Cuprinde terenurile plane (panta sub 5°) cu conținut ridicat al humusului în sol (aluvisoluri, cernoziomuri, soluri brune) și cu drenaj bun. Sunt încadrate în aceeași categorie terenurile din luncile Mureșului, Streiului și Cernei.
- *arabil cu restricții mici*. Cuprinde terenurile la care orizontul A din sol are o grosime maximă de 25 de centimetri, fiind încadrate în această categorie solurile aluviale, coluviale, nisipoase sau care necesită lucrări de corectare a umidității. La nivelul conurbației sunt încadrate în această categorie terenurile din luncile pâraurilor Ursului, Cristurului și Peștișului.
- *arabil cu măsuri de chimizare și măsuri agrotehnice simple*. Cuprinde terenurile cu pH mai mic de 6,1 cu înclinație mai mică de 5° și care necesită aplicarea de carbonat de calciu împreună cu îngrășământul. Nu sunt întâlnite la nivelul conurbației.
- *arabil cu măsuri antierozionale simple*. Cuprinde terenurile cu înclinație între 5 și 12% unde arăturile se vor face doar paralel curbelor de nivel. La nivelul conurbației sunt cuprinse terenurile situate în zonele de deal după cum urmează: partea estică a dealurilor Coziei, Nandrului și Hunedoarei de Vest, partea sudică a dealurilor Hunedoarei de Est, dealurile Nădăștiei și vestul dealurilor Dâncului.
- *arabil cu măsuri antierozionale complexe*. Cuprinde terenurile cu înclinație între 12 și 16% cu soluri ce au suferit procese de eroziune puternice. La nivelul conurbației ocupă suprafețe nesemnificative fiind întâlnite în zonele de deal înalte (Coziei, Govăjdiei, Nandrului etc.).

¹ Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

- *arabil cu măsuri hidroameliorative simple*. Cuprinde terenurile plane sau ușor înclinate situate în zona de luncă cu drenaj deficitar ce suferă de exces de apă în anumite perioade. La nivelul conurbației ponderea acestora este extrem de redusă însă se întâlnesc în lunca Streiului (partea stângă) între Băcia și Simeria Veche și în lunca Cernei între Peștișu Mare și Sântandrei.
- *arabil cu măsuri hidroameliorative complexe*. Cuprinde zonele în care pânza freatică este situată la suprafață iar solurile sunt înmlăștinate, gleice înmlăștinate, turbării sau soluri lacustre aluviale. Nu sunt întâlnite la nivelul conurbației.

Pășunile și fânețele sunt terenuri înierbate sau înțelenite în mod natural sau artificial. Sunt folosite pentru pășunatul animalelor și/sau pentru a cosi iarba. Condițiile necesare pășunilor și fânețelor nu sunt la fel de stricte ca și în cazul terenurilor arabile astfel că acestea sunt distribuite în zone mai puțin favorabile, zone în care culturile agricole nu se pretează sau oferă randament scăzut. Acoperă de obicei zonele deluroase preponderent cu expoziție nordică, ocupând la nivelul conurbației o pondere de 23,03%. În cadrul conurbației cele mai întinse pășuni și fânețe se întâlnesc în zona Dealurilor Hunedoarei de Vest și Est, Govăjdiei, Nădăștiei și Dâncului. Suprafețe în general mai reduse se întâlnesc practic în vecinătatea fiecărei așezări rurale, fiind vorba aici de pășunea comună folosită de întreaga comunitate pentru creșterea animalelor.

Livezile și viile sunt terenuri plantate special pentru a obține fructe și struguri, dimensiunile variind în funcție de terenul disponibil și de tehnologia folosită. Tehnologia de plantare pentru livezi și vii impune de multe ori executarea de lucrări de terasare pentru a facilita accesul mașinilor agricole dar și pentru a oferi pomilor respectiv viței de vie o insolație optimă. Atât în cazul livezilor cât și a viilor se pretează pentru folosire terenuri cu o înclinație între 15 și 40%.

La nivelul conurbației marea majoritate a livezilor și viilor au fost înființate în perioada comunistă odată cu C.A.P.-urile în apropierea orașelor. Ponderea acestor culturi la nivelul conurbației este mică, de doar 1,27% (551,43 ha) scăzând semnificativ în ultimii 20 de ani. Cele mai însemnate livezi sunt cele din apropierea municipiului Deva (dealul Rocilor

– cireș și vișin, dealul Plaiului – măr, Dealul Holumb – Lupșa – prun și păr), orașului Călan (dealurile Nădăștiei – măr) și orașului Simeria (Dealul Sântandrei – măr și prun).

Fondul forestier

Pădurea ca și ecosistem are o importanță majoră pentru asigurarea stabilității geo-economice a unui teritoriu. Pe lângă rolul de industrie primară pădurile asigură balanța hidrică a teritoriului, asigură stabilitatea versanților și solurilor și nu în ultimul rând asigură habitat pentru animale sălbatice. Socotită ca și industrie pădurea asigură masă lemnoasă, fructe, ciuperci și vânat.

La nivelul conurbației ponderea pădurilor se situează sub media națională ajungând la doar 25,50% (11037 ha). Procentul mic se datorează reliefului preponderent de luncă și dealuri joase care se pretează în special pentru agricultură și zootehnie. Cele mai însemnate zone împădurite sunt situate în partea de vest a conurbației în zona înaltă de contact cu munții Poiana Ruscă, fiind întâlnite păduri masive în zona satelor Cozia, Cârjiți, Chergeș, Almașu Sec, Nandru, Cutin, Dumbrava, Ciulpăz și Groș.

În fondul forestier sunt incluse și *suprafețele cu arbuști aflate în tranziție*, fie în proces de împădurire naturală, fie suprafețe defrișate unde actualmente persistă doar vegetația arbustivă. Principala cauză a formării acestor suprafețe în tranziție o reprezintă neefectuarea lucrărilor de întreținere a pășunilor pe o perioadă lungă de timp (3-5 ani) ajungând astfel ca vegetația arbustivă formată din măracini și arbori tineri să se instaleze treptat pe pășune. Dacă procesul este lăsat să decurgă în mod natural pot apărea noi pâlcuri de pădure în 5-10 ani. La nivelul conurbației procentul de terenuri ocupate de vegetație arbustivă este de 8,96% (3879,40 ha).

Cele mai mari suprafețe ocupate de vegetație arbustivă sunt situate în partea estică a Dealurilor Coziei și Nandrului, în zona dealurilor Hunedoarei de Vest și în partea centrală a Dealurilor Hunedoarei de Est.

Terenuri aferente cursurilor hidrografice și apelor stătătoare

Din această categorie de terenuri fac parte albiile minore ale cursurilor de apă, cuvetele lacurilor naturale și artificiale, brațele și canale. La nivelul conurbației suprafața totală a terenurilor aflate sub ape este de doar 362,04

hectare (0,85%), fiind aferente cursurilor hidrografice permanente (Mureș, Cerna, Strei, Zlaști, Peștișu, Cristur, Ursului etc.) și a unor bălți și lacuri (Cozia, Săulești etc.).

Suprafețe aferente căilor de comunicații

Căile de comunicații (rutiere și feroviare) și anexele lor ocupă, în funcție de importanța pe care o dețin, diferite suprafețe de teren din intravilan și extravilan. În funcție de tipul și importanța lor, căile de comunicații pot fi împărțite în trei mari categorii: căi ferate și anexe, rutiere principale (autostrăzi, drumuri naționale, drumuri județene și drumuri comunale) și rutiere secundare (bulevarde și străzi situate în intravilanul localităților urbane și rurale).

În total suprafețele aferente căilor de comunicații la nivelul conurbației ocupă o suprafață de 499,97 hectare (1,15%). Cea mai mare pondere este ocupată de către bulevardele și străzile din mediul urban și rural – 201,82 ha (0,47%), fiind urmată apoi de către suprafețele ocupate de căile ferate și triaje – 152,22 ha (0,35%) și de către drumurile naționale, județene și comunale cu 149,93 ha (0,33%).

Această categorie de folosință a terenului prezintă una dintre cele mai mari dinamici temporale. Apariția și dezvoltarea căilor de comunicații rutiere și feroviare a condus la creșterea continuă a suprafețelor de teren utilizate în acest scop. Această dinamică se regăsește și la nivelul așezărilor (în special a celor urbane), fiind evidentă în ultimii 100 de ani. Dezvoltarea continuă a căilor de comunicare poate crea însă dezechilibre la nivelul unui teritoriu prin supradimensionarea acestora în zona liniilor principale de forță ale teritoriului.

Bulevardele și străzile din mediul urban și rural au cea mai mare pondere în municipiile Hunedoara (59,97 ha) și Deva (59,57 ha) datorită rețelei stradale bine organizate specifice centrelor urbane puternic dezvoltate iar cea mai mică pondere este înregistrată în comuna Cârjiți (4,13 ha).

Căile ferate și triajele ocupă suprafețe mari de teren în zonele în care importanța economică pe care o au este mai mare, astfel cea mai mare suprafață ocupată de infrastructură aferentă căii ferate este în orașul Simeria (39,26 ha) datorită prezenței gării Simeria, depoului dar și

atelierelor de reparații. Municipiul Hunedoara are o suprafață comparabilă (38,04 ha) cu a orașului Simeria, marea majoritate a infrastructurii rutiere fiind concentrată în partea de nord în zona Accrelor Mittal. Datorită prezenței triajului de la Tâmpa, comuna Băcia deține o suprafață importantă de 37,81 hectare ocupată de infrastructură aferentă căii ferate. În municipiul Deva și orașul Călan ponderea infrastructurii de căi ferate este mai redusă ajungând la doar 22,06 hectare în Deva respectiv 15,05 hectare în Călan.

Drumurile naționale, județene și comunale ocupă o pondere ridicată în aria administrativă a municipiului Hunedoara (38,77 ha) datorită prezenței multor drumuri județene pe valea Cernei și a Zlaștiului dar și în zona Dealurilor Hunedoarei de Est. La polul opus se situează comuna Peștișu Mic cu o suprafață de doar 8,20 hectare.

Vetrele de așezări

În categoria vetrelor de așezări sunt incluse două categorii distincte de terenuri: terenurile cu locuințe individuale sau comune împreună cu construcțiile anexe necesare desfășurării vieții comunității umane (administrative, culturale, comerciale etc.) și terenurile anexe aflate în imediata apropiere ocupate de către grădini, parcuri, promenade sau zonele verzi dintre locuințe încadrate generic în categoria grădinilor și spațiilor verzi intravilane. Global la nivelul conurbației vetrele de așezări ocupă o suprafață de 3246,75 ha (7,5%) distribuită aproape egal între cele două părți componente.

Cea mai mare pondere a terenurilor ocupate de către vetrele de așezări este întâlnită în ariile urbane, cele 4 unități administrative urbane totalizând peste 2500 de hectare din totalul celor 3246,75. Cea mai mare suprafață este aferentă municipiului Hunedoara cu 1020,79 hectare, acesta fiind urmat de către municipiul Deva cu 886,26 hectare, orașul Călan cu 481,04 hectare și orașul Simeria cu 417,68 hectare. Cea mai mică suprafață ocupată de vetre de așezări umane este aferentă comunei Cârjiți cu doar 110,87 hectare.

În ceea ce privește suprafața ocupată strict de către construcții cea mai mare pondere este înregistrată în municipiul Deva cu 640,30 de ha urmat

apoi de municipiul Hunedoara cu 466,15 ha, orașul Simeria cu 233,23 ha și orașul Călan cu 129,92 ha. În mediul rural cea mai mare suprafață ocupată de către construcții se regăsește în comuna Peștișu Mic (52,17 ha) datorită numărului mare de sate componente iar cea mai mică suprafață se regăsește în comuna Cârjiți (49,05 ha).

Suprafețele ocupate de grădini și spații verzi sunt rezultatul a două procese distincte, primul se referă la planificarea spațiului verde iar cel de-al doilea are de a face cu modul în care gospodăriile individuale sunt integrate în cadrul unei așezări. Planificarea spațiului verde pentru a satisface nevoia locuitorilor de recreere dar și pentru a respecta standardele naționale a însemnat de multe ori crearea de parcuri sau de zone de recreere în intravilan, uneori în detrimentul construcției de locuințe.

Cea de-a doua componentă, a grădinilor, este parte integrantă a gospodăriilor individuale din mediul urban și rural. Datorită faptului că spațiul intravilan din mediul urban este mai limitat decât cel din mediul rural suprafața de teren pe care o familie o deține în mediul urban este mai mică. Datorită întinderii mari a municipiilor și orașelor suprafețele ocupate de către grădini și spații verzi este mai mare decât în mediul rural. Cea mai mare suprafață ocupată de către grădini și spații verzi este întâlnită în aria administrativă a municipiului Hunedoara cu 554,64 hectare apoi în orașul Călan 351,12 hectare, municipiul Deva cu 245,96 și orașul Simeria cu 185,45 hectare iar cele mai mici suprafețe sunt întâlnite în comunele Peștișu Mic 113,61 hectare, Băcia 113,43 hectare și Cârjiți 61,82 hectare.

Zonele industriale

Diferitele industrii din cadrul unei așezări se grupează pe suprafețe de teren cunoscute generic sub numele de zone industriale. Zonele industriale au tipologie distinctă la nivelul localităților și sunt caracterizate prin construcții de tip hale, furnale, magazine și depozite. La nivelul conurbației suprafața ocupată de zonele industriale este de 768,99 ha ceea ce corespunde unui procent de 1,77% din suprafața totală. Suprafața relativ mare ocupată de către zonele industriale se datorează existenței celor patru centre urbane în care zonele industriale au avut și au o pondere semnificativă.

Actualmente cea mai mare pondere a zonelor industriale este aferentă municipiului Deva cu 285,70 hectare urmat de municipiul Hunedoara cu 248,33 hectare, orașul Simeria cu 138,87 hectare și orașul Călan cu 80,87 hectare.

Deși în mod tradițional (prin formare) orașe industriale Hunedoara și Călan au ponderi mai mici ale zonelor industriale decât municipiul Deva care este centru administrativ și a cărui industrie se limitează la prelucrarea lemnului, a produselor agricole și prin industrii manufacturiere mici. Explicația este dată de procesul de închidere și restructurare a industriilor poluante (siderurgice) din Hunedoara și Călan, industrii care ocupau suprafețe foarte mari de teren până acum 5-10 ani (aproximativ 500 de hectare în Hunedoara și 200 în Călan), o mare parte a acestora fiind raportate acum ca fiind teren degradat.

Terenurile degradate

Terenurile degradate sunt terenuri care în urma unor activități antropice sau în urma influenței unor factori naturali extremi și-au pierdut/alterat una sau mai multe proprietăți fizico-chimice fiind astfel scoase din circuitul economic.

Terenurile degradate din cauze naturale sunt de obicei acele terenuri supuse alunecărilor de teren, terenurile mlăștinoase, cu exces de sare în sol sau terenurile acoperite de grohotișuri. La nivelul conurbației acest tip de terenuri este aproape inexistent, totalizând suprafețe de aproximativ 2-3 hectare.

Terenurile degradate ca urmare a unor activități antropice pot fi: ruine industriale, foste cariere, halde de steril și zgură și gropi de gunoi. La nivelul conurbației ponderea terenurilor degradate se ridică la 1,51% (650,04 hectare) fiind în mare parte rezultatul restrângerii activității industriale a centrelor de la Hunedoara și Călan.

Cea mai mare suprafață de teren degradat este consemnată în dreptul unității administrative Hunedoara, 350,04 hectare, rezultată ca urmare a dezafectării zonei industriale „Combinatul Vechi”, a haldei de zgură din municipiul Hunedoara, a unor terenuri din zona Peștișu Mare dar și a haldei de la procesarea minereului aflată în partea de sud a satului Hășdat.

De asemenea ca urmare a dezafectării Combinatului Siderurgic Victoria au rezultat 134,86 hectare de teren degradat. Tot ca urmare a restrângerii activității economice putem contabiliza 80,12 hectare de teren degradat în Deva, suprafață aferentă minelor Deva și Muncelu. Și în orașul Simeria sunt contabilizate terenuri degradate provenite de la fabrica de prelucrare a marmurei dar și alte obiective industriale, în total 47,87 hectare.

3.2. Schimbări ale utilizării terenurilor în cadrul conurbației

Procesul de schimbare a utilizării terenurilor are la bază trei nevoi elementare ale societății umane: nevoia de hrană, nevoia de resurse naturale și nevoia de adăpost. Practic din momentul desăvârșirii sale ca ființă conștientă omul a alterat mediul natural pentru a obține hrană, resurse naturale și adăpost. Cele mai semnificative modificări constau în defrișarea pădurilor pentru a face loc terenurilor agricole și locuințelor, apoi crearea de mine și cariere pentru a extrage minereuri utile și nu în ultimul rând crearea de terenuri neproductive, degradate ca urmare a acțiunilor întreprinse anterior.

Cuantificarea modului în care utilizarea terenurilor într-un anumit teritoriu s-a modificat de-a lungul timpului este un proces dificil. Dificultatea constă în modul de evidențiere a schimbărilor la nivel micro datorită lipsei informațiilor precise (cartografice sau de altă natură). La nivel macro schimbările în utilizarea terenurilor sunt de obicei menționate în actele istorice ce consemnează viața într-un anumit teritoriu. Aceste schimbări se referă de cele mai multe ori la înființarea de noi terenuri agricole, de livezi sau vii, la tăierea unor păduri, la existența unor mine și de ce nu la întemeierea unor noi așezări. La nivelul conurbației resursele cartografice nu pot oferi o imagine la nivel micro teritorial însă din studiul cartografic și din modul de evoluție istorică a așezărilor din cadrul conurbației se pot evidenția următoarele tendințe în schimbarea utilizării terenurilor:

- extinderea teritorială a așezărilor s-a făcut în locul terenurilor agricole;
- în zonele rurale terenurile agricole s-au extins în detrimentul pădurilor;
- suprafețele cu teren degradat au rezultat în principal datorită restructurării activității industriale sau sunt chiar o consecință a acesteia;
- multe din suprafețele cu arbuști derivă din suprafețe agricole, respectiv pășuni ca urmare a abandonului acestora.

Pe baza informațiilor oferite de către aceste surse, pornind de la utilizarea actuală a terenului, a fost recreată utilizarea generală a terenului în cadrul conurbației în trei momente edificatoare pentru aceasta:

- anul 1773; momentul surprinde starea de izolaționism în cadrul conurbației;
- anul 1924; momentul surprinde iesirea din starea de izolare a orașelor Deva și Hunedoara prin dezvoltarea căilor de comunicații și crearea unei ritmicități a relațiilor între cele două orașe;
- anul 1976; surprinde dezvoltarea teritorială și industrială a conurbației, edificarea orașelor Simeria și Călan și dezvoltarea Devei și Hunedoarei.

Tabel 9. Evoluția utilizării terenului în cadrul conurbației în perioada 1773-2012

Nr. Crt.	Mod de folosire a terenului	Total conurbație – anul 1773		Total conurbație – anul 1924		Total conurbație – anul 1976		Total conurbație – anul 2012	
		suprafața (ha)	pondere (%)	suprafața (ha)	pondere (%)	suprafața (ha)	pondere (%)	suprafața (ha)	pondere (%)
1.	Suprafață totală	43284	100	43284	100	43284	100	43284	100
2.	Folosință agricolă	27101,6	62,61	26065,2	60,25	23589,74	54,50	22840,67	52,77
2.1.	din care: arabil	16070,5	37,12	15079,9	34,85	13542,94	31,29	12322,19	28,47
2.2.	pășuni și fânețe	10949,1	25,30	10621,1	24,55	9466,50	21,87	9997,05	23,03
2.3.	livezi și vii	82	0,19	364,20	0,85	580,30	1,34	551,43	1,27
3.	Suprafață totală împădurită	15231	35,18	14778,7	34,14	14860,1	34,33	14916,54	34,46
3.1.	din care: păduri	12757,3	29,47	11353,7	26,23	11200,7	25,88	11037,14	25,50
3.2.	vegetație arbustivă în tranziție	2473,7	5,71	3425	7,91	3659,40	8,45	3879,40	8,96
4.	Cursuri hidrografice	323,30	0,75	352	0,81	362,04	0,83	362,04	0,85
5.	Suprafețe anexe căilor de comunicații	161,20	0,38	323,60	0,74	481,12	1,12	499,97	1,15
5.1.	din care: cale ferată și triaje	-	-	95,40	0,22	152,22	0,35	152,22	0,35
5.2.	drumuri naționale, județene și comunale	120,90	0,28	141,70	0,32	143,40	0,33	145,93	0,33
5.3.	străzi (urban + rural)	40,30	0,10	86,50	0,20	185,50	0,43	201,82	0,47
6.	Vetre de așezări umane	466,90	1,08	1544,30	3,56	2749,90	6,35	3246,75	7,50
6.1.	din care: suprafață construită	168,40	0,40	555,90	1,28	1315,40	3,04	1621,72	3,74
6.2.	grădini și spații verzi în localitate	298,50	0,68	988,40	2,28	1434,50	3,31	1625,03	3,76
7.	Suprafețe ocupate de zone industriale	-	-	133,60	0,30	940,10	2,18	768,99	1,77
8.	Terenuri degradate	-	-	86,60	0,20	301,00	0,69	650,04	1,51

Evoluția utilizării terenurilor în cadrul conurbației surprinde foarte bine elementele definitorii a dezvoltării conurbației: dezvoltarea industriei, căilor de comunicație și venirea centrelor urbane unul înspre celălalt. Aceste trei elemente „sudează” toate părțile conurbației, în tocmai în lungul liniilor de forță creând o structură unitară a cărei evoluție este astăzi ireversibilă. Toate elementele secundare reprezentate de către terenuri agricole și păduri reprezintă elemente secundare care de-a lungul evoluției conurbației s-au diminuat constant.

Din 1773 până în prezent ponderea suprafeței agricole a scăzut constant, de la 62,61% în 1773 la 52,77% în anul 2012. Această scădere de aproape 10% se datorează expansiunii zonelor urbane și industriale în defavoarea terenurilor arabile situate în general în zona de luncă sau terase. Concomitent cu scăderea ponderei terenurilor agricole se constată și scăderea ponderei suprafeței de pădure de la 29,47% în 1773 la 25,50% în anul 2012.

Industria, factor important în evoluția conurbației, reprezintă unul dintre marii consumatori de teren, pe care îl obține în defavoarea agriculturii. Cel mai bun exemplu pe care îl avem la nivelul conurbației este reprezentat de dezvoltarea industrială a orașelor Deva și Hunedoara. Astfel, atât Deva cât și Hunedoara și-au dezvoltat zonele industriale în locul unor terenuri agricole situate în luncile Mureșului și Cernei. Dacă în anul 1773 zonele industriale lipseau cu desăvârșire de pe teritoriul conurbației, în 1924 aceasta ajungea la 0,3% ca să atingă maximum în 1976 cu o pondere de 2,18% (940,10 hectare).

Dezvoltarea industrială a avut ca efect secundar scoaterea din circuit a unor suprafețe importante de teren, suprafețe ocupate de cariere, halde de flotație și steril sau vechi ruine industriale. Ponderea acestor terenuri a crescut constant odată cu dezvoltarea industriei astfel că în 2012 a ajuns la 1,51%.

Fără îndoială cea mai frapantă schimbare în modul de utilizare a terenului se referă la creșterea ponderei zonelor de locuit, astfel între 1773 și 2012 aceasta a crescut de la 1,08% la 7,50%. Inițial creșterea a fost moderată, de la 1,08% în 1773 la 3,56% în anul 1924. Boom-ul industrial din perioada comunistă a fost urmat de o expansiune imobiliară fără precedent, în mai puțin de 100 de ani ponderea zonelor de locuit dublându-se,

ajungând la 7,5% din total. Mare parte din cele peste 1700 de hectare de teren pe care s-au construit noile locuințe a fost inițial teren agricol.

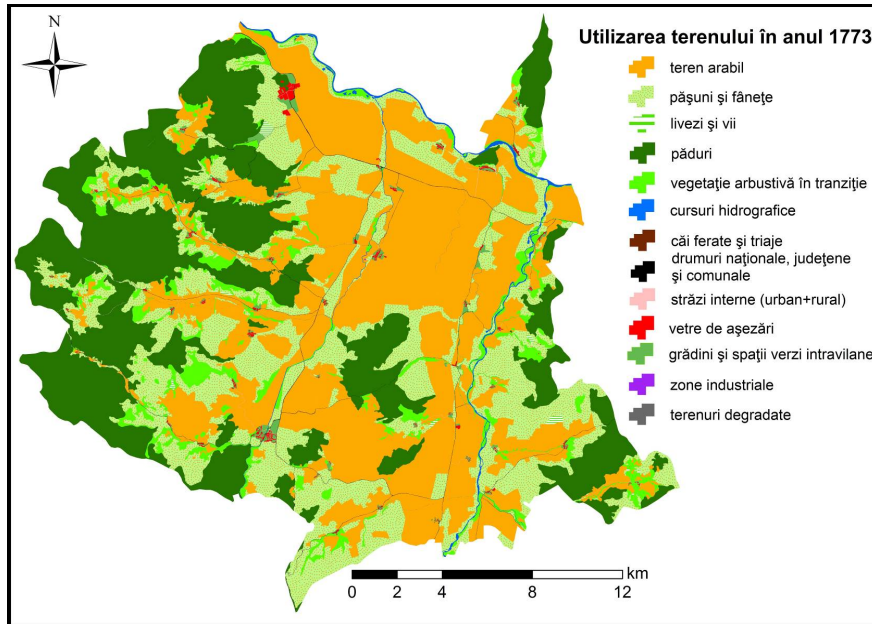

Fig. 4. Utilizarea terenului în anul 1773

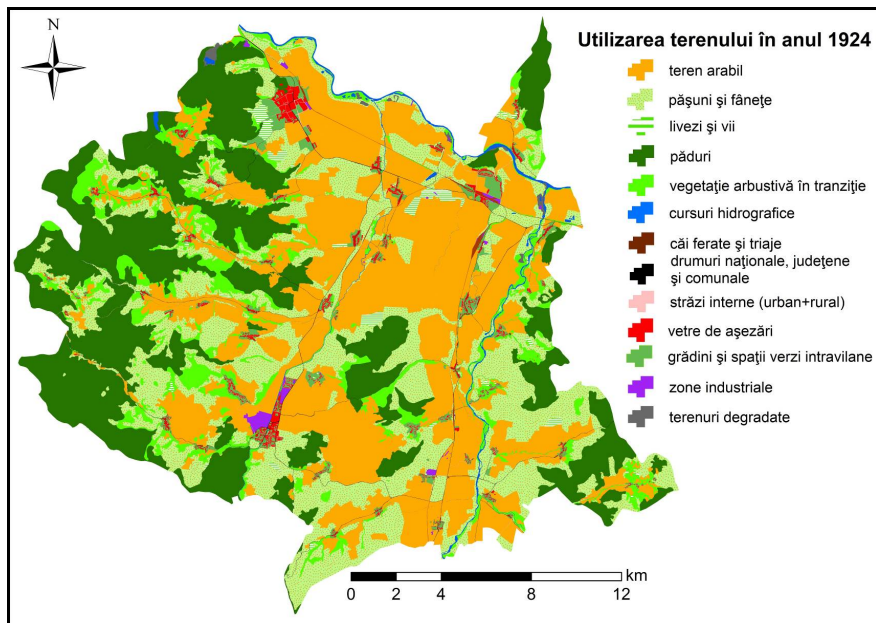

Fig. 5. Utilizarea terenului în anul 1924

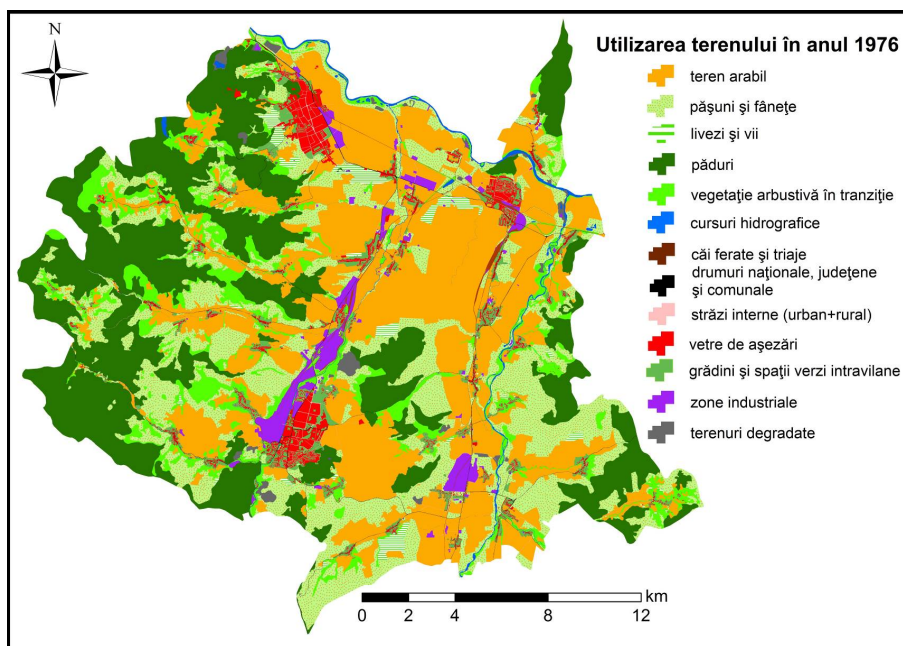

Fig. 6. *Utilizarea terenului în anul 1976*

CAPITOLUL 4

DINAMICA POPULAȚIEI

Alături de factorii de mediu (relief, climă, utilizarea terenurilor și hidrografie), populația reprezintă un factor cheie în dezvoltarea oricărui sistem de așezări. Studiul istoric al dinamicii populației dintr-un anumit teritoriu poate explica modul în care acesta a fost gestionat de către strămoșii noștri, constituind o sursă importantă de informații pentru viitoarele demersuri de planificare teritorială.

4.1. Evoluția populației

Prezența omului pe teritoriului conurbației a fost consemnată încă din cele mai vechi timpuri, din paleolitic și neolitic. Considerată cea mai întinsă perioadă de timp din istoria omenirii perioada paleoliticului este împărțită în cinci diviziuni distincte¹: *Protopaleolitic* (între 1000000 și 700000 î.e.n.), *Paleoliticul Inferior* (între 700000 și 120000 î.e.n.), *Paleoliticul de Mijloc* (între 120000 și 35000 î.e.n.), *Paleoliticul Superior* (între 35000 și 8000 î.e.n.) și *Epipaleoliticul sau Mezoliticul* (între 8000 și 5500 î.e.n.). Pe teritoriul conurbației singurele dovezi arheologice provin din *Paleoliticul de Mijloc* reprezentat prin cultura *Musterian* a cărei urme au fost identificate în zona satului Valea Nandrului (situl arheologic Dealul Peșterilor) și în zona municipiului Hunedoara (situl arheologic Grădina Castelului).

Neoliticul nu se referă la o perioadă cronologică strictă însă include o serie de manifestări economice comune cum ar fi apariția uneltelor din piatră lustruită, practicarea agriculturii și domesticirea animalelor. În România specialiștii au împărțit *Neoliticul* în trei perioade: *Neoliticul Timpuriu* (între 5500 și 4200 î.e.n.), *Neoliticul Dezvoltat* (între 4200 și 3500

¹ Păunescu, A.(1980), *Evoluția istorică pe teritoriul României din paleolitic până la începutul neoliticului*, Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, nr. 31

î.e.n.) și *Neoliticul Târziu* (între 3500 și 2500 î.e.n.). La nivelul conurbației *omul neolitic timpuriu* a lăsat numeroase urme ale locuirii sale prin situri specifice culturii *Stravecheo-Criș* în arealul municipiului Hunedoara, în zona satului Valea Nandrului, în zona satului Cărpiniș, pe teritoriul satului Peștișu Mic, în apropierea orașului Călan și în vecinătatea satului Cîrjiți.

Pe teritoriul conurbației perioada *Neoliticului Dezvoltat* a fost dominată de către cultura *Vinca-Turdaș* a cărei urme au fost descoperite în arealul municipiului Hunedoara, în zona Zlaști, în Deva (Dealul Cetății) și în satul Mănerău.

Perioada *Neoliticului Târziu* este reprezentată prin culturile *Petrești* și *Coțofeni* a căror urme au fost descoperite în municipiul Hunedoara (Grădina Castelului, Judecătoria și Cimitirul Reformat), în zona satului Valea Nandrului (Peștera Spurcată și Peștera Curată) și în apropierea orașului Simeria.

Epoca Bronzului reprezintă prima perioadă în care omul are acces la prelucrarea metalelor obținând bronzul din cupru și cositor. Din bronz omul a făcut unelte și arme mult mai specializate și mai eficiente de cât cele specifice Paleoliticului sau Neoliticului. Pe teritoriul României Epoca Bronzului a avut o întindere de aproximativ 1000 de ani, între aproximativ 2.000 î.e.n. și 1150 î.e.n. Pe teritoriul conurbației au fost identificate situri arheologice aparținând epoci bronzului, din cultura *Witenberg*, în zona municipiului Hunedoara (Grădina Castelului, Cimitirul Reformat, Dealul Sânpetru și strada Elisabeta Mărginean) și în apropierea satului Cîrjiți (peste situl din perioada neolitică).

Epoca Fierului reprezintă ultima perioadă din preistorie fiind o perioadă relativ scurtă cuprinsă între ani 1150 î.e.n. și cucerirea romană, arheologii delimitând două perioade ale epocii fierului: *Hallstatt* și *La Tene*. Pe teritoriul conurbației epoca fierului s-a sfârșit în anul 106 după cucerirea romană a Daciei. Datorită prezenței zăcămintelor importante de fier în zona Munților Poiana Ruscă, pe teritoriul conurbației avem multe dovezi arheologice din această perioadă, dovezi care atestă locuirea dacilor pe aceste meleaguri dar și meșteșugul lor în extragerea și prelucrarea fierului. Principalele situri arheologice din epoca fierului sunt localizate în zona municipiului Hunedoara (Cimitirul Reformat, Grădina Castelului, Dealul Sânpetru), în zona satului Hășdat și în apropiere de Simeria.

Faptul că în multe situri arheologice (Grădina Castelului, Cimitirul Reformat etc.) au fost identificate așezări succesive aparținând mai multor perioade istorice atestă faptul că teritoriul conurbației a fost unul propice pentru strămoșii noștri. O analiză primară a distribuției siturilor relevă faptul că erau preferate pentru habitare acele locuri care ofereau protecție sporită împotriva potențialilor atacatori dar în același timp ofereau resurse diversificate.

Perioada Romană se referă la intervalul de timp dintre anul 106 (sfârșitul celui de al doilea război daco-roman) și anul 476 (căderea Imperiului Roman de Apus). Fiind cunoscută drept o perioadă înfloritoare în istoria umană, Perioada Romană și-a lăsat amprenta și asupra teritoriului conurbației, transformând și amplificând rolul unor așezări precum Deva, Hunedoara și Călan, așezări care au devenit centre importante în rețeaua Imperiului Roman. Multitudinea de artefacte aparținând perioadei confirmă continuitatea locuirii pe aceste meleaguri și de asemenea evidențiază progresul așezărilor față de perioadele anterioare.

La nivelul conurbației au fost descoperite mai multe situri din perioada romană în zona municipiului Hunedoara (Dealul Sânpetru și Cimitirul Reformat – villa rustica și o necropolă), în vecinătatea satului Peștișu Mare (villa rustica), în municipiului Deva (Dealului Cetății – villa rustica și punct de observație), în zona satului Sântuhalm (villa rustica) în satul Săulești (villa rustica, două altare și un drum roman), în vecinătatea satului Călanul Mic (băile romane Aquae), în vecinătatea satului Cîrjiți (carieră romană, morminte și așezare) și în apropiere de satul Peștișul Mic (așezare romană). De asemenea cu ocazia excavațiilor pentru construcția autostrăzii Deva–Orăștie au fost găsite o serie de urme arheologice în strat (începând cu perioada Neoliticului) în estul orașului Simeria.

Evul Mediu se referă la perioada de timp între căderea Imperiului Roman din anul 476 și căderea Constantinopolului în anul 1453 fiind considerată în general o perioadă de regres datorită lipsei de dovezi scrise care să ateste modul de viață al populației. Populația în Evul Mediu rămâne un subiect controversat și mult discutat în lumina evenimentelor istorice importante din această perioadă. Nu au fost organizate recensăminte și nu există referințe asupra așezărilor sau numărului de

locuitori, însă există o serie de cronicile istorice referitoare la unitățile administrative majore descrise cu ocazia diferitelor lupte.

În perioada Evului Mediu teritoriul conurbației era inclus în *Voivodatul Transilvaniei* fiind menționate în această perioadă mai multe forme de organizare. În mare parte teritoriul conurbației era inclus în *Comitatul Hunedoara* fiind format din districtele (sau cnezatele după unii istorici): Hațeg, Strei, Dobra și Deva.

Evul Mediul Târziu reprezintă perioada de timp în care apar și primele atestări documentare ale unor așezări din cadrul conurbației. Hunedoara apare pentru prima dată menționată în anul 1265 într-un document al bisericii catolice sub numele de *Hungnod*, numele fiind reconfirmat în anul 1267. Din păcate actul din anul 1267 nu face nici un fel de mențiuni referitoare la numărul de locuitori limitându-se strict la prezentarea numărului de sate, mori și mine din domeniul Hunedoarei. Deva apare pentru prima dată menționată sub numele de *Castrum Deva* într-un act emis în anul 1269 de către ducele Transilvaniei, Ștefan. La fel ca și în cazul Hunedoarei actul nu face referire directă la numărul de locuitori rezumându-se la descrierea fortificațiilor și a numărului de sate aparținătoare.

În anul 1378 este atestată documentar localitatea Călan sub numele de *Kalan* iar în anul 1449 localitatea Simeria sub numele de *Piskitelep*. În secolele XIV și XV au fost atestate documentar o serie de sate din cadrul conurbației: Băcia (1332), Totia (1336), Bârcea (1382), Călanul Mic (1387), Tâmpa (1404), Chergheș (1406), Almașul Sec (1406), Petreni (1425), Cozia (1453) și Cîrjiți (1453).

Perioada cuprinsă între sfârșitul Evului Mediu și primul recensământ modern a populației din anul 1850 coincide în mare parte cu existența Regatului Ungariei și apoi a Imperiului Hasburgic. Este o perioadă în care instabilitatea politică, numeroasele invazii ale turcilor și tătarilor și nenumăratele epidemii de ciumăși holeră au decimat populația în repetate rânduri. Nu există din această perioadă date clare asupra numărului de locuitori pe teritoriul conurbației, însă avem prima resursă cartografică relativ exactă, sub forma hărților din cadrul primei ridicări topografice iozefine (*Josephinische Landesaufnahme*) a imperiului Hasburgic datate 1773, care ne prezintă și așezările de pe teritoriul conurbației.

Deși au existat recensăminte înainte de anul 1850 (așa numitele „numărători de suflete” sau recensămintele imperiului Hasburgic din anul 1785), acestea nu s-au ridicat la cerințele unui recensământ modern.

Perioada 1850-1880 reprezintă un interval de timp în care populația conurbației înregistrează o creștere susținută de aproximativ 5000 locuitori. Perioada analizată se încadrează în general în tiparul vremii, acela de creștere demografică cu mici perioade de scădere, fie generale fie localizate la nivelul unor localități. La nivelul conurbației tendința generală de creștere este rezultatul a două componente distincte: sporul natural propriu-zis și imigrația populației de etnie maghiară și germană. Cea de a doua componentă este rezultatul unui proces agresiv derulat de către conducerea Imperiului Hasburgic pentru estomparea diferențelor mari de densitate umană în diferitele provincii ale imperiului, procesul fiind vizibil în localități ca Deva, Hunedoara, Călan sau Simeria.

Informațiile referitoare la populație în acest interval sunt obținute de la recensământul din anul 1850 și de la cel din anul 1880. Sunt informații extrem de prețioase referitoare la numărul de locuitori, numărul locuințelor și structura etnică a populației. Recensământul din 1850 din Transilvania a fost coordonat de către Ludwig von Wolgemuth, guvernatorul militar al provinciei, prin ordonanța din 2 aprilie 1850. Recenzarea a demarat în vara anului 1850 însă din cauza pregătirilor de război împotriva Prusiei derularea acesteia s-a întrerupt fiind finalizată doar în vara anului 1851. Tabelul centralizator în Transilvania a fost finalizat pe 10 martie 1851². Ulterior s-a recunoscut de către părțile oficiale că rezultatele recensământului nu au fost pe măsura așteptărilor datorită perioadei lungi de conscriere și a efectelor secundare ale revoluției în Transilvania.

Recensământul din 1880 s-a desfășurat deja sub conducerea unui organ autonom cu o putere sporită, *Institutul Național Regal Maghiar de Statistică*, înființat în 1871. În absența unei legislații fundamentale corespunzătoare, inventarierea populației s-a efectuat pe baza unei reglementări speciale și anume Legea LII din 1880. Potrivit acesteia, recensământul, cu momentul

² Varga E. Árpád (1999) în: *Recensământul din 1910 Transilvania*, Traian Rotariu (coordonator), Maria Semeniuc, Mezei Elemér Editura Staff. p. 693-712 (Studia Censualia Transilvanica), București

de referință fixat pe 31 decembrie 1880, trebuia demarat în 1 ianuarie 1881. Față de recensămintele anterioare o importantă noutate de conținut a recensământului din 1880 a constatat în introducerea întrebării legate de limba maternă.

Tabel 10. *Dinamica populației, perioada 1850-1880*

Localitatea, dinamica populației între anii 1850-1880 (procent/an)					
Deva	2,82	Simeria Veche	0,96	Tâmpa	0,29
Sântuhalm	0,51	Uroi	0,16	Totia	-0,35
Archia	0,55	Cărpiniș	0,08	Petreni	1,06
Cristur	-0,27	Călan	11,53	Peștișu Mic	0,08
Bârcea Mică	0,39	Streisângeorgiu	0,13	Almașu Mic	1,01
Hunedoara	0,62	Batiz	-0,12	Nandru	-0,24
Buituri	-1,38	Călanu Mic	0,54	Mânerău	0,05
Zlaști	0,07	Strei-Săcel	-0,05	Valea Nandrului	-0,12
Răcăștia	0,09	Sântămăria de Piatră	0,25	Josani	-0,48
Peștișu Mare	-0,43	Sâncrai	0,23	Dumbrava	0,40
Hășdat	0,07	Valea Sângeorgiului	-0,05	Ciulpăz*	-
Boș	0,31	Grid	0,46	Cutin*	-
Groș	-0,13	Ohaba Strei	0,57	Cârjiți	0,51
Simeria	9,94	Strei	0,91	Popești	1,55
Bârcea Mare	-0,74	Nădăștia de Sus	0,24	Chergeș	0,23
Sântandrei	0,79	Nădăștia de Jos	0,04	Cozia	1,96
Săulești	0,38	Băcia	0,16	Almașul Sec	0,67

*- populația a fost recențată la altă localitate

Perioada 1880-1910 este marcată de o creștere generală a populației datorată dezvoltării centrelor industriale de la Hunedoara, Călan și Simeria. Per ansamblu în această perioadă populația conurbației crește cu peste 13000 de locuitori. Pe lângă creșterea datorată unui spor natural pozitiv se intensifică procesul de colonizare a populației de etnie maghiară, proces care a dus la schimbarea balanței etnice în orașele Deva și Hunedoara dar și în Călan și Simeria.

Recensământul din 1910 a reprezentat ultima inventariere a populației vechii Ungarii și s-a desfășurat în baza Legii VIII din 1910. Data de referință pentru recensământ a fost fixată pe 31 decembrie 1910, miezul nopții,

lucrările locale trebuiau derulate în primele zece zile ale noului an. O semnificativă inovație tehnică a recensământului a fost introducerea, pe scară largă, a cuvintelor-răspunsuri pretipărite. În 1910 s-a realizat, pentru prima oară, prelucrarea datelor populației din așezările extravilane și a devenit o practică curentă publicarea pe cartiere a datelor demografice ale orașelor. Din punct de vedere al conținutului este de remarcat că, de această dată, toate prelucrările datelor de recensământ au inclus și populația militară³. Rezultatele recensământului au fost publicate în cadrul seriei „*Publicațiile Statistice Maghiare*”, în șase volume separate.

Tabel 11. *Dinamica populației, perioada 1880-1910*

Localitatea, dinamica populației între anii 1880-1910 (procent/an)					
Deva	3,99	Simeria Veche	1,04	Tâmpa	2,21
Sântuhalim	0,85	Uroi	0,58	Totia	-1,48
Archia	0,44	Cărpiniș	0,75	Petreni	0,50
Cristur	0,57	Călan	1,30	Peștișu Mic	0,30
Bârcea Mică	0,61	Streisângeorgiu	2,19	Almașu Mic	0,04
Hunedoara	3,20	Batiz	0,54	Nandru	0,08
Buituri	0,83	Călanu Mic	0,35	Mânerău	0,10
Zlaști	0,93	Strei-Săcel	0,44	Valea Nandrului	0,45
Răcăștia	1,28	Sântămăria de Piatră	-0,40	Josani	0,10
Peștișu Mare	0,06	Sâncrai	-0,04	Dumbrava	0,25
Hășdat	0,99	Valea Sângeorgiului	-0,19	Ciulpăz*	-
Boș	0,18	Grid	0,30	Cutin*	-
Groș	0,25	Ohaba Strei	0,09	Cârjiți	0,30
Simeria	7,48	Strei	1,51	Popești	1,10
Bârcea Mare	3,27	Nădăștia de Sus	0,08	Chergeș	0,07
Sântandrei	1,54	Nădăștia de Jos	0,09	Cozia	1,57
Săulești	1,20	Băcia	0,83	Almașul Sec	0,97

*- populația a fost recențată la altă localitate

³ Varga E. Árpád (1999) în: *Recensământul din 1910 Transilvania*, Traian Rotariu (coordonator), Maria Semeniciu, Mezei Elemér Editura Staff. p. 693-712 (Studia Censualia Transilvanica), București

Perioada 1910-1930 este marcată de Primul Război Mondial, de unirea Transilvaniei cu Regatul României și implicit reșezarea etnică a populației ca urmare a acestor evenimente. La nivelul conurbației se păstrează tendința generală de creștere a populației însă doar cu 289 locuitori între anii 1910 și 1930, în general creșterea fiind susținută de către dezvoltarea orașului Deva.

Recensământul general al populației din 1930 a fost primul recensământ al populației României întregite. Recensământul a fost organizat și s-a desfășurat conform cerințelor științifice moderne acelei perioade. Pentru prima dată în România datele s-au prelucrat cu ajutorul echipamentelor de calcul (mecanografice). Recensământul a fost realizat la 29 decembrie 1930. Datele au fost înregistrate pe medii, municipii, orașe, comune și sate și au fost publicate începând cu anul 1931.

Tabel 12. *Dinamica populației, perioada 1910-1930*

Localitatea, dinamica populației între anii 1910-1930 (procent/an)					
Deva	1,07	Simeria Veche	-0,64	Tâmpa	1,24
Sântuhalma	0,32	Uroi	0,04	Totia	3,11
Archia	0,46	Cărpiniș	0,10	Petreni	-0,46
Cristur	5,72	Călan	1,04	Peștișu Mic	-0,23
Bârcea Mică	-0,66	Streisângeorgiu	-0,12	Almașu Mic	-0,64
Hunedoara	0,08	Batiz	0,44	Nandru	0,35
Buituri*	-	Călanu Mic	-0,23	Mănerău	-0,68
Zlaști*	-	Strei-Săcel	-0,12	Valea Nandrului	-0,66
Răcăștia	-0,98	Sântămăria de Piatră	-0,79	Josani	-0,78
Peștișu Mare	-0,21	Sâncrai	-0,92	Dumbrava	-1,33
Hășdat	-0,46	Valea Sângeorgiului	-0,65	Ciulpăz*	-
Boș	-0,18	Grid	-0,37	Cutin*	-
Groș	0,07	Ohaba Strei	-0,58	Cârjiți	-0,70
Simeria	-0,56	Strei	-0,94	Popești	-0,73
Bârcea Mare	-1,18	Nădăștia de Sus	-0,86	Chergeș	-1,63
Sântandrei	-0,32	Nădăștia de Jos	-0,67	Cozia	-0,12
Săulești	-0,35	Băcia	-0,45	Almașul Sec	-0,58

*- populația a fost recențată la altă localitate

Perioada 1930-1956, marcată de criza economică mondială, de cel de al Doilea Război Mondial dar și de perioada de reconstrucție post război este caracterizată de o creștere a populației la nivelul conurbației de 40000 locuitori în intervalul de 26 de ani. Dinamica pozitivă din această perioadă poate fi pusă pe creșterea populației orașelor Hunedoara (31889 locuitori), Deva (6370 locuitori), Simeria (3809 locuitori) și a centrului industrial Călan (2516 locuitori).

Dinamica populației la sfârșitul perioadei este prezentată de către recensământul populației din 21 februarie 1956, recensământ al cărei unitate de observație a fost familia și al cărui rezultate au fost publicate în patru volume în perioada 1959-1961. Trebuie menționat că la acest recensământ o serie de localități au fost recenzate la centrul urban în aria administrativă căruia acestea se aflau. Motivele pentru acest mod de recenzare a populației au ținut strict de rațiune administrativă ca urmare a noii organizări administrative din 1950, de asemenea întreg recensământul s-a desfășurat sub semnul austerității bugetare post război.

Spre deosebire de dinamica pozitivă înregistrată de orașele și centrele industriale se remarcă dinamica negativă a majorității ariilor rurale, în special a celor situate în zona munților Poiana Ruscă. Dinamici pozitive ale populației din zonele rurale se înregistrează doar în satele situate în Lunca Mureșului, Lunca Streiului și Lunca Cernei însă și acestea sunt relativ modeste.

Tabel 13. *Dinamica populației, perioada 1930-1956*

Localitatea, dinamica populației între anii 1930-1956 (procent/an)					
Deva	2,33	Simeria Veche*	-	Tâmpa	-0,29
Sântuhalm*	-	Uroi*	-	Totia	-1,13
Archia	-0,06	Cărpiniș*	-	Petreni	-0,63
Cristur	0,81	Călan	8,90	Peștișu Mic	-0,36
Bârcea Mică	0,47	Streisângeorgiu	0,07	Almașu Mic	-0,19
Hunedoara	26,67	Batiz	0,23	Nandru	-0,76
Buituri*	-	Călanu Mic	0,85	Mânerău	0,17
Zlaști*	-	Strei-Săcel	-0,41	Valea Nandrului	-0,85
Răcăștia*	-	Sântămăria de Piatră	-1,05	Josani	-0,54
Peștișu Mare	2,72	Sâncrai	-1,02	Dumbrava	-2,68

Capitolul 4. Dinamica populației

Localitatea, dinamica populației între anii 1930-1956 (procent/an)						
Hășdat	0,76		Valea Sângeorgiului	-0,34	Ciulpăz*	-
Boș*	-		Grid	-0,56	Cutin*	-
Groș*	-		Ohaba Strei	0,19	Cârjiți	-0,84
Simeria	3,75		Strei	0,95	Popești	-0,42
Bârcea Mare	0,69		Nădăștia de Sus	-0,45	Chergeș	-0,56
Sântandrei	0,03		Nădăștia de Jos	-0,53	Cozia	-0,51
Săulești*	-		Băcia	0,50	Almașul Sec	-0,64

*- populația a fost recențată la altă localitate

Perioada 1956-1966 se remarcă printr-o dinamică pozitivă a populației (o creștere de 47357 locuitori în 10 ani) datorată dezvoltării puterince a industriei în cadrul conurbației fiind impulsionată imigrația populației către centrele industriale.

Tabel 14. Dinamica populației, perioada 1956-1966

Localitatea, dinamica populației între anii 1956-1966 (procent/an)						
Deva	5,57		Simeria Veche**	-0,03	Tâmpa	1,07
Sântuhalma**	0,18		Uroi**	0,07	Totia	-1,07
Archia	-2,20		Cărpiniș**	-0,53	Petreni	-0,41
Cristur	5,68		Călan	8,37	Peștișu Mic	-0,25
Bârcea Mică	0,48		Streisângeorgiu	1,11	Almașu Mic	-0,91
Hunedoara	7,58		Batiz	0,85	Nandru	3,10
Buituri*	-		Călanu Mic	1,36	Mănerău	-0,41
Zlaști*	-		Strei-Săcel	0,03	Valea Nandrului	0
Răcăștia**	0,14		Sântămăria de Piatră	-0,24	Josani	0,17
Peștișu Mare	9,54		Sâncrai	0,75	Dumbrava	-2,12
Hășdat	4,36		Valea Sângeorgiului	-0,73	Ciulpăz	-0,23
Boș**	-0,20		Grid	-0,43	Cutin	-1,27
Groș**	-0,49		Ohaba Strei	-0,17	Cârjiți	-1,52
Simeria	0,39		Strei	-1,40	Popești	-1,05
Bârcea Mare	4,83		Nădăștia de Sus	-2,80	Chergeș	-1,81
Sântandrei	0,76		Nădăștia de Jos	-0,48	Cozia	-1,86
Săulești**	-0,28		Băcia	0,70	Almașul Sec	0,18

*- populația a fost recențată la Hunedoara, ** - în intervalul 1930-1966

Este de asemenea o perioadă în care exodul rural-urban se face simțit prin scăderi ale populației rurale din zonele aflate în general la distanțe mai mari față de centrele industriale Hunedoara, Călan și Simeria. În perioada 1956-1966 orașul Hunedoara a înregistrat cea mai mare creștere, de 27701 locuitori ca urmare dezvoltării Combinatului Siderurgic și a construcției unor noi cartiere de locuințe pentru acomodarea forței de muncă relocată aici din întreaga țară.

În anul 1966 recensământul populației a avut loc în data de 15 martie și a urmat în linii mari desfășurarea recensământului din anul 1956 cu mențiunea că populația tuturor centrelor rurale a fost raportată separat. Dintre cele 45 de localități cu statut rural din cadrul conurbației în 25 se înregistrează scăderi, cele mai mari fiind înregistrate în Nădăștia de Sus, Archia, Dumbrava, Cozia, și Cârjiți.

Perioada 1966-1977 este caracterizată, pe de o parte de exodul populației din rural către urban și pe de altă parte de dezvoltarea continuă a centrelor urbane Deva, Simeria, Călan și Hunedoara. Dinamica pozitivă în această perioadă (creștere de 42732 locuitori) în cadrul conurbației se datorează în parte și celebrului decret 770 din anul 1967 (privind interzicerea avorturilor) ce a dus la o creștere spectaculoasă a natalității. În perioada 1966-1977 dintre cele 49 de așezări din conurbație doar 12 au înregistrat o creștere a populației, dar dintre aceste 4 au fost localitățile urbane care datorită dezvoltării industriei, creării locurilor de muncă și nu în ultimul rând construcției de locuințe au înregistrat o creștere semnificativă.

Tabel 15. *Dinamica populației, perioada 1966-1977*

Localitatea, dinamica populației între anii 1966-1977 (procent/an)					
Deva	10,77	Simeria Veche	0,61	Tâmpa	-1,24
Sântuhalme	-0,69	Uroi	-1,84	Totia	-0,27
Archia	1,36	Cărpiniș	-0,66	Petreni	-0,56
Cristur	-1,83	Călan	0,16	Peștișu Mic	-0,22
Bârcea Mică	-0,30	Streisângeorgiu	-1,06	Almașu Mic	0
Hunedoara	1,73	Batiz	-0,67	Nandru	-0,86
Buituri*	-	Călanu Mic	-0,80	Mânerău	-0,68
Zlaști*	-	Strei-Săcel	0,03	Valea Nandrului	-1,20

Capitolul 4. Dinamica populației

Localitatea, dinamica populației între anii 1966-1977 (procent/an)					
Răcăștia	-1,89	Sântămăria de Piatră	-1,56	Josani	-0,24
Peștișu Mare	-3,39	Sâncrai	-2,75	Dumbrava	-1,17
Hășdat	-3,96	Valea Sângeorgiului	-0,45	Ciulpăz	0,10
Boș	-0,42	Grid	-0,20	Cutin	-0,96
Groș	-0,67	Ohaba Strei	-0,49	Cârjiți	0,04
Simeria	2,36	Strei	-0,15	Popești	0,50
Bârcea Mare	2,00	Nădăștia de Sus	-0,08	Chergeș	-1,28
Sântandrei	-0,91	Nădăștia de Jos	-0,82	Cozia	-0,55
Săulești	-1,13	Băcia	-0,48	Almașul Sec	-1,64

*- populația a fost recenstată la Hunedoara

Perioada 1977-1992 surprinde evoluția populației la sfârșitul regimului comunist în România și de asemenea primii ani ai regimului democratic. Este o perioadă caracterizată de creșteri ale populației la nivelul conurbației și în același timp este o perioadă în care exodul din mediul rural atinge cote alarmante. Recensământul din anul 1992 a fost primul organizat după sfârșitul perioadei comuniste în care mișcările populației au fost limitate, fiind de așteptat ca o parte a populației (care a emigrat ilegal) să nu fie cuprinsă în acest recensământ.

În această perioadă populația la nivelul conurbației crește cu 22040 locuitori susținută de dezvoltarea orașelor Deva (18772 locuitori), Hunedoara (2100 locuitori), Simeria (1856 locuitori) și Călan (3166 locuitori). În același timp localitățile rurale înregistrează dinamici negative ale populației în unele cazuri chiar depopulări masive (Archia, Simeria Veche, Strei-Săcel, Totia, Almașu Mic, Josani, Cutin, Chergeș, Cozia și Almașul Sec), din cele 45 de localități rurale de la nivelul conurbației 43 înregistrează scăderi ale populației în această perioadă.

Tabel 16. *Dinamica populației, perioada 1977-1992*

Localitatea, dinamica populației între anii 1977-1992 (procent/an)					
Deva	2,17	Simeria Veche	-2,48	Tâmpa	-1,10
Sântuhalme	-0,86	Uroi	-0,70	Totia	-2,23
Archia	-2,83	Cărpiniș	-0,44	Petreni	1,76
Cristur	-1,58	Călan	2,74	Peștișu Mic	-1,75
Bârcea Mică	-1,98	Streisângeorgiu	-1,09	Almașu Mic	-3,19
Hunedoara	0,18	Batiz	-1,24	Nandru	-1,09
Buituri*	-	Călanu Mic	-1,55	Mânerău	-1,74
Zlaști*	-	Strei-Săcel	-2,22	Valea Nandrului	-1,45
Răcăștia	-0,89	Sântămăria de Piatră	-1,53	Josani	-2,06
Peștișu Mare	-0,34	Sâncrai	-1,38	Dumbrava	-1,80
Hășdat	-1,62	Valea Sângeorgiului	-1,17	Ciulpăz	-1,90
Boș	-0,32	Grid	-1,01	Cutin	-2,38
Groș	-1,01	Ohaba Strei	-1,28	Cârjiți	-1,80
Simeria	1,22	Strei	2,28	Popești	-1,78
Bârcea Mare	-1,91	Nădăștia de Sus	-1,52	Chergeș	-2,19
Sântandrei	-1,58	Nădăștia de Jos	-1,52	Cozia	-2,54
Săulești	-1,68	Băcia	-1,20	Almașul Sec	-2,14

*- populația a fost recențată la Hunedoara

Perioada 1992-2002 se remarcă printr-o dinamică negativă la nivelul conurbației, populația înregistrând o scădere de 21634 locuitori. Cauzele acestei scăderi sunt multiple variind de la natalitate scăzută, migrație externă puternică și de ce nu la o migrație a populației către ariile rurale. De dinamica negativă din această perioadă nu scapă nici populația din mediul urban, în toate cele patru centre urbane înregistrând scăderi ale populației.

În ciuda dinamicii generale negative o serie de așezări rurale situate în apropierea centrelor urbane reușesc o stabilizare a populației sau chiar o creștere modestă. În sate precum Archia, Cristur, Răcăștia, Hășdat, Sântandrei, Streisângeorgiu, Tâmpa sau Almașul Sec putem observa creșteri ce au fost puse pe baza migrației populației înstărite din ariile urbane învecinate și stabilirea în noi zone rezidențiale de tip suburban.

Tabel 17. *Dinamica populației, perioada 1992-2002*

Localitatea, dinamica populației între anii 1992-2002 (procent/an)					
Deva	-1,35	Simeria Veche	1,80	Tâmpa	0,12
Sântuhalme	0,07	Uroi	0,25	Totia	-2,24
Archia	0,95	Cărpiniș	0,99	Petreni	-4,58
Cristur	0,08	Călan	-1,37	Peștișu Mic	-0,17
Bârcea Mică	50,85	Streisângeorgiu	0,24	Almașu Mic	-0,34
Hunedoara	-1,28	Batiz	-0,52	Nandru	-1,13
Buituri*	-	Călanu Mic	-1,66	Mânerău	-0,70
Zlaști*	-	Strei-Săcel	0,98	Valea Nandrului	-0,82
Răcăștia	0,54	Sântămăria de Piatră	-1,90	Josani	0,70
Peștișu Mare	-0,13	Sâncrai	-0,96	Dumbrava	-2,59
Hășdat	0,05	Valea Sângeorgiului	-0,60	Ciulpăz	-0,83
Boș	0,38	Grid	-1,71	Cutin	-1,86
Groș	-1,78	Ohaba Strei	-0,47	Cârjiți	-0,25
Simeria	-0,49	Strei	0,21	Popești	-2,00
Bârcea Mare	-0,21	Nădăștia de Sus	-0,60	Chergeș	-0,87
Sântandrei	0,85	Nădăștia de Jos	-0,86	Cozia	-0,70
Săulești	0,93	Băcia	1,36	Almașul Sec	0,16

*- populația a fost recențată la Hunedoara

Perioada 2002-2011 este marcată prin scăderi masive ale numărului de locuitori datorate în principal unui spor natural negativ dar și unei migrații externe puternice. Conform comunicatului Direcției Județene de Statistică Hunedoara din 2013 referitor la datele finale pe teritoriul conurbației se înregistrează scăderi semnificative ale numărului de locuitori în toate centrele urbane după cum urmează: în Deva 7013 locuitori, în Hunedoara 10576 locuitori, în Simeria 1237 locuitori și în Călan 1353 locuitori. În mediul rural doar 11 așezări înregistrează o dinamică pozitivă, în rest înregistrându-se scăderi semnificative ale numărului de locuitori. Per total la nivelul conurbației populația raportată este de 149198 locuitori în scădere cu 22126 locuitori față de recensământul din anul 2002.

Este posibil ca și pe viitor să se înregistreze scăderi ale numărului de locuitori, însă este exclusă o scădere la fel de accentuată datorită finalizării procesului de rearanjare a populației la nivel național.

Tabel 18. *Dinamica populației, perioada 2002-2011*

Localitatea, dinamica populației între anii 2002-2011 (procent/an)					
Deva	-1,18	Simeria Veche	-1,60	Tâmpa	0,21
Sântuhalme	0,91	Uroi	-0,33	Totia	-1,22
Archia	2,53	Cărpiniș	-0,09	Petreni	-0,23
Cristur	0,76	Călan	-1,60	Peștișu Mic	1,15
Bârcea Mică	-8,29	Streisângeorgiu	-1,07	Almașu Mic	-3,52
Hunedoara	-1,71	Batiz	-0,27	Nandru	-1,14
Buituri*	-	Călanu Mic	-0,91	Mânerău	-0,62
Zlaști*	-	Strei-Săcel	1,42	Valea Nandrulei	-1,15
Răcăștia	-0,61	Sântămăria de Piatră	0,89	Josani	-0,41
Peștișu Mare	-1,14	Sâncrai	-2,10	Dumbrava	-1,94
Hășdat	-0,29	Valea Sângeorgiului	-1,13	Ciulpăz	-0,60
Boș	0,27	Grid	-2,22	Cutin	0,31
Groș	0,32	Ohaba Strei	0,09	Cârjiți	-1,86
Simeria	-1,21	Strei	-1,67	Popești	-1,71
Bârcea Mare	0,94	Nădăștia de Sus	-1,34	Chergeș	-2,13
Sântandrei	-0,80	Nădăștia de Jos	0,11	Cozia	-1,20
Săulești	-0,17	Băcia	0,51	Almașul Sec	-1,48

4.2. Structura etnică

Pe teritoriul conurbației, ca de altfel pe întreg teritoriul provinciei istorice Transilvania, populațiile de etnie slavă, maghiarii și germanii, au influențat dezvoltarea localităților și au dus la formarea unui spațiu complex în care au conviețuit și conviețuiesc români, maghiari, germani, rromi și multe alte etnii.

Maghiarii constituie principala minoritate națională din cadrul conurbației. Este evident că populația maghiară a fost prezentă pe teritoriul conurbației înainte de recensământul din 1850 însă numărul acesteia a crescut spectaculos începând din anul 1850 când aceștia încep să se stabilească în zonele urbane și în apropierea acestora (Deva, Hunedoara, Răcăștia, Hășdat).

Dezvoltarea industriei prelucrării fierului în zonă, duce, începând cu anii 1880, la intensificarea migrației populației maghiare, aceasta ajungând

la un maxim la recensământul din anul 1910 când ponderea la nivelul conurbației era de 38,76%. Populația maghiară devine majoritară în centrele urbane de la Deva și Hunedoara și în centrele industriale de la Simeria și Călan. Perioada aduce colonizări ale populației maghiare și în mediul rural în sate precum Răcăștia, Băcia, Hășdat și Strei. După sfârșitul Primului Război Mondial, respectiv unirea Transilvaniei cu Regatul României se observă un proces constant de emigrație a populației maghiare de pe teritoriul conurbației. În procente absolute populația maghiară din conurbația scade de la 38,76% în 1910 la 6,22% în anul 2002 principalele cauze fiind emigrația, creșterea demografică puternică a populației de etnie română și nu în ultimul rând renunțarea la declararea etniei maghiare în cadrul procesului de recensare. Actualmente populația de etnie maghiară este bine integrată, insulele cu populație maghiară numeroasă sunt foarte puține, satul Cristur cu 53,74% și satul Răcăștia cu 42,85% fiind singurele în care populația maghiară este reprezentată atipic la nivelul conurbației.

Germanii reprezintă împreună cu maghiarii o minoritate națională importantă cu o lungă istorie a prezenței pe teritoriul conurbației. La fel ca și în cazul populației maghiare migrația germanilor spre teritoriul conurbației a început în perioada industrializării, fiind vizate orașele Deva și Hunedoara precum și centrele industriale Călan și Simeria. Este un fapt istoric recunoscut că o mare parte din populația germană care a emigrat către Transilvania a contribuit semnificativ la dezvoltarea obiectivelor economice, pe teritoriul conurbației industriașii germanii dețineau atât furnalul de la Călan, mina de fier de la Teliuc cât și o parte importantă din operațiunile de transport de la Simeria. Investițiile în aceste obiective dar a făcut ca dinamica populației germane în procente să se păstreze relativ constantă până la recensământul din anul 1992. Actualmente populația germană se regăsește exclusiv în zonele urbane de la nivelul conurbației.

Rromii reprezintă ultima minoritate națională importantă. Contextul în care această minoritate s-a dezvoltat și a fost percepută de-a lungul timpului a făcut ca la nivelul recensămintelor să existe discrepante majore între populația raportată. De asemenea la multe recensăminte ale populației rromi au fost îndemnați să nu își declare etnia, practica fiind răspândită la recensămintele din 1880 și 1910 când pe teritoriul conurbației nu sunt raportați locuitori de etnie rromă. În general procentul populației rrome se situează sub 0,7% la nivelul conurbației.

Alte etnii prezente pe teritoriul conurbației includ ruși, bulgari, ucrainieni, basarabeni, italieni, spanioli și chinezi. Dinamica acestor etnii nu face obiectul studiului, ponderea totală lor fiind extrem de mică la nivelul conurbației (0,18%).

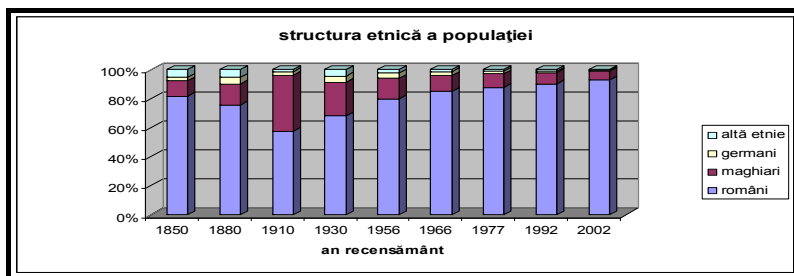

Fig 7. Structura etnică a populației la nivelul conurbației

4.3. Densitatea populației

Studiul densității populației are rolul de a evidenția raportul dintre numărul populației și diversele tipuri de suprafețe din cadrul conurbației în vederea stabilirii ariilor prioritare ce necesită intervenție pentru echilibrarea teritoriului din punct de vedere demografic.

Densitatea generală a populației reprezintă raportul între numărul populației și suprafața totală. Densitatea generală a fost calculată atât la nivelul unităților administrative componente cât și la nivelul întregului ansamblu folosind datele de la recensământul din anul 2002. Din tabelul 19 se poate observa că densitatea generală la nivelul conurbației este de 395,81 loc/km², valori superioare fiind întâlnite doar în municipiile Deva și Hunedoara.

Tabel 19. Densitatea generală a populației în perioada 1850-2002

Densitatea generală Unitatea administrativă	recensământ an 1850	recensământ an 1910	recensământ an 1966	recensământ an 1992	recensământ an 2002	recensământ an 2011
Deva	55,23	166,27	479,98	1268,19	1119,75	915,87
Hunedoara	53,27	82,88	663,95	781,71	684,83	532,28
Simeria	50,03	156,53	230,72	294,52	285,96	244,78
Călan	58,61	77,47	136,28	157,55	139,22	112,68
Băcia	56,37	70,69	74,96	67,76	61,88	61,43
Peștișu Mic	47,22	50,23	38,41	26,04	25,82	23,52
Cârjiți	30,44	47,01	29,65	18,87	17,41	14,53
conurbație	51,40	93,50	296,15	445,79	395,81	319,03

Dacă ne referim la evoluția istorică a densității generale a populației (tabel 19) putem concluziona următoarele:

- la începutul perioadei analizate, respectiv recensământul din 1850 populația era distribuită relativ uniform, densitatea medie fiind de 51,4 loc./km²;
- dezvoltarea centrelor urbane și industriale la începutul secolului XX conturează discrepanțele viitoare. Densitatea populației înregistrează aproape o dublare ajungând la 93,5 loc./km², cele mai mari densități fiind înregistrate în orașele Deva (166,27 loc./km²) și Simeria (156,53 loc./km²);
- concentrarea continuă a populației în mediul urban creează zone cu densitate foarte ridicată. Pe departe cele mai mari densități se înregistrează în municipiile Deva și Hunedoara cu peste 500 locuitori/km², densități între 150 și 300 locuitori/km² fiind înregistrate în orașele Simeria și Călan;
- spre sfârșitul perioadei analizate, respectiv conform datelor recensământului din 2011, se observă efectele ultimilor 20 de ani de scădere a populației. Densitatea scade de la 445,79 loc./km² în 1992 la 345,36 loc./km² în 2012.

Densitatea agricolă reprezintă raportul dintre numărul de locuitori și suprafața agricolă. Densitatea agricolă este exprimată în locuitori/hectar și redă intensitatea presiunii demografice înregistrate asupra terenurilor agricole.

Densități de sub 1 locuitor/ha se înregistrează în unitățile administrative rurale unde ponderea suprafețelor agricole este relativ mare însă potențialul demografic este redus. O presiune scăzută asupra terenurilor agricole se observă și în cele două orașe Călan (1,97 loc./ha) și Simeria (4,16 loc./ha), în schimb în municipiile Deva și Hunedoara această presiune crește foarte mult ajungând la 22 de locuitori/ha în Deva. Per ansamblu la nivelul conurbației densitatea agricolă este de 7,5 locuitori/ha putând fi echivalată cu o presiune medie asupra spațiului.

Densitatea fiziologică reprezintă raportul dintre numărul de locuitori și ponderea terenurilor arabile. Întrucât terenurile arabile ocupă doar o mică parte din suprafața agricolă acest tip de densitate este mai ridicat ca și

valoare decât cea agricolă. Valoarea medie la nivelul conurbației, este de 13,90 locuitori/ha. Valori mici (sub 2 loc./ha) se înregistrează în unitățile rurale, valori medii (între 2,5 și 10 loc./ha) se înregistrează în orașele Simeria și Călan iar valori mari (peste 10 loc./ha) se înregistrează în municipiile Deva și Hunedoara.

Densitatea ecologică reprezintă raportul dintre numărul de locuitori și suprafața forestieră. La nivelul conurbației valoarea medie este de 11,48 locuitori/ha. Datorită distribuției pădurilor preponderent în zonele de deal din partea de vest a conurbației aici se înregistrează și cea mai mică presiune asupra lor (sub 1 loc./ha). În zona puternic antropizată specifică nucleului conurbației unde pădurile sunt aproape inexistente, densitatea este de peste 150 loc./ha.

Tabel 20. Densități specifice la nivelul conurbației

	Densitatea generală (loc/km ²)	Densitatea agricolă (loc./ha teren agricol)	Densitatea fiziologică (loc./ha teren arabil)	Densitatea ecologică (loc./ha supra- față forestieră)
Municipiul Deva	1119,75	22	31,79	43,50
Municipiul Hunedoara	684,83	16,26	40,56	16,90
Orașul Simeria	285,96	4,16	5,77	19,81
Orașul Călan	139,22	1,97	4,43	6,85
Comuna Băcia	61,88	0,92	1,27	2,62
Comuna Peștișul Mic	25,82	0,60	1,33	0,48
Comuna Cîrjiți	17,41	0,62	1,2	0,25
Total conurbație	395,81	7,50	13,90	11,48

4.4. Structura ocupațională

Structura ocupațională a populației pune în evidență ponderea populației active în diferitele sectoare economice, populație care contribuie la întreținerea persoanelor dependente (copii, vârstnici, persoane cu handicap etc.). Structura ocupațională la nivelul unui teritoriu reflectă în mod direct gradul de dezvoltare al acestuia, prin diversitatea funcției economice.

La nivelul conurbației structura ocupațională a populației se diferențiază net între urban și rural. În zonele rurale ponderea cea mai mare o deține populația activă ocupată în sectorul primar și secundar. În cadrul spațiului urban structura ocupațională a populației active se diversifică în funcție de importanța așezării.

La nivelul conurbației datele referitoare la structura ocupațională a populației sunt cele colectate la recensământul din anul 2002. Este important de înțeles că momentul la care a fost efectuat acest recensământ a fost unul de răscruce. Pe de o parte asistăm la restructurarea industriei din Hunedoara și Călan, cu pierderea unui număr mare de locuri de muncă atât în industria extractivă precum și în sectorul de prelucrare dar și în ramurile adiacente. Pe de altă parte se observă creșterea populației angajate în sectorul terțiar, fiind înregistrate creșteri în domeniul alimentației publice, a sectorului financiar, administrativ dar și în rândul activităților prestate direct populației. Nu în ultimul rând momentul recensământului din 2002 este marcat de o scădere accentuată a populației, deci inclusiv a populației active. În aceste condiții în anul 2002 populația activă la nivelul conurbației era de 78878 locuitori, reprezentând doar 46,04% din total.

În sectorul primar erau angajate 2478 de persoane, reprezentând 3,14% din totalul populației active. Numărul mic de persoane ce activau în acest sector poate fi explicat prin diminuarea repetată și succesivă a numărului de ferme și companii din domeniu începând cu anul 1990, retrocedarea terenurilor, fragmentarea proprietății agricole și desființarea fostelor gospodării agricole comunale (GOSTAT-uri sau CAP-uri).

În sectorul secundar erau angajate 30398 de persoane, reprezentând 38,66% din populația activă. În interiorul sectorului cei mai mulți angajați erau în industria prelucrătoare (22294 angajați), urmată de sectorul construcții (4341 angajați), producția și distribuția energiei electrice (2348 angajați) și industria extractivă (1515 angajați). Numărul mare de angajați din industria prelucrătoare este explicabil prin complexitatea activităților economice din centrele urbane, care deși s-a redus constant rămâne principalul sector, angajând 28,27% din totalul populației active. Unul dintre sectoarele cu pondere ridicată în trecut, industria extractivă, a suferit scăderi semnificative odată cu închiderea sau reducerea activității minelor din munții Poiana Ruscă.

În sectorul terțiar sau al serviciilor erau angajate 36124 de persoane reprezentând 45,79% din populația activă. Sectorul terțiar este cel mai dinamic, aflându-se în creștere constantă odată cu schimbarea regimului politic din 1989. În interiorul sectorului cea mai mare pondere este ocupată de către activitățile hoteliere și alimentația publică, cu 12,91%. O pondere similară de 11,83% se înregistrează în sectorul transport și telecomunicații. Sectoarele administrație publică, învățământ și sănătate și asistență socială ocupă ponderi relativ egale în structura ocupațională la nivelul conurbației, 5,06% administrația publică, 4,52% sănătatea respectiv 4,45% învățământul. Din cadrul sectorului cele mai reduse ponderi sunt ocupate de finanțe, cercetare, cultură și sport și servicii prestate direct populației, toate având ponderi de sub 2%.

Ponderea șomerilor este de 12,41% existând diferențieri nete între mediul urban și cel rural. În mediul rural ponderea este mult mai mică, 2,28% în comuna Cârjiți, 4,52% în comuna Băcia și 5,53% în comuna Peștișu Mic. În mediul urban cea mai mare pondere a șomerilor este în municipiul Hunedoara – 17,01%, urmat de orașul Călan cu 10,60%, municipiul Deva cu 9,54% și orașul Simeria cu 7,95%.

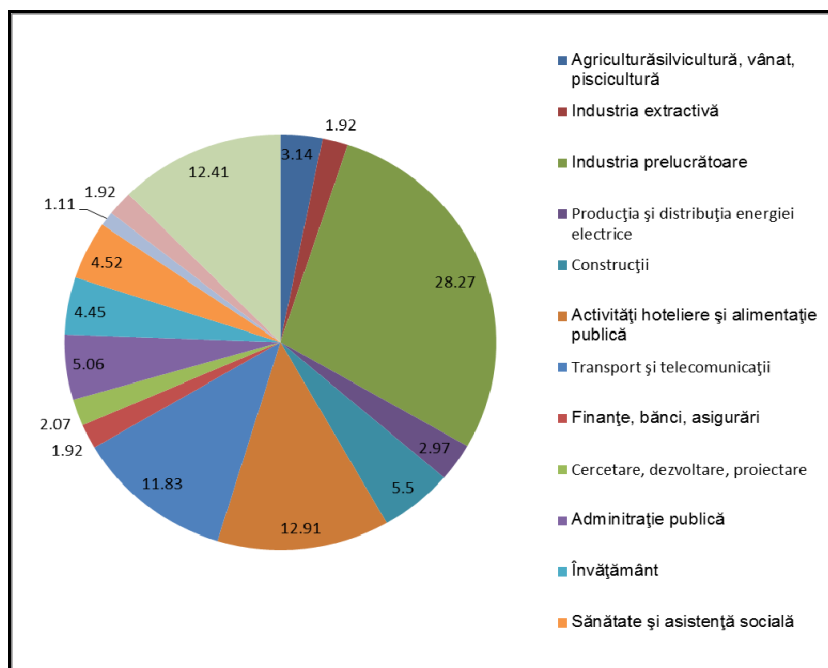

Fig. 8. Structura ocupațională la nivelul la nivelul conurbației

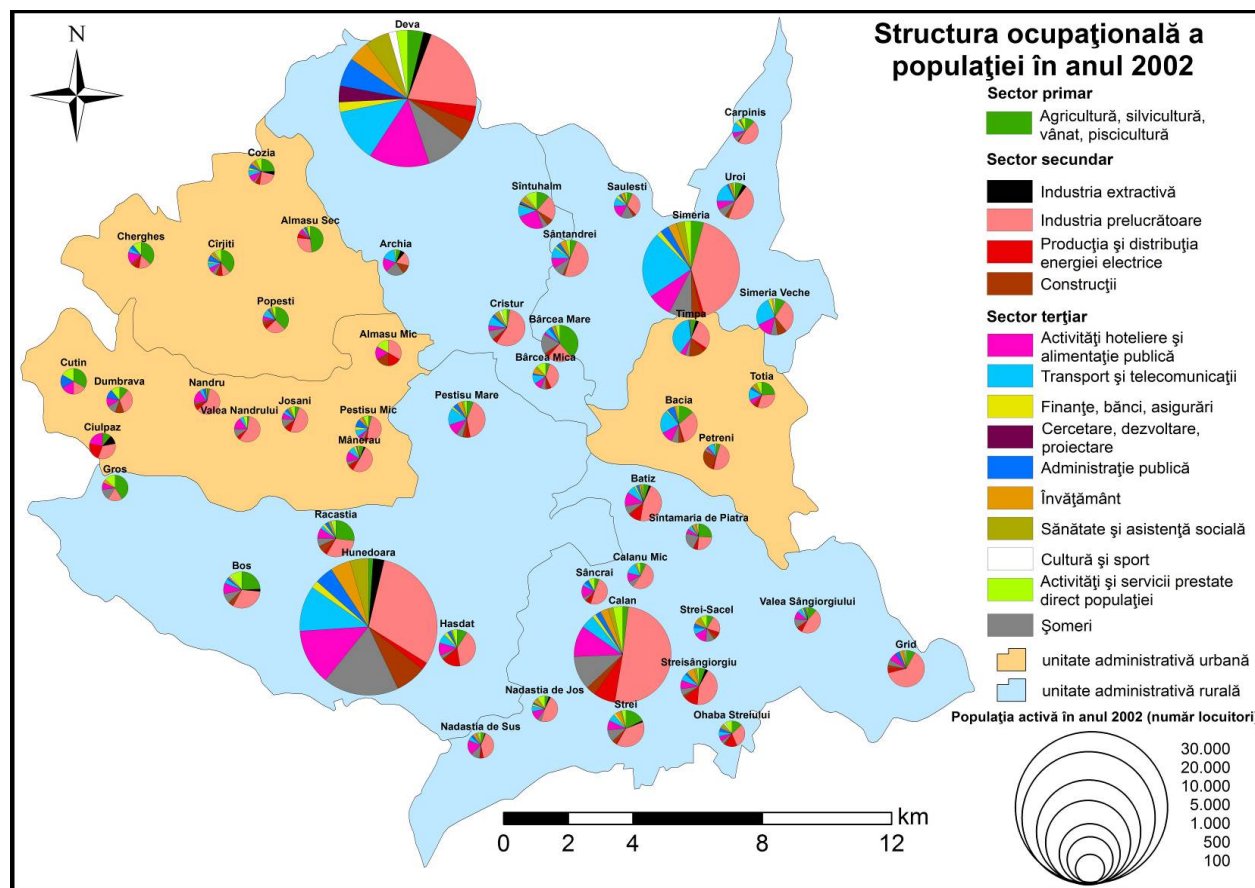

Fig. 9. Structura ocupațională la nivel de localitate (2002)

CAPITOLUL 5

EVOLUȚIA TERITORIALĂ A AȘEZĂRILOR

Dezvoltarea teritorială a așezărilor din cadrul conurbației este direct legată de evoluția populației. Astfel nu putem vorbi efectiv de o dezvoltare teritorială în preistorie sau în antichitate deoarece referințele asupra populației sunt puține, iar cele referitoare la așezări aproape inexistente. În principal, descoperirile arheologice reprezintă principala sursă de informații referitoare la diferite așezări care au existat anterior Evului Mediu.

Perioada Evului Mediu este prima perioadă în care avem informații concrete despre așezările de pe teritoriul conurbației. În Evul Mediu teritoriul studiat este inclus în *Voivodatul Transilvaniei* fiind menționate în această perioadă mai multe forme de organizare, în mare parte întreg teritoriul era inclus în *Comitatul Hunedoara*¹. Informații detaliate despre diferitele sate sau târguri din districtele/cnezatete din această perioadă nu avem fiind menționate doar informații generale despre numărul lor în diferite documente ale vremii. Resursa cartografică reprezintă principalul impediment în evaluarea dezvoltării teritoriale, în perioada Evului Mediu hărțile erau extrem rare și de generale, fără sisteme de coordonate și fără detalii semnificative care să ajute la culegerea de informații asupra stadiului dezvoltării așezărilor, acest lucru fiind datorat în principal cunoașteri slabe ale științelor cartografice.

Impedimentul legat de resursa cartografică este depășit parțial odată cu realizarea hărților din cadrul primei ridicări topografice iozefine (*Josephinische Landesaufnahme*) a Imperiului Habsburgic de la sfârșitul secolului XVIII. Aceste hărți reprezintă *punctul zero al analizei teritoriale* privind dezvoltarea teritorială a așezărilor din cadrul conurbației.

¹ Drăgoescu, A. (coordonator)(1997), *Istoria României-Transilvania volumul I*, Editura "George Barițiu", Cluj-Napoca

Resursa cartografică. După perioada Evului Mediu marcată de lipsa acută de informație cartografică, dezvoltarea diferitelor științe legate de domeniul fundamental al geografiei și evoluția tehnică din societatea umană duce la apariția de noi surse cartografice ce prezintă în detaliu realitatea geografică. Pentru a înțelege modul în care așezările din cadrul conurbației au evoluat de-a lungul timpului s-au folosit numeroase surse cartografice, fiecare dintre ele fiind extrem de importante pentru întreg demersul.

Prima ridicare topografică iozefină reprezintă primul proiect unitar de ridicare topografică a Imperiului Habsburgic. Ridicarea topografică iozefină, începută sub domnia Mariei Theresia, a fost terminată sub cea a lui Iosif al II-lea. Între anii 1769 și 1773 a fost cartografiat întreg teritoriul Marelui Principat al Transilvaniei. Hărțile erau desenate de mână și la scara de 1 țol vienez: 400 klafteri vienezi (aproximativ 1:28.800). Variațiile de altitudine erau redată prin hașuri și nu prin curbe de nivel.

Având la bază aceste ridicări topografice, s-au confecționat hărți la scara de aproximativ 1:103.800. În final ridicarea topografică iozefină a avut ca rezultat peste 4000 de planșe realizate în perioada 1764-1785. În funcție de talentul celor care le-au realizat, planșele diferă calitativ, atât grafic cât și tehnic. Neavând o bază de măsurare comună (triangulație), planșele nu pot fi asamblate într-o hartă mare ca atare ci trebuie interpretate. Principalele elemente evidențiate de aceste hărți se referă la rețeaua hidrografică; elevația (sub forma unor hașuri); drumurile; pădurile fără a se menționa tipul acestora; grădinile sau plantațiile de vie din apropierea localităților; în cadru localităților sunt prezentate case sau grupuri de case (exagerat de mari față de elementele înconjurătoare) și numele localităților, râurilor sau formelor de relief (în maghiară și/sau în germană).

Cea de-a treia ridicare topografică hasburgică, numită în limba germană *Franzisco-Josephinische Landesaufnahme* sau *Dritte Landesaufnahme*, a fost realizată între ani 1869 și 1896. Planșele de bază, așa numitele *Aufnahmeblätter*, au fost ridicate la scara 1:25.000 sau 1:12.500. Spre deosebire de hărțile iosefine acestea au folosit un sistem de triangulație și implicit un sistem de coordonate (datum Sf. Ana 1840), transformând aceste hărți într-o resursă cartografică extrem de valoroasă. Principalele informații obținute din

studierea lor se referă la numele foi de hartă, dat de valoarea meridianului central, de paralela centrală și de numele celei mai importante localități conținute (ex.: 40°46° LUGOS); unele hărți prezintă în colțul din dreapta jos anul în care au fost realizate; fiecare foaie de hartă prezintă informații referitoare la: relief, hidrografie, toponimie, așezări umane, utilizarea terenului, căi de comunicație, puncte de interes și elevația prezentată prin hașuri (înlocuită în unele cazuri de curbe de nivel).

*Planurile directe de tragere*² reprezintă o sursă unică de informație cartografică la scara 1:20000, editate de către Direcția Topografică a Armatei începând cu anul 1916 (1924-1925 pentru teritoriul conurbației). Hărțile au o proiecție bine definită (datum Lambert-Cholesky) însă nu reprezintă rezultatul unor măsurători noi, datele provenind din surse anterioare, românești, rusești sau austriece care au fost transpuse pe cale grafică (fapt menționat în partea dreaptă jos a multor foi de hartă, ex: foaia Deva are mențiunea *Ediție provizorie. Reprodus după harta austriacă la 1:25000*). Începând cu anul 1924 o mare parte din datele de pe aceste hărți au fost actualizate pe baza aerofotogramelor. După reforma agrară din 1921 s-a modificat toponomia hărților adăugându-se numeroase denumiri românești. Pe majoritatea foilor de hartă, relieful a fost reprezentat prin curbe de nivel însă echidistanța dintre curbele de nivel nu este unitară la nivelul țării, aceasta variind în funcție de relief și de sursele folosite la compilarea hărților. Cele mai multe foi folosesc sistemul: curbe principale la 100 m, curbe normale la 20 m și curbe ajutătoare la 10 m.

Datorită faptului că aceste hărți au avut scopuri militare, informațiile prezentate sunt impresionante și se referă la denumirea așezărilor în românește (după anul 1918 se schimbă marea majoritate a denumirilor din maghiară); expansiunea teritorială; relieful, evidențiat cu ajutorul curbelor de nivel; căile de comunicații; utilizarea terenurilor în zonele de luncă; păduri; puncte strategice sau de interes (denumire și altitudine) și semne convenționale pentru mori, biserici, diguri, poduri, fabrici, depozite și balastiere.

Hărțile sovietice reprezintă o sursă cartografică, editată în secret de către U.R.S.S., încă dinainte de cel de Al Doilea Război Mondial. Aceste hărți

² Publicate de către <http://earth.unibuc.ro> în cadrul proiectului eHarta

editate la scări cuprinse între 1:25000 și 1:1000000 conțin o sursă extrem de precisă de informație cartografică. Hărțile folosite în această lucrare sunt cele editate la scara 1:50000 și 1:100000 și tipărite în perioada 1962-1980. Hărțile folosite sunt din anul 1976 și conțin informații referitoare la denumiri de localități, râuri, puncte de interes (în limba rusă); rețeaua de drumuri, căi ferate normale și înguste; suprafața pădurilor, viilor și livezilor; curbe de nivel cu echidistanța de 10 metri; limita construită a așezărilor, extinderea plan-spațială, locuințe individuale și/sau cartiere.

Hărțile topografice românești reprezintă o sursă cartografică importantă, editată la scări cuprinse între 1:25000 și 1:100000 în perioada 1986-1987, atunci când marea majoritate a lucrărilor privind sistematizarea spațiului urban românesc erau finalizate. Aceste hărți prezintă informații extrem de valoroase cum ar fi denumirea localităților, rețeaua de drumuri și căi ferate, rețeaua de distribuție a energiei electrice (tensiune înaltă și medie), conducte magistrale de alimentare cu apă, locuințe individuale și colective, toponime, vegetație forestieră, rețea hidrografică. Echidistanța curbelor de nivel prezentate de aceste hărți este de 25 m între curbele principale (mai rar 50 m), 5 m între curbele secundare (mai rar 10 m) și alte curbe ajutătoare unde este nevoie.

Ortofotoplanurile reprezintă imagini cu rezoluție mare a căror principală utilitate constă în identificarea precisă a elementelor construite și a elementelor referitoare la utilizarea terenurilor. Datorită informației extrem de precise principala utilitate a ortofotoplanurilor este determinarea precisă a suprafețelor prin metode de planimetrie cu programe de tip GIS. Ortofotoplanurile folosite au o rezoluție echivalentă cu ale planurilor topografice scara 1:10000 fiind obținute în urma zborurilor din vara anului 2007.

Tabel 21. *Resursele cartografice utilizate*

denumire hartă	scara hartă	anul creării hărții
Prima ridicare iosefină	1:103.000	1773
A treia ridicare hasburgică	1:50.000 – 1:200.000	1896
Planurile directorale de tragere	1:20.000	1924-1925
Hărți sovietice	1:50.000 – 1:200.000	1976
Hărți topografice românești	1:25.000 – 1:100.000	1986
Planuri ortofotografice	1:10.000	2007

După cum se observă din tabelul 21 resursele cartografice folosite acoperă o perioadă de 234 de ani, din 1773 până în 2007. Oricât de valoroase ar fi aceste surse cartografice pentru a obține un model relevant de evoluție în timp a diferitelor așezări precum și pentru a putea cuantifica și interpreta rezultatele se impune o culegere organizată a datelor într-o formă editabilă.

Realizând faptul că o simplă interpretare a datelor de pe aceste hărți ar rezulta în discrepanțe majore am optat pentru o interpretare inversă a datelor, începând de la cea mai nouă sursă (ortofotoplanurile) spre sursa cea mai veche (hărțile iosefine) pentru a reduce pe cât posibil erorile de interpretare. Cu ajutorul programului de editare a hărților ArcGis am organizat datele colectate în două seturi distincte: un set de date ce prezintă expansiunea plan-spațială și un set de date ce prezintă strict clădirile (amprenta la sol).

Primul pas, aplicat ambelor seturi de date, a presupus determinarea expansiunii actuale a fiecărei așezări în parte. În acest demers au fost folosite imagini ortofotografice date din vara anului 2007, la care s-au adăugat toate observațiile făcute pe teren referitoare la expansiunea teritorială a așezărilor între anii 2007 și 2011. În acest prim pas nu au fost alocate nici un fel de valori seturilor de date, acest lucru fiind făcut în pasul doi.

Pasul al doilea a însemnat lucrul cu fiecare set de date în parte, compararea cu sursa cartografică imediat mai veche (hărțile din anul 1986), astfel peste aceste hărți a fost suprapus mai întâi setul care prezintă expansiunea în teritoriu, fiind eliminate bucățile care depășeau expansiunea prezentată de către hărțile topografice din anul 1986. Bucăților eliminate au atributul 2011 semnificând faptul că în perioada 1986-2011 așezarea s-a dezvoltat pe acel teritoriu. Procesul a fost repetat până când au fost eliminate bucățile perioadei 1896-1924, respectiv expansiunea dintre *A Treia Ridicare Habsburgică* și *Planurile Directorale de Tragere*. Pentru stabilirea expansiunii în ultima perioadă respectiv 1773-1896 am procedat la interpretarea datelor folosind hărțile din *Prima Ridicare Iosefină* și folosind surse istorice pentru a identifica clădiri importante din centrele urbane Deva și Hunedoara din perioada anterioară anului 1773.

Trebuie menționat că acuratețea datelor scade cu fiecare interpretare pornind de la ortofotoplanuri către hărțile din anul 1773. Consider că acuratețea medie a interpretării datelor pentru anul 1773 este de 75%, perfect acceptabilă pentru un studiu ce se întinde pe o perioadă de 234 ani având în vedere resursele cartografice disponibile. În paralel cu seturile de date referitoare la expansiunea teritorială a așezărilor au fost create seturi de date ce urmăresc evoluția căilor de comunicații și evoluția limitelor administrative, toate acestea în vederea creionării unei imagini cât mai fidele a dezvoltării conurbației.

Premisele dezvoltării așezărilor. Evoluția socio-economică și teritorială a așezărilor din conurbația Deva–Hunedoara în perioada 1773-2013 se datorează conlucrării mai multor factori socio-economici și politici.

Cronologic primul factor care a influențat evoluția unor așezări a fost factorul politic respectiv *consolidarea puterii imperiului Hasburgic* și extinderea influenței în Transilvania care indirect a dus către consolidarea rolului administrativ și economic a târgurilor Deva și Hunedoara.

Următorul factor determinant în evoluția așezărilor este unul economic, respectiv *exploatarea resurselor de fier* din zona munților Poiana Ruscă, care devine determinant pentru evoluția Hunedoarei și Călanului prin crearea industriei metalurgice în forma ei incipientă. De pe urma acestui factor economic beneficiază și o serie de sate limitrofe (Răcăștia, Hășdat, Zlaști, Buituri, Mânărău, Călanu Mic, Streisângeorgiu și Sâncrai) care se dezvoltă inițial ca sate-dormitor.

Un alt factor determinant în evoluția așezărilor este reprezentat de *construcția căii ferate Arad–Alba Iulia* și construcția ramificațiilor Simeria–Petroșani respectiv Simeria–Hunedoara. Acest factor a consolidat puterea administrativă a orașului Deva, a creat orașul Simeria și nu în ultimul rând a întărit poziția centrelor economice Hunedoara și Călan. De asemenea construcția căii ferate a oferit un impuls așezărilor situate pe traseul acesteia (Sântuhaln, Sântandrei, Cristur, Tâmpa, Băcia, Batiz etc.) asigurând locuitorilor o mai mare mobilitate, încurajând schimburile socio-economice. Construcția căii ferate a marcat momentul de cotitură în relațiile de cooperare între Deva și Hunedoara, fapt evidențiat de tendința clară de dezvoltare de-a lungul noilor căi de comunicații. Din acest moment tendința de apropiere a celor două orașe devine ireversibilă iar calea ferată accentuează fenomenul.

Construcția căii ferate a dat naștere și celui mai important circuit economic din județ: transformarea resurselor naturale din Bazinul Petroșani și Munții Poiana Ruscă în capital de dezvoltare a întregii țări. Cărbunele din Bazinul Petroșani, transportat pe calea ferată, a servit ca materie primă atât pentru fabricarea directă a fierului în Hunedoara cât și pentru termocentrala din Mintia. Această cooperare economică a fost benefică pentru toate părțile implicate: cererea continuă de cărbune a declanșat dezvoltarea microregiunii Valea Jiului, a rezultat în dezvoltarea continuă a căii ferate care la rândul ei a favorizat dezvoltarea orașului Simeria și nu în ultimul rând prin crearea de locuri de muncă în Mintia și Hunedoara a dus la dezvoltarea teritorială a Devei și Hunedoarei. Nu trebuie uitat nici rolul avut de centrul din Călan care a devenit de-a lungul timpului cel mai mare furnizor de cocs și semicocs pentru uzina din Hunedoara.

Un factor social extrem de important pentru evoluția ulterioară a așezărilor din conurbație se referă la *procesul de colonizare a populațiilor de etnie maghiară și germană*, desfășurat cu precădere în centrele industriale și administrative majore (Deva, Hunedoara, Simeria, Călan) care a impulsionat creșterea populației și dezvoltarea teritorială a așezărilor. Pe lângă centrele mari procesul de colonizare a fost evidențiat și în multe așezări rurale (Cristur, Răcăștia, Peștișu Mare, Tâmpa Băcia, Strei etc.) unde coloniștii s-au ocupat cu dezvoltarea agriculturii.

Unirea Transilvaniei cu Regatul României din în 1918 poate fi considerat factorul socio-politic care a creat premisele dezvoltării economice ulterioare a zonei prin preluarea capacităților de producție de la puterea maghiară și modernizarea lor. Deși în esență este un factor pozitiv, actul unirii a produs serioase perturbări în dinamica populației prin exodul masiv al populației de etnie maghiară și germană. Acest exod a fost vizibil în special în centrul administrativ Deva, în centrele economice (Hunedoara, Simeria, Călan) dar și în unele sate cum ar fi Bârcea Mare, Strei sau Tâmpa.

Preluarea puterii politice de către forțele comuniste reprezintă un factor politic complex, cu implicații majore în ceea ce privește dezvoltarea economică, sistematizarea, extinderea spațială a așezărilor și creșterea demografică. După al Doilea Război Mondial puterea politică este preluată de către comuniști, a căror prim obiectiv este industrializarea României și

eficientizarea agriculturii. Principalele investiții la nivelul conurbației sunt direcționate către industria metalurgică din Hunedoara și către industria de transport feroviar din Simeria.

Concomitent cu aceste investiții în industrie autoritățile se implică și în reorganizarea internă a orașelor, astfel că orașele Deva, Hunedoara, Simeria și Călan trec prin transformări radicale în această perioadă, sunt construite marea majoritate a cartierelor și sunt reorganizate zonele centrale și marile bulevarde. De transformările radicale nu scapă nici așezările rurale, astfel că pentru eficientizarea muncii agricole au loc intense procese de naționalizare și colectivizare a terenurilor completate de crearea cooperativelor agricole de producție (C.A.P.). Aceste transformări sunt vizibile în marea majoritate a satelor din cadrul conurbației, făcând excepție satele din spațiul rural periferic (Groș, Dumbrava, Ciulpăz, Cutin).

Schimbarea regimului politic în anul 1989 este ultimul factor cu implicații majore în evoluția așezărilor din cadrul conurbației. Trecerea de la regimul comunist la o economie de piață a însemnat un șoc pentru așezările din cadrul conurbației. Necompetitivitatea industriei a impus restructurarea multor obiective industriale din Hunedoara, Călan, Simeria dar și Deva având ca urmare directă migrația populației și crearea unei dinamici negative. În mediul rural fragmentarea proprietății agricole, îmbătrânirea populației și migrarea către zona urbană au creat premisele unei perioade de scădere accentuate a populației.

5.1. Organizarea administrativă

Organizarea administrativă reprezintă cea mai cuprinzătoare formă de amenajare a teritoriului fiind principalul factor determinant al relațiilor dintre așezări dar și a poziționării structurilor cu rol de loc central. Organizarea administrativă este dinamică, fiind influențată de factorii socio-politici și de evenimente istorice. Cunoașterea evoluției administrative reprezintă un demers important, permițând elaborarea de noi teorii și modele de organizare ce corespund cu realitatea actuală, dar care sunt și armonizate cu evoluția istorică.

Perioada Daco-Romană. Nu se cunosc detalii referitoare la organizarea administrativă, cunoaștem doar faptul că întreg teritoriul studiat era

controlat de către poporul dac și apoi de către cuceritorii acestuia, romanii. Odată cu începerea perioadei romane, avem dovezi arheologice sub forma castrelor, a întăriturilor (Deva), a diferitelor drumuri dar și a băilor termale de la Călan. Populația era controlată cu ajutorul forțelor armate fiind organizată ca provincie romană.

Evul Mediu. Caracterizat de migrația popoarelor și apoi de către sporirea puterii maghiarilor în zonă reprezintă prima perioadă în care consemnăm o organizare clară a teritoriului. Astfel începând cu anul 1276 întreg teritoriul conurbației este inclus în Comitatul Hunedoara. Principalele așezări erau târgurile Deva și Hunedoara, Deva fiind de altfel și reședința comitatului. Informații prețioase referitoare la așezările conurbației parvin odată cu Ridicarea Topografică Iosefină din 1773 care evidențiază întreg comitatul Hunedoarei.

Imperiul Austro-Ungar. Odată cu pactul dualist din anul 1876 teritoriul studiat intră în componența Austro-Ungariei, iar în baza legii XXXIII teritoriul este încorporat în imperiu. Astfel teritoriul este împărțit în comitate, acestea fiind la rândul lor împărțite în plașe, comune și sate. Plașa a reprezentat o unitate administrativă intermediară între comună și comitat, rolul ei fiind în principal administrativ, colectare taxe și impozite. Organizarea administrativă adoptată în anul 1876 s-a păstrat până în 1925. Conform legii XXXIII teritoriul comitatului a fost împărțit în 10 plăși, așezările din cadrul conurbației fiind cuprinse în 5 plăși: Deva, Hunedoara, Hațeg, Orăștie și Geoagiu. În plasa Deva au fost incluse 18 așezări, în plasa Hunedoara au fost incluse 22 de așezări, în plasa Hațeg 5 localități, în plașele Orăștie și Geoagiu câte 2 așezări.

Regatul României. Cu toate că Regatul României s-a constituit odată cu finalul Primului Război Mondial organizarea administrativă a teritoriului nu a fost modificată imediat. Prin Decretele-Lege din 9 aprilie, 11/24 decembrie și 18/31 decembrie 1918 cu privire la Organizarea Basarabiei, Transilvaniei și Bucovinei, s-au menținut în vigoare legile aflate în Basarabia și Bucovina. În Transilvania, aceasta s-a realizat prin Decretul I al Consiliului Dirigent, din 24 ianuarie 1919³. S-au menținut în Transilvania dreptul maghiar și codul civil austriac.

³ Săgeată, D.-R., 2004, Modele de regionare politico-administrativă, Ed. Top Rom, București

Astfel, Legea 95 din 13 iunie 1925 stipula că teritoriul regatului este împărțit în județe, iar județele în comune, iar pentru înlesnirea administrării teritoriului s-au păstrat plășile ca și unități administrative fără personalitate juridică. În esență legea administrativă din 1925 a fost o lege cu tentă liberală încurajând organizarea unui număr crescut de comune cu număr mai mic de sate.

Împărțirea în județe, plăși și comune s-a păstrat în general aceeași (în ciuda numărului enorm de legi administrative dintre 1929 și 1938), până la începutul războiului când au fost create ținuturile ca și suprastructură de control. Chiar și așa structura județelor, plășilor și comunelor nu a suferit mari modificări (în afara zonelor pierdute temporar în timpul războiului). La nivelul județului Hunedoara modificările în ceea ce privește structura administrativă nu sunt majore numărul plașelor crescând de la 10 la 12. În ceea ce privește teritoriul studiat acesta a fost cuprins ca și anterior în 5 plașe: Deva, Hunedoara, Hațeg, Geoagiu și Orăștie. În plasa Deva erau cuprinse 19 așezări, în plasa Hunedoara 20 de așezări, în plasa Hațeg 7, în plasa Geoagiu 2 iar în plasa Orăștie o singură așezare.

Sistemul sovietic. Odată cu adoptarea constituției din anul 1950 s-a adoptat o nouă lege administrativă, de inspirație sovietică. Astfel Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950, privind *raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române*, prevedea că teritoriul R.P.R. se divizează în regiuni, orașe, raioane și comune. Crearea regiunilor în locul vechilor județe interbelice a avut ca și rezultat crearea unei structuri puternic centralizate cu 28 de regiuni. Tendința centralistă a fost evidentă, astfel că din cele 6276 comune existente anterior adoptării Legii numărul s-a redus la doar 4052.

În acest context s-a format regiunea Hunedoara din fostul județ Hunedoara căruia i-a fost alipit raionul Alba. Regiunii Hunedoara i-a fost alipit și raionul Sebeș începând cu anul 1952 astfel că regiunea era compusă din 8 raioane: Alba, Brad, Deva, Hațeg, Hunedoara, Orăștie, Petroșani și Sebeș. În această perioadă întreg teritoriul studiat intră în componența raioanelor Deva și Hunedoara.

Referitor la structura administrativă a conurbației aceasta era compusă din un oraș regional (Deva), trei orașe raionale (Hunedoara, Călan, Simeria), 7 centre de comună (Cristur, Răcăștia, Peștiș, Streisângeorgiu, Hășdat,

Băcia și Cârjiți) și 38 de sate. Față de perioada anterioară se observă desființarea comunelor Sântandrei, Nandru și Batiz. Tendința de concentrare și control administrativ este evidentă numărul unităților administrative reducându-se de la 14 la 11.

Județele. Prin legea 2 din 16 februarie 1968 se consfințește în mare parte actuala structură administrativă a României, sub forma județelor împărțite în comune. Teritoriul conurbației este inclus în județul Hunedoara care revine în linii mari la dimensiunile din perioada interbelică, iar fostele raioane Alba și Sebeș formează noul județ Alba. Forma de administrare adoptată în anul 1968 evidențiază tendința de control impusă în toate aspectele vieții în R.S.R.. Cele mai importante modificări intervin la nivelul comunelor și a unităților administrative urbane, numărul lor scăzând dramatic de la 11 la 7. Față de perioada anterioară s-au desființat comunele Cristur, Răcăștia, Streisângeorgiu și Hășdat.

Se evidențiază în decursul evoluției administrative dezvoltarea centrelor urbane puternice Deva, Hunedoara, Simeria și Călan, acestea preluând cu ușurință rolul coordonator în fața vechilor centre tradiționale, rurale: Streisângeorgiu, Hășdat, Răcăștia, Cristur, Sântandrei și Batiz.

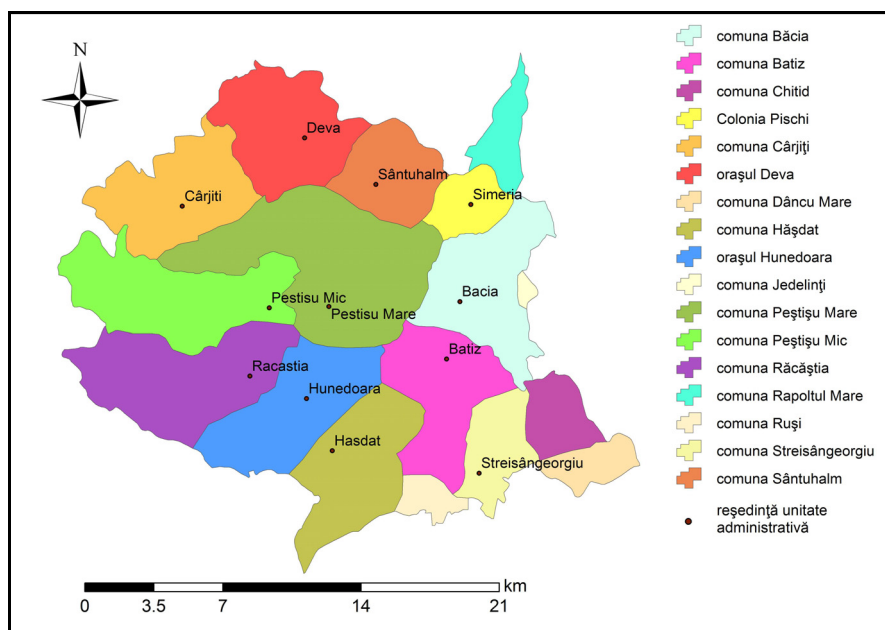

Fig. 10. Organizarea administrativă în perioada 1876-1924

Capitolul 5. Evoluția teritorială a așezărilor

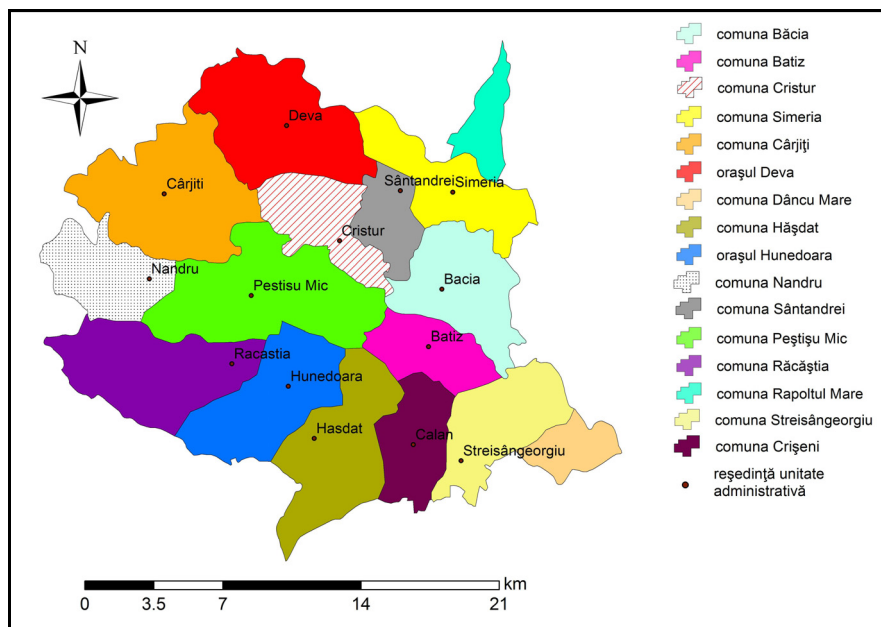

Fig. 11. Organizarea administrativă în perioada 1924-1950

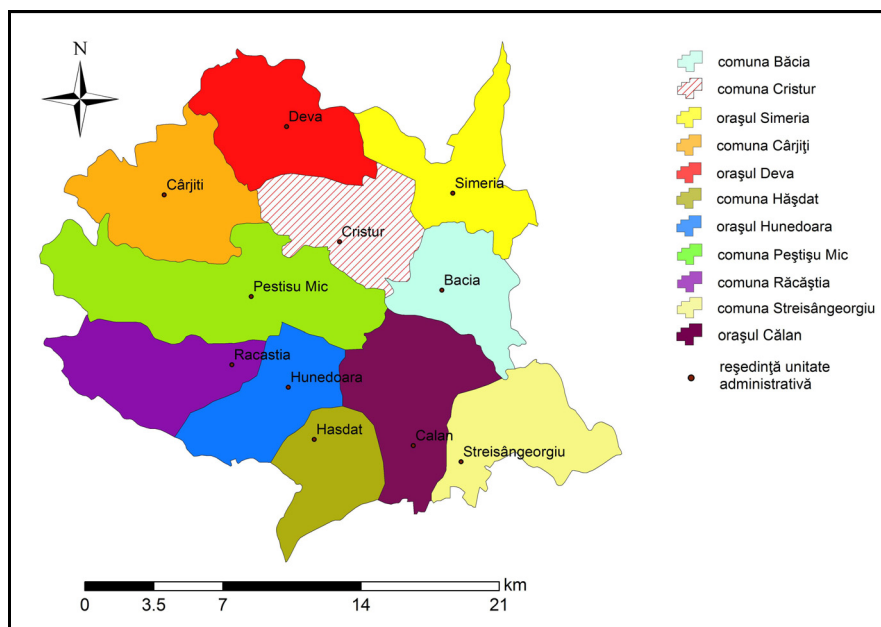

Fig. 12. Organizarea administrativă în perioada 1950-1968

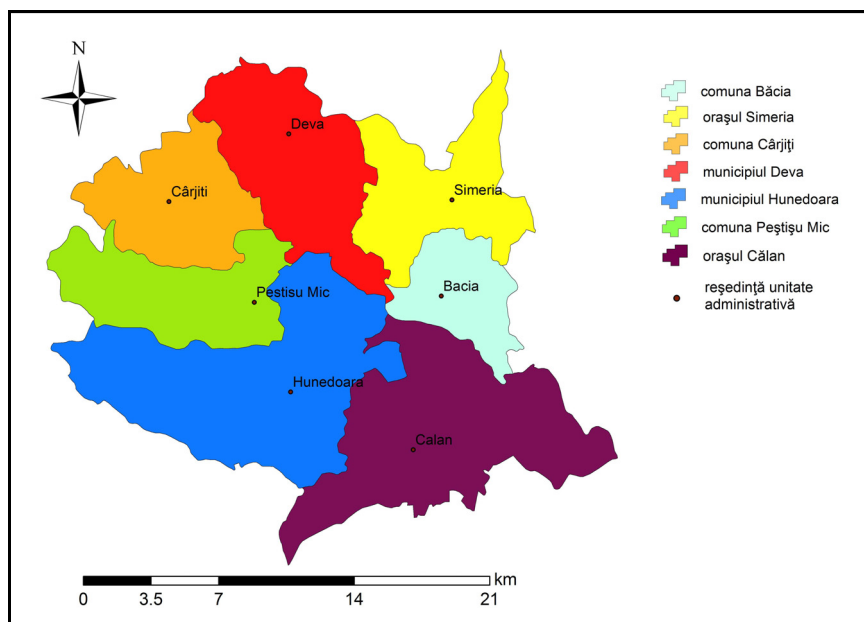

Fig. 13. Organizarea administrativă în perioada 1968-2013

Tabel 22. Evoluția administrativă în perioada 1876-2013

LOCALITATEA	PERIOADA 1876-1925	PERIOADA 1925-1950	PERIOADA 1950-1968	PERIOADA 1968-2013
Deva	oraș, reș. comitat/județ, reș. pl. Deva	oraș, reș. județ, reș. pl. Deva	oraș regional, reș. județ, reș. raion Deva	municipiu, reș. mun. Deva, reș. județ
Archia	com. Peștișu Mare, pl. Deva	com. Cristur, pl. Deva	com. Cristur, raion Deva	mun. Deva
Cristur	com. Peștișu Mare, pl. Deva	reș. Com. Cristur, pl. Deva	reș. com. Cristur, raion Deva	mun. Deva
Bârcea Mică	com Peștișu Mare, pl. Deva (Bârcea)	com. Cristur, pl. Deva	com. Cristur, raion Deva	mun. Deva
Sântuhalma	reș. com. Sântuhalma, pl. Deva	oraș Deva, pl. Deva	oraș Deva, raion Deva	mun. Deva
Hunedoara	oraș, reș. pl. Hunedoara	oraș, reș. pl. Hunedoara	oraș raional, reș. raion Hunedoara	municipiu, reș. mun. Hunedoara
Răcăștia	reș. com. Răcăștia, pl. Hunedoara	reș. com. Răcăștia, pl. Hunedoara	reș. com. Răcăștia, raion Hunedoara	mun. Hunedoara
Peștișu Mare	reș. com. Peștișu Mare, pl. Hunedoara	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	mun. Hunedoara
Hășdat	reș. com. Hășdat, pl. Hunedoara	reș. com. Hășdat, pl. Hunedoara	reș. com. Hășdat, raion Hunedoara	mun. Hunedoara
Boș	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Răcăștia, raion Hunedoara	mun. Hunedoara
Groș	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Răcăștia, raion Hunedoara	mun. Hunedoara
Simeria	reș. com. Simeria, pl. Deva (Colonia Pischi)	reș. com. Simeria, pl. Deva	reș. com. Simeria/oraș Simeria, raionul Hunedoara	oraș, reș. oraș Simeria
Bârcea Mare	com. Peștișu Mare, pl. Deva (Bârcea)	com. Sântandrei, pl. Deva	com. Cristur, raion Deva	oraș Simeria
Sântandrei	com. Sântuhalma, pl. Deva	reș. com. Sântandrei, pl. Deva	com. Cristur, raion Deva	oraș Simeria
Săulești	com. Sântuhalma, pl. Deva	com. Simeria, pl. Deva	com. Simeria, raion Hunedoara	oraș Simeria
Simeria Veche	com. Băcea, pl. Deva	com. Simeria, pl. Deva	com. Simeria, raion Hunedoara	oraș Simeria

LOCALITATEA	PERIOADA 1876–1925	PERIOADA 1925–1950	PERIOADA 1950-1968	PERIOADA 1968-2013
Uroi	com. Rapoltul Mare, pl. Geoagiu	com. Rapoltul Mare, pl. Geoagiu	com. Simeria, raion Hunedoara	oraș Simeria
Cărpiniș	com. Rapoltul Mare, pl. Geoagiu	com. Rapoltul Mare, pl. Geoagiu	com. Simeria, raion Hunedoara	oraș Simeria
Călan	com. Batiz, pl. Hunedoara (Crișeni)	reș. com. Crișeni, pl. Hațeg	reș. com. Crișeni/oraș Călan, raion Hunedoara	oraș, reș. oraș Călan
Streisângeorgiu	reș. com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	reș. com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	reș. com. Streisângeorgiu, raion Hunedoara	oraș Călan
Batiz	reș. com. Batiz, pl. Hunedoara	reș. com. Batiz, pl. Hunedoara	com. Crișeni, raion Hunedoara	oraș Călan
Călanu Mic	com. Batiz, pl. Hunedoara	com. Crișeni, pl. Hațeg	com. Crișeni, raion Hunedoara	oraș Călan
Strei-Săcel	com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, raion Hunedoara	oraș Călan
Sântămăria de Piatră	com. Batiz, pl. Hunedoara	com. Batiz, pl. Hunedoara	com. Crișeni, raion Hunedoara	oraș Călan
Sâncrai	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Crișeni, raion Hunedoara	oraș Călan
Valea Sângeorgiului	com. Chitid, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, raion Hunedoara	oraș Călan
Grid	com. Dâncu Mare, pl. Orăștie	com. Dâncu Mare, pl. Orăștie	com. Streisângeorgiu, raion Hunedoara	oraș Călan
Ohaba Strei	com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, pl. Hațeg	com. Streisângeorgiu, raion Hunedoara	oraș Călan
Strei	com. Ruși, pl. Hațeg	com. Crișeni, pl. Hațeg	com. Crișeni, raion Hunedoara	oraș Călan
Nădăștia de Sus	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Hășdat, raion Hunedoara	oraș Călan
Nădăștia de Jos	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Hășdat, pl. Hunedoara	com. Hășdat, raion Hunedoara	oraș Călan
Băcia	reș. Com. Băcea, pl. Deva	reș. com. Băcia, pl. Deva	reș. com. Băcia, raion Hunedoara	comună, reș. com. Băcia
Tâmpa	com. Băcea, pl. Deva	com. Băcia, pl. Deva	com. Băcia, raion Hunedoara	com. Băcia

LOCALITATEA	PERIOADA 1876–1925	PERIOADA 1925–1950	PERIOADA 1950-1968	PERIOADA 1968-2013
Totia	*Totia Mare – com. Băcea, pl. Deva, **Totia Mică – com. Jeleđinți, pl. Orăștie	com. Băcia, pl. Deva	com. Băcia, raion Hunedoara	com. Băcia
Petreni	com. Băcea, pl. Deva	com. Băcia, pl. Deva	com. Băcia, raion Hunedoara	com. Băcia
Cârjiți	reș. com. Cârjiți, pl. Deva	reș. com. Cârjiți, pl. Deva	reș. com. Cârjiți, raion Deva	comună, reș. com. Cârjiți
Cozia	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, raion Deva	com. Cârjiți
Popești	com. Peștișu Mare, pl. Deva	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, raion Deva	com. Cârjiți
Chergeș	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, raion Deva	com. Cârjiți
Almașul Sec	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, pl. Deva	com. Cârjiți, raion Deva	com. Cârjiți
Peștișu Mic	reș. com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	reș. com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	reș. com. Peștiș, raion Hunedoara	comună, reș. com. Peștișu Mic
Almașu Mic	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Nandru	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	reș. com. Nandru, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Mănerău	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Răcăștia, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Valea Nandrului	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Josani	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Dumbrava	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Nandru, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Ciulpăz	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Nandru, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
Cutin	com. Peștișu Mic, pl. Hunedoara	com. Nandru, pl. Hunedoara	com. Peștiș, raion Hunedoara	com. Peștișu Mic
TOTAL	2 orașe, 10 reședințe de comună, 37 sate	2 orașe, 12 reședințe de comună, 35 sate	4 orașe, 7 reședințe de comună, 38 sate	2 municipii, 2 orașe, 3 reședințe de comună, 42 sate

5.2. Așezările urbane

Evoluția așezărilor urbane din cadrul conurbației este total diferită față de așezările rurale fiind bazată pe dezvoltarea în cele mai favorabile zone disponibile. Astfel începând încă din 1773 se observă tendința de dezvoltare pe terenuri situate în luncă sau pe terasele râurilor principale. Odată cu dezvoltarea industriei și a căilor de comunicație se observă o tendință evidentă de dezvoltare în lungul acestora. Deva și Hunedoara au beneficiat din plin de dezvoltarea căilor de comunicații acest lucru permițându-le să se apropie și să dezvolte relații de cooperare. Călan și Simeria, din postura lor de centre urbane emergente, s-au dezvoltat foarte bine în timpul industrializării din perioada regimului comunist însă vor trebui să își regândească strategia de dezvoltare în interiorul conurbației preluând funcții complementare nucleelor Deva și Hunedoara.

Municipiul Deva este atestat documentar în anul 1269, cu toate că au fost descoperite urme ale locuirii încă din perioada neoliticului dezvoltat (situl Dealul Cetății). În evoluția ulterioară a localității Deva fortificațiile de pe Dealul Cetății au avut un rol important în protejarea locuitorilor împotriva diferiților atacatori (turci, tătari, maghiari etc.). Având un punct important de apărare orașul s-a dezvoltat strict la bazele Cetății până în anii 1700. Cunoaștem faptul că odată cu reorganizarea administrativă din timpul împărătesei Maria Tereza se înființează în Deva „*Tabula continua*” care era organul de conducere a comitatului.

Astfel, în anul 1764 comitatul Hunedoara era împărțit în trei cercuri mari: Hațeg cu 81 de sate și un oraș, Hunedoara cu 91 de sate și un opid și Valea Mureșului (Deva) cu 122 de sate și 3 opide¹. După anii 1750, odată cu stabilizarea situației politice și creșterea influenței austrieșilor, Deva începe să se extindă spre sud-est dincolo de zidurile de apărare construite la baza Cetății, această expansiune spre est fiind surprinsă de către hărțile josefine din 1773. Sursele istorice confirmă această extindere a orașului, în acea perioadă dezvoltându-se „Orașul grecilor” în apropiere de mănăstire (mănăstirea Farnciscană).

¹ Șuiaga; V.(2010), *Deva – Contribuții monografice*; vol. 1; Editura Emia; Deva

În anul 1773 Deva apare cu numele actual pe harta iosefină, expansiunea în teritoriu fiind strâns legată de existența Cetății Deva ca și punct strategic de apărare. Din această perioadă datează una dintre cele mai importante și impunătoare clădiri din Deva, Palatul Magna Curia construit începând cu anul 1582 și modernizat ulterior (actualmente Muzeul Civilizației Dacice și Romane). O altă clădire importantă care și-a lăsat amprenta asupra locuitorilor Devei a fost Mănăstirea Franciscană. Construită între 1699 și 1752, a suferit numeroase transformări de-a lungul timpului ca urmare a unor incendii sau cutremure.

Perioada 1773-1896, evidențiată de hărțile din *A Treia Ridicare Hasburgică* din 1896 aduce multe schimbări pozitive la nivelul așezării: este construită prima gară (clădire ce a rezistat până în anii '70), este modernizat primul drum către Alba-Iulia (trecea prin actualul centru istoric), se construiește primul spital, sediul prefecturii (în 1890) și primăria. În principiu continuă expansiunea plan-spațială spre sud-est însă doar sub forma unor nuclee izolate construite de coloniștii ceangăi (54 de familii sosite între anii 1888 și 1892), de altfel actuala zonă Ceangăi a fost folosită pentru locuințe pentru prima dată în această perioadă de către coloniștii maghiari. Anul 1848 aduce o lovitură puternică pentru locuitori odată cu distrugerea Cetății în urma unei explozii. În ciuda acestui eveniment nefericit așezarea continuă să se dezvolte, numărul locuitorilor crescând constant de la 2129 în 1850 la 3935 în 1880. Dezvoltarea orașului este confirmată și de către istoricul V. Șuiaga care, studiind documentele vremii, notează: „*Pe lângă vechile vetre cunoscute: orașul vechi, orașul nou, satul de pe vale, partea corăbierilor și crângurile Olari și Șvabi, se mai adaugă acum orașul bulgar zis Greci*”. La această descriere cuprinzătoare merită făcute următoarele mențiuni: orașul vechi și orașul nou se referă la zona centrală, primul în zidurile cetății iar cel de al doilea în afara acestora; satul de pe vale se referă la colonia Ceangăi, orașul bulgar se referă la zona cartierului Progresu; partea corăbierilor se referă la partea nordică a cartierului Progresu unde trăiau bulgari. iar crângurile Olari și Șvabi se referă la zone de case risipite pe actualele străzi Călugăreni și Aurel Vlaicu.

Perioada 1896-1924 este o perioadă de consolidare a statutului de oraș, se construiește și apoi se reorganizează Spitalul Județean, se construiesc

Sanatoriul TBC și Băile Sărate din cartierul Viile Noi. Tot în această perioadă se organizează la Deva mai multe filiale de bănci, sediul Judecătorei, se construiește o fabrică de pâine, piața, poșta nouă, teatrul precum și un cinematograf².

În anul 1905 în Deva începe procesul de electrificare ca urmare a construcției primei uzine electrice a orașului. Un aspect interesant se referă la transportul interurban, astfel că în 1906 avem menționate pentru prima dată curse cu un „*auto-omnibuz*” între Deva și Hunedoara. În ceea ce privește telecomunicațiile cunoaștem faptul că primul telefon public în Deva a fost instalat în anul 1908.

Un alt aspect important este faptul că în zona actualei piețe în ani '20-'30 a funcționat o moară care era alimentată de către canalul Cerna Mică, iar la est de această moară erau multe terenuri agricole despre care știm că erau lucrate de către coloniștii ceangăi. Trebuie menționat faptul că pentru prima dată în această perioadă deșeurile sunt depozitate la comun în arealul actualului deponeu din lunca Mureșului. Rolul de reședință de comitat a reprezentat unul dintre factorii cei mai importanți în dezvoltarea orașului, concentrarea instituțiilor de conducere a permis dirijarea continuă de fonduri pentru modernizarea orașului astfel fiind explicată evoluția continuă a acestuia.

Perioada 1924-1976 aduce o adevărată explozie urbană, este perioada în care se construiesc primele cartiere, se asfaltează și se introduce canalizarea pe multe străzi din oraș, se extinde iluminatul public și nu în ultimul rând apar zonele industriale de la est de oraș. Deși perioada interbelică a fost dominată de către crize politice și economice Deva reușește să păstreze un ritm intens de dezvoltare și modernizare. Acest lucru este datorat în mare parte și omului politic Dr. Petru Groza care a locuit la Deva și care a ajutat la dezvoltarea orașului prin alocarea de fonduri în perioada în care a fost președinte a Frontului Plugarilor (1933-1953) și Prim Ministru (1945-1952). Casa în care a locuit Groza a fost construită în perioada 1926-1929 și este actualmente muzeu adăpostind arhiva personală a familiei Groza.

Perioada cuprinsă între 1918 și 1944 (considerată de istorici perioada democrației burgheze) aduce în Deva o dezvoltare fără precedent, vechiul

² Șuiaga; V.(2010), *Deva – Contribuții monografice*; vol. 1; Editura Emia; Deva, p 103-136

oraș dominat de clasele înstărite și divizat după religii și apartenența la nație dispare relativ rapid. Astfel, după încheierea războiului sunt întemeiate noi cartiere: Viile Noi, Balta Sărată, Colonia funcționarilor, Ogoarele, Gojdu și Bariera Hărăului. Toate aceste cartiere a căror bază s-a pus începând cu anii 1922 au modelat enorm orașul astfel că suprafața acestuia aproape se dublează până la izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial. Ca și construcții importante în această perioadă trebuie menționate Banca Decebal (actuala BNR), cazarma și locuințele din zona străzii M. Eminescu dar și modernizări la spital și la unități de învățământ.

După încheierea războiului în Deva începe construcția primelor cartiere de locuințe și pentru prima dată se încearcă o sistematizare a spațiului urban pe baza nevoii mari de locuințe. În primii ani de după război dezvoltarea orașului se concentrează către cartierul Progresu din partea de nord-est, care este reamenajat ca un cartier predominant muncitoresc mixt de case și blocuri de tip P+3. Tot în primii ani de după război începe construcția cartierului de case Viile Noi, situat la nord-vest de cartierul Progresul.

Începând cu anii '60 autoritățile decid că micul oraș trebuie modernizat și organizat după normele impuse de conducerea statului, astfel se reconstruiește zona centrală cuprinsă între Primărie și Spitalul Județean, locul caselor este luat repede de blocuri cu trei și patru etaje, iar în locul străduțelor înguste apare un bulevard impunător (actualul 1 Decembrie 1918). Tot în această perioadă se ia decizia ca în arealul orașului să nu fie construite obiective industriale majore, drept urmare termocentrala ce asigură energia electrică și termică necesară orașului Deva și combinatului de la Hunedoara este construită în partea de vest în satul Mintia. Tot în vest se construiește flotația care procesa minereurile de la minele Deva și Certej.

Decizia de a nu construi obiective industriale în oraș a ținut de viziunea autorităților comuniste care și-au imaginat Deva ca fiind un oraș administrativ cu o forță de muncă cu calificări superioare ce urma să coordoneze activitățile economice din celelalte orașe din zonă (Hunedoara, Călan și Simeria), dovadă a acestei viziuni stau numeroasele instituții legate de activități de proiectarea sau planificarea producției construite în Deva.

După demararea lucrărilor în zona centrală a orașului autoritățile își îndreaptă atenția către asigurarea locuințelor pentru numărul tot mai mare de locuitori, astfel se pun bazele cartierelor Miorița, Dacia și Gojdiu. Primele blocuri P+10 au început să fie construite spre sfârșitul anilor '60 și au devenit repede repere ale orașului, locuitorii referindu-se la ele cu denumiri precum „*turnu' de la cal*” (în apropierea Casei de Cultură), „*blocurile lamă*” (în cartierul Gojdiu) sau „*turnurile de la Miorița*” (vis a vis de hotel Deva).

Populația orașului crește inițial relativ încet de la 10509 locuitori în anul 1930 la 16879 în anul 1956 ajungând la 26286 în anul 1966, adevărata explozie demografică are loc în intervalul 1966-1977 când populația se dublează ajungând la 57435 locuitori, explicația fiind necesarul de forță de muncă tot mai mare la Termocentrala Mintia, Flotația Deva și Combinatul Siderurgic Hunedoara. În acest ultim interval populația nu crește doar datorită sporului natural ci există și un spor migratoriu extrem de important.

Perioada 1976-1986 este marcată de finalizarea construcției cartierelor Gojdiu, Viile Noi dar și de construcția unor noi cartiere cum ar fi Micro 15, Dacia, Minerul, Aurel Vlaicu, Călugăreni și Mureșul (situat la est de calea ferată). Cartierele construite în această perioadă au fost inspirate din cartiere ale unor mari metropole comuniste ale vremii și erau gândite să ofere dotări și servicii cu rol de loc central pentru locuitori. Cartierele au fost gândite ca să fie delimitate de mari bulevarde sau străzi principale cu rol colector, străzile secundare ce penetrau cartierele intersectându-se perpendicular în zona centrală a cartierului unde erau amplasate de regulă unitățile de învățământ și/sau structuri cu rol de socializare. În Deva cel mai bun exemplu al acestui tip de organizare este cartierul Gojdiu care este delimitat de patru artere principale de circulație (Bd. M. Kogălniceanu, Bd. Decebal, Calea Zarandului, Str. Mărăști), străpuns de două străzi secundare (Str. Dului Zamfirescu și Str. Cernei) și are amplasat în centru Școala Generală Nr. 4 și Creșa Gojdiu. Pentru finalizarea construcțiilor din cartierul Gojdiu dar și pentru amenajarea zonei pieței dar și a bulevardului Lenin (actualul Iuliu Maniu) se recurge la canalizarea cursului secundar al Cernei.

Tot în această perioadă se dezvoltă mare parte a zonei industriale din partea estică, în apropierea actualei străzi Depozitelor. Dezvoltarea zonei

industriale s-a făcut ținându-se cont de hotărârea de la sfârșitul anilor '50 de a nu construi industria poluantă în zona orașului, astfel sunt plasate în zona industrială în majoritate fabrici prelucrătoare cum este cea a lemnului sau morăritului dar și o serie de depozite considerate deosebit de importante pentru localitate și zonă: depozitul de carburanți, depozitul de legume-fructe și conserve și depozitul de ambalaje. Pentru a facilita transportul de materiale în zonă s-au construit o serie de brânșamente ale căi ferate.

Merită menționat faptul că la sfârșitul anilor '70 au loc lucrări de îndiguire parțială a râului Mureș pentru reducerea vulnerabilității populației la inundații. Necesitatea acestor investiții a devenit evidentă în urma inundațiilor din anii 1974 și 1977 ce au produs pagube materiale însemnate în zona agricolă dar și în mare parte din cartierele Centru, Centru Vechi, Progresu, Viile Noi, Mureșu și Gojdiu, toate construite în Lunca Mureșului.

Perioada 1986-2013 este considerată una de rearanjare a urbanului și de extindere a zonei comerciale. După căderea regimului comunist în anul 1989 începe o perioadă de declin economic și demografic, Deva în forma gândită inițial nu își mai găsește utilitatea în această lume post comunistă și este nevoită să se reinventeze. Construcțiile predominante sunt cele cu profil comercial, astfel partea de sud-est a municipiului este dedicată cu precădere acestor construcții (centre și galerii comerciale). Un aspect important în ceea ce privește modernizarea și reinventarea rolului Devei se referă la reciclarea spațiului industrial, astfel că multe firme sunt încurajate să migreze din zonele semicentrale către zona industrială din est, zonă în care se investește mult pentru modernizarea infrastructurii de transport.

Construcțiile de locuințe stagnează în prima jumătate a perioadei, fiind finalizate doar construcții începute efectiv înainte de anul 1989. Începând cu anul 2000 asistăm însă la o extindere a locuințelor individuale în zonele înalte care înconjură municipiul (dealul Rocilor, Dealu Holumb–Lupșa).

Perioada este caracterizată și prin încercări de sistematizare a traficului tot mai intens. Pe departe cel mai important proiect s-a referit la construcția unei centuri ocolitoare pe direcția est-vest. Centura începe la intrarea vestică în apropiere de cartierul Viile Noi paralel cu linia de calea ferată

până în zona gării separând zona industrială ca apoi să se intersecteze cu vechiul drum național în partea de sud-est în zona comercială Metro-Real. În afara lucrărilor la șoseaua de centură în ultimi 5 ani s-a implementat soluția sensurilor giratorii pentru fluidizarea traficului în zona centrală. Ultimul mare proiect de infrastructură, început în iunie 2011 și finalizat în 2013 este autostrada Deva–Orăștie ce va oferi soluția pentru eliminarea completă a traficului greu și astfel va permite o nouă gândire în dezvoltarea urbană spre est, către localitatea componentă Sântuhalm.

În ceea ce privește evoluția plan-spațială, ca și suprafață, merită menționat că această perioadă fiind una de reorganizare urbană este caracterizată prin suprafețe construite mai mari față de perioadele anterioare 1924-1976 și 1976-1986 datorită unei politici extrem de permissive în domeniul construcțiilor și datorită infuziei de capital străin în domenii de activitate cum ar fi comerțul sau industriile prelucrătoare.

O analiză primară a datelor prezentate în tabelul 23 arată o corelare directă între evoluția numărului de locuitori și dezvoltarea teritorială, valabilă până la căderea regimului comunist. Datele din tabel evidențiază foarte bine dezvoltarea puternică din perioada 1924 și 1986 când suprafața construită a crescut de la doar 166 ha la puțin peste 710 ha. O aparentă contradicție este evidențiată în ultimul interval, când suprafața orașului a crescut considerabil de la 710 ha în anul 1986 la 1036 ha în anul 2011 cu toate că populația a suferit scăderi continue de la 76207 locuitori în 1992 la puțin peste 55000 în anul 2012. Explicația acestui fenomen este ponderea mare de noi construcții comerciale de după 1989.

Tabel. 23. *Evoluția teritorială a municipiul Deva*

Localitate	Suprafața (ha/%)	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
DEVA	clădiri	9,34 ha (22,11%)	18,29 ha (25,32%)	40,17 ha (24,19%)	85,85 ha (19,31%)	157,43 ha (22,15%)	220,29 ha (21,25%)
	total	42,23ha (100%)	72,22 ha (100%)	166,01ha (100%)	444,48 ha (100%)	710,54 ha (100%)	1036,44 ha (100%)

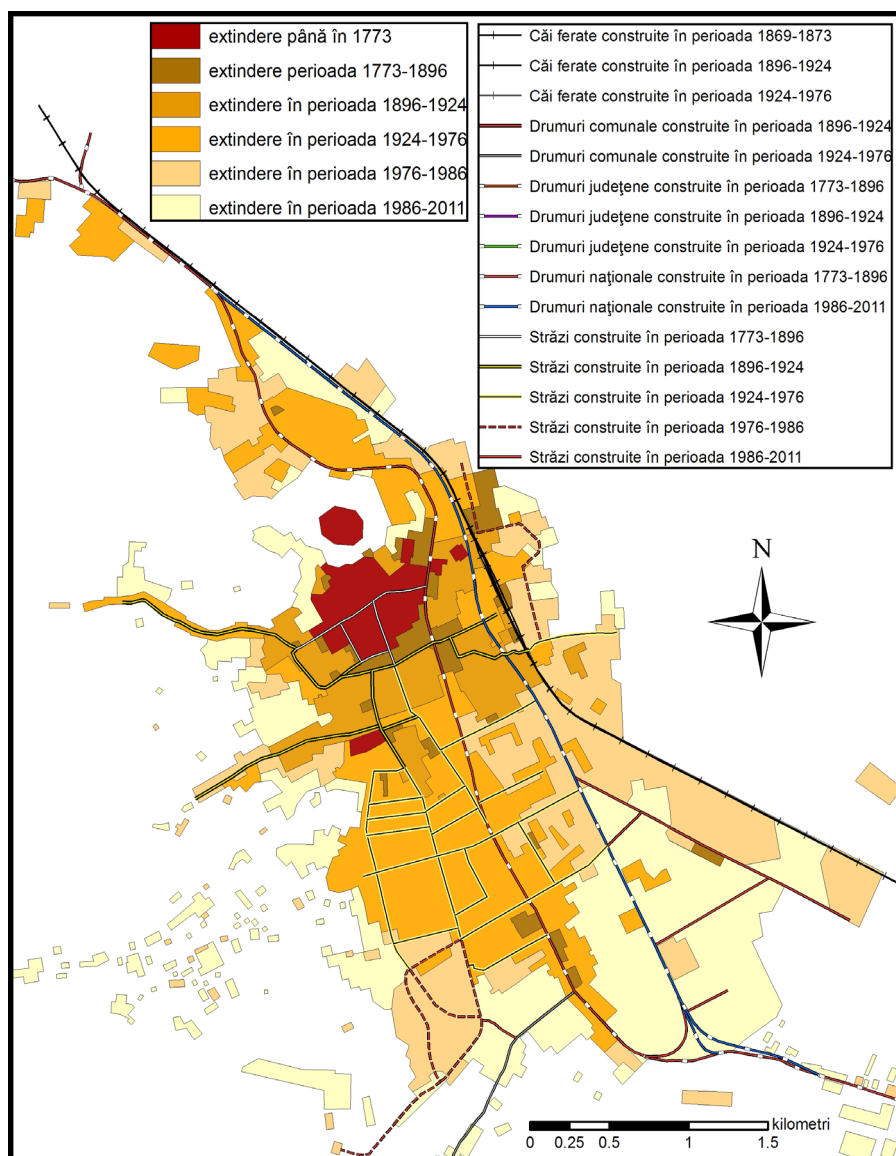

Fig. 14. Evoluția teritorială a municipiului Deva

Municipiul Hunedoara este atestat documentar în anul 1267 sub numele de *Hungnod* cu toate că urme ale locuirii datând din paleolitic au fost descoperite în situl *Grădina Castelului*. Dezvoltarea ulterioară a fost marcată de construcția Castelului Huniazilor, în perioada Evului Mediu, iar apoi de construcția și dezvoltarea Uzinelor de Fier de la sfârșitul secolului XIX.

Resursele de fier și de lemn din zonă au atras interesul diferiților conducători care încă din Evul Mediu au construit în zonă mai multe ateliere de procesare a minereului de fier. Principalele ateliere de prelucrare a fierului au fost: *Atelierul Periniței* din Hunedoara (anul construcției nefiind precizat), construia unelte, săbii și sulițe fiind demolat în anul 1901; *Atelierul Baia Cerna* menționat încă din secolul XVI ca aparținând Principelui Transilvaniei și subordonat Dregătorului de la Deva; *Atelierul Zlaști*, situat pe valea Zlaștiului, apare ca proprietate a familiei Bacsay în anul 1685 funcționând până în anul 1933; *Atelierul Hunedoara* de pe valea Zlaștiului, construit în anul 1782 pe malul pâ râului Zlaști în amonte de Castelul Huniazilor, scos din funcție o dată cu construirea U.F.H..

Prima resursă cartografică care evidențiază clar dezvoltarea plan-apățială a Hunedoarei este reprezentată de către hărțile iosefine unde așezarea apare sub denumirea de *Vaida Hunyad* localizată în principal în partea stângă a râului Cerna, fiind bine evidențiat Castelul Huniazilor, curtea exterioară, casele aflate în imediata apropiere a castelului și Mănăstirea Franciscană. Pe malul drept al Cernei, Hunedoara se întindea în sud până la biserica Sfântul Nicolae, iar în spre nord până la actuala clădire a primăriei.

Perioada 1773-1896 poate fi considerată începutul evoluției urbane a Hunedoarei odată cu construcția liniei de cale ferată Simeria–Hunedoara și a Uzinelor de Fier. Momentul zero în dezvoltarea ulterioară a orașului a avut loc în anul 1882 odată cu decizia de a construi la Hunedoara Uzinele de Fier. Pentru a face loc *Uzinelor de Fier* s-a dezafectat grădina fostei mănăstiri franciscane, iar pentru asigurarea apei necesare Uzinei de Fier s-a construit un baraj pe pâ râul Zlaști în amonte de castelul Huniazilor. În paralel cu construcția uzinelor are loc construcția unui sistem de funiculare care să transporte minereul de fier de la Ghelari. În anul 1884 se pune în funcțiune primul furnal cu o capacitate de 110 mc, în 1885 este pus în funcțiune furnalul 2 cu o capacitate de 110 mc, în 1890 este pus în funcție furnalul 3 cu o capacitate de 140 mc, în 1895 este pus în funcție furnalul 4, iar în 1902 furnalul 5 este pornit. Odată cu dezvoltarea capacității de producție s-a investit mult și în capacitatea de transport a materiilor prime și a produselor finite astfel că în anul 1900 a fost dată în folosință calea

ferată îngustă Ghelari (Retișoara)–Hunedoara care asigura transportul materiei prime mult mai repede decât funicularele. În paralel cu dezvoltarea sistemului de transport pe calea ferată s-a investit și în modernizarea legăturilor rutiere, astfel legătura rutieră între satul Sântuhalm și orașul Hunedoara este refăcută, drumul fiind cimentat.

Dezvoltarea din *perioada 1896-1924* este marcată de finalizarea stadiului inițial de dezvoltare a Uzinelor de Fier și de Primul Război Mondial. Prinsă între aceste două evenimente majore administrația orașului Hunedoara nu întreprinde măsuri active pentru stimularea construcției de locuințe astfel că deși atrăgea multă forță de muncă pentru cele 5 furnale ale Uzinelor de Fier Hunedoara (U.F.H.) orașul se confruntă cu problema acută a spațiului de locuit pentru cei 2600 de muncitori³. O mare parte din acești muncitori locuiau în barăci sau în case supraaglomerate în Hunedoara (în partea de est a furnalelor) cât și în satele din apropiere cum ar fi Buituri, Zlaști, Mânerău sau Hășdat.

În Hunedoara își fac apariția, după deschiderea U.F.H., coloniștii ceangăi care se stabilesc în partea de nord-est pe un teren de luncă dar relativ mlăștinos, numărul lor și al maghiarilor crescând constant, ajungând ca în anul 1910 să fie majoritari. În Hunedoara în această perioadă pe lângă mulțimea de barăci, casele modeste ale muncitorilor de la U.F.H. și casele coloniștilor ceangăi din zona de luncă, singurele locuințe de tip bloc (P+1+M) sunt construite în apropierea actualului cartier Micro 1 fiind destinate personalului cu înaltă calificare de la U.F.H. (demolate în anii '60-'70).

Perioada 1924-1976 este asociată cu dezvoltarea și crearea adevăratului oraș Hunedoara, astfel că pe baza unei dezvoltări continue a facilităților de producție de la U.F.H. (mai târziu Combinatul Siderurgic Hunedoara, C.S.H.) sunt construite cartiere pentru acomodarea numărului tot mai mare de muncitori necesari acestui colos industrial.

Dezvoltarea U.F.H. cuprinde două perioade distincte: în prima perioadă cuprinsă între 1930 și 1937 se dezvoltă în special domeniul de prelucrare a fontelor prin punerea în funcțiune a turnătoriei pentru piese de fontă și bronz (avea o capacitate de aproximativ 10000 tone/an), turnătoria de tuburi de presiune din fontă, atelierul de piese metalice,

³ Romulus, V.-I. (2007), *A doua epistolă către hunedoreni*, Ed. "Neutrino", Reșița

atelierul de forje și fabrica de cărămizi din zgură iar în cea de-a doua perioadă după anul 1938 se realizează un ciclu complet prin punerea în funcțiune a oțelăriei Martin și laminorului de 800mm. După sfârșitul războiului noua conducere politică are ca prioritate investițiile în industria grea (după modelul sovietic) și astfel ia naștere Combinatul Siderurgic Hunedoara. Din fonduri publice se modernizează rând pe rând furnalele, zonele de prelucrare, sistemul de transport, sistemul de producție a energiei electrice și termice și sistemul de distribuție a produselor finite.

Prima perioada de dezvoltare a U.F.H. nu are un impact semnificativ asupra numărului de locuitori acesta păstrându-se relativ constant la recensămintele din 1910 și 1930, nu au loc investiții majore în construcția de locuințe astfel că expansiunea teritorială este modestă. Perioada de după 1937 (în special după 1945) înseamnă o dezvoltare spectaculoasă a orașului prin punerea în funcțiune a ciclului complet de producție la Hunedoara, lucru care duce la creșterea spectaculoasă a numărului de muncitori și implicit locuitori (36498 locuitori în 1956, 64199 locuitori în 1966 și 76541 locuitori în 1977).

Primul cartier în adevăratul sens al cuvântului este construit pe malul drept al Cernei în zona primelor blocuri din Hunedoara și este un cartier de blocuri de tipul P+2+M și P+1+M cunoscut sub numele de Micro 1. Același tip de blocuri sunt folosite și la construcția cartierului „Orașul Muncitoresc” construit în partea de sud-est a orașului la poalele pădurii Chizid. În zona Chizid se construiește cartierul de case cu același nume, aici având casele mulți dintre cei aflați la conducerea U.F.H.. Trebuie menționat și faptul că începând cu anii '20 satele Zlaști și Buituri sunt încorporate în municipiul Hunedoara.

Dezvoltarea continuă a Combinatului Siderurgic Hunedoara prin construirea sau modernizarea diferitelor secții a pus o presiune enormă asupra celor însărcinați să construiască locuințele pentru numărul tot mai mare de muncitori veniți din toată țara pentru a muncii la Hunedoara, astfel că după o perioadă în care au dominat locuințele de tip P+2 sau P+4 la începutul anilor '70 încep să apară primele blocuri P+6 sau P+10 în Hunedoara.

Construite în mare grabă aceste „cutii de chibrite” aveau de cele mai multe ori suprafețe modeste, bucătăria adesea lipsea (fiind o politică de stat încurajarea populației să mănânce la cantinele orașenești), blocurile erau construite din plăci de beton prefabricate și erau dispuse extrem de aproape unele de altele fiind sacrificat spațiul verde din cartiere. Pentru a repara această lipsă de spațiu verde se construiesc zone de agrement la Cinciș, zona ștrandului Valea Seacă și Stadion.

În perioada 1960-1970 începe construcția cartierelor Micro 2, Micro 3, Micro 4, Micro 6 și Micro 7 grupate sub numele generic de „Orașul Nou”, toate fiind cartiere mixte compuse din blocuri înalte de tip P+10 situate la frontul stradal și blocuri de tip P+4 în interiorul cartierelor alături de grădiniță, școală, dispensar și/sau cantină-magazin, după modelul cartierului Gojdiu din Deva.

Perioada 1976-1986 este marcată de finalizarea majorității blocurilor din cartierele din „Orașul Nou” precum și de finalizarea investițiilor la C.S.H. În anul 1986 capacitățile de producție ale C.S.H. erau: cocsificare: 1 mil. tone cocs /an; aglomerare: 3,19 mil. tone aglomerat feros/an; elaborarea fontei în furnale: 2,1 mil. tone fonta/an; elaborarea oțelului în cuptoare Siemens Martin: cca. 3,5 mil. tone oțel/an; elaborarea oțelului în cuptoare electrice cu arc: cca. 0,66 mil. tone oțel/an; 11 laminoare, dintre care 5 pentru semifabricate intermediare și 6 pentru produse finite⁴. În această perioadă construcția de locuințe este temperată, se finalizează lucrările începute și se pornesc unele lucrări în cartierele Micro 4, Micro 5, Ceangăi și Micro 7. Ca și restul cartierelor din „Orașul Nou” cartierele construite în această perioadă sunt dezvoltate sub formă paralelipipedică având structurile cu rol central amplasate în centru.

Perioada 1986-2013 este marcată de schimbarea regimului politic și economic. Trecerea spre sistemul economic de piață liberă a determinat o serie continuă de restructurări a C.S.H. (Siderurgica SA din 1992) după anul 1990, restructurări ce au dus încet dar sigur la decimarea societății și a orașului construit pentru aceasta. Prima lovitură este închiderea fluxului

⁴ Romulus, V.-I. (2007), *A doua epistolă către hunedoreni*, Ed. „Neutrino”, Reșița

industrial integrat de producție prin închiderea în anul 1994 a sectorului de mine și de cuptoare. După 1994 strategia elaborată pentru Siderurgica SA a fost aceea de viabilizare a producției de oțeluri electrice și de laminate. Practic acest lucru a dus la închiderea tuturor secțiilor în afară de Oțelăriile Electrice 1 și 2 și secția Laminoare, care se află și actualmente în funcțiune fiind operate de către Acrrelor Mital SA.

Ca urmare a acestor restructurări agresive are de suferit populația Hunedoarei, care scade de la 78551 locuitori în anul 1992 la 68452 locuitori în anul 2002, rezultatele parțiale din 2011 indicând o populație de 55384 locuitori. Din punct de vedere al dezvoltării teritoriale perioada este caracterizată de o rearanjare a zonelor construite și de umplere a spațiilor din diferitele cartiere. Spațiile noi dezvoltate în această perioadă sunt modeste, fiind concentrate în Micro 6 și Chizid.

Una dintre marile probleme ale Hunedoarei în această perioadă se referă la refolosirea spațiilor dezafectate de la Siderurgica SA, în acest scop înființându-se societatea Ecosid SA (în anul 2001). Sarcina principală a Ecosid este redarea terenului folosit de U.F.H., C.S.H., Siderurgica și apoi Acrrelor Mital circuitului economic, acest lucru presupunând viabilizarea clădirilor de birouri existente, recuperarea de materiale de construcții, demolarea și măcinarea fostelor clădiri, decontaminarea solului, executarea de umpluturi și crearea unui strat vegetal.

Tabel 24. *Evoluția teritorială a municipiul Hunedoara*

Localitatea	Supra- fața (ha/%)	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
HUNEDOARA	clădiri	3,06 ha (12,05%)	14,84 ha (14,43%)	26,49 ha (17,16%)	113,35 ha (14,64%)	187,00 ha (18,41%)	207,41 ha (19,39%)
	total	25,38 ha (100%)	102,79 ha (100%)	154,29 ha (100%)	774,09 ha (100%)	1015,6 ha (100%)	1069,4 ha (100%)

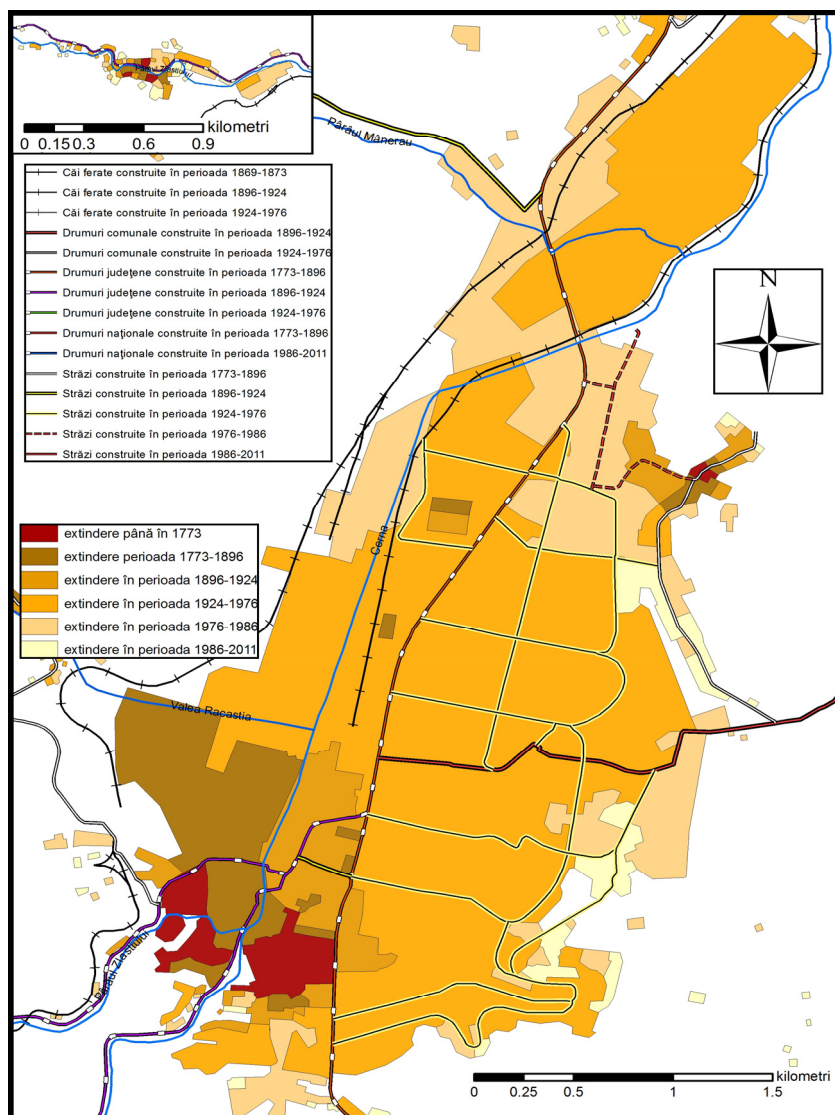

Fig. 15. Evoluția teritorială a municipiului Hunedoara

Orașul Călan care își leagă numele de cel al unui episcop, Calanus, (care ar fi trăit la începutul anilor 1300 în zonă) își datorează existența de construcția căii ferate Simeria–Petroșani la începutul anului 1870. Anterior anului 1951 nu putem vorbi despre o așezare cu numele Călan, existând doar satul ce purta numele de *Puszta Kalan* (Crișeni) situat spre est în zona de luncă a Streiului. Crișeni a făcut parte din comuna Batiz în perioada

1876-1924 ca mai apoi să devină reședința comunei Crișeni în perioada 1924-1950. Satul este evidențiat de către hărțile Josefine și a fost speculat de mulți istorici că acesta ar fi fost locul în care a trăit călugărul Calanus.

Dezvoltarea orașului Călan este atribuită deciziei de a construi un furnal în această locație ca urmare a apropierii de mina de fier Teliuc și de cărbunele din Valea Jiului. Terenul pe care a fost construit furnalul a fost achiziționat în anul 1867 iar construcția propriu-zisă a început în anul 1869. În paralel cu construcția furnalului s-a construit o cale ferată îngustă cu o lungime de 16 kilometri ce lega Uzina Călan de mina Teliuc. În anul 1871 este pus în funcțiune furnalul 1 cu o capacitate de 82 mc, în 1875 este pus în funcțiune și furnalul 2 și tot în anul 1875 se inaugurează calea ferată Călan–Teliuc. În anul 1877 se finalizează și construcția turnătoriei care era în mare parte un utilaj mai vechi provenit de la uzina Rușchița⁵. În zona furnalelor se construiesc începând cu anul 1870 primele case pentru muncitori, în 1872 erau deja construite 100 de case. Pe fondul acestei dezvoltări a industriei populația crește constant de la 165 locuitori în anul 1850, ce locuiau doar în actualul cartier Crișeni, la 736 locuitori în anul 1880 ce locuiau în Crișeni și în zona uzinei.

Perioada 1896-1924 este marcată de o evoluție continuă a uzinei din Călan. În 1899 se construiește barajul pe râul Strei pentru asigurarea apei industriale apoi se modernizează furnalul 1 prin mărirea capacității în anul 1901. Problemele legate de aprovizionarea cu materie primă dar și cererea scăzută de fontă și oțel pe piața internă au generat diferite închideri în cadrul secției de furnale: furnalul 2 este oprit între 1901-1913, furnalul 1 este demolat în anul 1913 iar întreaga activitate de furnale este oprită în perioada 1918-1934.

Perioada 1924-1976 este perioada de edificare a Călanului ca și oraș (declarat în anul 1961), însă este și o perioadă cu multe frământări sociale. Data de 21 mai 1924 este una de o importanță extremă în dezvoltarea ulterioară a Uzinei Călan fiind momentul în care s-au creat *Uzinele metalurgice Titan SAR*, a căror conducere a hotărât ulterior modernizarea furnalelor și turnătoriei. Modernizările au loc în perioada 1927-1933 prin transferarea turnătoriei de la Nădrag la Călan (cu tot cu personal),

⁵ Romulus, V.-I. (2007), *A doua epistolă către hunedoreni*, Ed. "Neutrino", Reșița

finalizarea turnătoriei de tuburi în anul 1930 și secției de instalații sanitare (vane, fittinguri și calorifere) în anul 1933.

După sfârșitul războiului în anul 1945 regimul comunist a considerat necesare noi investiții în revitalizarea industriei, astfel că în anul 1957 s-a pus în funcțiune primul cuptor carvofluid (prima instalație din lume pentru producerea semicocsului prin fluidizare). În 1961 se pune în funcțiune stația experimentală de cocs-brichete. Uzina a fost cea mai mare producătoare de fontă cenușie din țară, fiind, în aceeași timp, și principalul furnizor de lingotiere și accesorii ale combinatelor siderurgice de la Hunedoara și Reșița. Între anii 1971 și 1975 se dezvoltă producția de cocs prin construcția unor noi unități, se continuă lucrările de modernizare și îmbunătățire a obiectivelor existente, în vederea extinderii producției de cilindrii pentru laminoare și a utilajelor de turnare.

În anul 1951 încep lucrările de construcție la primele blocuri din Călan (a cărui nume este schimbat doar în 1961, anterior purtând încă numele de Crișeni) situate pe malul drept al Streiului în imediata apropiere a satului Streisângeorgiu, aceste blocuri fiind cunoscute sub numele de „Călanul Nou”. Aici se construiesc cu timpul un corp de spital, o școală dar și magazine necesare unei populației aflate în continuă creștere. Numărul locuitorilor crește constant în perioada de după război astfel că de la 4105 locuitori în anul 1956 crește la 7542 locuitori în anul 1966 ajungând la 7683 locuitori în anul 1977.

Perioada 1976-1986 se remarcă prin dezvoltarea continuă a zonei industriale, prin modernizarea diferitelor secții ale combinatului dar și prin dezvoltarea zonei blocurilor din Orașul Nou. Concomitent, în partea veche a orașului, se construiesc mai multe case, situate în imediata apropiere a gării.

Perioada 1986-2013 este marcată de schimbarea regimului politic și economic în România și apoi de declinul Uzinelor Călan. În perioada 1986-1991 Uzina Victoria Călan continuă să funcționeze sub forma dezvoltată anterior și să dezvolte capacități de prelucrare a fontelor. În anul 1992 uzina este transformată în SC Sidermet Călan cu intenția de privatizare. Neadaptarea societății la noile condiții de piață dar și o serie de erori manageriale în timpul procesului de privatizare fac ca societatea să acumuleze datori imense și să intre într-un proces amplu de degradare și

restructurare. Treptat se închid toate secțiile, în anul 2005 fiind închise furnalele ca ulterior să fie închise toate secțiile de prelucrare a fontei. După închidere zona industrială devine o povară pentru autoritățile locale și fiind sistematic devastată de hoții de fier vechi. În anul 2010 este pus la punct un proiect al Primăriei Călan și a Consiliului Județean Hunedoara pentru ecologizarea zonei industriale. Actualmente se întreprind ample acțiuni de ecologizare în vederea reintroducerii terenului în circuitul economic prin construirea unui parc industrial.

Din punct de vedere al dezvoltării teritoriale perioada este marcată de finalizarea unor construcții de blocuri începute înainte de 1989 în zona Călanul Nou. După finalizarea acestor blocuri construcțiile stagnează o lungă perioadă de timp până în anul 2003 când tot în zona Călanul Nou se construiește un bloc ANL.

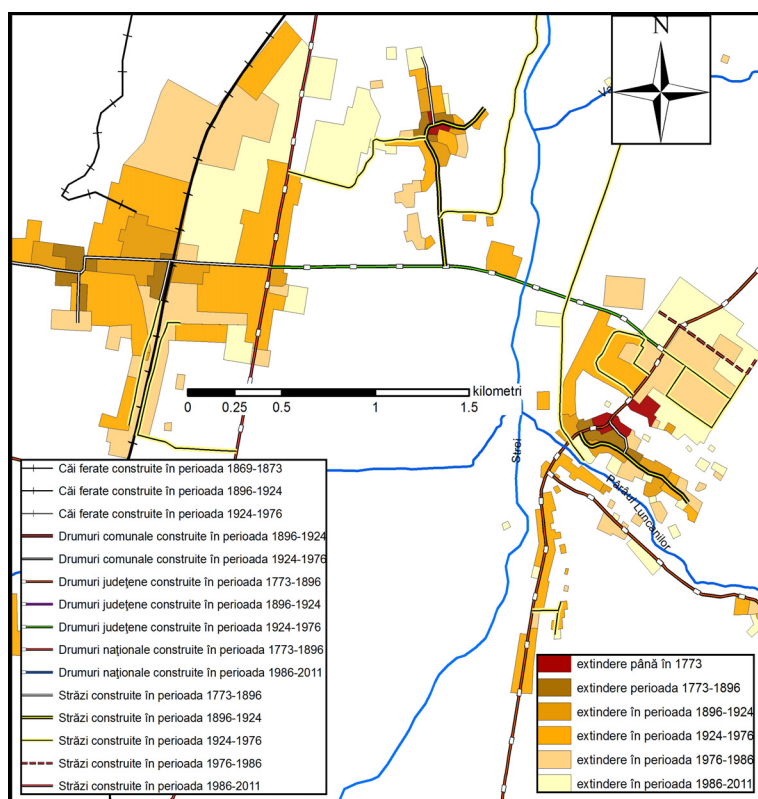

Fig. 16. Evoluția teritorială a orașului Călan

Tabel 25. *Evoluția teritorială a orașului Călan*

Localitatea	Supra- fața (ha/%)	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
CĂLAN	clădiri	0,09 ha (11,68%)	1,20 ha (14,47%)	3,27 ha (14,12%)	13,46 ha (12,90%)	25,27 ha (14,36%)	33,04 ha (13,63%)
	total	0,77 ha (100%)	8,29 ha (100%)	23,15 ha (100%)	104,31 ha (100%)	175,86 ha (100%)	242,24 ha (100%)

Orașul Simeria își leagă dezvoltarea de industria transportului feroviar și de construcția căilor ferate Arad–Alba Iulia, Simeria–Petroșani și Simeria–Hunedoara între anii 1869 și 1873. Nu putem vorbi de o așezare cu numele Simeria anterior construcției căii ferate, însă în apropierea teritoriului actual al orașului este cunoscut încă din perioada Evului Mediu satul *Dedáts* pe care unele surse îl asociază cu numele de *Piskitelep*⁶. *Satul Dedáts* a fost localizat în partea de nord a orașului Simeria paralel cu actualul Parc Dendrologic, dezvoltarea așezării făcându-se de la est la vest pe limita sudică a parcului. Din surse istorice se cunoaște faptul că parcul exista (într-o formă incipientă) în anul 1763, fiind menționată existența unei alei pietruite încadrată de castani.

Perioada 1773-1896 poate fi considerată perioada în care orașul Simeria s-a format, construcția căii ferate precum și construcția primelor ateliere de reparații locomotive și vagoane au avut un impact major asupra dezvoltării ulterioare. Pe hărțile din cea de a treia ridicare topografică hasburgică localitatea Simeria (sub denumirea generală de *Piskitelep*) apare ca fiind compusă din satul *Dedáts* și din zona industrială ce purta denumirea de *Bhf. Piski*. În zona gării și a depoului se construiește Spitalul Feroviar, o școală, poșta și locuințe de serviciu pentru muncitori de la depou. Ca urmare a acestor investiții populația crește spectaculos de la 340 de locuitori în anul 1850 (în satul *Dedáts*) la 1354 locuitori în anul 1880 (*Dedáts* + *Bhf. Piski*). Creșterea populației nu a fost în totalitate datorată sporului natural existând și o componentă importantă datorată sporului migrator. Merită menționat faptul că marea majoritate a lucrătorilor din domeniul feroviar stabiliți în Simeria în perioada 1870-1880 au fost de origine maghiară sau germană.

⁶ Lazăr, I.(2008), *Monografia orașului Simeria*, Editura Emira, Deva

Perioada 1896-1924 este marcată de Primul Război Mondial și apoi de emigrația masivă a maghiarilor și germanilor ce lucrau în domeniul feroviar, odată cu trecerea acestuia în administrarea puterii românești. Din punct de vedere teritorial nu sunt semnalate modificări majore consolidându-se atât zona satului *Dedáts*, cunoscut în această perioadă sub numele de *Biscaria*, cât și cea industrială cunoscută sub numele de *Colonia Pisch*. Merită totuși menționat faptul că în anul 1908 se introduce electricitatea în Colonia Pisch (Simeria). Din punct de vedere administrativ în această perioadă Colonia Pisch este reședința comunei Simeria.

Perioada 1924-1976 este propice pentru dezvoltarea așezării, astfel că în anul 1952 Colonia Pisch devine oraș și preia numele de Simeria. Perioada 1924-1976 surprinde trei momente distincte în organizarea administrativă, primul între 1925 și 1950 când Colonia Pisch împreună cu satele Săulești și Simeria Veche forma comuna Simeria, apoi între 1950 și 1968 când se schimbă numele în Simeria, comuna fiind compusă din orașul Simeria și satele Săulești, Simeria Veche, Uroi și Cărpiniș. În sfârșit la reorganizarea administrativă din 1968 orașului îi revin și satele Sântandrei și Bârcea Mare.

Dezvoltarea continuă a industriei siderurgice în Hunedoara precum și construcția termocentralei Mintia a impus îmbunătățirea infrastructurii feroviare astfel construindu-se linie dublă între Simeria și Hunedoara, buclele Simeria I și Simeria II ce permit ocolirea unor restricții de viteză și nu în ultimul rând construcția triajului de la Tâmpa. De asemenea încep lucrările de dublare a liniei Simeria–Petroșani și de electrificare a liniei principale de la Arad spre Alba-Iulia.

Toate aceste investiții derulate după sfârșitul războiului au creat premisele dezvoltării orașului Simeria. Dacă în anul 1930 populația era de doar 3897 locuitori recenzați în Colonia Simeria și în zona Biscaria populația crește la 7706 locuitori în anul 1956. În anul 1966 populația orașului ajunge la 8009 locuitori, iar la recensământul din anul 1977 numărul crește ajungând la 10090 locuitori. Populația nu a crescut în totalitate în mod natural se estimează relocarea a cel puțin 1000 de persoane după sfârșitul războiului, persoane angajate la construcția și modernizarea căilor ferate și la modernizarea atelierelor de reparații

vagoane. În anul 1959 în Simeria începe construcția primei hale a fabricii de procesare a marmurei (actuala Marmosim S.A.), o industrie ce va devenii sinonimă cu orașul. Odată cu construcția triajului de la Tâmpa s-au construit atelierele noi (actualmente aparținând REVA Granpet) și s-au modernizat atelierele vechi de reparat vagoane.

Zona rezidențială principală este cuprinsă de-a lungul a șase străzi, de la est la vest, intersectate de la nord la sud de strada Decebal. Într-o măsură mai mică orașul se dezvoltă și în partea de vest în apropiere de fabrica Marmosim și în partea de sud de la depouri către satul Tâmpa pe malul vestic a pârâului Streiul Mic.

Perioada 1976-1986 este caracterizată prin dezvoltarea orașului în partea de sud de la actualul drum DN7 către zona REVA și Tâmpa. De asemenea se construiesc în această perioadă noile ateliere de reparații vagoane și autobaze ce asigurau mecanizarea producției agricole din zona de luncă. Perioada este marcată de politicile vremii în materie de planificare teritorială astfel că în zona centrală se construiesc o serie de blocuri între strada Avram Iancu și strada Teilor (de tipul P+6) și în zona străzilor Dobrogeanu Ghereia și I. L. Caragiale (de tipul P+4).

Perioada 1986-2013 aduce dezvoltarea zonei industriale la nord de REVA unde se construiesc noi facilități de prelucrare și transport a marmurii. De asemenea se remarcă o tendință de umplere a spațiului urban cu locuințe individuale și mici zone comerciale și de o consolidare a zonelor periferice prin construcția de locuințe individuale.

Tabel 25. *Evoluția teritorială a orașului Simeria*

Localitatea	Suprafața (ha/%)	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
SIMERIA	clădiri	1,09 ha (13,55%)	8,03 ha (15,61%)	13,47 ha (14,90%)	37,68 ha (15,84%)	52,04 ha (17,95%)	61,04 ha (18,09%)
	total	8,04 ha (100%)	51,42 ha (100%)	90,40 ha (100%)	237,79 ha (100%)	289,89 ha (100%)	337,42 ha (100%)

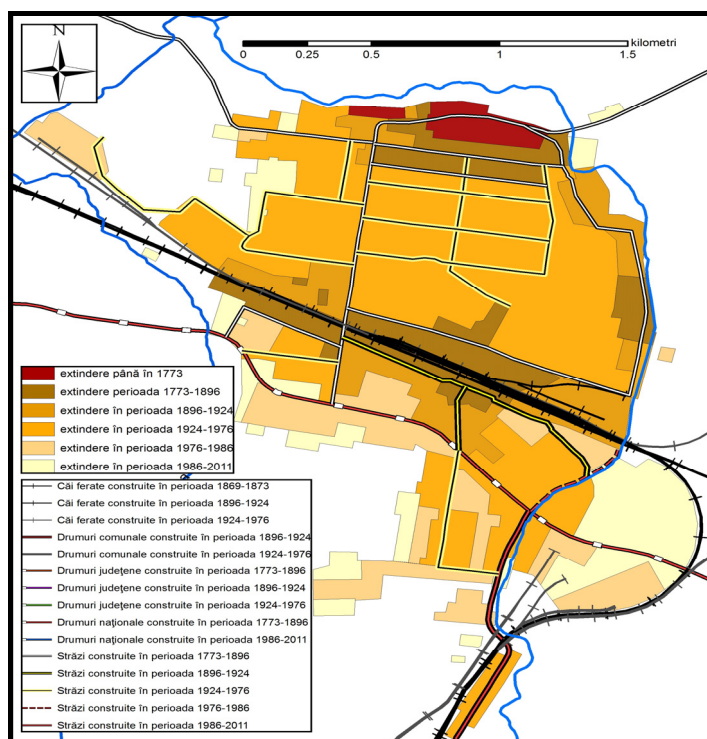

Fig. 17. Evoluția teritorială a orașului Simeria

5.3. Așezările rurale

Prezența în număr mare la nivelul conurbației a așezărilor rurale reprezintă consecința dezvoltării într-un spațiu dinamic și extrem de competitiv. Întrucât este imperativ ca fiecare așezare să contribuie la dezvoltarea conurbației cu resursele disponibile în mod natural am considerat necesară studierea evoluției teritoriale a tuturor celor 45 de așezări din cadrul conurbației. În continuare sunt prezentate cele mai importate aspecte privind dezvoltarea plan-spațială și socio-economică a acestor așezări, aspecte evidențiate ca urmare a procesului de reconstructivă grafică pe baza cartografică.

Spre deosebire de așezările urbane, în cazul așezărilor rurale regresul este adesea present, fiind o consecință directă a competiției dintre așezările conurbației. Acolo unde se observă fenomenul de regres, manifestat prin stagnarea construcțiilor noi, abandon al proprietății și scăderea accentuată a populației se vor evidenția și principalele cauze ale fenomenului.

Satul Almașul Sec (*Száráz-Almas*), atestat documentar în anul 1406, este situat în zona dealurilor Coziei, în zona de izvoare a pârâului Ursului fiind amplasat chiar la confluența mai multor scurgeri torențiale. Evoluția spațială a satului urmărește cu precădere cursul pârâului Ursului pe direcția est-vest. În perioada 1924 -1992 sunt remarcate de scăderi accentuate ale populației ca urmare a migrației către Deva.

Începând cu anul 1995 apar în zona de nord-est a satului, cunoscută sub numele de Măgura, primele case ale unor locuitori din Deva care au dorit să dețină o proprietate unde să poată petrece sfârșitul de săptămână. Fenomenul s-a accentuat după anul 2000 astfel că actualmente în zona Măgura există aproximativ 30 de case, numărul lor fiind în continuă creștere. În aceeași perioadă în vatra satului s-a observat o tendință de renovare și rearanjare, multe case fiind cumpărate de către persoane venite din mediul urban. Această evoluție a făcut ca numărul locuitorilor din Almașul Sec să crească în perioada 1992-2002 în ciuda unui proces accentuat de îmbătrânirea a populației la care sunt supuse toate așezările rurale vechi.

Satul Almașu Mic (*Keresztény Almás*), atestat documentar în anul 1302, este situat în zona de luncă a pârâului Cristur, la 2 kilometri în partea vestică a satului Peștișu Mare. Satul are un profil linear, urmărind în tocmai traseul unui drum comunal. La începutul anilor 1980 se construiește aici un CAP. După 1990 pe fondul scăderii accentuate a populației, se observă o diminuare semnificativă a numărului de case noi fiind evidențiat și fenomenul de abandon al proprietăților, în special în rândul caselor bătrânești din zona centrală a satului.

Satul Archia (*Archi*), atestat documentar în 1406 este situat la sud de municipiul Deva în zona Dealurilor Devei într-o zonă în care pârâul Ursului formează un mic debușeu. Poziționarea geografică a influențat negativ dezvoltarea satului, nereușind să facă față concurenței venită din partea municipiului Deva. După 1989, când interesul pentru locuințele din zona periurbană crește, apar o serie de construcții în partea vestică, de-a lungul drumului de acces către Deva. Administrativ satul a făcut parte din comuna Peștișu Mare între 1876 și 1925, apoi între 1925-1968 din comuna Cristur iar din 1968 este alipit municipiului Deva.

Satul Bârcea Mare (*Bârcea, Bârcia*) este un sat mai nou, înființat la începutul secolului XIX prin mutarea vetrei satului Bârcea Mică cu 2 kilometri spre nord. Datorită incertitudinilor legate de împărțirea administrativă satul a fost prins în diferite comune de-a lungul timpului. Din 1876 până în 1925 a făcut parte din comuna Peștișu Mare, apoi între 1925 și 1950 este alipit comunei Sântandrei. Odată cu desființarea comunei Sântandrei în anul 1950 a fost alipit comunei Cristur iar în urma restructurării administrative din 1968 este alipit orașului Simeria.

Satul este situat pe malul drept al râului Cerna având o formă alungită, paralelă cu râul Cerna. În 1966 s-a contruit în sat un complex agrotehnic format din grajduri pentru creșterea animalelor precum și un parc de utilaje agricole care asigura mecanizarea muncii agricole în zonă. După 1980 o parte din fostele grajduri au ajuns să fie preluate de către Penitenciarul Bârcea Mare ce funcționa în localitate din anul 1971 (cu anumite perioade de întrerupere). După anul 2000 se observă o tendință de rearanjare a nucleului satului prin construcția de noi case în limita spațiului disponibil în zona centrală. De asemenea se construiesc case și spre nord în apropiere de satul Sântandrei.

Satul Bârcea Mică (*Bârcea, Barcea*), atestat documentar în anul 1382, este situat pe malul drept al râului Cerna într-o zonă de luncă. La începutul secolului XIX are loc un fenomen de strămutare a nucleului satului cu formarea unei noi așezări situată la 2 kilometri spre nord. Vatra nouă (Bârcea Mare) a fost recunoscută ca și sat doar odată cu reforma administrativă din 1925. În sat funcționează o școală clasele I-IV construită inițial în anul 1922 și reconstruită apoi în 1978. Din punct de vedere administrativ între 1876 și 1925 a făcut parte din comuna Peștișu Mare, apoi între 1925 și 1968 a făcut parte din comuna Cristur iar în urma reformei administrative din 1968 a trecut la municipiul Deva.

Satul Batiz (*Batyz, Botiz*), atestat documentar în 1404, este situat la nord de orașul Călan, vatra inițială fiind situată la confluența pârâului Valea Seacă cu Streiul Mic. Datorită poziționări favorabile în teritoriu satul a deținut o perioadă relativ lungă (aprox 1880-1950) funcția de reședință a comunei Batiz. Odată cu construcția Uzinelor de Fier Călan în sat ajung mai mulți coloniști de etnie germană atrași de locurile de muncă oferite dar și

de terenul propice practicării agriculturii. Numărul acestora ajunge la 102 în anul 1910 ca apoi să crească până la maximul de 166 în anul 1966. După căderea regimului comunist aceștia au emigrat, în prezent regăsind doar 3 familii în sat. La începutul anilor '70 se pune în funcțiune în Batiz o stație de tratare a apei ce face parte din sistemul de 7 stații ce asigură apa potabilă pentru așezările de pe Valea Mureșului și Valea Streiului.

Satul Băcia (*Bacs, Bach*) este situat în zona de luncă a pârâului Streiu Mic, în amonte de confluența cu pârâul Băcia, fiind atestat documentar în anul 1332. Poziționarea favorabilă în lunca Streiului și numeroasele legături avute cu administrația Comitatului Hunedoara au propulsat satul Băcia la rangul de *reședință de Secretariat Cercular* încă din perioada dualismului austro-ungar. Această poziție s-a transpus ulterior printr-o stabilitate uimitoare din punct de vedere administrativ, satul Băcia fiind reședința comunei cu același nume din 1876 până în prezent. Satul este dezvoltat după două axe principale pe direcția nord-sud, o primă axă ce corespunde unui drum comunal ce face legătura cu satul Tâmpa, iar a doua axă corespunde cu actualul drum european Simeria–Petroșani. Numărul mare de etnici maghiari din sat a facilitat construcția mai multor biserici, o biserică ortodoxă, o biserică greco-catolică și o biserică romano-catolică, toate construite în la sfârșitul secolului XIX.

Dezvoltarea transportului feroviar după sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial creat premisele care au dus la exinderea triajului din satul Tâmpa până în partea de sud a satului Băcia, astfel că pe teritoriul satului sunt două puncte de oprire *Băcia hc* și *Băcia hm*. După 1970 s-au construit multe case din zona centrală situată între cele două axe, s-a construit un sediu nou pentru primărie și pentru poliție, s-a construit în partea de nord a satului, spre axa vestică, un complex agrotehnic format dintr-un C.A.P. și un serviciu de mecanizare, iar în partea sudică s-a construit actuala clădire a gării.

Satul Boș (*Bos*) este situat în partea de vest a municipiului Hunedoara la confluența pârâului Zlaști cu valea Bisericii. Este un sat relativ mare datorită poziționării favorabile într-o zonă de luncă extinsă a pârâului Zlaști. Direcția de dezvoltare a satului urmează în tocmai alineamentul drumului județean 687 și a pârâului Zlaști pe direcția NV-SE. La începutul

anilor 1970 s-a construit un C.A.P.. Administrativ a făcut parte din comuna Răcăștia până în anul 1968 când aceasta este desființată și satul este arondat municipiului Hunedoara.

Satul Buituri a fost situat în partea de nord-est a municipiului Hunedoara fiind cunoscut din perioada Evului Mediu. A fost încorporat municipiului Hunedoara datorită apropierii de acesta și datorită rolului de sat-dormitor avut până la începutul anilor 1920.

Satul Cârjiți (*Kerestez*), atestat documentar în anul 1453, este situat în zona înaltă a dealurilor Coziei la confluența pâraurilor Băieșu și Cristurului. Datorită poziționării, comuna Cârjiți a avut o stabilitate administrativă remarcabilă, practic cele cinci sate componente nu au făcut parte din alte comune în intervalul 1925-2013. Evoluția teritorială slabă din secolul poate fi explicată prin relativa izolare în care satul se găsește, atracția exercitată de centrele urbane Deva și Hunedoara și nu în ultimul rând procesul de îmbătrânire a populației. Merită menționat și faptul că datorită rolului de sat reședință de comună în Cârjiți s-a construit o școală și s-a construit sediul primăriei și poliției rurale.

Satul Călanu Mic (*Kis Kalan*), atestat documentar în 1387, este cunoscut încă de pe vremea romană când băile termale din localitate erau apreciate în întreg Imperiu Roman, fiind cunoscute sub numele de *Aquae*. Fiind situat pe drumul ce lega capitala Sarmisegetuza de orașele Appulum și Napoca satul este menționat ca având statut de târg. Inițial satul a făcut parte din comuna Batiz până în anul 1925, apoi a fost alipit comunei Crișeni (devenită ulterior Călan). Principalii factori care au influențat dezvoltarea satului au fost construcția căii ferate Simeria-Petroșani și construcția fabricii de extracție și prelucrare a calcarului și dolomitei. În sat funcționează stațiunea balneoclimaterică „Călan Băi”.

Satul Cărpiniș (*Gjertjános*) este localizat în partea nordică a orașului Simeria pe malul drept al Mureșului în lunca pâraului Cărpiniș. Datorită poziționării la nord de râul Mureș satul a făcut parte din comuna Rapoltul Mare până în anul 1950 când este alipit orașului Simeria.

La începutul anilor 1960, după construcția fabricii de prelucrare a marmurei din Simeria, în partea de nord a satului s-a construit o carieră modernă pentru extragerea travertinului. După 1990, ca urmare a atracției

exercitate de orașul Simeria, a migrației externe și a îmbătrânirii populației, construcțiile noi sunt extrem de puține concentrate în partea de sud, iar populația se află în scădere continuă începând cu anul 1992.

Satul Chargeș (*Kerges*), atestat documentar în anul 1406, este situat în zona înaltă a dealurilor Coziei, în zona de izvoare a pârâului Căoiu. Una dintre cele mai vechi clădiri din sat este o biserică din lemn construită în secolul XVIII și purtând hramul Cuvioasa Paraschiva. Evoluția teritorială a satului este influențată în mod negativ de relief, astfel se observă o aglomerare a locuințelor în jurul nucleului inițial fără a avea o direcție clară de dezvoltare. Din punct de vedere administrativ a făcut parte din comuna Cîrjiți încă din 1876.

Satul Ciulpăz (*Erdöhát, Csulpez*), atestat documentar în 1733 este situat în partea nordică a Dealurilor Hunedoarei de Vest, în partea vestică a Vârfului Dobra la altitudinea de 520 de metri. Relieful constituie principalul factor ce condiționează dezvoltarea teritorială, astfel că toate casele sunt concentrate într-o zonă foarte mică, compactă și cu o mică tendință de alungire după drumul județean ce tranzitează localitatea. Un alt impediment în dezvoltarea satului a fost dinamica populației, care din anul 1956 (anterior anului 1956 populația a fost raportată la satul Dumbrava) a scăzut constant de la 85 locuitori la doar 55 în anul 2002.

Numărul mic de locuitori dar și poziționarea nefavorabilă au creat o relativă instabilitate administrativă. În primul rând satul nu a fost recunoscut până în anul 1950, când prin reforma administrativă s-au creat satele Cutin, Ciulpăz și Dumbrava din fostul sat Găunoasa. În al doilea rând satul a făcut parte până în 1925 din comuna Peștișu Mic ca apoi între 1925 și 1950 să fie alipit comunei Nandru. Această situație a fost una trecătoare astfel că din 1950 satul a revenit la comuna Peștișu Mic.

Satul Cozia (*Koza*), atestat documentar în anul 1453, este situat în partea nordică a dealurilor Coziei la sud de dealul Piatra Coziei. Evoluția satului este legată, în prima fază, de exploatarea resurselor de piatră andezică, fiind cunoscut faptul că în Evul Mediu a existat în sat o breaslă a cioplitorilor. După cel de-al doilea război mondial, în partea de nord a satului s-a construit o mină pentru exploatarea minereurilor cuprifere complexe.

Satul Cristur (*Keresztur, Cristuru*), atestat documentar în anul 1302 este situat pe malul stâng al râului Cerna la nord de confluența cu pârâul Cristur. Satul are o formă alungită, pe direcția N-S datorită poziționării pe drumul de legătură între Deva și Hunedoara. Satul a fost reședința comunei Cristur între 1925 și 1968. Colonizarea și apoi relocarea populației maghiare în cadrul conurbației, în 1911 a dus la o creștere semnificativă a populației în intervalul 1910-1977 de la 555 la 1806 locuitori. Coloniștii maghiari s-au stabilit în partea de sud-vest a localității, casele lor fiind alineate de-a lungul unei singure străzi aproximativ perpendiculare cu strada principală. În 1963 s-a construit în partea de nord a satului fabrica de agregate de construcții (actuala Macon SA).

După 1989 are loc un proces intens de umplere a spațiului construit consolidându-se direcția de dezvoltare nord-sud. Odată cu liberarizarea pieței economice se observă relocarea unor noi industrii terțiare în zonele periferice ale satului și are loc o nouă extindere la fabrica de agregate de construcții prin deschiderea unei secții de ceramică și produse din materiale ceramice speciale (teracote și cărămizi refractare). Pe fondul migrației specifice anilor 1990-1991 populația satului scade ușor la recensământul din anul 1992, dar apoi se stabilizează și crește până la 1388 locuitori în anul 2002.

Satul Cutin (*Kutti*), atestat documentar doar la începutul secolului XX, este situat în partea de nord-vest a satului Ciulpăz, la altitudini de peste 550 metri, într-o zonă acoperită preponderent de pădure și vegetație arbustivă. Are aceeași evoluție ca și satul Ciulpăz cu mențiunea că pe hărțile Josefine întâlnim numele Kutti, însă se referă la un toponim nu la o așezare (Kutti ar însemna pădure conform unor istorici). Și din punct de vedere administrativ evoluția acestuia este identică cu cea a satului Ciulpăz.

Satul Dumbrava (*Kaunosza, Erdöhát*), atestat documentar în anul 1808, este situat în partea nordică Dealurilor Hunedoarei de Vest, la nord de satul Ciulpăz și la est satului Cutin. Profilul satului este unul risipit putând fi identificate trei nuclee separate de case. Ca și în cazul celorlalte sate situate în zona de dealuri înalte (Ciulpăz și Cutin) evoluția teritorială este modestă, satul are profilul unui cătun fiind relativ izolat. Evoluția administrativă este identică cu a satului Ciulpăz.

Satul Grid (*Grede, Gyryd*), atestat documentar în 1392 este situat în partea de est a orașului Călan, în zona dealurilor Orăștiei, în zona de izvoare a pârâului Grid, la confluența mai multor scurgeri torențiale de apă. Satul este tipic răsfirat însă cu o tendință clară de concentrare a unor construcții în zona albiei principale a pârâului Grid. Fiind relativ izolat față de restul localităților din conurbație acesta a fost inclus în comuna Dâncu Mare până în anul 1950 ca apoi între 1950 și 1968 să treacă la comuna Streisângeorgiu iar în final, după 1968 la orașul Călan.

Satul Groș (*Groși, Gros*), atestat documentar în anul 1733 este situat în partea de vest a municipiului Hunedoara la confluența pârâului Zlaști cu pârâul Ariei la poalele Munților Poiana Ruscă. Relieful a acționat ca factor restrictiv în dezvoltarea a satului, acesta fiind răsfirat, pâlcurile de case se dezvoltă în zonele în care lunca se lărgeste. După 1989 se observă o revitalizare a satului, prin construcția multor locuințe cu scop turistic.

Satul Hășdat (*Hoșdat, Hășdatu*) este situat în partea de sud a municipiului Hunedoara, la sud de pădurea Chizid. A fost reședința comunei Hășdat din 1876 până în anul 1968 când aceasta a fost desființată. Din 1968 face parte din municipiul Hunedoara. La începutul anilor 1960 se construiește o stație de transformare a energiei electrice pentru C.S.H.. După 1989 în sat s-a instalat o puternică comunitate de romi, de aproximativ 25 de familii.

Satul Josani (*Zsoszany*), atestat documentar în anul 1330, este situat în zona luncii mijloci a pârâului Peștișu la 1,5 kilometri în amonte de satul Peștișu Mic. Practicarea agriculturii a avut un rol important în dezvoltarea satului, perioada 1924-1976 în care vatra satului s-a extins cel mai mult este cea în care s-a construit în sat un C.A.P. și o moară pentru cereale. Ca și direcție de dezvoltare principală satul este dezvoltat de la est la vest pe o axă principală, paralelă cu drumul județean, situată la sud de pârâul Peștișu. Din punct de vedere administrativ satul a făcut parte din comuna Peștișu Mic pe întreaga perioadă a studiului (1876-2013).

Satul Mănerău (*Magyarosd*), atestat documentar în anul 1470, este situat în zona de izvor a pârâului Mănerău în partea de nord-vest a Dealurilor Hunedoarei de Vest. Evoluția satului este strâns legată de dezvoltarea capacităților de producție a U.F.H.. În perioada 1896-1924, în

timpul primei faze de dezvoltare a U.F.H., satul Mânerău împreună cu alte sate limitrofe localității Hunedoara au oferit atât forță de muncă pentru uzine cât și locuințe pentru persoanele sosite la Hunedoara în căutarea unui loc de muncă. Aproximarea de Hunedoara și relația strânsă cu satul Răcăștia a rezultat în cooptarea satului în comuna Răcăștia din 1876 până în 1950 când aceasta a fost desființată. Începând cu anul 1950 satul este aplectat comunei Peștișu Mic.

Odată cu expansiunea orașului Hunedoara satul Mânerău, ca și multe altele, este influențat de atracția generată de oraș astfel că populația începe să scadă iar ritmul de dezvoltare este redus. Odată cu reducerea activității industriale în Hunedoara, începând cu anul 1992, s-a observat o tendință migratorie de la urban la rural astfel că populația crește în intervalul 1992-2002.

Satul Nandru (*Nandor*), atestat documentar în anul 1330 este situat în partea vestică, pe cursul pârâului Peștișu la ieșirea pârâului din sectorul de defileu (cunoscut sub numele de Cheile Nandrului).

Satul a făcut parte din comuna Peștișu Mic din 1876 până în 1925 când în contextul reformei administrative s-a înființat comuna Nandru, formată din satul Nandru și satul Găunoasa (Dumbrava + Cutin + Ciulpăz), iar Nandru a devenit sat reședință de comună. Odată cu reforma administrativă din 1950 comuna Nandru se desființează iar satele sunt mutate la comuna Peștișu Mic. Perioada cea mai importantă în evoluția satului a fost cea de la începutul anilor 1970 când s-a construit în sat o școală primară, un grajd al C.A.P.-ului.

Satul Nădăștia de Jos (*Also Nadasd, Nădăștia Inferioară*), atestat documentar în 1419, este situat în partea de sud-vest a zonei vechi a orașului Călan, în partea nordică a dealurilor Nădăștiei, în lunca pârâului Nădăștia. La începutul secolului XX în partea sudică a satului sunt plantate primele livezi (măr și prun), acestea fiind extinse sistematic după cel de-al doilea război mondial, odată cu instaurarea regimului comunist. Începând cu anii '30 apropierea de centrele industriale de la Călan și Hunedoara are un efect nefast asupra populației din sat, înregistrându-se un proces masiv de emigrație către aceste centre industriale.

Satul Nădăștia de Sus (*Felso Nadasd, Nădăștia Superioară*), atestat documentar în 1477, este situat pe cursul superior al pârâului Nădăștia, în amonte de satul Nădăștia de Jos. La fel ca și în cazul satului Nădăștia de Jos condiționările reliefului au făcut ca acesta să se dezvolte preponderent liniar pe direcția NV-SE. Chiar dacă inițial a fost un sat mai mare din punct de vedere demografic, fenomenul de emigrație către centrele industriale a fost intens și aici, populația înregistrând scăderi accentuate și continue începând cu anii '50. Din punct de vedere administrativ satele Nădăștia de Sus și Nădăștia de Jos au avut aceeași evoluție. Până în anul 1968 au făcut parte din comuna Hășdat iar odată cu desființarea acesteia au trecut la orașul Călan.

Satul Ohaba Streiului (*Strigyohaba*) este un sat relativ nou, format în secolul XIX prin mutarea unui nucleu al satului Streisângeorgiu (ca urmare a colonizării unor familii de ceangăi). Apare evidențiat pentru prima dată de către hărțile din cea de a treia ridicare hasburgică din anul 1896.

Satul Peștișu Mare (*Alpestes, Peștiș*) este situat în partea de nord a municipiului Hunedoara, la nord de confluența pârâului Peștișu cu Cerna. În secolul XVI a fost scaunul de judecată al comitatului Hunedoara. În decursul evoluției istorice satul Peștișu Mare a deținut și funcția de sat reședință a comunei Peștișu Mare între 1876 și 1925. Dezvoltarea satului este strâns legată de construcția și modernizarea U.F.H. și C.S.H. Începând cu anii 1920 se construiesc noile uzine de fier, pe treitoriul satului se construiesc treptat Laminoarele, Bloomingul, secția de construcții utilitare, atelierul de reparații vagoane dar și un depozit de materii prime. Pentru a asigura energia electrică pentru capacitățile de procesare se construiește în 1968 stația de transformare Peștișu care primește energie electrică de la Mintia prin liniile de înaltă tensiune de 400, 220 și 110 Kv.

La începutul anilor 1970 s-au construit 5 blocuri de locuințe (P+2+M) pentru muncitorii de la stația de transformare și depozitul de materii prime. Pentru a asigura transportul de materie primă de la depozitul de la Peștișu Mare până în zona furnalelor se construiesc o serie de benzi transportoare în anul 1981.

În perioada de restructurare a activității industriale în partea de sud s-a construit un parc industrial în zona fostului Blooming, unde actualmente

își desfășoară activitatea 12 agenți economici. În ceea ce privește dezvoltarea satului trebuie menționat că în ultima perioadă se observă un proces intens de reorganizare a zonei de sud în care este situat parcul industrial și o activitate de construcție intensă în partea de nord aproape de satul Cristur.

Satul Peștișu Mic (*Felso-Pestes*) este situat în lunca inferioară a pârâului Peștișu la aproximativ 3 kilometri de confluența acestuia cu Cerna. Deși au fost descoperite urme ale locuirii umane datând din perioada neolitică satul este atestat documentar doar în 1330. Poziționarea favorabilă în zona de luncă a satului coincide cu obținerea statutului de sat reședință de comună încă din 1876. Extinderea teritorială a satului este legată de practicarea agriculturii în lunca pârâului Peștișu precum și de dezvoltarea căilor de comunicații pe valea pârâului Peștișu. Satul are o evoluție preponderentă est-vest de-a lungul drumului județean. Fiind un sat bazat în special pe agricultură dezvoltarea teritorială este moderată, în ton cu dezvoltarea populației, care ajunge la un maxim de 277 locuitori în anul 1910.

Satul Petreni (*Petrenj*) este situat pe malul drept al Streiului în partea de sud-vest a satului Băcia, fiind atestat documentar în anul 1425. Istorici au stabilit că numele de Petreni este asociat cu exploatările de piatră din zona dealului Petreni–Totia. La sfârșitul secolului XIX se observă un fenomen de dedublare a nucleului astfel că este conturată vatra inițială sub numele de Petrenii Mari și o vatră nouă situată mai la sud est în zona deluroasă cunoscută sub numele de Petrenii Mici.

Satul Popești (*Popesd*), atestat documentar în anul 1453, este situat în partea central nordică a dealurilor Nandrului la confluența pârâului Valea Bisericii cu pârâul Cristurului. După modernizarea drumului Peștișu Mare–Cârjiți la începutul secolului XX se observă o tendință de alungire a satului după acesta. În anii 1930 se construiește o școală iar după 1960 C.A.P.-ul. Perioada de după 1990 este caracterizată printr-o rearanjare a locuințelor, se modernizează multe case în zona centrală a satului și se observă o nouă alungire de-a lungul drumului județean.

Satul Răcăștia (*Rakosd, Răcăștie*), atestat documentar în 1381 este situat în partea de vest a municipiului Hunedoara pe valea pârâului Răcăștia. Fiind un sat cu vechi în zona dealurilor Hunedoarei a deținut rolul de

reședință de comună din 1876 până în 1968 când comuna Răcăștia a fost desființată. Dezvoltarea plan-spațială este direct legată de dezvoltarea inițială a U.F.H., astfel că în primii ani în care orașul Hunedoara nu oferea locuințe suficiente și/sau adecvate o bună parte a forței de muncă locuia în Răcăștia. Odată cu dezvoltarea Hunedoarei se observă un fenomen de migrație a populației înspre oraș, ceea ce duce la scăderi moderate ale populației. Trendul migratoriu se inversează după restructurarea industriei din Hunedoara, la recensământul din 2002 populația satului crescând față de anul 1992.

Satul Sâncrai (*Szent-Kiraly*), atestat documentar în anul 1320, este situat în lunca pârâului Sâncrai în amonte de satul Călanu Mic. Evoluția ulterioară este legată de dezvoltarea Uzinelor Călan astfel că până la începutul construcției propriu-zise a orașului Călan o mare parte din muncitorii de la Uzinele Călan locuiau în satele din apropiere, inclusiv în Sâncrai. Satul a făcut parte din comuna Hășdat până în 1950 când este alipit comunei Crișeni iar din 1968 trece la Călan.

Satul Sântandrei (*Szent-András, Sântandrei*), atestat documentar în 1332 este situat pe malul drept al râului Cerna în apropiere de zona de vărsare în Mureș. Odată cu construcția căii ferate Simeria–Hunedoara s-a construit și un punct de oprire la sud de sat, acesta reprezentând un adevărat imbold pentru dezvoltarea socio-economică. La sfârșitul secolului XIX se plantează o mare parte din dealurile Holumb și Sântandrei cu livezi de măr.

Importanța satului este recunoscută în perioada 1925-1950 când devine reședința comunei cu același nume. Dezvoltarea satului ia o nouă formă după 1975 când aici s-a construit un C.A.P. și un sediu al serviciului de mecanizare (S.M.) ce avea rolul de a furniza echipamentele necesare întreținerii livezilor de măr și serelor (construite la nord de DN 7). După 1989, datorită poziționării favorabile în teritoriu și a accesibilității bune, se construiesc și se renovează multe locuințe iar spre Simeria se construiește un parc închiriere auto.

Satul Sântămăria de Piatră (*Ko-Boldogfalva*), atestat documentar în 1346, este situat la sud de confluența pârâului Sântămărie cu Streiul. La sfârșitul secolului XIX s-a construit primul pod peste Strei, biserica și o

moară pe malul pârâului Sântămărie. Satul a fost inclus în comuna Batiz până la desființarea acesteia în 1950, ulterior fiind mutat în comuna Crișeni/orașul Călan.

Satul Sântuhalm (*Szántóhalma, Sântuhalmu*), atestat documentar în 1453 este situat în Lunca Mureșului aproape de confluența Cernei cu Mureșul. Poziționarea favorabilă precum și politicile vremii au făcut ca timp de aproape 50 de ani, între 1876 și 1925, Sântuhalmul să fie reședința comunei Sântuhalm. Dezvoltarea ulterioară este datorată, în primă fază, modernizării căilor de acces rutier către Alba-Iulia și către Hunedoara și apoi de dezvoltarea unor mici industrii.

La începutul anilor '50 se construiește stația de epurare a apelor uzate provenite de la orașele Deva și Hunedoara. În anii '70 stația este modernizată fiind adăugată o treaptă chimică. Tot în anii '70 se construiesc în extravilan o serie de depozite și grajduri ale C.A.P.-ului. După 1989, liberalizarea comerțului și industriei, conduce la dezvoltarea unor mici industrii în sat, se construiesc spații de depozitare, unități de cazare, o fabrică de preparate din carne și o serie de spații comerciale și de expoziții în aer liber și o fabrică de biciclete. Datorită acestor investiții axate în general pe direcția est-vest se conturează o arie urbanizată de-a lungul DN7, arie ce întărește legătura și mai mult legătura cu municipiul Deva.

Satul Săulești (*Sar-Falva*), atestat documentar în 1377 este situat în partea de vest a orașului Simeria în lunca Mureșului. Fiind situat în zona de luncă a Mureșului principala activitate a locuitorilor este agricultura. Din punct de vedere administrativ satul a făcut parte din comuna Sântuhalm până în anul 1925 ca apoi, odată cu dezvoltarea orașului Simeria, să fie alipit acestuia.

La începutul anilor 1960 s-a construit la Săulești un aerodrom cu pistă de iarbă de 1000 metri lungime. Între 1960 și 1970 a funcționat aici ambulanța aeriană Avisan și de asemenea se efectuau zboruri regulate spre București, Iași sau Cluj-Napoca. După căderea regimului comunist și schimbarea regimului politic s-a vehiculat ca aerodromul Săulești să fie transformat în aeroport regional.

Satul Simeria Veche (*Piski, Piskitelep, Opiski*), atestat documentar în 1341, este situat în partea de est a orașului Simeria, pe malul stâng a râului

Strei, la sud de calea ferată Simeria-Alba Iulia. Referitor la organizarea administrativă, a făcut parte din comuna Băcia până în 1925, apoi este alipit orașului Simeria. De remarcat faptul că în apropierea satului există numeroase balastiere, extragerea agregatelor de construcție fiind una dintre activitățile economice principale din sat.

Satul Streisângeorgiu (*Szent György*), atestat documentar în anul 1377, este situat în partea de sud a cartierului Călanul Nou. Odată cu construcția Uzinelor de Fier Călan, Streisângeorgiu alături de fostul sat Crișeni au oferit atât forță de muncă cât și spațiu pentru construcția de locuințe. În perioada dezvoltării cartierului Călanul Nou (1960-1970) are o perioadă de relativă stagnare pe fondul presiunii exercitate de dezvoltarea orașului Călan. Începând cu anul 1968 satul a fost declarat localitate componentă a orașului Călan. Anterior a fost reședința comunei cu același nume coordonând satele din zona dealurilor Dâncului.

Satul Strei (*Zeikfalva*), atestat documentar în 1377, este situat la aproximativ 1 kilometru în partea sudică a zonei vechi din orașul Călan. Cea mai veche și mai cunoscută clădire din sat este fără îndoială biserica construită în secolele XIII-XIV. Evoluția satului este stâns legată de existența și modernizarea drumului și căi ferate spre Hațeg (satul fiind menționat ca fiind parte din cnezatul Hațegului) și de evoluția Uzinelor de Fier Călan.

Apartenența satului de zona Hațegului este sugerată și de către evoluția administrativă, astfel până în anul 1925 a făcut parte din comuna Ruși, comună inclusă în plașa Hațeg, apoi între 1925 și 1950 a făcut parte din comuna Crișeni (plașa Hațeg). Reforma administrativă din 1950 a desființat plașele iar comuna Crișeni a fost inclusă în raionul Hunedoara. Din 1968 este inclus în orașul Călan.

Dezvoltarea satului a fost influențată și de către sosirea coloniștilor maghiari (ceangăi) în zonă, astfel la recensământul din 1880 sunt raportați 24, apoi în 1910 sunt consemnați 111 maghiari, numărul lor scăzând după preluarea Uzinelor Călan de către statul român. Odată cu reforma agricolă din anii 1960 în sat se construiește un C.A.P. Poziția favorabilă în care satul este amplasat a făcut ca după anul 2000, să asistăm la o creștere constantă a construcțiilor noi, se formează o nouă axă de dezvoltare teritorială în partea

de est și sunt modernizate și extinse multe case din zona centrală. Trebuie menționat și faptul că în partea de vest, în zona primelor hale ale C.A.P., au început să se instaleze diferite mici afaceri, în special spații de depozitare și distribuție de produse alimentare.

Satul Strei-Săcel (*Szátsál, Strigyszacsal*), atestat documentar în 1392, este situat la 1 kilometru spre nord de cartierul Călanul Nou. Din punct de vedere administrativ satul a făcut parte din comuna Streisângeorgiu până la reorganizarea administrativă din 1968 când trece la orașul Călan. Datorită poziționării la confluența dintre pâraul Valea Sângeorgiului și Strei în zonă există mai multe balastiere a căror activitate (adesea necontrolată) creează probleme de mediu.

Satul Tâmpa (*Tompa*), atestat documentar în 1404, este situat în partea de sud a orașului Simeria. Apropierea de atelierele de construcție și reparație vagoane din Simeria a făcut ca, începând cu anul 1880, să se stabilească în Tâmpa primii muncitori maghiari și familiile lor (aproximativ 100 de persoane), aceștia contribuind semnificativ la dezvoltarea primei forme a triajului. Dezvoltarea teritorială a satului este liniară de la nord la sud de-a lungul unei singure străzi principale ce corespunde cu drumul comunal dintre Simeria și Băcia. După al Doilea Război Mondial dezvoltarea industrială din zonă aduce nevoia modernizării triajului de marfă acesta fiind lungit până aproape de satul Băcia.

Satul Totia (*Toti*), atestat documentar în 1336, este situat în zona de deal pe malul drept al Streiului la sud de satul Simeria Veche. În secolul XIX are loc un fenomen de dedublare a vetrei. În urma acestui proces apar două vetre, cea veche cu numele de *Totia Mare* și cea nouă situată la aproximativ 500 de metri spre est cu numele *Totia Mică*. Aceste două sate sunt separate din punct de vedere administrativ în perioada 1876-1925 astfel: satul Totia Mare rămâne la comuna Băcia, iar satul Totia Mică trece la comuna Jeledinți. După 1925 se revine la un singur sat, Totia, care face parte din comuna Băcia.

Satul Zlaști (*Zlasd*) a fost situat în partea de sud-vest a municipiului Hunedoara și a fost un sat cu tradiție în prelucrarea fierului, Atelierul Zlaști, cunoscut din anul 1685, funcționând până în anul 1933. De sat își

leagă numele și dezvoltarea U.F.H., aici fiind construit primul baraj pentru apă industrială necesară la furnale. A fost încorporat municipiului Hunedoara la începutul anilor 1930.

Satul Uroi (*Arani, Uroi*), atestat documentar în 1333, este situat în partea de nord a orașului Simeria la baza corpului andezic cu același nume. Satul este dezvoltat linear de-a lungul drumului județean 107A. Relativa izolare față de restul conurbației a făcut ca satul Uroi să fie alipit târziu orașului Simeria, astfel până în anul 1950 a făcut parte din comuna Rapoltul Mare.

Principala activitate economică a locuitorilor este agricultura și creșterea animalelor. Trebuie menționat faptul că satul Uroi nu a avut o legătură rutieră fixă cu orașul Simeria până la începutul anilor 1920 când se construiește un pod permanent peste râul Strei, anterior construcției acestui pod legătura era asigurată de o luntră.

Satul Valea Nandruului (*Valya, Nandorvalya*) este situat la sud de confluența pârâului Peștișu cu pârâul Izvoare. Deși în zona satului au fost găsite urme de locuire datând din perioada Neoliticului este atestat documentar doar în 1733. Dezvoltarea satului este una aparte sub forma literei Y. Datorită distanței relativ mari de centrele urbane dezvoltarea socio-economică este lentă, populația scade în mod continuu de la maximum de 369 locuitori din anul 1910 la doar 183 locuitori în anul 2002.

Satul Valea Sângeorgiului (*Szentgyorgyvalya, Waly*), atestat documentar în anul 1392, este situat în partea de nord-vest a cartierului Călanul Nou într-un mic debușeu al pârâului Valea Sîngeorgiului. Este unul dintre cele mai mari sate din zonă cu o expansiune concentrată în lungul drumului județean Călan–Orăștie. După anul 1930 se observă o tendință generală de scădere a numărului de locuitori, numărul locuitorilor ajungând la doar 324 în anul 2002. Distanța mare față de Călan a avut de asemenea ca efect o instabilitate în organizarea administrativă. A făcut parte din comuna Chitid până în 1925 ca apoi să fie inclus în comuna Streisângeorgiu, până în 1968, când trece la orașul Călan.

Tabel 27. Evoluția teritorială a așezărilor rurale

Localitatea	Supra- fața	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
ALMAȘUL SEC	clădiri	0,15 ha	0,38 ha	1,74 ha	2,02 ha	2,11 ha	3,05 ha
	total	1,23 ha	2,29 ha	11,73 ha	13,56 ha	14,19 ha	20,38 ha
ALMAȘU MIC	clădiri	0,34 ha	0,49 ha	0,69 ha	0,87 ha	1,15 ha	1,17 ha
	total	1,71 ha	2,58 ha	3,60 ha	4,62 ha	6,01 ha	6,25 ha
ARCHIA	clădiri	0,28 ha	0,59 ha	1,42 ha	1,51 ha	2,11 ha	3,81 ha
	total	1,88 ha	3,52 ha	7,27 ha	7,88 ha	10,96 ha	17,10 ha
BÂRCEA MARE	clădiri		0,69 ha	1,26 ha	2,06 ha	4,80 ha	5,84 ha
	total		3,35 ha	6,41 ha	9,43 ha	21,60 ha	23,99 ha
BÂRCEA MICĂ	clădiri	0,73 ha	1,12 ha	2,25 ha	2,61 ha	2,76 ha	2,92 ha
	total	3,13 ha	5,10 ha	9,62 ha	13,92 ha	14,33 ha	15,22 ha
BATIZ	clădiri	0,32 ha	0,80 ha	1,49 ha	3,84 ha	5,29 ha	5,48 ha
	total	2,26 ha	5,21 ha	9,32 ha	24,67 ha	32,78 ha	33,68 ha
BĂCIA	clădiri	0,38 ha	1,00 ha	2,40 ha	3,84 ha	5,15 ha	6,98 ha
	total	2,74 ha	9,38 ha	18,18 ha	29,32 ha	41,44 ha	54,12 ha
BOȘ	clădiri	0,21 ha	1,03 ha	1,89 ha	2,96 ha	4,72 ha	5,00 ha
	total	0,85 ha	4,45 ha	9,50 ha	15,42 ha	24,12 ha	26,00 ha
BUIȚURI	clădiri	0,16 ha	0,44 ha	1,61 ha			
	total	0,86 ha	4,01 ha	14,20 ha			
CÂRJIȚI	clădiri	0,23 ha	0,33 ha	1,16 ha	1,47 ha	1,66 ha	1,71 ha
	total	1,20 ha	1,72 ha	6,18 ha	7,90 ha	8,99 ha	9,28 ha
CĂLANU MIC	clădiri	0,17 ha	0,31 ha	0,54 ha	1,44 ha	2,13 ha	2,16 ha
	total	0,93 ha	1,65 ha	3,19 ha	10,09 ha	14,33 ha	14,48 ha
CĂRPINIȘ	clădiri	0,39 ha	0,93 ha	1,40 ha	1,74 ha	2,54 ha	2,69 ha
	total	2,10 ha	5,07 ha	7,70 ha	8,99 ha	12,48 ha	12,98 ha
CHERGEȘ	clădiri	0,11 ha	0,24 ha	0,89 ha	1,00 ha	1,21 ha	1,21 ha
	total	0,93 ha	1,75 ha	5,72 ha	6,32 ha	7,50 ha	7,54 ha
CIULPĂZ	clădiri	0,06 ha	0,13 ha	0,38 ha	0,49 ha	0,53 ha	0,59 ha
	total	0,34 ha	0,87 ha	2,39 ha	3,04 ha	3,53 ha	3,90 ha
COZIA	clădiri	0,16 ha	0,47 ha	1,86 ha	2,05 ha	2,10 ha	2,11 ha
	total	1,13 ha	2,98 ha	11,42 ha	12,42 ha	12,83 ha	12,87 ha
CRISTUR	clădiri	0,65 ha	2,95 ha	4,07 ha	18,96 ha	26,71 ha	30,08 ha
	total	2,62 ha	10,73 ha	15,68 ha	64,40 ha	93,32 ha	111,57 ha
CUTIN	clădiri	0,03 ha	0,14 ha	0,34 ha	0,42 ha	0,42 ha	0,43 ha
	total	0,26 ha	1,15 ha	2,32 ha	2,77 ha	3,04 ha	3,11 ha
DUMBRAVA	clădiri	0,05 ha	0,19 ha	0,35 ha	0,41 ha	0,49 ha	0,51 ha
	total	0,48 ha	1,57 ha	2,57 ha	3,04 ha	2,22 ha	2,58 ha
GRID	clădiri	0,18 ha	0,28 ha	0,93 ha	1,66 ha	2,30 ha	2,33 ha
	total	1,14 ha	2,13 ha	6,70 ha	12,16 ha	16,90 ha	17,03 ha
GROȘ	clădiri	0,10 ha	0,13 ha	0,20 ha	0,45 ha	0,66 ha	1,18 ha
	total	0,41 ha	0,51 ha	1,04 ha	2,52 ha	3,92 ha	6,23 ha
HĂȘDAT	clădiri	0,40 ha	0,84 ha	2,21 ha	3,08 ha	4,80 ha	5,16 ha
	total	1,68 ha	3,99 ha	11,38 ha	15,79 ha	21,76 ha	23,44 ha
JOSANI	clădiri	0,18 ha	0,32 ha	0,91 ha	1,40 ha	2,08 ha	2,11 ha
	total	0,83 ha	1,40 ha	4,73 ha	7,28 ha	11,00 ha	11,27 ha
MÂNERĂU	clădiri	0,34 ha	0,89 ha	2,22 ha	2,62 ha	2,91 ha	3,06 ha
	total	1,13 ha	3,17 ha	9,23 ha	11,06 ha	12,49 ha	13,31 ha
NANDRU	clădiri	0,09 ha	0,16 ha	0,90 ha	1,23 ha	1,88 ha	2,04 ha

Capitolul 5. Evoluția teritorială a așezărilor

Localitatea	Supra- fața	Anul 1773	Anul 1896	Anul 1924	Anul 1976	Anul 1986	Anul 2011
	total	0,46 ha	0,98 ha	6,00 ha	8,07 ha	12,41 ha	13,47 ha
NĂDĂȘTIA DE JOS	clădiri	0,25 ha	0,59 ha	1,24 ha	2,41 ha	3,07 ha	3,18 ha
	total	1,83 ha	3,88 ha	7,54 ha	15,12 ha	20,6 ha	21,81 ha
NĂDĂȘTIA DE SUS	clădiri	0,20 ha	0,60 ha	1,17 ha	2,33 ha	3,03 ha	3,16 ha
	total	0,91 ha	2,85 ha	6,36 ha	14,26 ha	18,54 ha	19,74 ha
OHABA STREIULUI	clădiri		0,20 ha	0,33 ha	0,61 ha	1,00 ha	1,07 ha
	total		1,46 ha	2,19 ha	3,77 ha	7,03 ha	7,60 ha
PEȘTIȘU MARE	clădiri	0,37 ha	0,81 ha	2,96 ha	5,39 ha	12,47 ha	15,47 ha
	total	2,30 ha	4,77 ha	17,52 ha	29,42 ha	72,66 ha	89,63 ha
PEȘTIȘU MIC	clădiri	0,17 ha	0,41 ha	1,52 ha	2,02 ha	2,53 ha	2,70 ha
	total	0,75 ha	1,89 ha	4,82 ha	7,00 ha	10,02 ha	10,48 ha
PETRENI	clădiri	0,27 ha	0,52 ha	1,78 ha	2,61 ha	3,70 ha	4,08 ha
	total	1,35 ha	3,38 ha	11,96 ha	17,52 ha	24,37 ha	26,64 ha
POPEȘTI	clădiri	0,22 ha	0,37 ha	1,30 ha	1,72 ha	2,05 ha	2,17 ha
	total	1,57 ha	2,35 ha	6,85 ha	9,26 ha	11,09 ha	11,73 ha
RĂCĂȘTIA	clădiri	0,37 ha	1,50 ha	3,06 ha	4,31 ha	5,05 ha	5,47 ha
	total	1,57 ha	4,76 ha	13,42 ha	19,13 ha	23,04 ha	25,08 ha
SÂNCRAI	clădiri	0,28 ha	0,41 ha	1,21 ha	2,05 ha	2,45 ha	2,50 ha
	total	1,87 ha	2,97 ha	7,93 ha	13,14 ha	15,74 ha	15,93 ha
SÂNTANDREI	clădiri	1,18 ha	2,60 ha	5,69 ha	7,79 ha	10,18 ha	15,85 ha
	total	3,32 ha	7,27 ha	20,83 ha	29,72 ha	39,84 ha	59,06 ha
SÂNTĂMĂRIA DE PIATRĂ	clădiri	0,17 ha	0,38 ha	1,08 ha	1,60 ha	2,03 ha	2,13 ha
	total	1,12 ha	2,28 ha	5,94 ha	9,09 ha	11,12 ha	11,61 ha
SÂNTUHALM	clădiri	0,52 ha	1,06 ha	3,09 ha	5,49 ha	7,34 ha	16,29 ha
	total	1,81 ha	3,94 ha	11,77 ha	20,21 ha	29,22 ha	58,68 ha
SĂULEȘTI	clădiri	0,57 ha	1,68 ha	2,67 ha	3,98 ha	5,61 ha	5,70 ha
	total	2,24 ha	9,09 ha	14,00 ha	21,10 ha	27,64 ha	27,95 ha
SIMERIA VECHE	clădiri	0,70 ha	1,31 ha	2,09 ha	2,86 ha	3,51 ha	4,47 ha
	total	3,12 ha	5,28 ha	9,84 ha	13,90 ha	17,25 ha	21,45 ha
STREI- SÂNGEORGIU	clădiri	0,30 ha	0,58 ha	8,35 ha	10,47 ha	11,43 ha	12,02 ha
	total	2,76 ha	5,22 ha	9,81 ha	22,04 ha	27,45 ha	31,46 ha
STREI	clădiri	0,21 ha	0,53 ha	1,16 ha	3,61 ha	4,76 ha	5,26 ha
	total	1,90 ha	3,97 ha	8,62 ha	24,53 ha	30,14 ha	33,58 ha
STREI-SĂCEL	clădiri	0,32 ha	0,42 ha	0,61 ha	1,61 ha	1,80 ha	1,92 ha
	total	2,12 ha	2,87 ha	4,41 ha	12,42 ha	13,64 ha	14,22 ha
TÂMPA	clădiri	0,37 ha	0,67 ha	1,59 ha	3,66 ha	4,38 ha	4,82 ha
	total	2,11 ha	3,98 ha	8,97 ha	20,83 ha	26,45 ha	29,67 ha
TOTIA	clădiri	0,21 ha	0,51 ha	0,83 ha	1,43 ha	1,89 ha	1,95 ha
	total	0,56 ha	1,97 ha	3,48 ha	6,65 ha	9,59 ha	9,86 ha
ZLAȘTI	clădiri	0,31 ha	0,79 ha	1,24 ha			
	total	1,33 ha	3,88 ha	6,69 ha			
UROI	clădiri	0,63 ha	1,10 ha	2,18 ha	3,37 ha	3,99 ha	4,19 ha
	total	2,71 ha	4,93 ha	9,33 ha	15,27 ha	18,16 ha	19,03 ha
VALEA NANDRULUI	clădiri	0,11 ha	0,32 ha	0,81 ha	1,14 ha	1,64 ha	1,71 ha
	total	0,54 ha	1,62 ha	3,92 ha	5,28 ha	8,07 ha	8,37 ha
VALEA SÂNGEORGIIULUI	clădiri	0,36 ha	0,57 ha	1,06 ha	2,32 ha	2,86 ha	3,13 ha
	total	2,03 ha	3,21 ha	6,59 ha	10,50 ha	14,41 ha	16,14 ha

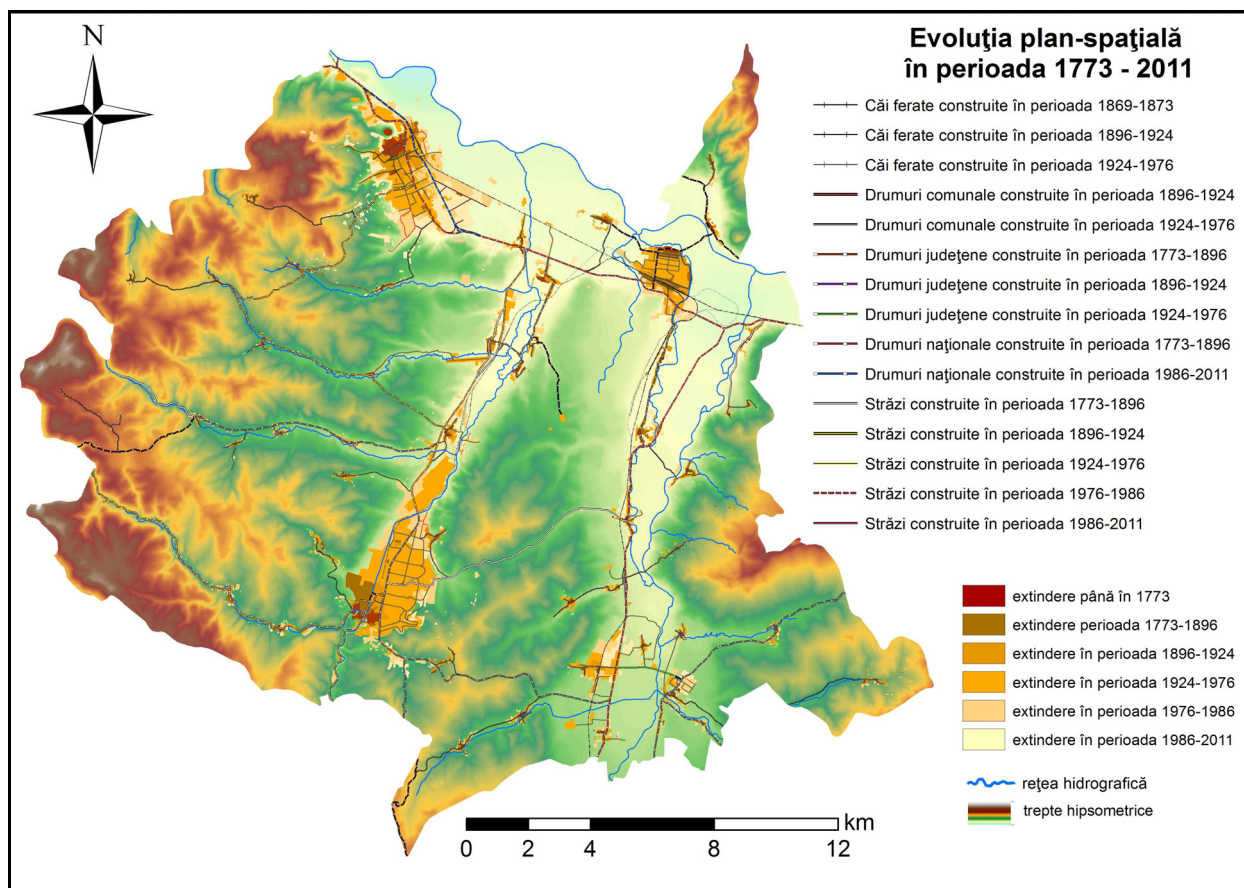

Fig. 18. *Evoluția teritorială la nivelul conurbației*

5.4. Noi zone de extindere teritorială la nivelul conurbației

Pe baza analizei asupra dezvoltării teritoriale istorice la nivelul conurbației pot fi identificate noi zone cu potențial de extindere plan-spațială care derivă în mare parte din tendințele ultimilor 22 de ani în care construcțiile nu au mai fost îngădite de către un stat autoritar. Este evident că pe viitor mare parte a noilor construcții vor fi dezvoltate de persoane fizice sau juridice private, rolul administrației în construcția de locuințe sau zone industriale fiind redus semnificativ în actualul sistem de guvernare. Printre construcțiile pe care administrația centrală sau locală le va propune și implementa pe viitor se vor număra școli, spitale, biserici, rezervoare de apă, stații de epurare, stații de transport în comun, anexe ale infrastructurii de transport și obiective ce țin de siguranța națională.

Amplitudinea viitoarelor extinderi spațiale la nivelul conurbației vor fi influențate direct de evoluția socio-economică națională, dezvoltarea structurilor de transport la nivel european și național și nu în ultimul rând de implementarea unor proiecte cheie la nivelul conurbației.

Dintre multitudinea de proiecte propuse de către diferiți factori de decizie pot fi considerate cruciale pentru dezvoltarea așezărilor din conurbație următoarele:

- construcția centurii ocolitoare a municipiului Hunedoara;
- racordarea zonelor rurale la sistemele de alimentare cu apă potabilă și canalizare;
- extinderea rețelei de gaz în zona rurală;
- construcția aeroportului local Săulești;
- managementul deșeurilor, amenajarea unui deponeu ecologic, și reprocesarea și ecologizarea deponeelor existente;
- ecologizarea terenurilor degradate din Hunedoara și Călan;
- reprocesarea haldelor de zgură de la Hunedoara și Călan;
- construcția unui spital județean de urgență;
- revitalizarea transportului feroviar între Deva și Hunedoara;
- crearea unui sistem de transport în comun integrat care să asigure mobilitatea optimă între toate localitățile conurbației;

- identificarea zonelor cu potențial pentru agricultură intensivă și asigurarea infrastructurii necesare pentru irigarea lor;
- protejarea siturilor ecologice valoroase și integrarea lor în circuitul turistic.

Implementarea totală sau parțială a proiectelor enumerate mai sus poate ajuta la impunerea conurbației Deva–Hunedoara ca și pol de dezvoltare la nivel regional. În afara factorilor enumerați anterior trebuie luat în considerare și factorul demografic, scăderea accentuată a numărului de locuitori din mediul urban din ultimi 20 de ani nu poate fi recuperată printr-un potențial spor natural pozitiv în următorii 10-15 ani. Ca și în perioada de după cel de-al doilea război mondial creșterea naturală a numărului de locuitori ar trebui să fie ajutată și de un proces intens de imigrare sprijinit de potențiale investiții în zona industrială.

Datorită multitudinii de factori care pot influența dezvoltarea teritorială este dificil de preconizat o extindere etapizată astfel că pentru prezentul studiu intervalul de referință la care se va face referire în continuare este 2014-2025, expansiunea maximă determinată fiind atribuită anului 2025 considerând că toate proiectele enumerate mai sus vor fi implementate. Fără implementarea parțială/totală a acestor proiecte evoluția teritorială va lua forma unor nuclee dezvoltate doar în actuale zone favorabile ceea ce va crea discrepante în condițiile de trai la nivelul conurbației. Prezentarea grafică a noilor zone de dezvoltare teritorială din figura 19 servește doar ca și ghid fără a putea fi efectiv cuantificată.

Indiferent de amplitudinea pe care viitoarele extenderi teritoriale o vor avea trebuie luat în considerare faptul că fără intervenția unei structurii de coordonare aceste zone vor crea disfuncționalități în sistemul conurbației și vor altera funcționarea acesteia. Mai trebuie menționat faptul că trăind într-o eră a vitezei în care accesibilitatea și confortul primează în fața binelui comun vom asista fără îndoială la *urbanizarea intensivă a principalelor căi de comunicații Deva–Hunedoara, Deva–Simeria și Simeria–Călan*.

Dezvoltarea teritorială în zonele urbane

Beneficiind de statutul de municipiu reședință de județ, de apropierea de nodul rutier Șoimuș dar și de reducerea traficului intens pe direcția est-vest *municipiul Deva* va avea pe viitor o evoluție teritorială foarte bună.

Gradual se vor dezvolta 6 zone cu caracteristici și mărimi diferite după cum urmează:

- zona Dealul Cetății-Viile Noi va fi o zonă de case, creându-se o legătură secundară între cartierul Viile Noi și cartierul Aurel Vlaicu;
- zona cuprinsă între strada Aurel Vlaicu și strada Călugăreni, este o zonă aflată în plină dezvoltare încă de la începutul anilor 2000;
- zona cuprinsă între străzile Cozia, Iosif Vulcan și cariera de piatră Marmosim cunoscută ca zona Vulcan sau Rocilor-Brădeanu este una dintre zonele cu cel mai mare potențial de dezvoltare teritorială;
- sud-vestul cartierului Micro 15 între străzile Carierei și Mihai Eminescu denumită generic „zona cabana Bejan” va fi o zonă cu funcțiune mixtă, administrativă (cimitir particular), de recreație (parc și cabana turistică) și rezidențială (case individuale);
- zona denumită generic „poligon Deva” este o zonă aflată în plină dezvoltare în special în lungul străzii Zăvoi unde sunt construite atât case individuale cât și un ansamblu rezidențial format din 9 blocuri;
- zona situată la nord de calea ferată în vecinătatea actualei gării va deveni pe viitor una dintre cele mai căutate zone pentru construcții datorită apropierii de centrul orașului. Dezvoltarea acestei zone va depinde într-o mare măsură de realizarea unor legături alternative peste calea ferată;
- zona cuprinsă între municipiul Deva și Sântuhalm va reprezenta pe viitor cea mai mare zonă de dezvoltare teritorială a municipiului Deva. Finalizarea lucrărilor la autostrada Deva–Orăștie a redus semnificativ traficul rutier greu între Sântuhalm și Deva permițând astfel urbanizarea întregii zone.

Viitoarea dezvoltare teritorială a *municipiului Hunedoara* va fi influențată decisiv de implementarea a șase proiecte majore: ecologizarea zonei „Combinatul Vechi”, reprocesarea haldei de zgură, construcția centurii ocolitoare, construcția unui drum secundar între Hunedoara și E68, modernizarea drumului comunal dintre Hunedoara și Batiz și transformarea pădurii Chizid în pădure-parc. Finalizarea acestor proiecte va crea la nivelul municipiului Hunedoara zece zone cu potențial ridicat de dezvoltare după cum urmează:

- zona denumită generic “Combinatul Vechi” va deveni pe viitor una dintre cele mai importante zone industriale ale conurbației. Actualmente această parte a municipiului se află în plin proces de ecologizare;
- zona denumită generic “gara mică” se va dezvolta pe viitor ca un cartier de case și o zonă turistică fiind cel mai probabil locul de unde vor pleca trenurile turistice către Govăjdia odată cu reconstrucția liniei de cale ferată înguste Hunedoara–Govăjdia;
- zona situată la sud de Castelul Huniazilor cunoscută și sub numele de Dealul Sânpetru se va dezvolta pe viitor ca și cartier de case;
- în viitor carierul Zlaști se va dezvolta liniar pe direcția est-vest de-a lungul drumului județean 687J;
- partea sudică a cartierului Gheorghe Apostol este și actualmente o zonă aflată în plină dezvoltare, pe viitor această dezvoltare va continua;
- partea sudică a cartierului Chizid va deveni una dintre cele mai râvnite zone rezidențiale odată cu transformarea pădurii Chizid în pădure-parc;
- zona denumită generic „Valea Seacă” poate deveni o zonă de interes maxim pentru extinderea cartierului Micro 7 datorită prezenței unei suprafețe de nivelare generoase ce permite construcția atât de case cât și de blocuri cu regim de înălțime P+4 sau P+6;
- odată cu extinderea cartierului Micro 7 nevoia de mobilitatea a populației ar putea crea premisele pentru modernizarea drumului comunal dintre Hunedoara și satul Batiz acesta devenind astfel o legătură secundară care să asigure totodată suportul pentru extinderea municipiului către zona fostului ștrand municipal.
- zona cuprinsă între cimitirul „Valea Seacă” și fostul sat Buituri, de-a lungul străzii Lătureni este un micro cartier cu case aflat în plină dezvoltare;
- zona cuprinsă între fostul sat Buituri și satul Peștișu Mare se va dezvolta odată cu reprocessarea hădei de zgură și eliberarea terenului și cu construcția unei rute alternative între Hunedoara și Bârcea Mare. Zona ar urma să fie una mixtă formată dintr-o parte rezidențială în nord către Peștișu Mare și comercială/industrială în partea de sud.

La nivelul orașului Călan înainte de a putea vorbi de noi direcții de dezvoltare teritorială trebuie soluționate două probleme majore: ecologizarea zonei fostului combinat și crearea de locuri de muncă pentru a stopa emigrația populației. Cum aceste două probleme sunt relativ interdependente la nivelul Consiliului Județean a fost creat un proiect care prevede ecologizarea platformei industriale și apoi redarea ei în circuitul economic prin crearea a două zone funcționale: prima situată la vest de E79 care își va păstra profilul industrial și cea de-a doua situată la est de E79 mai puțin afectată de poluarea istorică se va transforma într-o zonă mixtă comercială, rezidențială și agricolă. Aplicarea acestui proiect va impulsiona dezvoltarea teritorială a orașului și va crea șase noi zone de dezvoltare:

- zona denumită generic „Combinatul Victoria” este cea care va suferi cele mai multe transformări pe viitor odată cu acțiunile de ecologizare și reamenajare a unui parc industrial;
- zona de dezvoltare situată în partea veche a orașului de-a lungul drumului E79 până la intersecția cu DJ687 către Hunedoara. Este o zonă ce se pretează dezvoltării liniare de mici activități comerciale și turistice;
- zona străzii Izvorului situată paralel cu strada Gării este preponderent agricolă însă există nuclee de case construite recent;
- partea situată la sud de cartierul Crișeni către strada Furnalistului este o zonă cu disponibilitate mare de teren care pe viitor va atrage investiții în zone rezidențiale de tip suburban;
- în vestul cartierului „Orașul Nou” de-a lungul DC55 se va dezvolta un centru comercial;
- în zona cuprinsă între Orașul Nou și Streisângeorgiu unde se vor construi case dispuse de-a lungul unei străzi de la est la vest între DC 56 în est și strada Independenței în vest.

Construcția autostrăzii Deva–Orăștie, a nodului rutier Simeria precum și viitoarea reabilitare a magistralei de cale ferate M200 vor avea un impact major asupra dezvoltării teritoriale a orașului Simeria. Terenul situat în partea de est a orașului la intersecția dintre E68, E79 și autostrada A1 va deveni noul centru de transport al conurbației. Vom asista la crearea a șase zone de dezvoltare:

- o zonă industrială situată în partea de est a orașului de la pasajul CF până la intersecția dintre drumurile E68, E79 și autostrada A1;
- zona situată în interiorul buclei Simeria I ar putea deveni, cu relativ puține modificări stația de transport combinat auto-CF cu o suprafață de maxim 25 ha;
- zona situată la est de orașul Simeria având ca limite pârâul Streiul Mic în vest, autostrada în est, bucla Simeria I în sud și DJ 700A în nord se va dezvolta pe viitor sub forma unui cartier mixt, rezidențial/comercial;
- zona situată în vestul orașului încadrată de către pârâul Tâmpa în vest, râul Mureș în nord, bucla feroviară Simeria II în sud și actuala zonă construită;
- zona situată în vestul orașului de-a lungul E68 va avea una dintre cele mai rapide dezvoltări odată cu reducerea volumului de trafic greu pe ruta Deva-Simeria. Cel mai probabil va deveni una mixtă formată din mici industrii în imediata apropiere a E68 și un cartier rezidențial la nord către calea ferată;
- zona situată în partea de sud-vest a orașului la sud de E68. Pe viitor această parte a orașului se va dezvolta treptat în special cu case.

Dezvoltarea teritorială în zonele rurale

Dezvoltarea zonelor rurale din cadrul conurbației va fi influențată în mare parte de poziționarea în teritoriu, de relațiile cu centrele urbane și nu în ultimul rând de modul în care vor reuși să utilizeze dezvoltarea infrastructurii de transport.

La nivelul satului *Almașu Sec* pe viitor se va consolida cartierul „*Măgura*” care se va extinde către zona de luncă a pârâului Ursului și în zona „*la față*” unde sunt construite patru case. În zona satului *Archia* putem identifica un nucleu de dezvoltare în partea vestică către satul *Almașu Sec*. Satul *Almașul Mic* este situat într-o poziție de relativă izolare în lunca pârâului Cristur, iar acest lucru îi va afecta decisiv potențialul de dezvoltare.

În zona satelor *Bârcea Mică* și *Bârcea Mare* viitoarea extindere teritorială se va concentra în partea vestică către satul Cristur precum și în spațiul liber dintre sate. La nivelul satului *Băcia* pot fi identificate șase nuclee potențiale de dezvoltare, patru situate în centrul așezării ce vor avea rolul

de umplere a spațiului și două zone cu profil mixt rezidențial/industrial. Prima zonă situată în partea de est în apropierea actualului târg de animale, va fi una industrială/comercială iar cea de-a doua zonă va fi localizată în partea de nord de-a lungul E79 în partea de vest.

La nivelul satului *Batiz* pot fi identificate patru noi zone de dezvoltare influențe direct de accesul la căile de transport rutier. Trei zone sunt situate de-a lungul drumului E 79 iar a patra este situată în partea vestică pe drumul comunal către Hunedoara. La nivelul satului *Călanu Mic* se va dezvolta partea estică situată către calea ferată menținându-se tiparul unei dezvoltări în jurul nucleului.

În zona satului *Cristur* pot fi identificate trei nuclee principale de dezvoltare, primul situat la nord de fabrica Macom SA unde s-ar putea ridica noul spital de urgență, al doilea nucleu în actualul intravilan al satului pe direcția nord-sud, iar cel de-al treilea situat în partea de sud-vest pe alineamentul unei viitoare străzi de legătură cu municipiul Deva prin satul Archia. La nivelul satului *Cârjiți* poate fi identificată o zonă cu potențial de dezvoltare situată în partea de est.

Satul *Hășdat* se va dezvolta pe viitor preponderent zona de nord către pădurea Chizid. Dezvoltarea satului va fi influențată și de posibila construcția a unei centuri ocolitoare a municipiului Hunedoara astfel că este posibil ca nucleul de case din parte de sud-est să se extindă considerabil. În satul *Josani* se va consolida pe viitor axa de dezvoltare de-a lungul drumului județean. În satul *Nandru* orice viitoare dezvoltare va avea loc în partea estică unde terenul permite construcția de locuințe. Fiind situat aproape de municipiul Hunedoara satul *Mânerău* va intra în competiție directă cu acesta și de aceea dezvoltarea viitoare va fi mediocră concentrată în principal în partea de est a satului.

În zona satului *Peștișu Mare* pot fi identificate trei zone de dezvoltare, o primă zonă în partea centrală a satului prin umplerea spațiului, a doua situată pe malul drept al Cernei se va dezvolta pe direcția nord-sud unde se va construi un nou drum iar cea de-a treia se va dezvolta în partea de nord pe amplasamentul fostului depozit de materie primă. Satul *Peștișu Mic* va avea și pe viitor o evoluție liniară de-a lungul DJ708E fiind posibilă identificarea a două nuclee cu potențial de dezvoltare, unul situat în vestul

satului iar cea de-al doilea în partea de est. Este de asemenea posibil ca să apară case izolate situate în zona de luncă. Satul *Popești* își va consolida pe viitor extinderea de-a lungul DJ 708E atât în partea de est cât și în partea de vest. Satul *Petreni* va avea o dezvoltare teritorială mediocră, datorită poziției relativ izolate, este de așteptat ca mare parte a construcțiilor să se grupeze în partea de sud-vest aproape de podul de la intrarea în sat.

În zona satului *Sântuhalm* pot fi identificate două zone de dezvoltare, în nord ca urmare a modernizării stației de epurarea a apei și în sud în partea stângă a drumului express Sântuhalm–Hunedoara prin construcția de noi locuințe individuale. Satul *Sântandrei* va avea pe viitor una dintre cele mai puternice dezvoltări teritoriale conturate sub forma a două zone deistincte: o zonă în partea de nord a satului situată de-a lungul E68 de la râul Cerna în partea de vest până în apropierea căii ferate M207 unde se vor dezvolta mici industrii și un cartier rezidențial în partea de sud de-a lungul DJ700 care va crea un spațiu continuu între Sântandrei și Bârcea Mare. O dezvoltare bună va avea și satul *Săulești* care pe viitor își va consolida partea central-estică de-a lungul DJ700 către Simeria dar și partea vestică.

Satul *Streisângeorgiu* se va dezvolta puternic pe alineamentul est-vest situat pe DJ668A către Ohaba Strei cu posibilitatea creării unei străzi secundare între acesta și pâraul Luncanilor. În satul *Sâncrai* se va dezvolta cu precădere zona estică situată liniar de-a lungul DC112. Satul *Simeria Veche* va profita de pe urma dezvoltării nodului rutier Simeria își va consolida poziția și va dezvolta un nou șir de locuințe paralel cu cel vechi. Este posibil ca aici să se dezvolte și o serie de industrii ce au legătură cu transportul rutier cum ar fi moteluri, benzinării etc.

Satul *Răcăștia* se va dezvolta preponderent către municipiul Hunedoara. În zona satelor *Boș* și *Groș* este de așteptat ca pe viitor dezvoltarea teritorială să fie punctuală sub forma unor grupuri de case izolate. În zona satelor *Uroi* și *Cărpiniș* pe viitor evoluția ve fi una liniară de-a lungul DJ 107A. Este posibil ca într-un viitor apropiat zona cuprinsă între cele două sate să fie în întregime construită.

La nivelul satului *Tâmpa* viitoarea dezvoltare teritorială va fi impulsionată de către dezvoltarea nodului rutier Simeria și de extinderea

către sud a orașului Simeria. Pot fi identificate două nuclee principale de dezvoltare, unul în nord situat între blocurile vechi și grajdurile vechi și unul în sud de-a lungul DJ668D către Băcia. Satul *Valea Nandrului* va avea o dezvoltare preponderent nord-sud.

În ceea ce privește satele *Dumbrava*, *Cutin*, *Ciulpăz*, *Chergeș*, *Cozia* și *Totia* datorită poziției izolate în care se află este dificil de estimat potențiale direcții de dezvoltare. Cel mai probabil o viitoare dezvoltare a acestor sate se va face sub forma unor nuclee izolate în actualul intravilan.

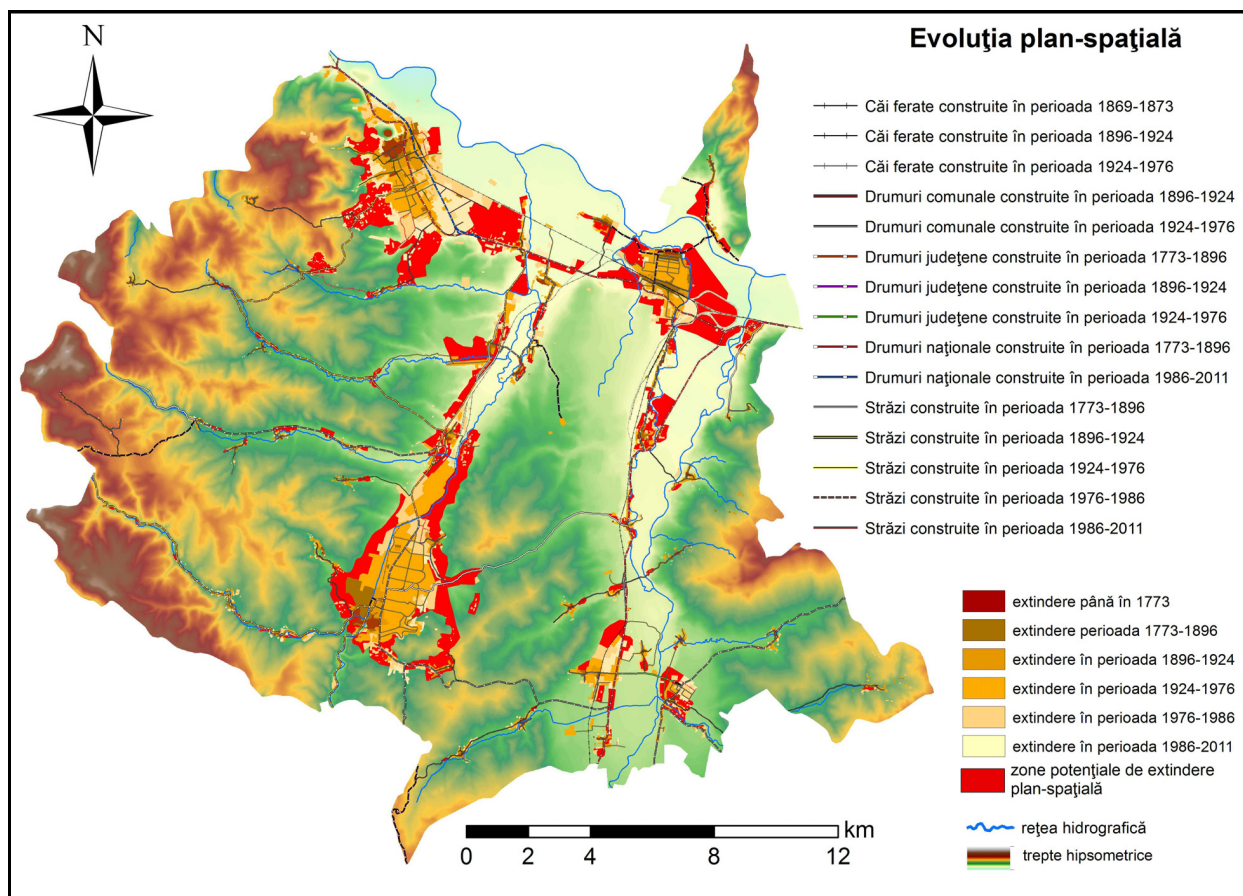

Fig. 19. Noi zone de dezvoltare plan-spațială la nivelul conurbației

CAPITOLUL 6

CĂILE DE COMUNICAȚIE ÎN CADRUL CONURBAȚIEI

Dezvoltarea primelor căi de comunicație (terestre și fluviale) poate fi atribuită perioadei în care societatea umană, în forma ei incipientă, începe să se dezvolte, în Neolitic. Primele căi de comunicare nu erau altceva decât poteci bătătorite pe care omul neolitic le folosea în mod repetat pentru a ajunge la sursa de apă sau hrană. Prima mențiune despre existența unui drum este consemnată de către Herodot și descrie drumul construit de către faraonul Keops pentru a transporta materiale necesare construcției piramidelor¹.

Primul pas important în evoluția căilor de comunicații a fost făcut de către Imperiul Roman, care, sesizând avantajele oferite de mobilitatea crescută, a construit o vastă rețea de drumuri ce conecta întreg imperiul. Drumurile romane au fost inovatoare datorită tehnologiei de construcție folosită ce implica crearea a patru strate separate dar și datorită faptului că erau o rețea la nivel continental. Drumurile romane au fost considerate standarde în construcție până la începutul secolului al XIX-lea când a fost inventat macadamul ca și structură rutieră. Folosirea asfalturilor bituminoase începând cu 1910 a dus la crearea actualelor sisteme de drumuri și autostrăzi. În paralel cu dezvoltarea transportului rutier s-a dezvoltat și transportul feroviar. Prima cale ferată din lume deschisă publicului a fost cea dintre Liverpool și Manchester din Marea Britanie în anul 1830. În România prima cale ferată a fost construită între București și Giurgiu fiind dată în folosință în anul 1869.

¹ Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, pag 184

Indiferent că vorbim de căi de comunicații rutiere sau de căi ferate acestea formează rețele complexe la nivelul teritoriului având un rol determinant în dezvoltarea și statutul unei așezări. Dintre toate căile de transport cele mai importante sunt cele magistrale ce constituie primul nivel în dezvoltarea sistemului național. Aceste căi magistrale sunt, după cum afirma și Gustav Gusti, „*linii de forță*” ale teritoriului național având ca rol principal conectarea așezărilor importante și dezvoltarea armonioasă a sistemului de național de așezări. Aceste magistrale de transport sunt grefate pe substratul litografic după *principiul minimei rezistențe a reliefului*, datorită costurilor reduse de operare și modernizare.

6.1. Căile ferate

Inventarea locomotivei cu abur și apariția primei căi ferate în anul 1830 în Marea Britanie este considerat un moment de cotitură în evoluția transportului terestru. Capacitatea mare de transport pe distanțe mari cu un preț mic a fost principalul argument în dezvoltarea rapidă a căilor ferate în diferite părți ale lumii.

Pe teritoriul conurbației calea ferată a ajuns odată cu creșterea puterii Imperiului Austro-Ungar în Transilvania și dezvoltarea industrială, astfel că în 28 decembrie 1868 a fost inaugurată calea ferată Arad–Alba Iulia, în 28 august 1870 a fost inaugurată calea ferată Simeria–Petroșani² (Șuiaga V., 2010, pag. 105), iar în 1884 a fost inaugurată calea ferată Simeria–Hunedoara. Construcția acestor căi ferate a constituit un stimul important în dezvoltarea așezărilor situate pe traseu, pe departe cea mai favorizată fiind Simeria. Pentru Simeria construcția căii ferate, a depoului, atelierului de reparații și a triajului a coincis cu întemeierea orașului. Prin ramificațiile către Hunedoara și Petroșani calea ferată a impulsionat dezvoltarea întregii zone dar în special dezvoltarea centrelor industriale Hunedoara și Călan.

În lipsa unei rețele eficiente de drumuri la începutul secolului XX calea ferată devine principala legătură de aprovizionare a centrelor industriale dar și principala modalitate de distribuire a produselor, investițiile în acest mod de transport ducând la o dezvoltare rapidă a rețelei și a materialului rulant folosit.

² Șuiaga, V.(2010), *Deva – Contribuții monografice*; vol. 1; Editura Emia; Deva

La începutul secolului trecut în afara sistemului de cale ferată cu ecartament normal mai funcționau pe teritoriul conurbației două căi ferate industriale cu ecartament îngust: Hunedoara–Ghelari și Călan–Teliucul Inferior.

*Calea ferată Hunedoara–Ghelari*³ a fost construită în anul 1900 pentru a transporta minereul de fier de la minele din apropierea Ghelariului către furnalul de la Govăjdia și către U.F. Hunedoara. Inițial linia avea o lungime de 16 kilometri, trecea prin două tuneluri și era prevăzută cu patru gări (Retișoara, Nădrab, Govăjdia și Hunedoara) și încă trei puncte în care linia era dublată pentru fluidizarea traficului (Cățunaș, Tulea și mai târziu Zlaști). Din anul 1906 calea ferată devine de interes local asigurând pe lângă transportul de minereu de fier și transportul de pasageri pe ruta Ghelari–Hunedoara. În anul 1970 linia este scurtată cu 3 kilometri ca urmare a deschiderii unei cariere la Crăciuneasa. După căderea regimului comunist linia este preluată de către SC Talc–Dolomita SA care, în 2001, dezafectează porțiunea Zlaști–Crăciuneasa, iar apoi în 2007 închide linia.

În anul 2011 ruinele liniei sunt declarate monument istoric (arhitectură industrială) pentru o perioadă de 1 an, actualmente purtându-se discuții pentru restaurarea ei și integrarea într-un circuit turistic alături de Castelul Corvineștilor și Furnalul de la Govăjdia. Pentru acest demers s-a creat o asocierie între Consiliul Județean Hunedoara și Consiliile Locale Hunedoara și Ghelari.

Calea ferată Călan–Teliuc a fost construită în anul 1875 de către compania care deținea furnalele de la Călan și mina de la Teliuc pentru a aproviziona cu minereu furnalul de la Călan. Informațiile despre această linie sunt relativ puține, cunoaștem totuși faptul că locomotivele folosite au fost cu abur și că nu a funcționat niciodată ca și linie de transport de pasageri. Linia a funcționat până la începutul anilor '70 fiind demolată și topită la începutul anilor '80.

După sfârșitul celui de al doilea război mondial creșterea traficului de pasageri și de marfă pe linia magistrală Arad–Alba Iulia, dar și pe linia Simeria–Petroșani a condus la intense acțiuni de electrificare și dublare a liniilor. Odată cu electrificarea acestor linii magistrale a avut loc și

³ Asociația "Salvați Mocănița Hunedoara" -<http://mocanitahunedoara.wordpress.com>

electrificarea liniei Simeria–Hunedoara. Concomitent cu acțiunea de dublare a liniilor au fost create și buclele Simeria I și Simeria II care au ca rol ocolirea unor restricții de viteză și fluidizarea traficului în zona nodului feroviar de la Simeria. Sfârșitul perioadei comuniste și restructurarea industriilor din cadrul conurbației duce la restructurarea treptată a unor secții de cale ferată astfel că în anul 2011 este dată pentru operare transportatorului privat REGIOTRANS linia 207 Simeria–Hunedoara.

Infrastructura căii ferate este mai complexă decât infrastructura rutieră având în vedere, pe de o parte, numărul relativ mic de operatori feroviari și pe de altă parte numărul mare de structuri auxiliare necesare desfășurării traficului în condiții de siguranță. Astfel pe lângă șinele de cale ferată propriu-zise sunt parte integrantă din sistem gările sau haltele, depourile de locomotive, atelierele de reparare a materialului rulant și triajele de marfă.

Toate liniile de cale ferată ce traversează conurbația sunt parte integrantă a magistralei principale de transport M200 Arad–Brașov ce are o lungime totală de 450 kilometri. Din aceasta se desprinde magistrala secundară M202 Simeria-Filiași (211 kilometri) și linia secundară M207 Simeria-Hunedoara (15,4 kilometri).

Pe teritoriul conurbației întreaga rețea de căi ferate are o lungime de 49,6 kilometri ceea ce se traduce printr-o densitate a rețelei de 114 km/ 1000 km².

Magistrala M200 este o cale ferată dublă electrificată care tranzitează teritoriul conurbației de la est la vest pe o distanță de 18,2 kilometri. Pe lângă gările principale din Simeria și Deva pe traseu sunt și 2 halte: Simeria Veche și Săulești.

Gara din Simeria este situată pe magistrala principală M200, legătura cu M202 spre Filiași fiind asigurată din partea dreaptă a gării pe o linie dublă ce trece pe lângă depoul de reparații vagoane (Reva Granpet SA). Trenurile care vin dinspre est pe M200 și doresc să intre direct pe M202 intră prin bucla Simeria I ce face joncțiunea cu M202 înainte de intrarea în triajul Tâmpa (Simeria Triaj).

Legătura cu calea ferată M207 se face din partea stângă a gării prin bucla Simeria II ce supratraversează DN7. Gara CFR Simeria este o gară mixtă având 5 peroane de îmbarcare-debarcare pasageri, 2 linii de tranzit de marfă, un total de 8 linii de garare, 2 linii de acces către SC Marmosim

SA și centrul de reciclare deșeuri, 15 linii de intrare în revizia de vagoane și 10 linii de intrare în depoul CFR. În total la nivelul stației Simeria există o rețea totală de căi ferate de 26,8 kilometri, majoritatea fiind linii de viteză redusă pentru manevră și garare.

Gara din Deva este situată pe magistrala principală M200, este o gară mixtă de tranzit cu 4 peroane de îmbarcare-debarcare, 2 linii de tranzit pentru trenuri mixte, 2 linii pentru triaj. În partea de est a gării există o linie de garare la o societate de reciclare a metalelor, de asemenea există încă 5 linii de manevră ce fac legătura cu diferite obiective din zona industrială. În total în zona stației Deva există o rețea de 7,7 kilometri de căi ferate de manevră și garare.

Haltele Simeria Veche și Săulești sunt situate pe magistrala M200 și nu au linii suplimentare de manevră.

Magistrala M202 este o cale ferată dublă electrificată ce face legătura între Simeria și Filiași tranzitând conurbația de la nord la sud pe o distanță de 16 kilometri. Pe această linie, la nivelul conurbației, sunt situate stațiile Simeria, Simeria Triaj, Băcia hc, Băcia hm, Batiz, Călan Băi și Călan.

Gara Simeria Triaj este situată pe magistrala M202 și o stație de triaj de tranzit cu rol secundar de trafic de pasageri desfășurat pe 4 linii. Triajul Simeria este dezvoltat pe un număr de 24 de linii în zona satului Tâmpa și 6 linii de manevră în zona satului Băcia. Triajul de la Simeria are o capacitate de stocare de 1500 vagoane. În totalitate în zona triajului sunt 43,8 kilometri de cale ferată.

Halta Băcia hc și gara Băcia hm sunt situate în dreptul satului Băcia. Stația Băcia hm are rol de stație de mișcare fiind responsabilă pentru traficul de intrare sau ieșire din zona triajului. Este o stație mai nouă fiind construită odată cu extinderea triajului de la Simeria.

Gara Batiz este situată în zona centrală a satului și nu are linii suplimentare.

Gara Călan Băi este situată aproape de satul Călanu Mic fiind o stație mixtă. Pe lângă cele două linii principale mai există 4 linii de garare cu o lungime totală de 5,4 kilometri. De asemenea la nord de această gară există o ramificație către o fabrică de procesare a varului din apropierea satului Călanu Mic.

Gara Călan este situată pe magistrala principală M202 fiind o gară de pasageri având în componență 4 linii, 2 de garare și 2 de tranzit.

Linia secundară M207 este o cale ferată simplă electrificată ce face legătura între Simeria și Hunedoara având o lungime de 15,4 kilometri. Pe traseul acestei căi ferate există 6 gări și puncte de oprire: Simeria, Bârcea Mare hc, Bârcea Mică, Peștișu Mare hc, Hunedoara h și Hunedoara.

Gara Bârcea Mică este o gară mixtă, o pondere însemnată având-o activitatea de transport marfă pentru SC Macon SA. În zona gării funcționează 4 linii: 1 de garare, 1 de tranzit și 2 de manevră cu o lungime totală de 5,4 kilometri.

Punctul de oprire *Bârcea Mare hc* este situat în partea de sud a satului Sântandrei la trecerea de nivel cu calea ferată, nu are linii suplimentare.

Gara Peștișu Mare hc este o gară cu profil mixt situată în zona fostului depou de locomotive al C.S.H.. Datorită apropierii de zona industrială în zona gării s-a format un triaj de marfă cu 12 linii cu o lungime totală de 12,6 kilometri.

Punctul de oprire Hunedoara h sau Blooming este, după cum spune numele, situat în zona fostului Blooming unde există un singur fir de circulație.

Gara Hunedoara este o gară de tip terminus cu profil bazat strict pe traficul de pasageri cu un total de 6 linii din care 4 sunt folosite pentru garare și 2 pentru tranzit cu o lungime totală de 4,5 kilometri.

Traficul cel mai intens este aferent magistralei M200, astfel gările situate pe acest tronson sunt cele mai circulate. Datorită poziționării la intersecția M200 cu M202 Simeria reprezintă un punct critic de fiind tranzitată zilnic de peste 100 de trenuri însă este urmată în de aproape de gara Deva cu peste 70 de trenuri zilnic.

Traficul relativ mare pe M202 face ca și gările de pe această magistrală să înregistreze valori mari de trafic astfel că gara din Călan este tranzitată zilnic de 20 de trenuri, celelalte gări fiind tranzitate și ele de un număr de 14 trenuri. În cazul liniei M207 lucrurile sunt diferite, gările de pe această linie fiind tranzitate de 10 trenuri zilnic. Această situație este consecința directă a izolării liniei și a statutului ei inițial de linie industrială afectând negativ accesibilitatea către Hunedoara.⁴

⁴ Informații de pe site-ul <http://www.infofer.ro/> – valabile pentru mersul trenurilor 2012/2013

Structura actuală a căii ferate prezintă o serie de deficiențe care îi limitează rolul de factor de dezvoltare la nivelul teritoriului. Cele mai importante deficiențe sunt reprezentate de lipsa legăturii directe între Hunedoara și Călan, legătura deficitară dintre Deva și Hunedoara și statutul de stație terminus al Hunedoarei.

Tabel 28. Structura căii ferate la nivelul conurbației

Magistrala Transport	Lungime (kilometri)
M200	18,2
M202	16
M207	15,4
Triaje, stații și racordări industriale	114,8
Total conurbație	164,4

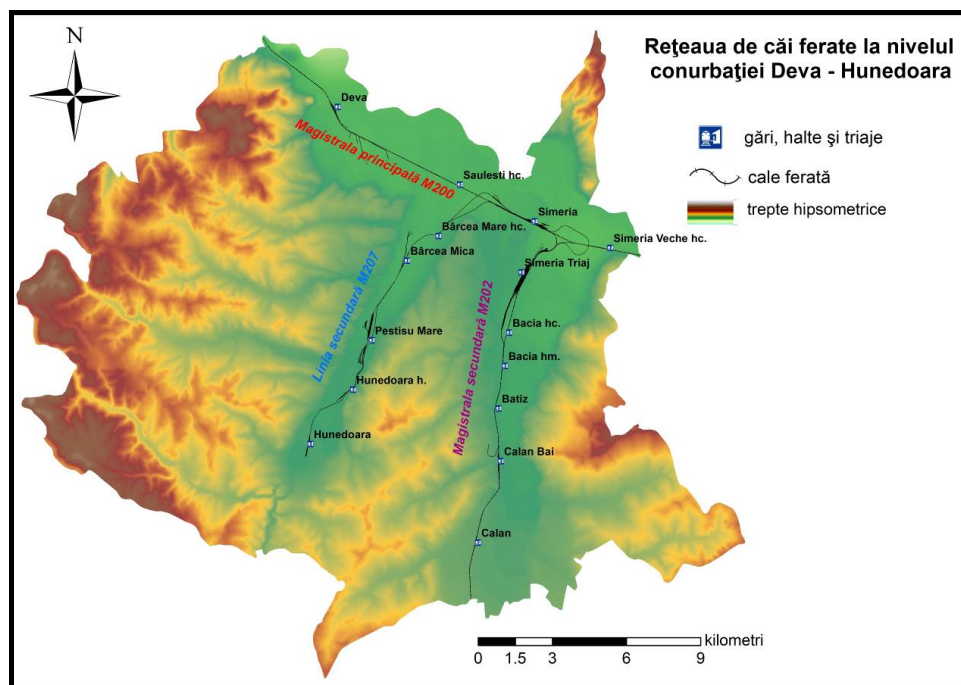

Fig. 20. Rețeaua de căi ferate la nivelul conurbației

6.2. Căile rutiere

Primele drumuri despre care avem informații la nivelul conurbației sunt cele din perioada Imperiului Roman care au fost descoperite în timpul diferitelor cercetări arheologice. Este cunoscut și acceptat faptul că unul dintre cele mai importante drumuri romane lega zona Banatului de Transilvania pe relația Tibiscum–Micia–Apulum–Napoca. Urme ale acestui drum roman au fost descoperite atât pe teritoriul conurbației la Deva, Sântuhalm și mai nou la Simeria cât și în zone apropiate care confirmă traseul drumului la Mintia în zona castrului Micia și în partea de est la Turdaș (în urma excavațiilor pentru construcția autostrăzii Deva–Orăștie). Al doilea drum roman descoperit de arheologi era situat pe valea Streiului, se crede că acest drum ar fi unit capitala Ulpia Traiana Sarmisegetuza de drumul principal Tibiscum–Napoca trecând prin apropierea localității Călanu Mic unde sunt situate Băile Romane. După retragerea aureliană drumurile romane nu au mai fost întreținute degradându-se în mod continuu de-a lungul timpului până când au dispărut cu totul.

Perioada migrației popoarelor are un efect profund negativ asupra așezărilor situate pe valea Mureșului acestea aflându-se direct în calea acestora. Putem doar presupune că perioada este marcată de mutarea principalelor căi de comunicații din spre zona de vale spre deal pentru a oferi un plus de siguranță călătorilor. Revenirea la o situație normală în care căile de transport urmează liniile minimei rezistențe a terenului nu s-a făcut decât după stabilizarea situației politice adusă de sporirea puterii Regatului Ungariei în Transilvania.

Hărțile iosefine din 1773 reprezintă prima resursă cartografică care prezintă rețeaua de căi de comunicații rutiere de la nivelul conurbației. Sistemul de căi de comunicații prezentat de către aceste hărți este unul dezvoltat haotic cu multe drumuri prezente sub forma unor poteci ce crestează aparent aleatoriu teritoriul. Chiar și drumurile importante cum ar fi cel între Deva și Hunedoara sau cel între Deva și Orăștie tranzitau zone de deal și pădure.

Sporirea puterii maghiare în Transilvania și într-un final instalarea dualismului în Imperiul Austro-Ungar au avut contribuții enorme în

domeniul transportului. Prima măsură importantă în sistematizarea drumurilor a fost luată în 1848 de către Parlamentul Ungariei care a instituit drumurile de stat de categoria I ca fiind drumuri extrem de importante și a căror modernizare și întreținere intra în atribuția directă a Regatului. Din această categorie făcea parte și „*drumul de poștă*” de la Cluj-Napoca la Lugoj care tranzita conurbația de la est la vest.

Imperiul Hasburgic a investit sume și resurse umane considerabile pentru crearea infrastructurii rutiere. Pentru prima dată sunt create la nivelul comitatelor structuri specializate care aveau ca rol dezvoltarea și întreținerea drumurilor. Din această perioadă datează și prima clasificare modernă a drumurilor în drumuri de stat (naționale), drumuri de comitat (județene) și drumuri comunale (ce asigurau legătura între satele aceleiași comune dar și între comune).

Harta din 1896 din cadrul celei de a treia ridicări hasburgice evidențiază un sistem foarte diferit față de cel din 1773, principalele modificări fiind legate de crearea drumurilor naționale și județene sub o formă foarte apropiată de cea actuală. Principalele drumuri construite sau modernizate în această perioadă au fost Deva–Simeria, Deva–Hunedoara, Simeria–Călan, Hunedoara–Călan și Hațeg–Orăștie. În afara lucrărilor la drumurile importante sunt aduse și mici modificări la drumurile comunale situate în zona de vest a conurbației.

Următoarea modificare importantă la sistemul de organizare a drumurilor a intervenit după unirea din 1918 când vechile structuri de administrare sunt unite sub o singură conducere centrală. În anul 1939 drumurile din România sunt renumerotate ca apoi după perioada războiului și instalarea comunismului să fie efectuate o serie de lucrări pentru modernizarea drumurilor naționale DN7 (Deva–Simeria) și DN66 (Simeria–Hunedoara) dar și pentru asfaltarea sau betonarea mării majorității a drumurilor județene și comunale.

În perioada de după căderea regimului comunist schimbările în ceea ce privește gestionarea sistemului de drumuri sunt puține, se menține sistemul centralizat de întreținere a drumurilor naționale, drumurile județene și comunale fiind întreținute de către consiliile județene sau locale. Primul proiect cu adevărat important de după 1989 a fost construcția

autostrăzii Deva–Orăștie ca parte integrantă a Coridorului IV PanEuropean. Finalizat în aprilie 2013 tronsonul funcționează drept centură ocolitoare pentru Deva și Simeria.

În ceea ce privește evoluția calității drumurilor primele drumuri modernizate au fost cele magistrale ce tranzitează conurbația pe direcția est-vest respectiv nord-sud. Modernizarea și dezvoltarea acestor drumuri de către Imperiul Habsburgic a avut în principal un raționament economic reprezentând practic cele mai importante rute de acces către resursele de sare din Transilvania și către cărbunele și lemnul din sudul județului Hunedoara.

Odată cu dezvoltarea capacităților de producție a fierului de la Hunedoara a avut loc un intens proces de modernizare și a drumurilor de acces către Hunedoara. Pe lângă drumurile de acces de la Deva și Călan o parte importantă a procesului de modernizare a drumurilor a constituit-o accesul la resursele naturale, în acest scop modernizându-se drumul pe valea Zlaștiului către resursele de lemn din munții Poiana Ruscă. Costurile de construcție mai mici comparativ cu calea ferată au determinat ca rețeaua rutieră de pe teritoriul conurbației să se dezvolte relativ rapid și să asigure conectarea tuturor așezărilor.

Conform clasificării actuale în România, evidențiate și de către V. Surd (2005, pag. 189) există 4 categorii majore de căi de comunicații rutiere: autostrăzi, drumuri naționale, drumuri județene și drumuri comunale⁵.

Autostrăzile sunt drumuri de mare capacitate și viteză prevăzute cu căi unidirecționale separate printr-o bandă mediană. Accesul se face doar în puncte bine stabilite pe traseu numite noduri, iar intersecțiile cu alte căi rutiere sunt denivelate. În România viteza maximă admisă pe autostrăzi este de 130 km/h. La nivelul conurbației există un singur segment de autostradă în folosință, Deva (Șoimuș)–Simeria parte integrantă a autostrăzii Deva–Orăștie. Din lungimea totală de 32,5 km pe teritoriul administrativ al conurbației avem doar 5,1 km în zona nodului de la Simeria datorită situării autostrăzii la nord de Mureș.

⁵ Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

Drumurile naționale sunt drumuri cu una sau două benzi de circulație pe sens fără despărțitoare mediane ce fac legătura între localități importante la nivel național. Sunt codificate cu literele DN urmate de numărul drumului. În funcție de importanța lor acestea se clasifică în drumuri naționale europene și/sau expres și alte drumuri naționale.

Drumurile naționale europene sunt parte integrantă a sistemului european de transport rutier, pe lângă codificarea DN aceste drumuri folosesc și codificarea E urmată de una sau două cifre. Viteza maximă de deplasare admisă pe aceste drumuri este de 100 km/h în afara localităților și între 50 și 70 de km/h în localitate (variind în funcție de zona tranzitată). La nivelul conurbației două drumuri sunt încadrate ca și drumuri naționale europene: DN7/E68 pe direcția est-vest ce tranzitează municipiul Deva, orașul Simeria și satele Sântuhalm și Simeria Veche având o lungime de 18,6 kilometri și DN66/E79 pe direcția nord-sud ce tranzitează orașul Călan și satele Strei, Batiz și Băcia având o lungime de 15,3 km.

Drumurile naționale expres fac legătura între sectoare aglomerate situate între localități importante. Spre deosebire de restul drumurilor naționale drumurile naționale expres au sensurile de mers despărțite prin marcaje longitudinale de tip con și sunt drumuri cu două benzi pe sens, viteza maximă admisă fiind de 100 km/h în afara localităților. La nivelul conurbației există un singur drum național expres: Deva (Sântuhalm)–Hunedoara ce tranzitează satele Sântuhalm, Cristur și Peștișu Mare având o lungime totală de 9,5 kilometri.

Drumurile județene sunt drumuri de interes local/regional cu una sau două benzi pe sens ce fac legătura între localități mai importante la nivelul unui județ, întreținerea lor intrând în atribuțiile Consiliului Județean. Sunt codificate cu literele DJ urmate de trei cifre și eventual de încă o literă ce arată desprinderea drumului dintr-un trunchi mai mare (ex: DJ 708E). Viteza maximă admisă pe drumurile județene este de 90 km/h în afara localității. Cele mai importante drumuri județene la nivelul conurbației sunt: DJ 708E Deva-Cârjiți-Peștișu Mare (18,3 km), DJ 708E Peștișu Mare-Ciulpăz (16,7 km), DJ 687J Hunedoara-Ciulpăz (12,8 km), DJ 687E Hunedoara-Teliucu Inferior (4,6 km), DJ 687 Hunedoara-intersecția cu E68 (13,1 km), DJ 687A Hășdat-Silvașu de Jos (6,15 km), DJ 668 Bretea Română-

Orăștie (9,3 km), DJ 668B Strisângeorgiu-Boșorod (2,5 km), DJ 668B Băcia-Simeria (4,8 km), DJ 700 Sântandrei-Cristur (7,4 km), DJ 700 Simeria-Săulești (4 km), DJ 700A Simeria-Uroi (3,3 km) și DJ 107A Rapoltu Mare-Hărău (3,6 km).

Drumurile comunale sunt drumuri de interes local administrate de consiliile locale, de obicei au o singură bandă pe sens fiind fie asfaltate, de macadam sau pietruite. De obicei se numerotează cu literele DC urmate de 2 sau 3 cifre, viteza maximă admisă fiind de 90 km/h. La nivelul conurbației cele mai importante drumuri comunale sunt DC127 Cozia-intersecția DJ 708E (4 km), DC Cârjiți-Chergeș (3,3 km), DC Simeria Veche-Totia (3,1 km), DC Băcia-Petreni (1,5 km), DC113 Hunedoara-Batiz (9 km) și DC Grid-Călan (4,9 km).

Tabel 29. Indicatori cantitativi ai rețelei rutiere la nivelul conurbației

	drum comunal	drum județean	drum național		autostrăzi	total
			expres	europen		
lungime totală (km/%)	49,8 (23,91%)	106,55 (52,38%)	9,5 (4,64%)	33,9 (16,57%)	5,1 (2,5%)	204,5 (100%)
densitate rețea rutieră (km/1000 km ²)	115,2	246,64	21,99	78,47	11,80	473,37

Densitatea medie a rețelei rutiere la nivelul conurbației este de 473 km/ 1000 km² sub media națională de 640 km/ 1000 km². Densitatea mică a rețelei este datorată conexiunilor relativ puține din zona înaltă de dealuri din partea de vest precum și tipicului rețelei de așezări dispuse liniar în lungul principalelor cursuri de apă. Acest tip de dezvoltare a principalelor căi de comunicație oferă o bună conectivitate în cadrul sistemului dar creează o densitate mai mică a rețelei, multe dintre așezări fiind conectate de același drum. Cea mai mare densitate se înregistrează pe segmentul drumurilor județene de 246 km/ 1000 km² datorită numărului mari de centrele de comună.

Ca și particularitate a sistemului se observă tendința de formare a unor rețele paralele în zonele principale de transport. Cea mai dezvoltată asemenea rețea este cea care corespunde Colidorului IV care după deschiderea

traficului pe tronsonul Deva-Simeria ocupă ambele maluri ale Mureșului prin DN 7 și A1. Și în lunca Cernei se observă o asemenea rețea formată din DN 68 B în partea stângă și DJ 700 în partea dreaptă. În lunca Streiului rețeaua de drumuri paralele este mult mai dezvoltată în partea stângă pe lângă DN 66 se remarcă și DJ 668 D Simeria-Băcia. În partea dreaptă rețeaua este dezvoltată doar între Simeria Veche și Totia.

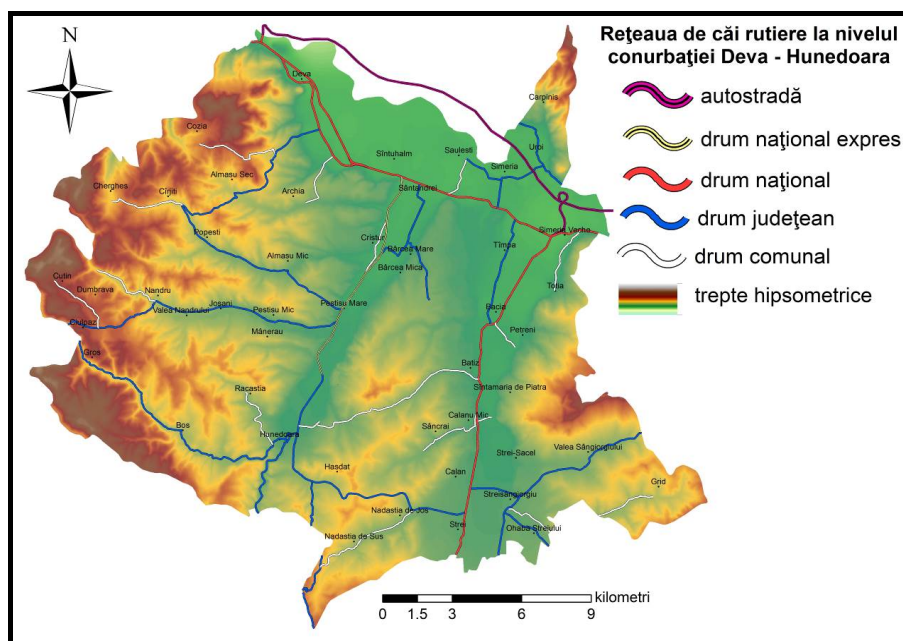

Fig. 21. Căile de comunicație rutieră la nivelul conurbației

6.3. Propuneri de îmbunătățire a rețelei de transport

În contextul dezvoltării viitoare a conurbației legăturile rutiere între diferitele zone devin de importanță maximă determinând evoluția teritorială a așezărilor. Dacă o serie de probleme legate de accesibilitate și de trafic au fost rezolvate de construcția autostrăzii Deva-Orăștie se impun și alte măsuri complementare pentru dezvoltarea armonioasă a sistemului rutier. Măsurile propuse în continuare țin cont de direcțiile de dezvoltare teritorială identificate anterior și sunt propuse pentru a facilita dezvoltarea viitoare a conurbației. Propun următoarele drumuri și structuri anexe la infrastructura rutieră:

- centura ocolitoare a municipiului Hunedoara în partea vestică;
- prelungirea DJ 700 pe direcția Sântandrei–Peștișu Mare–Hunedoara;
- modernizarea drumului comunal Hunedoara–Batiz,
- construcția unui drum comunal Simeria Veche–Totia–Petreni–Sântămăria de Piatră–Strei Săcel–Călan;
- construcția unui sens giratoriu la intersecția E68 cu E68B în Sântuhalm;
- crearea de pasarele pietonale peste drumurile europene și expres în zonele rurale intens circulate.

Centura ocolitoare a municipiului Hunedoara reprezintă un proiect necesar pentru dezvoltarea viitoarei zone industriale. Tronsonul care ar urma să fie construit este cuprins între intersecția E 68B cu DC 112 (zona Izvor Mănerău) și partea de sud-est a satului Hășdat. Intersecția din zona Izvor ar urma să fie sub forma unui sens giratoriu. O mare parte a traseului ar putea fi construit în locul actualei străzi Stufit. În dreptul satului Răcăștia ar urma să fie construit un sens giratoriu pentru a asigura accesul către zona industrială. Din sensul giratoriu centura ar urma să urce către dealul Grohota, apoi să traverseze pârâul Zlaști și râul Cerna ajungând în partea de sud-vest a cartierului Gheorghe Apostol. Centura va ocolii pe la sud satul Hășdat, va supratraversa DJ 687A unde va face joncțiunea cu DJ 687 în partea de sud-est printr-un sens giratoriu.

Prelungirea DJ 700 între Bârcea Mare și Hunedoara pe malul drept al Cernei ar impulsiona dezvoltarea zonei rurale cuprinsă între Bârcea Mare și Peștișu Mare. Construcția depinde însă foarte mult de procesul de ecologizare a haldei de zgură de la combinatul siderurgic și eliberarea unei fâșii de teren late de aproximativ 300 de metri. Prelungirea drumului județean ar urma să înceapă în partea de sud a satului Bârcea Mică apoi de-a lungul actualului drum agricol până în satul Peștișu Mare. Din satul Peștișu Mare drumul va continua pe la baza haldei de zgură făcând joncțiunea cu Alea Biciștiștilor în zona stației de epurare Buituri.

Modernizarea drumului comunal Hunedoara–Batiz este un demers necesar pentru a asigura un flux secundar de trafic între Hunedoara și E79. Datorită *Dealurilor Hunedorei de Est* care acționează ca o barieră orografică s-au format două sisteme individuale de așezări pe valea Cernei și pe valea

Streiului, sisteme care nu comunică eficient între ele. Modernizarea acestui drum comunal ar putea ajuta la echilibrarea sistemului de așezări și ar încuraja dezvoltarea socio-economică între cele două sisteme.

Construcția unui drum comunal pe malul drept al Streiului între Simeria Veche și Călan ar avea beneficii majore pentru așezările rurale care sunt situate actualmente într-o relativă izolare. Pentru construcția acestui drum nu este necesar un proiect nou ci doar construcția sectoarelor lipsă între sate. Traseul acestui drum pornește de la intersecția E68 cu DC44 pe care îl și urmează până în satul Totia. Primul sector care necesită construcție este cel între Totia și Petreni care începe în partea de sud-vest a satului ocolind dealul Totia și apoi spre sud de-a lungul unui drum agricol principal până în satul Petreni. Cel de-al doilea sector va porni din zona sudică a satului Petreni, va traversa pârâul Sântămărie și va intersecta Strada Principală din satul Sântămăria de Piatră până în satul Strei-Săcel.

Construcția unui sens giratoriu la intersecția E68 cu E68B în satul Sântuhalm va avea ca efect evitarea formării de ambuteiaje. Măsura se impune având în vedere recenta deschidere a sectorului de autostradă Deva – Simeria.

Crearea de pasarele pietonale peste drumurile europene și expres este necesară în multe locuri pentru a evita accidente rutiere, dar și pentru a putea impune o limită de viteză superioară la tranzitarea acestor localități. În cadrul localităților tranzitate de drumurile europene se impune crearea unor astfel de pasarele situate la distanțe 1000-1500 de metri în zonele cu risc mare de accidente (Sântuhalm, Cristur, Peștișu Mare, Băcia, Batiz și Strei).

În ceea ce privește rețeaua de cale ferată se impune o singură măsură importantă, crearea unei bucle care să asigure accesul direct M200–M207 fără a fi necesar ocolul în orașul Simeria. Pentru ca această rută să poată fi folosită ulterior pentru un tren urban se impune și construcția unor sectoare de cale ferată pentru a tripla legătura pe sectorul M200 cuprins între Deva și Săulești (5,3 kilometri) concomitent cu mutarea stației Săulești în dreptul Aeroclubului. Întrucât viteza constructivă a unei asemenea linii ar fi inferioare celei aferente M200 costurile de construcție ar fi relativ mai mici.

160

6.4. Circulația în mediul urban

Într-o arie intens urbanizată, cum este conurbația Deva–Hunedoara, circulația rutieră este de maximă importanță pentru mobilitatea bunurilor și persoanelor. Cu toate că nu întreaga conurbație poate fi considerată arie urbană existența fluxurilor de trafic identificate pe principalele drumuri de legătură între așezări și dezvoltarea așezărilor de-a lungul acestora reprezintă un motiv temeinic pentru a analiza în detaliu circulația urbană. O circulație eficientă bazată pe nevoile reale de mobilitate ale locuitorilor este o condiție primordială de existență a conurbației. Traficul urban cuprinde circulația pietonală, circulația autovehicolelor și vehiculelor de transport în comun, toate având ca și suport trama stradală.

Totalitatea deplasărilor pe care le inițiază participanții la trafic formează fluxuri de trafic. Fluxurile de trafic sunt concentrate pe anumite direcții în funcție de ziua din săptămână și de momentul zilei, astfel putând fi identificate fluxuri zilnice (deplasare către și de la locul de muncă sau către și de la centrele comerciale) și fluxuri cu frecvență redusă (petrecerea timpului liber etc.).

Rețeaua de circulație urbană este formată din totalitatea străzilor dintr-o localitate, străzi care asigură două tipuri de circulație: internă, care include toate tipurile de deplasări ale locuitorilor la/de la locul de muncă, deplasări de aprovizionare și pentru alte tipuri de deplasări ocazionale și externe sau de penetrație cuprinde circulația spre și dinspre oraș.

Orașele și municipiile, prin specificul dezvoltării lor teritoriale, încorporează mai multe tipuri de rețele de străzi creând astfel o rețea stradală compusă. Tipic un oraș poate să încorporeze o rețea rectangulară, o rețea lineară, o rețea radială și o rețea haotică care nu se poate încadra într-un anumit model.

Rețeaua rectangulară este formată din străzi ce se intersectează la 90° este specifică orașelor din perioada comunistă unde acest tip de rețea a fost folosit intens. Acest tip de rețea asigură o circulație de capacitate mare pe bulevardele principale însă penetrarea în interiorul cartierelor poate fi dificilă.

Rețeaua lineară este formată de-a lungul unei artere principale. Acest tip de rețea este specific așezărilor rurale mici dar poate fi întâlnită și în așezările urbane sub forma arterelor de penetrație în spațiul rural.

Rețeaua radială este specifică orașelor care s-au dezvoltat la intersecția unor drumuri, în interiorul orașelor este specifică zonelor vechi sau orașelor care au mai multe nuclee sub forma unor vechi sate cu structură radială. Acest tip de structură asigură o bună penetrare spre zona centrală dar are volum de trafic redus.

Rețeaua haotică sau liberă este specifică zonelor noi ale orașelor în care planificarea a ținut cont de nevoia de proprietate mai mult decât de accesibilitate. Sunt specifice străzile lungi și sinuoase cu capacitate redusă de transport.

Indiferent de tipul rețelei dezvoltate la nivelul unui oraș strada reprezintă baza circulației urbane. Strada are rolul de a asigura spațiul necesar circulației pietonilor, diferitelor mijloace de transport și reprezintă suportul multor structuri tehnico-edilitare sub sau supraterrane. În România după gradul de amenajare și importanță străzile se clasifică în⁶:

- categoria I – străzi magistrale cu rol de preluare a fluxurilor de circulație majore ale orașului pe direcția principală de legătură. Sunt formate din până la 6 benzi cu distanța minimă între intersecții de 800 de metri;
- categoria II – străzi de legătură ce asigură circulația generală în oraș între zonele funcționale și zonele de locuit. Sunt străzi formate din 4 benzi de circulație cu distanța între intersecții cuprinsă între 500 și 800 de metri;
- categoria III – străzi colectoare ce asigură preluarea fluxurilor de circulație din zonele funcționale și le dirijează către străzile de legătură. Au 2 benzi de circulație cu distanța între intersecții cuprinsă între 200 și 500 de metri;
- categoria IV- străzi de deservire locală ce asigură accesul carosabil la blocurile de locuințe. Sunt în general formate dintr-o singură bandă și au intersecții la distanțe mai mici de 100 de metri.

⁶ Ordin al M.T. nr. 49/27.01.1998 pentru aprobarea Normelor tehnice privind proiectarea și realizarea străzilor în localități urbane

După funcția îndeplinită la nivelul zonei urbane V. Surd⁷ identifică următoarele tipuri de străzi (Surd. V., 2005, pag 218):

- arteră de centură – drum public aflat la periferia localității, pe care o înconjoară, în scopul degajării zonelor rezidențiale de traficul greu de tranzit și de traficul local industrial;
- arteră colectoare – stradă cu funcție de colectare, de distribuție a traficului de pe străzile principale și secundare ale unei zone restrânse a orașului;
- arteră industrială – strada cu trafic preponderent industrial, ce deservește mai multe platforme și zone industriale;
- arteră diagonală – stradă principală cu traseul traversând întreaga localitate, trecând prin zona centrală și cu rolul de a lega două penetrații importante ale orașului;
- arteră inelară – stradă principală cu traseu circular sau poligonal, în jurul zonei centrale a localității și care permite, în orele de vârf ale circulației, să echilibreze traficul pe arterele de penetrație și radiale cu care conlucrează;
- arteră de legătură – stradă cu funcție de legătură și trafic local, interceptând traficul de pe străzile colectoare din zonă, care intersectează sectoare importante din oraș, cuprinzând mai multe cartiere și zone industriale;
- arteră magistrală – stradă de legătură între zonele generatoare de tranzit, care intersectează întreaga localitate, este legată cu rețeaua de drumuri naționale și constituie un ax principal de circulație;
- arteră de penetrație – stradă situată în prelungirea unui drum interurban și care asigură legătura cu zona centrală a localității;
- străzi de acces către clădirile de locuit;
- alei sau străzi de agrement, în general pietonale.

Circulația urbană în municipiul Deva este influențată semnificativ (negativ) de traversarea DN7/E68 pe direcția generală est-vest, acest drum fiind principalul generator de trafic. DN7/E68 reprezintă principala arteră de penetrație în municipiu având în același timp și rol de centură

⁷ Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

ocolitoare. Separarea traficului de tranzit de traficul local are loc la ieșirile din oraș, în partea de vest în zona cartierului Viile Noi unde traficul local este dirijat pe Strada Horea, iar în partea de est traficul este preluat de Bulevardul 22 Decembrie.

Pe lângă traficul direct generat de tranzitarea DN7 traficul pe direcția est-vest este îngreunat și datorită amplasării centrelor comerciale în partea de est. Construcția acestor centre începând cu 2009 a impus crearea unor sensuri giratorii la Sântuhalm, la Real și la Kaufland pentru a facilita accesul către magazine. Efectul indirect al acestor sensuri giratorii îl reprezintă formarea unor „dopuri” de trafic atunci când circulația preponderentă este către centrele comerciale.

Alineamentul format din străzile Horea–Decebal–22 Decembrie constituie o stradă magistrală care preia fluxul intern de trafic pe direcția est-vest. Un alineament alternativ pe direcția est-vest este sistemul format din străzile Horea–Iuliu Maniu–1 Decembrie 1918–22 Decembrie, acesta fiind de altfel principalul traseu de traversare a municipiului până la remodelarea zonei centrale a orașului la începutul anilor '60. Bulevardul Mihai Eminescu reprezintă ce-a de-a treia și tot odată cea mai sudică arteră importantă care traversează de la est la vest municipiul Deva și face legătura între zona centrală și cartierul Micro 15.

Colectarea traficului pe direcția generală nord-sud are loc de-a lungul a cinci alinamente principale. Cel mai vestic este reprezentat de strada Aurel Vlaicu ce preia traficul din zona cartierului cu același nume și îl dirijează în zona veche a orașului până la intersecția cu Strada Horea. Paralel cu strada Aurel Vlaicu aliniamentul Gheorghe Barițiu - Iuliu Maniu preia traficul din cartierul Aurel Vlaicu și îl dirijează către zona pieței și către gară intersectând toate cele trei fluxuri majore pe direcția est-vest. Bulevardul Mihail Kogălniceanu face legătura între Spitalul Județean și Calea Zărandului. Sistemul format din Strada Oituz–Strada Mărăști face legătura dintre cartierul Minerul și zona industrială (Strada Depozitelor) intersectând toate fluxurile de trafic pe direcția est-vest. Ultimul flux important, cel mai estic, este canalizat pe bulevardul Nicolae Bălcescu și face legătura dintre cartierul Micro 15 și DN7 în zona Kaufland.

Intersecțiile dintre fluxurile est-vest și nord-sud creează spații ample de locuit delimitând totodată cartiere relativ ușor de organizat ca și spațiu de locuit însă cu evidente dezavantaje în dirijarea traficului de pe străzile

colectoare din interiorul cartierelor către străzile de legătură. Dificultatea constă în faptul că o proporție covârșitoare a străzilor colectoare intersectează în „T” străzile de legătură, marea majoritate a intersecțiilor fiind nesemaforizate. Aceste neajunsuri pot fi corectate prin crearea de sensuri giratorii sau instituirea de sensuri unice.

În ceea ce privește străzile de servitute locală din cartiere se impune crearea de sensuri unice care să dirijeze traficul către cele mai bune străzi colectoare evitând astfel blocajele în interiorul cartierelor, blocaje create de cele mai multe ori de lățimea necorespunzătoare a căii de rulaș dar și de numărul tot mai mare de mașini din municipiu.

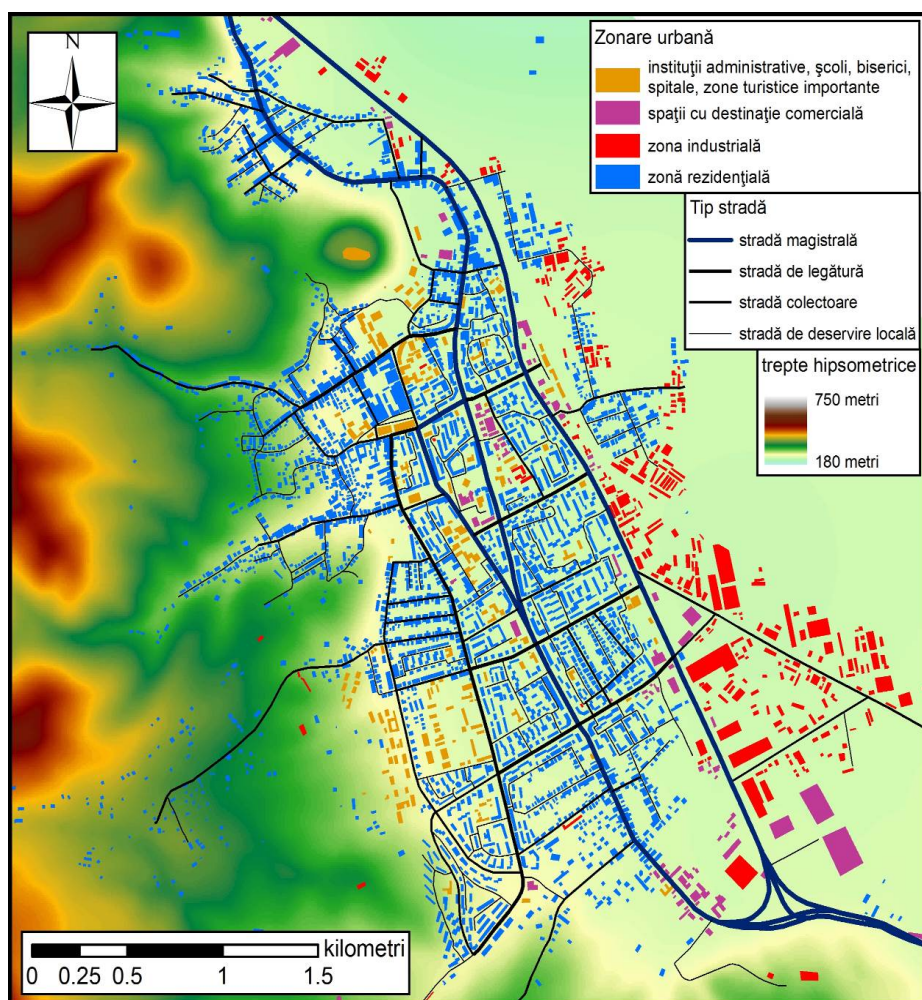

Fig. 24. Circulația urbană în municipiul Deva

Folosind setul de date *clădiri* (creat pentru a evidenția evoluția istorică a conurbației) a fost generată o zonificare generală a municipiului Deva în patru mari categorii: administrativ, comercial, industrial și rezidențial. Suprapunerea sistemului de străzi creează o imagine de detaliu asupra circulației urbane și ajută la identificarea principalelor disfuncționalități la nivelul sistemului de străzi. Prezentarea treptelor hipsometrice pe aceeași hartă cu zonarea urbană și cu trama stradală permite descifrarea modului în care s-au format fluxurile de trafic sub influența factorilor orografici restrictivi.

Principalele disfuncționalități identificate la nivelul municipiului Deva se referă la folosirea excesivă a intersecțiilor de tip „T”, aglomerarea traficului în zona comercială din est, funcționarea necorespunzătoare a DN7 ca și centură ocolitoare, sistemul de cartiere de tip dreptunghiular care creează disfuncționalități majore la conectarea străzilor locale cu zonele funcționale și nu în ultimul rând lipsa locurilor de parcare în cartiere.

Circulația urbană în municipiul Hunedoara este rezultatul dezvoltării controlate din ultimi 60 de ani fiind influențată semnificativ de amplasarea în zona de luncă a Cernei. Principalul flux de trafic este generat de drumul expres DN68B care face legătura cu municipiul Deva spre nord și cu orașul Călan spre sud-est. În partea de nord traficul este preluat de către Bulevardul Traian care asigură legătura directă cu partea sudică și de către Bulevardul Dacia care dirijează o parte din trafic spre zona centrală ca apoi să facă joncțiunea cu Bulevardul Traian pentru a dirija fluxul către partea de sud. Spațiul delimitat de către cele două bulevarde este divizat în două cartiere separate de către Strada Mihai Viteazu, în nord este amplasat cartierul Bucegi iar în sud cartierul Micro 2.

Pentru fluxul local de trafic pe direcția nord-sud mai există și o a treia variantă: sistemul de străzi de legătură Eroilor–Mihai Viteazu–1848. Acest sistem de străzi este amplasat în partea estică și are rolul de a prelua traficul din cartierele Micro 5, Micro 6 și O.M. și de a îl direcționa către zona centrală unde sunt amplasate majoritatea instituțiilor administrative, apoi acest trafic este trimis către Bd. Traian de unde este direcționat fie spre sud spre ieșire din oraș fie spre nord.

Ca și alternativă pentru evitarea zonei centrale și pentru a colecta traficul din zona cartierului de case Chizid strada cu același nume pornește din zona de sud traversează cartierul intersectând strada colectoare Victor Babeș ca apoi să intersecteze în „T” Bulevardul 1848 în zona Spitalului Municipal.

În ceea ce privește străzile de legătură pe direcția est-vest acestea intersectează în puncte cheie străzile magistrale descrise anterior. De la nord la sud acestea sunt Bucegi - Mureșului, Mihai Viteazu, Avram Iancu și Victor Babeș. De asemenea în partea de sud-vest există două străzi de legătură: prima face legătura cu cartierul Zlaști iar cea de-a doua cu zona de agrement Cinciș.

Datorită formei dreptunghiulare pe care o au majoritatea cartierelor din Hunedoara dar și datorită faptului că sunt compacte străzile colectoare sunt puține în partea de nord și vest, însă în zona de est fac legătura între cartierele Micro 1, Micro 7, O.M. și Chizid. În nord-vest străzile colectoare delimitează cartierul de Ceangăi, acesta fiind încadrat de către străzile Buituri, Carpați și Ecaterina Varga.

Străzile de deservire locală sunt situate, în marea lor majoritate, în partea sudică care este partea veche a municipiului, în rest străzile locale traversează în general cartiere de unde preiau fluxul de trafic și îl distribuie prin intersecții de tip „T” către străzi colectoare sau chiar direct în străzi de legătură sau magistrale.

Cele mai mari disfuncționalități indentificate la nivelul municipiului Hunedoara se referă la lipsa unei centuri care să preia traficul pe direcția nord-sud, infrastructură neadecvată pentru legătura dintre traficul de cartier și cel magistral și nu în ultimul rând lipsa de spații de parcare.

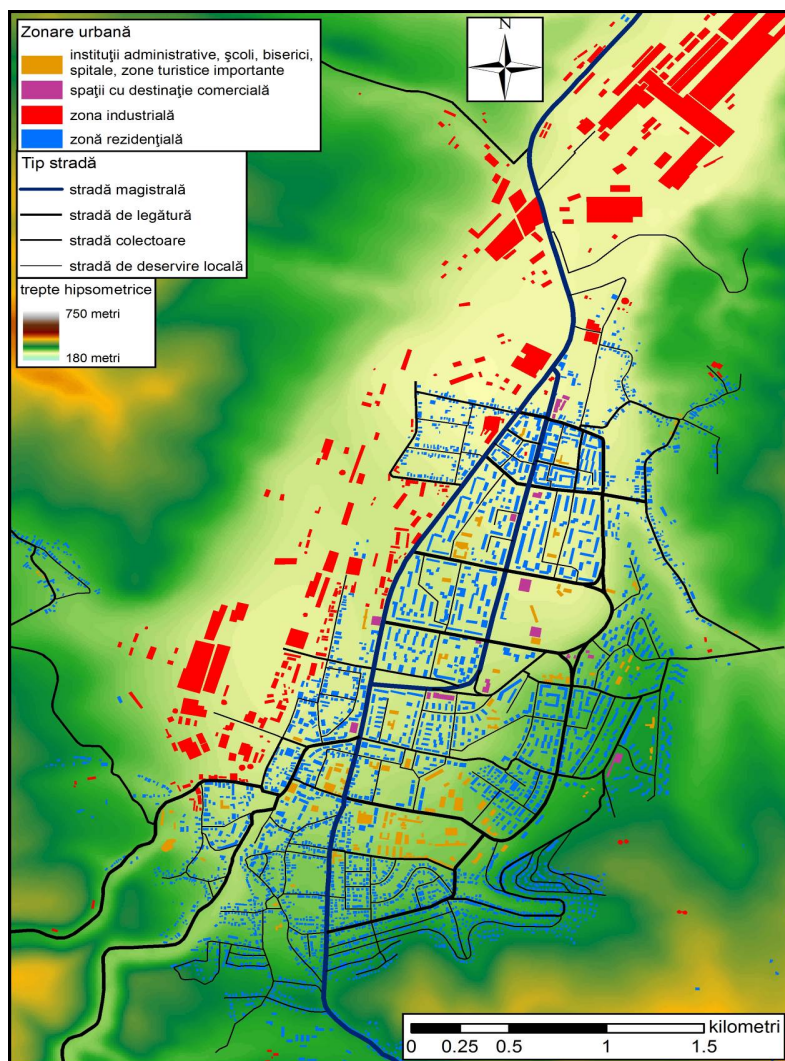

Fig. 25. Circulația urbană în municipiul Hunedoara

Circulația urbană în orașul Simeria este influențată în mod direct de amplasarea căilor rutiere și feroviare ce fac parte din Coridorul IV PanEuropean acestea secționând practic orașul în două părți: cea nordică în care sunt localizate aproximativ 75% din locuințe și cea sudică care include zona industrială și principalele axe de comunicare. Legătura (singura!) între partea de nord și cea de sud este asigurată de Strada 1 Decembrie peste pasajul CF ca apoi în zona Arboretumului Simeria să se bifurce asigurând legătura cu satele Săulești și Uroi. O legătură secundară între pasajul CF și

zona Biscaria se realizează prin partea de sud-est pe sistemul format din străzile Avram Iancu–Libertății.

Datorită structurii locative formată în majoritate din case individuale orașul Simeria are unele aspecte particulare în ceea ce privește dirijarea traficului din spre străzile colectoare spre străzile de legătură. Astfel în partea de nord 6 străzi asigură colectarea majorității traficului din zonele de case dar și din zona centrală de blocuri și îl distribuie către DJ 700A prin intersecții semaforizate. În partea de sud singurul sistem de străzi colectoare (Victoriei-Ioan Slavici-Traian) are rolul de a canaliza traficul de la DJ 700A spre gară și apoi către sudul orașului.

În funcționarea traficului din orașul Simeria străzile de deservire locală au o pondere mare datorită distribuției spațiului locativ. Caracterul special al străzilor din Simeria este dat de faptul că în proporție de 80% acestea sunt drepte și intersectează la unghi de 90° alte străzi, intersecțiile în „T” fiind relativ puține acest lucru ducând la o bună accesibilitate și mobilitate în zonele rezidențiale.

Circulația urbană în orașul Călan este influențată în mod negativ de divizarea orașului pe cele două maluri ale râului Strei. Divizarea a avut loc odată cu dezvoltarea industriei siderurgice pe malul stâng, unde în apropierea furnalelor a luat naștere primul nucleu al orașului format exclusiv din casele muncitorilor. Odată cu dezvoltarea industriei și cu creșterea numărului de locuitori este construit pe malul drept, la nord de satul Streisângeorgiu un nou nucleu format, de data aceasta doar din locuințe colective.

Drumul european E68 reprezintă principalul flux de trafic acesta tranzitând zona veche a orașului pe direcția nord-sud. Acest drum este intersectat de singura stradă de legătură între cele două nuclee (Strada Furnalistului). Din zona fostului Combinat Siderurgic Victoria aceasta intersectează E68 (nesemaforizat) apoi trece podul peste râul Strei și intersectează strada colectoare Independenței.

În zona “Orașul Nou Călan” sunt identificate încă două străzi colectoare, prima de la satul Strei-Săcel până la intersecția cu strada Independenței iar a doua pe direcția est-vest ce preia traficul dinspre Ohaba Streiului.

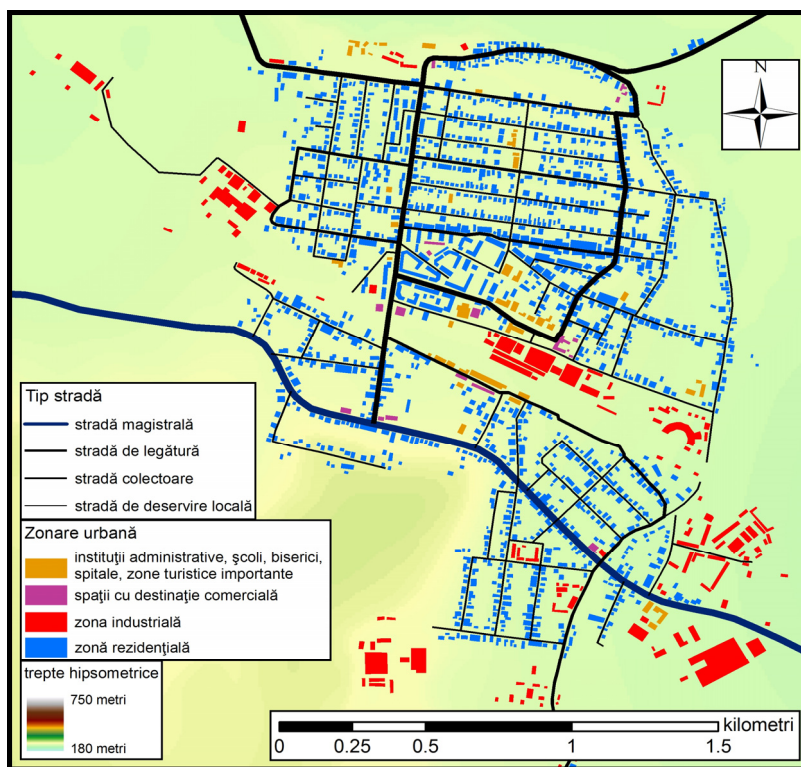

Fig. 26. Circulația urbană în orașul Simeria

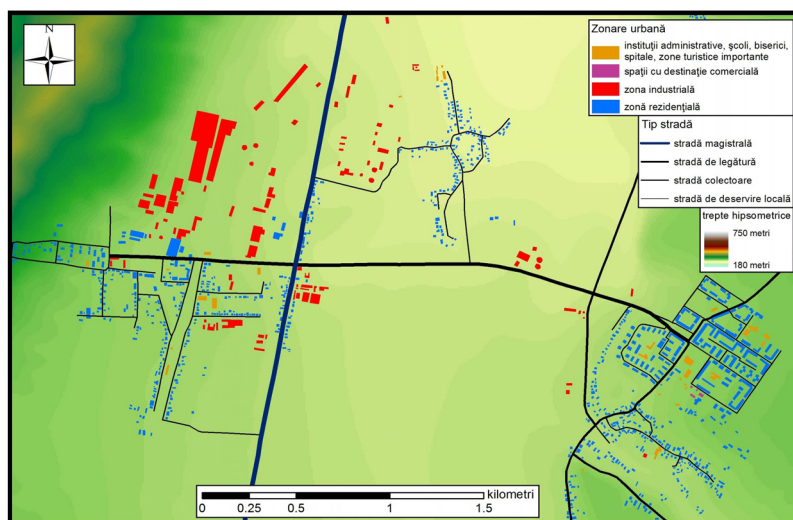

Fig. 27. Circulația urbană în orașul Călan

CAPITOLUL 7

SISTEMUL DE AȘEZĂRI

Conurbația Deva–Hunedoara reprezintă una dintre cele mai intens populate arii din România totalizând un număr de 49 așezări organizate în 5 unități administrative, 2 urbane și 3 rurale, întinsă pe o suprafață de 432,84 km² în care locuiesc peste 170000 de persoane. Numărul mare de așezări impune ierarhizarea acestora pentru a crea o imagine corectă privind organizarea și funcționarea conurbației. De asemenea, conturarea sistemului de așezări la nivelul conurbației impune evidențierea distribuției așezărilor, identificarea structurilor cu rol de loc central și studiul zonelor de influență. Un asemenea demers, deși dificil de întreprins oferă posibilitatea de a exprima noi idei despre viitoarea structură a conurbației.

7.1. Distribuția așezărilor

Distribuția spațială a așezărilor în cadrul conurbației Deva–Hunedoara reprezintă rezultatul unei conlucrări intense între factorii morfologici și factorii hidrografici. Este evident însă și rolul avut de factorul uman în poziționarea diferitelor așezări în funcție de nevoia de apărare și exploatare optimă a resurselor naturale.

Factorii morfologici și hidrografici și influența lor asupra distribuției localităților

Fiind poziționată la confluența Streiului și Cernei cu Mureșul, la contactul a patru unități majore de relief, Munții Poiana Ruscă, Dealurile Hunedoarei, Culoarul Streiului și Culoarul Mureșului conurbația oferă o varietate mare de topoclimate în care așezările sunt concentrate.

În raport cu factorii morfologici specifici din cadrul conurbației se disting două modele dominante de concentrare a așezărilor. Un prim model este specific așezărilor situate la contactul dintre zonele montane

înalte și zonele deluroase piemontale situate în partea superioară a unor cursuri de apă iar al doilea este legat de dezvoltarea lunciilor și teraselor râurilor majore în care se concentrează așezări mari, favorizate de accesibilitatea ridicată și de disponibilitatea terenului.

Primul model include așezările din partea vestică a conurbației situate la contactul dintre zona montană Poiana Ruscă și zona deluroasă limitrofă. Aceste așezări sunt situate în luncile înalte ale unor pârâuri cum ar fi Ursului, Valea Mare, Căoiu, Cristurului, Peștișului și Zlaștiului.

Pot fi incluse 18 așezări rurale cu vetre foarte mici (sub 10 hectare) și mici (sub 50 hectare) și se află în aria administrativă a comunelor Cârjiți (Almașul Sec, Cârjiți, Chergeș, Cozia și Popești), Peștișu Mic (Almașu Mic, Ciulpăz, Cutin, Dumbrava) dar și în aria administrativă a orașului Călan (Valea Sângeorgiului), municipiului Deva (Archia) și municipiului Hunedoara (Boș, Groș, Mânerău, Hășdat și Răcăștia).

Al doilea model concentrează marea majoritate a așezărilor din cadrul conurbației, situate în aceste zone de luncă și terase sunt în general bine dezvoltate socio-economic cu vetre de dimensiuni mijlocii (50-150 ha), mari (151-250 ha) și foarte mari (peste 250 ha). De asemenea aceste așezări sunt favorizate din punct de vedere al accesibilității rutiere și feroviare. Acest model favorizează crearea unor microsiseme liniare unde prin apropierea așezărilor din sistem și prin fenomenul de alungire, se pot forma arii urbanizate sau ruralizate aproape continue.

Pot fi identificate trei astfel de sisteme majore corespunzătoare cursurilor hidrografice majore Mureș, Cerna și Strei și două sisteme ce corespund cursurilor hidrografice secundare Peștișului și Nădăștiei. În luncile formate de aceste 5 cursuri hidrografice sunt concentrate majoritatea așezărilor din cadrul conurbației, inclusiv cele 4 centre urbane Deva, Hunedoara, Simeria și Călan.

Pentru a descrie gradul de concentrare sau dispersie al așezărilor în cadrul unui teritoriu geografic folosesc *metoda celei mai apropiate vecinătăți*. Această metodă se folosește cu succes pentru arealele cu minim 30 de așezări. Folosind formula $R_n = 2d\sqrt{n/N}$, unde R_n – distribuția, d – distanța medie între cele mai apropiate vecinătăți (km), n – numărul de așezări din arealul studiat și N – suprafața arealului studiat (km²) putem determina dacă există o tendință de grupare sau de distribuție uniformă.

În cazul conurbației Deva–Hunedoara după aplicarea formulei rezultă:
 $R_n = 2 \cdot 80 / 49 \sqrt{49 / 433} = 1,12$

Având în vedere acest rezultat de 1,12 putem considera că avem de a face cu o distribuție aleatorie spre uniformă datorită concentrării aşezărilor după cele două modele descrise anterior.

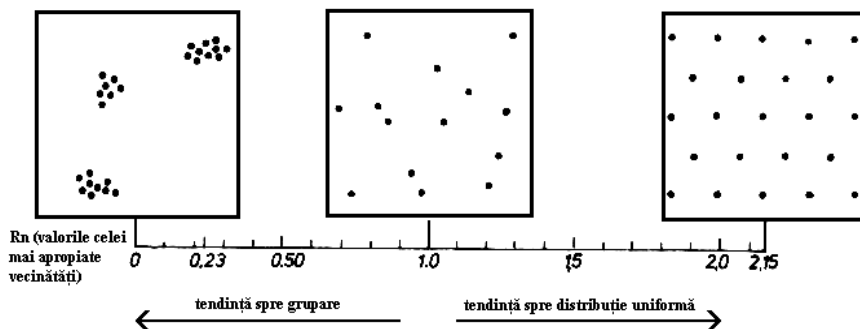

Fig. 28. Modele de distribuție spațială a aşezărilor (după B. Stugren 1982, D. Waugh 2000)

Densitatea aşezărilor

Relieful și condițiile hidrografice în cadrul conurbației au creat premisele dezvoltării unei rețele întinse de aşezări într-un spațiu relativ restrâns. Astfel cu 49 de aşezări distribuite pe o suprafață de 432,84 km², densitatea de 11,3 aşezări/100 km² este dublul mediei naționale (5,5 aşezări/100 km²).

Față de media conurbației valori mai mici se înregistrează în unitățile administrative Deva și Hunedoara cu 8,08 respectiv 5,76 aşezări/100 km². În Simeria și Călan se înregistrează o densitate peste medie de 14,4 respectiv 13,89 aşezări/100 km². Valori peste medie se înregistrează și în unitățile administrative rurale: Băcia - 13,77, Cârjiți - 10,91 și Peștișu Mic - 18,01 aşezări/100 km².

Indicele de arealitate este un indice statistic care măsoară suprafața medie (arealul) care revine unei aşezări în cadrul unui teritoriu. Acest indice este legat de numărul de aşezări din teritoriul respectiv dar și de suprafața totală a teritoriului. La nivelul conurbației acest indice este de 8,83 km²/aşezare. Valori peste media conurbației se înregistrează în unitățile administrative Deva (12,37), Hunedoara (17,34) și Cârjiți (9,16), iar valori sub medie în Simeria (6,98), Călan (7,19), Băcia (7,25) și Peștișu Mic (5,55).

Indicele centralitate

Indicele de centralitate reflectă potențialul de comunicare între așezările componente ale unităților administrativ-teritoriale și centrul administrativ. Indicele de centralitate se calculează ca fiind media distanțelor pe căile de comunicații dintre centru și așezările componente. Cu cât valoarea acestui indice este mai mică cu atât comunicarea dintre centrul unității administrative și restul așezărilor este mai bună.

Acest indice este important în determinarea eventualelor disfuncționalități referitoare la dimensionarea unităților administrative, însă nu poate fi calculat pentru teritoriul conurbației deoarece aceasta are cel puțin două nuclee. Acest indice poate fi calculat în schimb pentru fiecare unitate administrativ-teritorială componentă a conurbației oferind o imagine sintetică asupra comunicării dintre părțile componente ale conurbației. Valori mari ale indicelui de centralitate se întâlnesc în unitățile administrativ-teritoriale cu puține așezări componente în afara centrului situate la distanțe mari de acesta, iar valori mici se înregistrează în unitățile administrative cu număr mare de așezări situate la distanțe mici față de centru.

Valori mari ale indicelui de centralitate sunt înregistrate în unitățile administrative Hunedoara și Peștișu Mic și pot fi explicate prin poziționarea unor așezări rurale mici la distanțe apreciabile față de centrul administrativ. Valoarea mică a indicelui de centralitate înregistrată în Călan este datorată pe de o parte numărului mare de așezări din unitatea administrativă și pe de altă parte de distanțelor relativ mici la care se află marea majoritate a așezărilor.

Tabel 30. Indicatorii distribuției așezărilor în cadrul conurbației

unitatea administrativă	suprafața (km ²)	număr așezări	densitatea (așezări/100 km ²)	indicele de arealitate (km ² / așezare)
Deva	61,85	5	8,08	12,37
Hunedoara	104,05	6	5,76	17,34
Călan	93,54	13	13,89	7,19
Simeria	48,59	7	14,40	6,94
Băcia	29,04	4	13,77	7,26
Cârjiți	45,82	5	10,91	9,16
Peștișu Mic	49,95	9	18,01	5,55
total conurbație	432,84	49	11,3	8,83

Tabel 31. *Indicele de centralitate în unităţile administrativ-teritoriale din conurbaţie*

unitate administrativă	Deva	Hunedoara	Simeria	Călan	Băcia	Cârjiţi	Peştişu Mic
indice centralitate	6,57	7,20	4,90	4,88	5,13	5,02	7,01

7.2. Clasificarea aşezărilor

Clasificarea aşezărilor reprezintă un demers important în construirea unui sistem viabil în cadrul conurbaţiei Deva–Hunedoara. Clasificarea trebuie să țină cont de două criterii distincte, criteriul demografic şi criteriul mărimii teritoriale a localităţii.

Mărimea demografică

La recensământul din anul 2002 conurbaţia Deva–Hunedoara cuprindea un total de 49 aşezări, 4 aveau statut de oraş, iar 45 erau localităţi componente, sate sau centre de comună.

Dintre cele 4 oraşe, municipiile Deva şi Hunedoara se încadrează în *categoria oraşelor mijloci* cu o populaţie de peste 50.000 de locuitori, cu 65873 locuitori, respectiv cu 68452 locuitori. *Oraşul Simeria* cu 11354 locuitori este încadrat în *categoria oraşelor mici* cu o populaţie cuprinsă între 10.000 şi 50.000 locuitori, iar oraşul Călan este încadrat în *categoria oraşelor foarte mici* cu populaţie sub 10.000 locuitori (9359 locuitori).

Dintre cele 45 sate din cadrul conurbaţiei un număr de 10 (22,2%) sunt sate mijlocii, 29 (64,6%) sunt sate mici şi 6 (13,4%) sunt sate foarte mici (tabel 32).

Satele mijlocii (500-1500 locuitori) sunt specifice zonelor de luncă ale râurilor Mureş, Cerna şi Strei. Aceste sate au beneficiat în general de apropierea de zonele urbane, potenţialul demografic ridicat fiind asigurat şi de procesul migratoriu urban-rural. O mare parte din aceste sate sunt situate pe artere importante de circulaţie formate din căi rutiere şi magistrale feroviare. Satele mijloci pot fi la rândul lor clasificate în *sate mijlocii mici (500-1000 locuitori)* şi *sate mijlocii mari (1000-1500 locuitori)*.

În categoria satelor *mijlocii mari* se încadrează 3 aşezări: Cristur (1388 locuitori), Bârcea Mică (1351 locuitori), Peştişu Mare (1276 locuitori).

În categoria satelor *mijlocii mici* se încadrează 7 așezări: Sântuhalm (553 locuitori), Răcăștia (595 locuitori), Sântandrei (722 locuitori), Streisângeorgiu (618 locuitori), Batiz (572 locuitori), Băcia (710 locuitori), Tâmpa (708). Dintre cele 7 așezări 3 au statutul de localitate componentă (Sântuhalm, Răcăștia și Streisângeorgiu), acest statut fiind practic motorul dezvoltării lor.

Satele mici (100-500 locuitori) sunt sate, care datorită poziției mai puțin favorabile, au o evoluție demografică mai slabă. Poziționarea geografică mai nefavorabilă dublată de o accesibilitate redusă și de lipsa unor obiective industriale situate pe teritoriul sau în apropierea lor face ca în această categorie să se încadreze marea majoritate a satelor din conurbație (29 sate): Hășdat (376 locuitori), Boș (489 locuitori), Bârcea Mare (413 locuitori), Săulești (316 locuitori), Simeria Veche (457 locuitori), Uroi (400 locuitori), Cărpiniș (233 locuitori), Călanu Mic (145 locuitori), Strei-Săcel (211 locuitori), Sântămăria de Piatră (162 locuitori), Sâncrai (206 locuitori), Valea Sîngeorgiului (324 locuitori), Grid (305 locuitori), Ohaba Streiului (120 locuitori), Strei (384 locuitori), Nădăștia de Sus (339 locuitori), Nădăștia de Jos (285 locuitori), Totia (100 locuitori), Petreni (279 locuitori), Peștișu Mic (173 locuitori), Nandru (204 locuitori), Mănerău (303 locuitori), Valea Nandruului (183 locuitori), Josani (212 locuitori), Cârjiți (155 locuitori), Popești (168 locuitori), Chergeș (104 locuitori), Cozia (184 locuitori) și Almașu Sec (187 locuitori).

Satele foarte mici (sub 100 locuitori) sunt sate care fie sunt situate în poziții nefavorabile în teren, fie se află în aria de influență a unor așezări puternice și au suferit un fenomen migratoriu intens. La nivelul conurbației sunt încadrate în categoria satelor foarte mici un număr de 6 sate. În categoria satelor foarte mici situate nefavorabil sunt încadrate satele Ciulpăz (55 locuitori), Cutin (35 locuitori), Dumbrava (40 locuitori) și Groș (69 locuitori) situate la contactul cu munți Poiana Ruscă. În categoria satelor aflate în zona de influență a unor așezări puternice sunt încadrate satele Archia (92 locuitori) situat în partea sudică a municipiului Deva și Almașu Mic (85 locuitori) situat în partea de vest a satului Cristur.

Tabel 32. Marimea demografică a aşezărilor

tip aşezare		număr	nume
oraşe mijloci		2	Deva, Hunedoara
oraşe mici		1	Simeria
oraşe foarte mici		1	Călan
sate mijloci	mici	7	Sântuhalm, Răcăştia, Sântandrei, Streisângeorgiu, Batiz, Băcia, Tâmpa
	mari	3	Cristur, Bârcea Mică, Peştişu Mare
sate mici		29	Hăşdat, Boş, Bârcea Mare, Săuleşti, Simeria Veche, Uroi, Cărpiniş, Călanu Mic, Strei-Săcel, Sântămăria de Piatră, Sâncrai, Valea Sîngeorgiului, Grid, Ohaba Streiului, Strei, Nădăştia de Sus, Nădăştia de Jos, Totia, Petreni, Peştişu Mic, Nandru, Mănerău, Valea Nandruului, Josani, Cârjiţi, Popeşti, Chergeş, Cozia, Almaşu Sec
sate foarte mici		6	Ciulpăz, Cutin, Dumbrava, Groş, Archia, Almaşu Mic

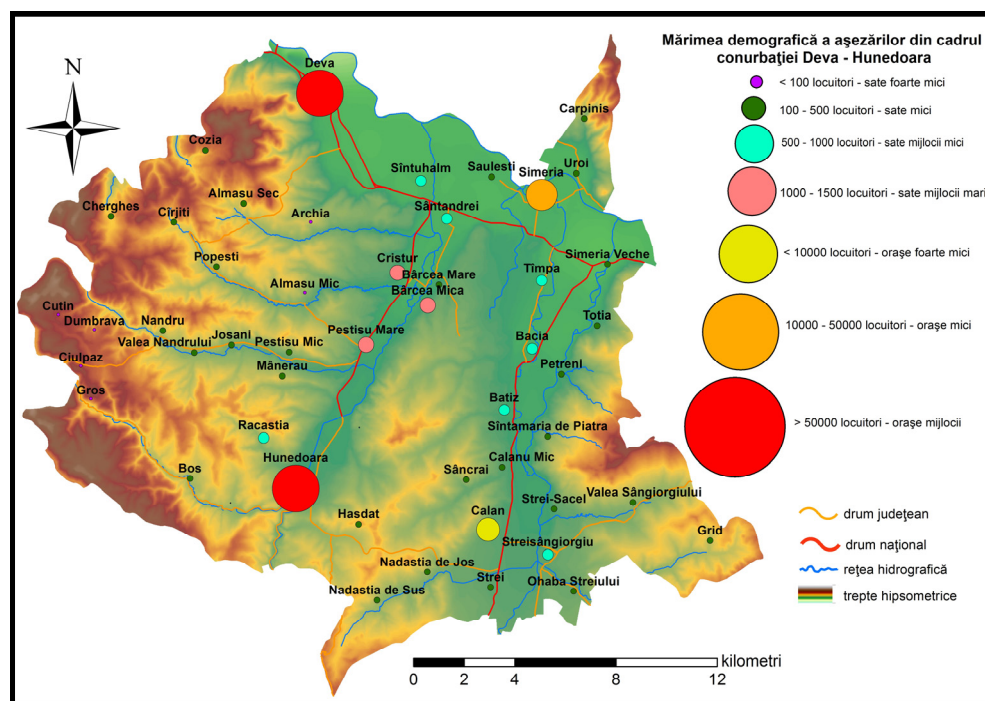

Fig. 29. Mărimea demografică a aşezărilor

Clasificarea după mărimea suprafeței construite

Suprafața construită a unei așezări, rurale sau urbane, reprezintă un indicator important privind potențialul de dezvoltare teritorială. Între suprafața construită, mărimea demografică și poziționarea așezării există adesea o relație bine stabilită: o așezare cu suprafață construită mare, cu populație numeroasă este foarte probabil să fie poziționată favorabil în teritoriu, iar așezările slab dezvoltate, cu populație redusă care sunt de obicei amplasate nefavorabil în teritoriu.

Pentru această clasificare datele folosite sunt cele obținute prin planimetrie și prezentate anterior. Datele prezentate pentru fiecare așezare în parte cuprind suprafețele construite, zonele industriale, infrastructura rutieră și feroviară din așezare și eventuale terenuri degradate.

Am preferat prezentarea datelor sub această formă pentru a evita polemicile referitoare la diferențele dintre suprafața vetrei și suprafața intravilanului pe care le consider inutile și contraproductive datorită faptului că de foarte multe ori diferențele dintre suprafața vetrei și suprafața introdusă în intravilan sunt foarte mari. Diferențele apar deoarece autoritățile locale aprobă trecerea în intravilan a unor suprafețe mari de teren (agricol) pentru a stimula dezvoltarea de noi cartiere, industrii sau locuințe individuale. Ulterior o bună parte dintre aceste terenuri își păstrează atributul de teren agricol creând astfel o falsă impresie de dezvoltare teritorială. Având în vedere că la obținerea datelor au fost eliminate aceste suprafețe excedentare de teren agricol consider că acuratețea datelor permite propunerea unei clasificări proprii. Astfel la nivelul conurbației propun următoarea clasificare: *așezări foarte mici* (sub 10 ha), *așezări mici* (10-50 ha), *așezări mijlocii* (50-200 ha), *așezări mari* (200-500) și *așezări foarte mari* (peste 500 ha).

La nivelul conurbației categoria așezărilor *foarte mici* cuprinde 10 sate: Groș (6,23 ha), Ohaba Streiului (7,60 ha), Totia (9,86 ha), Cârjiți (9,28 ha), Chergeș (7,54 ha), Almașu Mic (6,25 ha), Ciulpăz (3,90 ha), Cutin (3,11 ha), Dumbrava (2,58 ha) și Valea Nandruului (8,37 ha).

Un număr de 30 de așezări sunt incluse în categoria *așezărilor mici*: Archia (17,10 ha), Bârcea Mică (15,22 ha), Răcăștia (25,08 ha), Hășdat (23,44 ha), Boș (26,00 ha), Bârcea Mare (23,99 ha), Cărpiniș (12,98 ha), Săulești

(27,45 ha), Simeria Veche (21,95 ha), Uroi (19,03), Streisîngeorgiu (31,46 ha), Batiz (33,68 ha), Călanu Mic (14,48 ha), Grid (17,03 ha), Nădăştia de Jos (21,81 ha), Nădăştia de Sus (19,74), Sâncrai (15,93 ha), Sântămăria de Piatră (11,61 ha), Strei (33,58 ha), Strei-Săcel (14,22 ha), Valea Sîngeorgiului (16,14 ha), Petreni (26,64 ha), Tâmpa (29,67 ha), Almaşul Sec (20,38 ha), Cozia (12,87 ha), Popeşti (11,73 ha), Peştişu Mic (10,48 ha), Josani (11,27 ha), Mănerău (13,31 ha) şi Nandru (13,47 ha). Această categorie corespunde (cu mici excepţii) cu categoria aşezărilor mici din punct de vedere demografic. Reprezentând marea majoritate în cadrul conurbaţiei aceste aşezări pot deveni în viitor o resursă importantă în relocarea unor funcţii specifice urbanului odată cu extinderea acestuia.

Categoria *aşezărilor mijlocii* cuprinde 5 sate: Sântuhalm (58,68 ha), Cristur (111,57 ha), Peştişu Mare (89,63 ha), Sântandrei (59,06 ha) şi Băcia (54,12 ha). Toate aceste aşezări au statut rural însă prin dezvoltarea unor industrii cum ar fi fabrica de mezeluri la Sântuhalm, industria materialelor de construcţii la Cristur, metalurgie la Peştişu Mare, fabrică biciclete şi sere la Sântandrei şi centru agricol şi administrativ la Băcia au avut o dezvoltare teritorială foarte bună. Ca şi corespondenţă cu clasificarea demografică aceste aşezări fac parte din categoria mijlocii mici şi mari.

Din categoria *aşezărilor mari* fac parte doar oraşele Simeria (337,42 ha) şi Călan (242,24 ha). Prin natura lor oraşele, mai ales cele cu potenţial demografic scăzut şi cu fond locativ format în mare parte din locuinţe individuale, sunt mari „consumatoare” de teren. De asemenea trebuie luat în considerare faptul că aceste două oraşe sunt, la bază, monoindustriale acest lucru însemnând, în esenţă, suprafeţe întinse a zonelor industriale.

În ultima categorie, cea a aşezărilor *foarte mari*, sunt incluse doar municipiile Deva (1036,44 ha) şi Hunedoara (1069,46 ha). În decursul evoluţiei lor aceste două municipii au acumulat diferite funcţii care au sporit atât capacitatea lor de creştere demografică şi au influenţat şi suprafaţa construită a acestora.

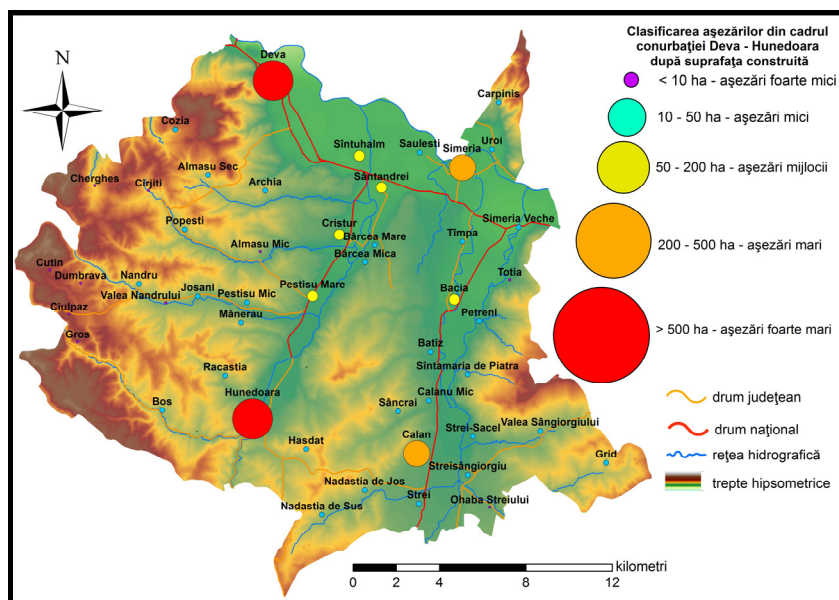

Fig. 30. Clasificarea așezărilor din cadrul conurbației după suprafața construită

Tabel 33. Clasificarea așezărilor în funcție de suprafața construită,

A. tabel general, B. distribuție pe unități administrative

A.

tip așezare	număr	Nume
foarte mari	2	Deva, Hunedoara
mari	2	Simeria, Călan
mijlocii	5	Sântuhalm, Cristur, Peștișu Mare, Sântandrei și Băcia
mici	30	Archia, Bârcea Mică, Răcăștia, Hășdat, Boș, Bârcea Mare, Cărpiniș, Săulești, Simeria Veche, Uroi, Streisîngeorgiu, Batiz, Călanu Mic, Grid, Nădăștia de Jos, Nădăștia de Sus, Sâncrai, Sântămăria de Piatră, Strei, Strei-Săcel, Valea Sîngeorgiului, Petreni, Tâmpa, Almașul Sec, Cozia, Popești, Peștișu Mic, Josani, Mănerău, Nandru
foarte mici	10	Groș, Ohaba Streiului, Totia, Cârjiți, Chergeș, Almașu Mic, Ciulpăz, Cutin, Dumbrava, Valea Nandruului

B.

unitate administrativă	așezări foarte mici	așezări mici	așezări mijlocii	așezări mari	așezări foarte mari
Deva	-	2	2	-	1
Hunedoara	1	3	1	-	1

Călan	1	11	-	1	-
Simeria	-	5	1	1	-
Băcia	1	2	1	-	-
Cârjiți	2	3	-	-	-
Peștișu Mic	5	4	-	-	-
Total	10	30	5	2	2

Forma vetrei

Forma actuală a vetrelor este rezultatul conlucrării factorilor geografici (relief și rețea hidrografică), a factorului accesibilitate prin prezența căilor de comunicare și nu în ultimul rând a factorului socio-uman. După cum menționa și V. Surd (2003) după forma vetrei satele pot fi clasificate în două mari categorii: sate cu vetre având formă regulată și sate cu vetre cu formă neregulată.

Vetrele regulate de inspirație geometrică sunt cele pătrate, dreptunghiulare (liniare) sau circulare și reprezintă consecința unor politici de planificare.

Datorită interacțiunii dintre relieful de deal și rețeaua hidrografică secundară la nivelul conurbației cele mai multe așezări au fie *formă liniară simplă* (de-a lungul unui singur curs hidrografic sau de-a lungul unui drum) fie *formă liniară complexă*, în cazul așezărilor situate la confluența cursurilor hidrografice, la intersecția unei căi de comunicație cu un curs hidrografic sau la intersecția a două căi de comunicație.

În categoria așezărilor cu *formă liniară simplă* pot fi încadrate satele Archia, Răcăștia, Groș, Ohaba Streiului, Sântămăria de Piatră, Simeria Veche, Uroi, Cărpiniș, Tâmpa, Peștișu Mic, Mănerău, Cutin și Ciulpăz. În categoria așezărilor cu *formă liniară complexă* pot fi încadrate satele Sântuhalim, Boș, Hășdat, Nădăștia de Jos, Nădăștia de Sus, Streisîngeorgiu, Sâncrai, Valea Sîngeorgiului, Călanu Mic, Batiz, Petreni, Almașu Sec, Cârjiți, Popești, Almașu Mic, Josani, Nandru și Valea Nandrului. O altă categorie răspândită la nivelul conurbației este cea a așezărilor *liniare duble* dezvoltate în principal în lungul a două căi de comunicație principale (Bârcea Mică, Bârcea Mare, Săulești, Băcia).

În cazul unor așezări rurale mai mici poate fi identificată și *forma circulară* unde străzile principale au o tendință evidentă de formarea unor

inele, închise (Cozia) sau semînchise (Chergeș). Forma circulară derivă din nevoia de apărare, însă poate fi considerată și o limitare a reliefului. Un subtip este *forma radiară* unde în centru se află o biserică, un loc de piață sau pimăria, de la acesta pornind radiat mai multe străzi. Se încadrează în această categorie satul Strei-Săcel.

O categorie aparte de așezări sunt cele cu *formă complexă*, așezări în general mari care în decursul dezvoltării lor istorice au inclus mai multe tipuri de extindere. În această categorie se încadrează toate așezările urbane și o serie de așezări rurale (Cristur, Sântandrei, Strei și Peștișu Mare).

Dacă ne referim la structura internă a vetrei, așezările din cadrul conurbației au în marea lor majoritate o structură mononucleară, excepție făcând satele Totia și Dumbrava. În funcție de gradul de concentrare a locuințelor și a dependențelor în cadrul vetrei se disting trei categorii de așezări rurale: cu structură adunată; cu structură răsfirată și cu structură risipită.

Așezările cu structură adunată implică o concentrare ridicată a componentelor construite în cadrul vetrei. V. Surd (2003) consideră că atunci când 50% din suprafața vetrei este ocupată de construcții putem vorbi de structură adunată. În categoria așezărilor cu structură adunată pot fi încadrate marea majoritate a satelor din cadrul conurbației, respectiv cele situate pe vaile Mureșului, Cernei și Streiului.

Vetrele răsfirate presupun o intercalare a terenului agricol (grădini) între grupuri de construcții. În cadrul conurbației sunt specifice zonelor Dealurilor Devei, Coziei, Nandrului etc.

Așezările cu structură risipită sunt acelea în care construcțiile sunt „împrăștiate” în întreaga suprafață a așezării datorită condiționărilor reliefului. La nivelul conurbației satul Grid se încadrează perfect în acest tipar.

7.3. Dotările cu rol central

Dotările cu rol central reprezintă puncte importante în viața comunităților umane rurale și urbane, influențând acțiunile individului și edificând rolul așezărilor în cadrul sistemului. Dotările cu rol central reprezintă consecința directă a nevoilor individului dintr-un anumit spațiu geografic. Distribuția și clasificarea structurilor cu rol central este dată de frecvența cu care o anumită dotare este accesată de către populație. Astfel după criteriul frecvenței cu care sunt utilizate dotările cu rol central pot fi clasificate astfel:

- dotări de folosinţă zilnică: utilităţi publice, aprovizionare cu hrană etc.;
- dotări folosite frecvent: educaţie, medicale, social-religioase, transport şi comunicaţii etc.;
- dotări folosite ocazional: turistice, administrativ-fiscale etc.

Întrucât nu fiecare dotare cu rol central satisface identic nevoia individului se poate observa în interiorul fiecărei categorii o clasificare în funcţie de modul în care dotarea corespunde nevoilor individului, astfel putem identifica:

- dotări de bază;
- dotări satisfăcătoare;
- dotări superioare.

Dotările cu rol central sunt importante, alături de mărimea demografică şi de suprafaţa aşezărilor, în demersul de ierarhizare la nivelul conurbaţiei. Dotările cu rol central reprezintă de cele mai multe ori structurile care fac diferenţa dintre o aşezare prosperă şi atractivă şi o aşezare a cărei dezvoltare stagnează. În contextul existenţei unui sistem complex de aşezări cum este şi conurbaţia Deva–Hunedoara dotările cu rol central constituie un factor major în asigurarea coeziunii şi atragerii fluxurilor energetice. Cunoaşterea cu exactitate a distribuţiei dotărilor cu rol central constituie o necesitate imediată în demersul de planificare şi dezvoltare teritorială, distribuţia actuală reprezentând baza acestui demers.

Utilităţi publice

Asigurarea utilităţilor publice reprezintă o problemă extrem de importantă în cadrul oricărui sistem de aşezări. Absenţa sau deficienţe înregistrate în asigurarea uneia sau mai multor utilităţi publice creează probleme serioase în dezvoltarea aşezărilor. Utilităţile publice considerate de extremă importanţă sunt alimentarea cu energie electrică, apă curentă, canalizare, termoficare, gaze naturale şi colectarea deşeurilor. Reţelele de distribuţie ale acestor utilităţi publice sunt printre cele mai importante dotări cu rol central cu care este înzestrată o aşezare. Importanţa acestor dotări este mult mai mare în mediul urban unde chiar şi deficienţele minore în funcţionarea lor pot crea disconfort crescut locuitorilor şi deci inhiba dezvoltarea. Aceste reţele de utilităţi publice au, în funcţie de dezvoltarea fiecărei aşezări, o pondere diferită la nivelul conurbaţiei.

Rețeaua de distribuție a energiei electrice. În era modernă aprovizionarea cu electricitatea a așezărilor este primordială și necesită infrastructură adecvată pentru producerea, distribuția și transformarea electricității în vederea consumului industrial și casnic. La nivelul conurbației procentul de conectare la rețeaua de energie electrică este de peste 99%, existând foarte puține zone izolate sau așezări temporare care nu beneficiază de electricitate.

La nivelul conurbației singura unitate producătoare de energie electrică și termică (prin cogenerare) este termocentrala Mintia. Energia produsă la termocentrala Mintia este distribuită în sistemul național prin stația de interconexiune Mintia. Distribuția și transformarea energiei către consumatori se face la nivelul conurbației prin stațiile de transformare Deva Vest, Deva Est, Simeria, Peștișu Mare, Hășdat și Călan. În afara acestor stații electrice de transformare care au rolul de a transforma energia electrică de la tensiune de transport înaltă (400kv, 220kv, 110 kv) la tensiune de transport medie (35kv, 20kv, 10kv) există în fiecare localitate o serie de transformatoare automate care au rolul de a transforma electricitatea de la tensiunea medie la 220v, tensiunea standard folosită de consumatori casnici din România. Rețeaua de transport a energiei electrice la nivelul conurbației cuprinde următoarele linii:

- linia de 400kv Mintia – Peștișu Mare ce aprovizionează SC Accrelor Mital SA și parcul industrial din satul Peștișu Mare;
- linia de 220kv Orăștie–Băcia–Peștișu Mare; linie de aprovizionare secundară pentru Accrelor Mital;
- liniile de 110kv Deva Vest–Deva Est–Peștișu Mare, Deva Est–Călan, Peștișu Mare–Teliuc, Peștișu Mare–Hășdat, Peștișu Mare–Călan–Orăștie;
- liniile de 35kv Peștișu Mare - Chișcădaga, Deva Vest–Simeria, Simeria–Peștișu Mare, Simeria–Călan;
- liniile de 20 kv care fac legătura cu majoritatea localităților rurale: Deva Est–Archia–Cozia–Almașu Sec–Cîrjiți–Popești–Chergeș, Deva Est–Cristur, Peștișu Mare–Josani–Nandru–Cutin–Dumbrava–Groș, Călan–Băcia–Petreni–Totia, Călan–Strei, Hășdat–Nădăștia de Jos–Nădăștia de Sus;
- linia de 10 kv Hunedoara–Boș.

Rețeaua de distribuție a apei potabile. Având în vedere faptul că apa este indispensabilă vieții oamenilor este cunoscută preocuparea pentru construcția de rețele de captare și distribuție a acesteia. Alimentarea cu apă potabilă a așezărilor din cadrul conurbației se face prin aducțiuni din lacul Sântămăria-Orlea.

Conducta DN2000 mm pornește de la stația de tratare de la Sântămăria-Orlea la stația de tratare de la Batiz spre Deva. Din această conductă se ramifică conductele care alimentează orașele Călan și Simeria dar și municipiul Hunedoara. Alimentarea așezărilor mai mici se face fie prin racord direct din conducta principală (ex. Batiz și Băcia), fie din conductele secundare (ex: Strei-Săcel, Valea Sângeorgiului etc.) Pe lângă sursa de la Sântămăria-Orlea există surse secundare din foraje în zona municipiului Deva, municipiul Hunedoara având și o sursă secundară din lacul de acumulare Cinciș.

Actualmente toate cele patru centre urbane beneficiază de alimentare cu apă, însă din cele 45 așezări din mediul rural mai există 16 fără apă potabilă curentă: Archia, Răcăștia, Hășdat Boș, Groș, Grid, Totia, Almașu Sec, Cozia, Cârjiți, Chergeș, Popești, Almașu Mic, Dumbrava, Cutin și Ciulpăz.

Pe lângă rezolvarea problemelor la aducțiunile de apă curentă prin programele menționate mai sus, au fost propuse și o serie de măsuri pentru îmbunătățirea rețelelor¹:

- reabilitarea și extinderea sistemelor de alimentare cu apă în localitățile Batiz și Hunedoara;
- stații de pompare propuse în localitățile: Hășdat, Răcăștia, Hunedoara (Ceangăi), Deva (Aurel Vlaicu), Peștișu Mare;
- reabilitare și extindere rețele apă: Hășdat, Răcăștia, Hunedoara, Deva, Archia, Streisângeorgiu, Ohaba Streiului, Strei-Săcel;
- reabilitare rezervoare înmagazinare apă: Hunedoara, Deva, Simeria, Mintia, Sântuhalm;
- construirea unui rezervor stocare apă în localitatea Archia.

¹ Extras din proiectul PATJ Hunedoara 2008–2010, publicat pe site-ul Consiliului Județean Hunedoara, accesat ianuarie 2011.

Tot conform P.A.T.J. pentru sporirea capacității de stocare și distribuției apei în momentele de întrerupere a furnizării se propun următoarele construcții și reabilitări de rezervoare:

- construirea unui rezervor cu capacitate 2X300mc în localitatea Archia, ce va fi alimentat prin pompare de la rezervorul de pe Dealul Paiului;
- construirea unui rezervor cu capacitate 2X300mc care va alimenta zona vestică a Cristurului;
- construirea unui rezervor pentru zona Bârcea Mare–Bârcea Mică, cu pompare din aducțiunea Sântămăria Orlea–Deva;
- construirea unui rezervor 2X300mc pentru zona Peștișu Mare;
- se propune construirea unui rezervor care să alimenteze zona înaltă a municipiului Hunedoara (zona Chizid) și satul Hășdat, stația de pompare urmând a fi localizată în orașul Călan, în partea veche;
- pentru zona Vulcan–Brădeanu se propune construirea unui rezervor situat în partea dreaptă a drumului Deva–Cozia.

Rețeaua de canalizare este construită în paralel cu serviciile de alimentare cu apă curentă însă întâmpină o serie de probleme particulare. De departe cea mai mare problemă se referă la subdimensionarea rețelei atât din punct de vedere al colectării cât și din punct de vedere al epurării. Epurarea apelor se face în 6 stații la nivelul conurbației: Deva, Hunedoara - Buituri, Sântuhalm, Bârcea Mare, Călan și Simeria. Dintre aceste stații 4 sunt mixte rezidențial-industrial (Hunedoara - Buituri, Bârcea Mare, Călan și Simeria) și nici una nu dispune de treaptă biologică.

Printr-un program european (ISPA - „*Reabilitarea si modernizarea sistemului de alimentare cu apa si a sistemului de canalizare in orasele Deva si Hunedoara*” - valoare proiect 49.929.663 euro²) demarat în anul 2006 se urmărește mărirea capacității rețelei de canalizare, modernizarea stației de epurare Deva (treaptă biologică la 350l/s), construcția a nu mai puțin de 6 bazine de supraplin și stocare, modernizarea și renovarea stațiilor de epurare Sântuhalm, Hunedoara-Buituri și Simeria și nu în ultimul rând modernizarea stației Călan.

² <http://www.apaprod.ro/sumar.htm>

Rețeaua de distribuție a gazelor naturale. Gazele naturale oferă un plus de confort populației atât în mediul urban cât și în mediul rural, principala întrebuințare în gospodărie a gazelor naturale fiind pentru gătit și pentru încălzire.

Trebuie menționat faptul că din cele 49 de așezări din cadrul conurbației beneficiază de sistem de alimentare cu gaze naturale doar 21: Deva, Hunedoara, Călan, Simeria, Cristur, Sântuhalm, Bârcea Mare, Bârcea Mică, Simeria Veche, Sântandrei, Săulești, Uroi, Cărpiniș, Băcia, Petreni, Tâmpa, Peștișu Mare, Streisângeorgiu, Calanu Mic, Batiz și Strei.

Principalele conducte care asigură aprovizionarea conurbației cu gaze naturale sunt: Simeria - Mintia (DN 300mm), Simeria - Hunedoara (DN 300mm), racord Deva din Simeria - Mintia (DN 200mm), racord Sântandrei din Simeria - Hunedoara (DN 200mm), racord Bârcea - Cristur din Simeria - Hunedoara (DN 200mm), racord Călan din Simeria - Hunedoara (DN 200mm) și racord Băcia din Simeria - Hunedoara (DN 100 mm).

Colectarea și depozitarea deșeurilor intră în atribuțiile autorităților locale care trebuie să asigure infrastructura de colectare, reciclare și depunere a deșeurilor. Datorită investițiilor majore din ultimii 3-4 ani realizate în mare parte prin fonduri europene s-a introdus colectarea deșeurilor în aproape toate localitățile din cadrul conurbației.

Singurele localități în care nu s-a introdus colectarea sunt Cutin, Ciulpăz, Dumbrava, Groș, Totia și Grid datorită distanței mari față de rutele de colectare precum și datorită numărului extrem de mic de locuitori.

În ceea ce privește colectarea selectivă aceasta are loc în doar o mică măsură fiind instalate pubele speciale pentru materiale reciclabile (plastic, lemn, metal) doar în centrele urbane și în centrele de comună. Cea mai mare problemă la nivelul conurbației este absența unui deponeu conform (ecologic), astfel că deșeurile sunt stocate în deponeurile neconforme de la Deva, Hășdat și Uroi. Începând cu 1 ianuarie 2013 aceste deponeuri ar fi trebuit închise iar deșeurile transportate către Timișoara (cel mai apropiat deponeu conform).

Serviciile de termoficare la nivelul sunt prezente exclusiv în mediul urban cu pondere variată în cele 4 aşezări urbane, cu grade diferite de acoperire: în municipiul Deva 91,11%, în municipiul Hunedoara 59,49%, în oraşul Simeria 43,08% şi în oraşul Călan 38,06%.

Reţelele de utilităţi publice reprezintă dotări cu rol central de bază folosite cu o frecvenţă zilnică de către toţi locuitorii conurbaţiei. Poziţionarea infrastructurii majore de transport aferentă reţelelor de utilităţi publice are un importanţă semnificativă asupra accesului locuitorilor la o anumită reţea. În mare parte aceste reţele sunt poziţionate în lungul liniilor majore de forţă ale teritoriului, putându-se observa acest lucru din studierea reţelelor de alimentare cu energie electrică, apă potabilă şi gaz.

La nivelul conurbaţiei reţeaua majoră de căi de comunicare împreună cu reţeaua majoră de transport a utilităţilor publice dezvoltate în luncile reţelei hidrografice majore evidenţiază direct prezenţa liniilor de forţă ale teritoriului şi indirect relaţiile puternice de cooperare între cele 4 centre urbane situate în lungul lor. Un exemplu edificator în acest sens este dat de către reţeaua de distribuţie a energiei electrice care este produsă în partea de vest a conurbaţiei la termocentrala Mintia iar energia este distribuită în lungul văii Mureşului către Deva, Simeria şi pe valea Streiului către Călan. Distribuţia energiei pe valea Cernei are loc prin staţia de transformare Deva est către Peştişu Mare, apoi Hăşdat ca în final bucla de transport a energiei electrice să fie închisă la Călan.

Mecanisme similare putem observa şi în cazul reţelelor de distribuţie a apei potabile dar şi a gazelor naturale, ambele reţele fiind amplasate în lungul linilor majore de forţă ale teritoriului.

Dotări administrative

Organizarea teritoriului în unități administrative rurale sau urbane creează unele dintre cele mai importante structuri cu rol central de la nivelul teritoriului. Înzestrarea cu structuri administrative reprezintă un imbold puternic pentru o așezare fiind unul dintre principalele motoare ale dezvoltării socio-economice. Din punctul de vedere al organizării administrative cele mai favorizate așezări sunt cele care sunt declarate *centru de comună* în mediul rural, respectiv *municipiu* în mediul urban. În cadrul acestor așezări funcționează o serie de instituții care au rol central și consolidează puterea de polarizare a așezării respective. Printre cele mai importante asemenea instituții se numără: prefectura, consiliul județean, primăria de oraș sau comună, consiliul local, poliția și serviciul pentru situații de urgență.

Conform actualei împărțiri administrativ-teritoriale conurbația Deva–Hunedoara este formată din 4 unități administrative urbane (2 municipii și 2 orașe) și 3 comune, fiecare având primărie și consiliu local propriu.

Având în vedere că *municipiul Deva* este și municipiu reședință al județului Hunedoara pe lângă primărie și consiliu local sunt localizate aici toate structurile deconcentrate la nivel județean. Practic prin instituția prefecturii în Deva sunt prezente toate instituțiile naționale fapt care conferă o multitudine de avantaje locuitorilor proprii. Principalele structuri deconcentrate din Deva sunt: Casa Județeană de Pensii, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate, Oficiul Județean pentru Ocuparea Forței de Muncă, Inspectoratul Teritorial de Muncă, Direcția Sanitar - Veterinară, Curtea de Conturi, Camera de Comerț, Arhivele Naționale, Direcția Finanțelor Publice, Direcția Județeană de Statistică etc.

În *municipiul Hunedoara* pe lângă primărie, consiliu local și poliția locală sunt prezente și o serie de filiale ale instituțiilor prezente la Deva: Casa Județeană de Pensii, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate, Direcția Finanțelor Publice și Oficiul Județean pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Orașele Simeria și Călan dețin și ele o serie de structuri cu rol central care le permit să polarizeze spațiul rural din vecinătate. Astfel atât în Simeria cât și în Călan există filiale ale Casei Județeană de Pensii, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate, Direcția Finanțelor Publice etc.

În ceea ce priveşte *centrele de comună Băcia, Cârjiţi şi Peştişu Mic*, după cum am menţionat şi anterior, acestea deţin structuri cu rol central minime dar suficiente pentru nevoile zilnice ale populaţiei.

Polarizarea comercială

Nevoia de aprovizionare cu hrană şi cu bunuri este una de bază iar dotările care satisfac această nevoie devin extrem de importante pentru viaţa de zi cu zi a locuitorilor. Dotările comerciale sunt clasificate în funcţie de bunurile pe care le comercealizează, bunuri care determină frecvenţa cu care sunt folosite. Este evident că cea mai mare frecvenţă este cea a magazinelor care comercealizează hrană, acestea fiind solicitate zilnic pe când acele magazine care comercealizează produse de uz îndelungat sau produse specializate sunt frecventate mult mai rar, însă ele reprezintă dotări cu potenţial mare de polarizare a spaţiului.

Activitatea comercială a fost considerată în ultimii ani o parte importantă a creşterii economice şi implicit a nivelului de trai. Creştera activităţii de comerţ a dus la crearea de noi structuri de tip hipermarket sau supermarket care au schimbat radical modul în care locuitorii se comportă vizavi de cumpărături.

Magazinele Cash and Carry sunt pe departe cele mai complexe în domeniul alimentar şi nealimentar având o rază mare de atragere a potenţialilor clienţi. La nivelul conurbaţiei singurul magazin de acest fel se găseşte în municipiul Deva, fiind un magazin METRO care atrage clienţi din judeţ şi din afară dacă luăm în considerare faptul că magazine asemănătoare în regiune mai există doar în Timişoara, Arad, Oradea şi Sibiu.

Magazinele de bricolaj sunt specializate în comercializarea de materiale şi echipamente diverse pentru construcţii, reparaţii, decoraţiuni şi grădină. Singurul magazin de acest tip prezent la nivelul conurbaţiei este Praktiker, în Deva.

Hipermarket-urile sunt apropiate ca mărime şi complexitate de magazinele Cash and Carry însă accentul este pus pe raioanele alimentare şi bunuri cu durată de viaţă mică şi medie, atrăgând în general persoane şi din afara localităţii şi din zone învecinate care nu dispun de astfel de magazine. În această categorie sunt încadrate magazinele Auchan şi Kaufland. Magazinele Kaufland sunt prezente atât în Deva şi în Hunedoara pe când Auchan doar în Deva.

Centrele comerciale și mall-urile reprezintă o colecție de mai multe magazine (alimentare și nealimentare) distribuite în același spațiu. Acestea sunt amplasate în locul fostelor magazine universale din perioada comunistă sau sunt construcții noi situate în zone centrale. Sunt prezente doar în Deva și Hunedoara.

Supermarket-urile sunt magazine mai mici decât hipermarket-urile având în general raioanele alimentare bine dezvoltate, iar în rest puține sortimente. Au fost considerate supermarket acele magazine care oferă cel puțin 500 de metri pătrați spațiu comercial (Lidl, Carrefour Market, Billa, Profi, Max Discount). Sunt prezente doar în mediul urban și au o rază de polarizare mai redusă.

Minimarket -urile și magazinele de cartier cu cel mult 200 de metri pătrați spațiu comercial și sunt axate cu precădere pe vânzarea de produse alimentare. Sunt prezente în mediul urban și în următoarele mediul rural în: Sântuhalm, Cristur, Sântandrei, Peștișu Mare, Băcia, Batiz și Tâmpa.

Magazinele alimentare prezente atât în mediul urban cât și în mediul rural (unde au rol de magazin sătesc) dispun de spații mici având o dinamică mare datorită fluctuațiilor economice intense. Actualmente există magazine alimentare în toate așezările rurale din cadrul conurbației.

Piețele agroalimentare se organizează zilnic sau după un calendar prestabilit în locații fixe cunoscute. La nivelul conurbației au fost identificate piețe agroalimentare în următoarele localități: Deva (3 piețe), Hunedoara (3 piețe), Simeria (1 piață), Călan (1 piață) și Băcia (1 piață).

Prezența *instituțiilor bancare* a cunoscut o dezvoltare fulminantă după 1989. Dacă în perioada comunistă singura instituție bancară era C.E.C.-ul actualmente în România sunt aproape 50 de instituții bancare prezente pe piață. La nivelul conurbației, în mediul urban sunt prezente principalele 4 bănci de pe piață BCR, BRD, BT, CEC. În municipiile Deva și Hunedoara mai există sucursale și agenții ale Banca Carpatica, Raiffeisen Bank, Alpha Bank și Bancpost. În afara acestor unități în Deva mai există unități ale San Paulo Imi Bank, Pireus Bank, Millenium Bank, Banca Țiriac și Garanti Bank.

Tabel 34. Repartiția structurilor comerciale la nivelul conurbației

Localitate	Centru comercial	Metro	Praktiker	Hipermarket	Supermarket	Minimarket	Piață	Instituții bancare
Deva	1	1	1	2	7	13	3	13
Hunedoara	1			1	6	11	3	8
Simeria					2	4	1	3
Călan					2	3	1	2
Sântuhalm						1		
Cristur						1		
Sântandrei						1		
Peștișu Mare						1		
Băcia						1	1	
Batiz						1		
Tâmpa						1		

Instituțiile de învățământ

Instituțiile de învățământ reprezintă dotări cu rol central esențiale în funcționarea societății umane, contribuind semnificativ la rolul central al așezărilor. Instituțiile de învățământ, asemenea altor dotări cu rol central, pot fi clasificate pe ranguri în funcție de nivelul de educație pe care îl oferă, fiind organizate în sistem piramidal, la bază fiind creșele și grădinițele iar în vârf universitățile.

Toate unitățile de învățământ preuniversitar din județul Hunedoara sunt subordonate Inspectoratului Școlar Județean Hunedoara, acesta fiind și sursa datelor prezentate în continuare (<http://isj.hd.edu.ro>). Inspectoratul Școlar Hunedoara împreună cu Consiliile Locale și Consiliul Județean asigură buna funcționare a instituțiilor de învățământ prin asigurarea resurselor financiare și umane. De asemenea este de competența acestor trei instituții, respectând legislația în vigoare, să decidă înființarea, comasarea sau desființarea diferitelor unități de învățământ.

Instituțiile de învățământ pot fi clasificate în: instituții de învățământ preșcolare (creșe, grădinițe), primare (clasele I-IV), generale (I-VIII), liceale

și postliceale (grupuri școlare, școli de arte și meserii, licee, colegii naționale) și universitare (universități, extensii universitare și centre de formare continuă).

Unitățile de învățământ liceale, datorită prezenței aproape în exclusivitate în mediul urban, au o polarizare mare ce poate varia de la un nivel local până la nivel județean. Tipic unitățile de învățământ de tip liceu atrag elevi din mediile rurale limitrofe ajungând să polarizeze până la 10 comune (în funcție de densitatea rețelei urbane).

Unitățile de învățământ gimnazial au un rol polarizator mai mic datorită prezenței crescute în spațiul geografic, fiind adesea întâlnite și în mediul rural (în deosebi în centre de comună poziționate favorabil și cu potențial demografic ridicat). Tipic aceste tipuri de unități de învățământ polarizează spațiul la un nivel supracomunal (1-3 comune).

Unitățile de învățământ preșcolare și primare au, datorită distribuției lor, cel mai mic rol de loc central adesea polarizând spațiul la nivel subcomunal în mediul rural sau la nivel de cartier în orașe. Cu toate că numărul mare de unități duce la o arie de polarizare mică rolul lor în societate și în dezvoltarea unei localități nu trebuie neglijat.

Instituții de învățământ preșcolare și primare

Creșele și grădinițele reprezintă primul contact al populației cu sistemul de învățământ. Sunt instituții importante la nivelul comunităților deși au rol polarizator redus. La nivelul conurbației, în special în mediul rural, în cadrul școlilor primare funcționează și grupe de grădiniță sau creșă datorită numărului redus de elevi și datorită constrângerilor financiare. Conform situației prezentate de către Inspectoratul Școlar Hunedoara în anul școlar 2011-2012 funcționau la nivelul conurbației un număr total de 43 creșe și grădinițe (15 unități specializate, 10 secții în școli generale I-IV, 4 secții în școli generale I-VIII și 14 secții în licee).

În mediul urban funcționau 33 de unități cu un total de 4212 elevi distribuite astfel: în municipiul Deva 13 instituții, în municipiul Hunedoara instituții, în orașul Călan două instituții și în orașul Simeria două instituții.

În mediul rural funcționau 10 unități cu un total de 137 elevi distribuite astfel: Cristur, Răcăștia, Hășdat, Peștișu Mare, Batiz, Nădăștia de Jos, Strei, Bârcea Mare, Cărpiniș și Băcia.

Școlile primare reprezintă primul nivel de educație școlară propriu-zisă. Acest nivel de educație este obligatoriu prin lege, fiind foarte bine reprezentat atât la nivel urban cât și la nivel rural. La nivelul conurbației funcționau în anul școlar 2010-2011 un total de 38 școli primare cu 4522 elevi (17 unități specializate, 10 secții în școli generale I-VIII și 11 secții în licee).

În mediul urban există 21 unități de învățământ cu un număr total de 4165 elevi distribuite astfel: în municipiul Deva 10 instituții, în municipiul Hunedoara 7 instituții, în orașul Călan 2 instituții și în orașul Simeria 2.

În mediul rural funcționau 18 unități cu un total de 331 elevi distribuite astfel: Sântuhalm, Bârcea Mică, Cristur, Răcăștia, Hășdat, Peștișu Mare, Bârcea Mare, Grid, Batiz, Nădăștia de Jos, Nădăștia de Sus, Sâncrai, Strei, Valea Sângeorgiului, Băcia, Cozia, Valea Nandrului și Mănerău.

Instituții de învățământ gimnaziale

În România învățământul gimnazial este considerat nivel de educație secundar și este obligatoriu prin lege. Obligatorietatea gimnaziului (sub forma inițială de 3 ani de studiu) a fost impusă odată cu reforma din educație de după cel de Al Doilea Război Mondial, scopul regimului politic de atunci fiind alfabetizarea și schimbarea mentalității societății. Actualmente gimnaziul include clasele V-VIII cu mențiunea că noua lege a educației (Legea 1/2011) stipulează ca prima clasă de liceu (a IX-a) să fie mutată către gimnazii. La nivelul conurbației funcționau pentru anul școlar 2011-2012 un total de 20 școli ce asigurau învățământ gimnazial școlarizând un total de 6945 elevi.

În mediul urban funcționau 19 unități de învățământ cu un 6889 elevi distribuite astfel: în municipiul Deva 9 instituții, în municipiul Hunedoara 7 instituții, în orașul Călan o singură unitate și în orașul Simeria 2 instituții.

În mediul rural funcționa o singură unitate de învățământ gimnazial în satul Băcia unde învățau cu 56 elevi.

Instituții de învățământ liceale

Învățământul liceal este obligatoriu în România până la clasa a XI-a însă accederea către forme de învățământ superior se face după finalizarea clasei a XII-a și susținerea examenului de bacalaureat. La nivelul conurbației unitățile de învățământ sunt distribuite exclusiv în mediul urban.

În anul școlar 2011-2012 funcționau la nivelul conurbației un număr de 18 unități de învățământ cu clase de liceu cu un efectiv total de 12528 elevi distribuite astfel: în municipiul Deva 11 instituții, în municipiul Hunedoara 5 instituții și în orașele Călan și Simeria câte o unitate.

Instituții de învățământ superior

La nivelul conurbației funcționează o serie de instituții de învățământ superior fie cu sediul pe teritoriul conurbației fie sub forma de filiale sau extensii ale altor instituții. Pe teritoriul conurbației sunt înregistrate Universitatea Ecologică „Traian” Deva fondată în 1990 și Facultatea de Inginerie Hunedoara. Funcționează sub forma unor extensii academice următoarele instituții: Centrul Teritorial Deva al Academiei de Studii Economice București, Universitatea Alma Mater Sibiu prin centrul regional Hunedoara și Centrul de Învățământ la Distanță al Universității „Lucian Blaga” Sibiu.

Structura serviciilor medicale

Sistemul de sănătate este unul bine ierarhizat cuprinzând medici de familie, medici specialiști, farmaciști, ambulatorii, clinici și spitale (tabel 35). De organizarea structurilor medicale și asigurarea personalului medical necesar la nivelul conurbației se ocupă Casa Județeană de Asigurări Hunedoara împreună cu Colegiul Medicilor cu fonduri alocate direct de la Ministerul Sănătății, Consiliul Județean și Consiliile Locale.

Nivelul cel mai de jos în sistemul de sănătate este ocupat de către *medicul de familie* a cărui expertize sunt limitate, acesta fiind de cele mai multe ori medic generalist. Medicul de familie reprezintă primul contact al pacientului cu sistemul, acesta având rolul de a oferi consultații curente, de a prescrie tratamente și de a oferi consiliere pacientului iar în cazul în care problemele de sănătate ale pacientului îi depășesc atribuțiile îl îndrumă către un medic specialist. La nivelul conurbației există, conform Colegiului Medicilor (<http://colegiulmedicilorhd.ro>) un număr de 90 de medici de familie, ceea ce înseamnă 1 medic la aproximativ 1900 de locuitori. Din păcate cabinetele acestor medici de familie sunt amplasate exclusiv în mediul urban fapt care are un impact negativ asupra celor peste 16000 de locuitori din mediul rural nevoiți să facă naveta către centrele urbane.

Cei mai mulți medici de familie sunt raportați în municipiul Hunedoara (39) urmat de municipiul Deva (36) apoi de orașul Simeria (10) și orașul Călan (5).

Medicii de specialitate reprezintă treapta imediat superioară în cadrul sistemului sanitar și sunt specializați într-un anumit domeniu. Pe lângă prezența lor în spitale și în centre medicale aceștia își desfășoară activitatea și în cabinete medicale individuale. Fie că sunt chirurghi, dentiști, oftalmologi, cardiologi, ginecologi, neurologi sau specialiști în fizeoterapie acești medici oferă servicii vitale pentru comunitate. Din păcate asemenea medicilor de familie cabinetele lor sunt distribuite cu precădere în mediul urban: 101 în Deva, 35 în Hunedoara, și câte 3 în Simeria și Călan.

Farmaciștii reprezintă o categorie aparte de personal în cadrul sistemului sanitar fiind o legătură între medicii de familie sau medicii specialiști și pacienți în sensul în care aceștia oferă medicamentația prescrisă de medici. La nivelul conurbației farmaciile sunt întâlnite strict în mediul urban, astfel: în Deva 17, în Hunedoara 16, în Simeria 5 și în Călan 4 farmacii.

Serviciul ambulanță este o structură specializată în tratamentul urgențelor în ambulatoriu și în transportarea pacienților către spitale pentru tratament. La nivelul conurbației serviciile de ambulanță sunt coordonate de către centrul județean din Deva care are structuri în fiecare municipiu și oraș. Pe lângă serviciul de ambulanță la nivelul Inspectoratului pentru Situații de Urgență funcționează și serviciul S.M.U.R.D. cu sediul în Deva.

Nivelul cel mai înalt în asigurarea de servicii medicale este reprezentat de către spital. *Spitalele* sunt structuri medicale complexe capabile să trateze cele mai complexe probleme de sănătate, fiind dotate cu paturi pentru tratarea pacienților care necesită internare. În funcție de competențele și dotările pe care le dețin spitalele sunt clasificate în spitale regionale de urgență, spitale județene, spitale municipale, spitale de specialitate, spitale generale și centre de sănătate.

La nivelul conurbației cel mai complex spital este *Spitalul Județean de Urgență Deva*¹ acesta asigurând cele mai multe servicii medicale cu o arie de polarizare la nivel județean. Existența unui spital în Deva este menționată încă din anul 1854 însă spitalul cu structura actuală este mult mai nou fiind

¹ <http://spitaldeva.ro/spital/>

construit după Al Doilea Război Mondial iar corpul mare a spitalului datează de la sfârșitul anilor '60. În anul 2011 funcționau 33 de secții specializate în clădirea principală precum și la Dispensarul Nr.2 și la Băile Sărate.

Al doilea spital ca mărime și complexitate de la nivelul conurbației este *Spitalul Municipal „Dr. Alexandru Simionescu” Hunedoara*² care este o unitate medicală complexă cu 17 specializări medicale având capacitatea de a polariza spațiul la nivel zonal. Spitalul a fost organizat la începutul anilor '70 datorită numărului tot mai mare de locuitori din Hunedoara fiind structurat într-o clădire modernă cu 5 corpuri fiecare cu 9 etaje.

*Spitalul General Căi Ferate Simeria*³ este un spital mic având 4 specializări medicale în componența sa. Acest spital asigură tratamentul de bază pentru locuitorii din partea de nord-est a conurbației, pentru probleme care depășesc atribuțiile spitalului pacienții sunt transferați fie la Deva fie la Hunedoara. Existența unui spital în oraș este legată de dezvoltarea sistemului de căi ferate și de poziția orașului Simeria ca și nod feroviar important. Odată cu dezvoltarea industriale apare primul spital pentru lucrătorii C.F.R. la începutul anilor 1900, dezvoltarea ulterioară a acestui spital fiind legată de evoluția orașului Simeria.

Centrul de Sănătate Călan este reorganizat din fostul Spital Orășenesc Călan fiind o unitate medicală cu statut de ambulatoriu de specialitate ce oferă tratament de urgență ce nu necesită internare precum și consultații curente în sistem policlinică. Existența unui spital (sub forma unui dispensar medical) în Călan este menționată încă de la începutul dezvoltării industriale, însă Spitalul Orășenesc Călan a fost construit la începutul anilor '70 în cartierul Călanu Nou. Actualmente este o unitate medicală fără personalitate juridică din 1 aprilie 2011 când a fost preluat de către Spitalul Județean Deva. Centrul nu are capacitatea de a face intervenții chirurgicale și nici internări, ultimele 15 paturi spitalicești fiind desființate odată cu preluarea de către spitalul județean.

² <http://www.spitalul-mun-hunedoara.info/>

³ <http://www.spitalgeneralcfsimeria.ro/>

Tabel 35. *Serviciile de ocrotire a sănătății la nivelul conurbației*

	medici de familie	medici de specialitate	farmacii	serviciu ambulanță	spitale
Deva	36	101	17	2	1
Hunedoara	39	35	16	1	1
Simeria	10	3	5	1	1
Călan	5	3	4	1	

Servicii și structuri conexe sistemului de transport

În expunerea căilor de comunicații de la nivelul conurbației din capitolul 6 nu au fost descrise în detaliu structurile conexe și serviciile de transport cu potențial de loc central fiind făcut doar un studiu tehnic asupra căilor de transport. În acest subcapitol vor fi tratate probleme referitoare la impactul pe care structurile conexe (gări, autogări, benzinării, vulcanizări și service-auto) și serviciile de transport îl au în promovarea unei localități în cadrul sistemului de așezări din cadrul conurbației și de ce nu în cadrul sistemului național (tabel 36).

Gările și transportul feroviar

Simpla prezență a unei gări sau a unui punct de oprire (haltă comercială sau haltă de mișcare) în cadrul unei localități este un factor ce stimulează dezvoltarea localității și o face mai atractivă pentru locuitori, însă diferențierea între gări sub aspectul numărului și calității trenurilor care tranzitează așezarea impune o studiere mai profundă a problemei. Pe lângă numărul de trenuri zilnice este foarte important rangul acestora (Regio, InterRegio, InterCity etc.) precum și direcțiile predominante de trafic pe care aceste trenuri operează.

Municipiul Deva este tranzitat zilnic de 70 de garnituri de tren dintre care 4 InterCity, 26 InterRegio și 40 Regio. *Trenurile InterCity* asigură legătura între București și granița de vest a țării unde fac legătura cu trenuri internaționale. Dintre trenurile *InterRegio* 4 fac legătura între vestul țării și capitală, 12 fac legătura între vestul țării și Transilvania, 6 fac legătura între Banat și Moldova, 2 fac legătura între vestul țării și litoral și 2 fac legătura între Transilvania și București. *Trenurile Regio* parcurg în distanțe mici și oferă legături la nivel regional, județean și local. În total dintre cele 40 de trenuri Regio 10 trenuri pe relația Simeria–Arad, 5 trenuri

între Petroșani și Arad, 5 trenuri pe ruta Simeria–Săvârșin, 4 trenuri pe relația Simeria–Lugoj, 5 trenuri fac legătura între Arad–Teiuș 9, trenuri între Deva și Simeria iar 2 trenuri asigură legătura între Timișoara și Târgu Jiu.

Municipiul Hunedoara, deoarece este cap de linie, este tranzitat doar de către 10 trenuri regio, 6 pe relația Hunedoara–Simeria și 4 pe relația Deva–Hunedoara, toate fiind operate de către Regiotrans.

Orașul Simeria este tranzitat zilnic de 100 garnituri de tren datorită statutului său de nod feroviar. Din cele 100 trenuri 4 sunt InterCity, 26 InterRegio și 70 Regio. *Trenurile InterCity* fac legătura între București și Curtici și Teiuș și Curtici. *Trenurile InterRegio* au trasee complexe, de diferite lungimi și asigură conectarea întregii țări după cum urmează: 4 fac legătura între vestul țării și capitală, 12 fac legătura între vestul țării și Transilvania, 6 fac legătura între Banat și Moldova, 2 fac legătura între vestul țării și litoralul Mării Negre și 2 fac legătura între Transilvania și București.

Trenurile Regio reprezintă 70% din traficul zilnic care tranzitează stația Simeria, lucrul acesta datorându-se statutului de nod feroviar, astfel că nu mai puțin de 51 de trenuri dintre cele 70 se formează sau au stația finală în Simeria. Trenurile cu formare sau cu stație finală în Simeria asigură legături către următoarele destinații: Deva - 9 trenuri, Arad - 10 trenuri, Lugoj - 4 trenuri, Teiuș - 6 trenuri, Petroșani - 8 trenuri, Săvârșin - 4 trenuri, Subcetate - 2 trenuri, Ilia - 2 trenuri și Hunedoara - 6 trenuri. Trenurile care nu se formează în Simeria circulă pe următoarele rute: Timișoara Nord - Târgu Jiu (2), Teiuș - Deva - Arad (6), Petroșani - Deva - Ilia (7), Deva - Blaj - Sighișoara (2) și Lugoj - Cluj Napoca (2).

Orașul Călan este tranzitat zilnic de către 20 de garnituri, dintre care 4 InterRegio și 16 Regio. Cele 4 garnituri *InterRegio* fac legătura între vestul țării și București. Dintre trenurile Regio 12 asigură legătura Ilia - Petroșani, 2 fac legătura între Timișoara și Târgu Jiu iar 2 fac legătura între Simeria și Subcetate.

Satul Săulești este tranzitat zilnic de 33 de trenuri cu regim *Regio*. Dintre acestea 12 circulă pe relația Simeria - Arad, 5 circulă pe relația Arad - Petroșani, 5 circulă către Teiuș și Sighișoara, 4 circulă pe relația Simeria - Săvârșin, 3 circulă pe relația Deva - Simeria, 2 între Lugoj și Blaj și 2 între Ilia și Cluj-Napoca.

Satul Tâmpa, deservit de stația Simeria Triaj, este tranzitat zilnic de 15 trenuri cu regim *Regio*. Din cele 15 un număr de 13 circulă pe relația Ilia - Simeria - Petroșani iar 2 pe relația Simeria - Subcetate.

Satele Peștișu Mare, Cristur, Bârcea Mică, Bârcea Mare și Sântandrei sunt tranzitate zilnic de 10 trenuri *Regio*, 4 pe relația Deva-Hunedoara și 6 pe relația Hunedoara - Simeria.

Satul **Simeria Veche** este tranzitat zilnic de 14 trenuri *Regio* 6 circulă pe relația Simeria-Teiuș, 4 circulă pe relația Deva-Teiuș iar 4 Arad-Teiuș-Sighișoara.

Prin satele **Băcia, Batiz și Călanu Mic** circulă zilnic un număr de 14 trenuri *Regio*. Dintre acestea 6 pe ruta Petroșani Simeria, 4 pe ruta Petroșani - Deva, 2 pe ruta Ilia - Petroșani și 2 pe ruta Simeria - Subcetate.

Autogările și transportul rutier

Autogările reprezintă structuri specializate având peroane de îmbarcare-debarcare, săli de așteptare și birouri de informații care deservește curse pe trasee locale, județene, naționale și internaționale. Prezența autogărilor, în special a celor ce operează curse naționale și internaționale, la nivelul unei așezări reprezintă un factor polarizator și de asemenea o sursă suplimentară de venit la bugetul local datorită taxelor pe care transportatorii le plătesc. La nivelul conurbației există teoretic 5 autogări în cele patru centre urbane (două în municipiul Deva), însă autogara din orașul Călan este închisă și abandonată de 5-6 ani.

În orașul Simeria există doar peroane de îmbarcare-debarcare în zona gării fiind folosite doar pentru cursele interjudețene.

Autogara din Hunedoara este situată la nord de gară de aici plecând cursele pe trasee județene și naționale, cursele ce asigură transportul local pleacă de regulă de pe platoul din fața gării. Datorită poziției relativ izolate a municipiului Hunedoara nu sunt operate multe curse județene și naționale însă putem enumera cursele către Deva, Simeria, Călan, Hațeg, Petroșani, Timișoara și Cluj-Napoca.

În municipiul Deva există două autogări, una administrată de către primărie și una aflată în administrare privată ambele fiind situate în imediata vecinătate a gării. Autogara administrată de către primărie deservește în general traficul interjudețean dar și o parte din traficul

național fiind modernizată în anul 2009. Sunt operate curse pe trasee interjudețene către Cârjiți, Brad, Călan, Simeria, Hunedoara, Hațeg, Petroșani, Orăștie, Boholt, Rapolt, Hărău etc. Cursele pe trasee naționale operate de aici au destinații precum Alba Iulia, Timișoara, Târgu-Jiu, Cluj-Napoca, București, Craiova și Petroșani.

Autogara privată deservește transportul în comun operat de către Tirius Trans și de către Deva Trans, o parte din cursele pe traseele naționale către Cluj-Napoca, Iași, Oradea și Timișoara și toate traseele internaționale care au oprire în Deva. Principalele destinații internaționale operate de aici sunt din țări precum Italia, Spania, Franța, Austria și Germania principalul operator fiind Atlasib (care deține o suprafață generoasă din autogara privată). Alți operatori rutieri în autogara privată sunt Pletl, Eurolines și Tabita Tour.

Benzinăriile, vulcanizările și service-urile auto

Benzinăriile, deși nu reprezintă în esență dotări de rol central, sunt structuri importante în viața comunităților umane datorită nevoii constante de mișcare. La nivelul conurbației există un număr mare de benzinării situate în municipii și orașe dar și de-a lungul drumului european E68. Pe departe cel mai mare număr de benzinării este prezent în municipiul *Deva* totalizând 10 benzinării: 5 Petrom, 1 Agip, 1 MOL, 1 Lukoil, 1 OMV și 1 Partener Rompetrol. În municipiul Hunedoara sunt 5 benzinării: 1 Petrom, 1 OMV, 1 Mol, 1 Agip și 1 Lukoil. În orașul Simeria sunt 2 benzinări, 1 Mol și 1 Petrom. În orașul Călan singura benzinărie este Lukoil. În mediul rural sunt consemnate 2 benzinări Petrom în Sântuhalm și Peștișu Mare.

Vulcanizările și service-urile auto la fel ca și benzinăriile aduc un plus de confort pentru locuitori. Datele prezentate se referă doar la acele vulcanizări și service-uri auto autorizate și au fost compilate de pe site-ul Registrului Auto Român (http://www.rarom.ro/cs-uploads/service_hunedoara.html).

La nivelul întregii conurbații există un număr de 83 service-uri auto și 11 vulcanizări distribuite astfel: în municipiul Deva 46 de service-uri auto și 6 vulcanizări, în municipiul Hunedoara 17 service-uri și 4 vulcanizări, în orașul Simeria 6 service-uri și o vulcanizare, în orașul Călan un singur service, în satul Sântuhalm 9 service-uri, în satul Sântandrei 2 service-uri, în satul Peștișul Mare 1 service și în satul Cristur 1 service.

Tabel 36. *Instituții și servicii din domeniul transportului la nivelul conurbației*

	trenuri IC/zi	trenuri IR/zi	trenuri R/zi	autogări	benzinării	vulcanizări	service auto
Deva	4	26	40	2	10	6	46
Hunedoara	-	-	10	1	5	4	17
Simeria	4	26	70	1	2	1	6
Călan	-	4	16	1	1	-	1
Săulești	-	-	33	-	-	-	-
Tâmpa	-	-	15	-	-	-	-
Peștișu Mare	-	-	10	-	1	-	1
Cristur	-	-	10	-	-	-	1
Bârcea Mică	-	-	10	-	-	-	-
Bârcea Mare	-	-	10	-	-	-	-
Sântandrei	-	-	10	-	-	-	2
Simeria Veche	-	-	14	-	-	-	-
Băcia	-	-	14	-	-	-	-
Batiz	-	-	14	-	-	-	-
Călanu Mic	-	-	14	-	-	-	-
Sântuhalm	-	-	-	-	1	-	9

Servicii și structuri de comunicații și telecomunicații

Comunicarea interumană la distanțe mari reprezintă una dintre necesitățile de bază ale societății umane încă de la întemeierea primelor așezări iar structurile de tip poștă au fost întotdeauna apanajul așezărilor dezvoltate. Primele servicii de comunicații se bazau pe curieri călare care transmiteau mesajele oficiale ale conducătorilor. Extinderea acestor servicii de curierat pentru persoanele obișnuite a însemnat începutul serviciilor poștale moderne. Datorită importanței comunicării interumane structurile și serviciile legate de domeniul comunicațiilor și telecomunicațiilor sunt actualmente printre cele mai importante dotări cu rol central din cadrul așezărilor și se află într-o continuă expansiune.

Serviciile poștale și de curierat la nivelul conurbației sunt asigurate de către compania de stat și de unele companii private. Ponderea cea mai mare în servicii poștale și de curierat și totodată cea mai mare rețea de distribuție

este deținută de către S.N. Poșta Română S.A⁴. La nivelul conurbației structura Poștei Române este următoarea:

- Oficiul Județean de Poștă este organizat în municipiul Deva;
- Oficii Poștale de Distribuție Centralizată: în Deva și Hunedoara;
- Oficii Poștale Complexe: Deva, Hunedoara, Călan și Simeria;
- Oficii Poștale Rurale: Băcia, Cârjiți, Sântuhalm și Sântandrei;
- Ghișee Poștale Exterioare Rurale: Bârcea Mare, Batiz, Călanu Mic, Peștișu Mare și Simeria Veche;
- Agenții Poștale: Almașul Mic, Almașu Sec, Ohaba Streiului și Uroi.

Principalele companii private de distribuție poștală și curierat care operează la nivelul conurbației Deva–Hunedoara sunt:

- Cargus (membru al grupului DHL) - bază operațională în municipiul Deva, punct de colectare/distribuție în municipiul Hunedoara, asigură colectarea/distribuția din toate așezările conurbației;
- Fan Courier - punct județean de lucru în municipiul Deva, asigură colectarea/distribuția din toate așezările conurbației;
- Sprint Courier și Express Courier – punct de distribuție în municipiul Deva, acoperă toate celelalte așezări cu costuri suplimentare;
- Urgent Courier, Nemo Courier și Poșta Atlasib - puncte de lucru în municipiile Deva și Hunedoara, acoperă toate celelalte așezări cu costuri suplimentare.

Serviciile de telefonie fixă la nivelul conurbației sunt asigurate de către principalii operatori de telefonie fixă prezenți la scară națională: Romtelecom, RDS&RCS și UPC. Cea mai extinsă infrastructură de telefonie fixă aparține operatorului Romtelecom, acesta fiind prezent în toate așezările. Operatorii RDS&RCS și UPC sunt prezenți cu servicii de telefonie fixă exclusiv în urban.

Serviciile de telefonie mobilă ca și în cazul telefoniei fixe sunt asigurate de către operatorii prezenți la nivel național: Orange, Vodafone, Cosmote și Zapp. Aceștia asigură acoperire teritorială în peste 90% din aria conurbației.

Serviciile de televiziune și internet la nivelul conurbației sunt oferite cetățenilor sub două forme, prin conectare prin cablu sau prin satelit.

⁴ <http://www.posta-romana.ro/posta-romana.html>

Serviciile de televiziune prin cablu sunt specifice zonelor urbane unde există posibilitatea de creării rețelei de distribuție la costuri mici. Principalele rețele de distribuție de televiziune prin cablu prezente la nivelul conurbației sunt:

- UPC, prezent în toate cele 4 așezări urbane și în satul Sântuhalm, cu ofertă de telefonie analogică și digitală;
- RDS&RCS România, prezent în toate cele 4 așezări urbane;
- Romtelecom, cu serviciul Dolce TV, prin conectare la antene comune la nivel de bloc, prezent în toate localitățile urbane;
- operatorul DevaSat, prezent în municipiul Deva.

Conectarea prin satelit este avantajoasă din punctul de vedere al accesibilității, fiind asigurată conectarea în toate așezările conurbației, serviciul fiind oferit de către Romtelecom Dolce, DiGi TV, Boom TV și Focus Sat.

- conexiunile de tip dial-up: prin intermediul rețelei de telefonie fixă, sunt conexiuni stabile, pot fi accesate din locațiile în care există telefonie fixă.. Pentru acest tip de servicii operatorii la nivelul conurbației Deva–Hunedoara sunt Romtelecom, UPC și RDS&RCS;
- conexiunile prin fibră optică: conexiunea se face rapid, la viteze de maxim 100 Mb per secundă dezavantajul fiind investițiile mari în ceea ce privește infrastructura necesară. La nivelul conurbației acest tip de conexiune se regăsește doar în mediul urban, fiind oferit de UPC și RDS&RCS;
- conexiunea prin modem wireless: oferită de principalii operatori de telefonie mobilă doar în zonele în care aceste companii au acoperire pentru servicii de internet.

Serviciile de fax asigurate de către operatorii principali de telefonie fixă la nivelul conurbației în locațiile în care aceștia au dezvoltat rețele. Serviciile de fax sunt oferite de asemenea de către Poșta Română.

Dotări cultural-religioase și de relaxare

Dotările cultural-religioase și de relaxare reprezintă o categorie aparte de dotări cu rol central în cadrul așezărilor fiind de multe ori dotări emblematice ale unei așezări, dotări care conferă notorietate. Acest tip de dotări este unul aparte deoarece se adresează la două categorii distincte de

persoane, se adresează în primul rând locuitorilor așezării respective și se adresează apoi turiștilor sau persoanelor aflate în tranzit.

Structuri bisericesti

Apariția și dezvoltarea diferitelor structuri bisericesti este legată de nevoia ancestrală a omului de a crede într-o forță spirituală superioară. În evoluția umanității rolul credinței în societate (fie ea mono sau pluriteistă) este demonstrat și cunoscut istoric și nu va fi tratat în această lucrare, însă, trebuie subliniat rolul diferitelor structuri bisericesti în dezvoltarea localităților și influența acestora asupra vieții cotidiene din așezare. La nivelul conurbației, datorită evoluției istorice a teritoriului, cele mai importante confesiuni sunt cea ortodoxă și cea catolică (romano și greco). De asemenea sunt prezente și alte confesiuni cum ar fi cele protestante, reformate, baptiste, penticostale etc.

Biserica Ortodoxă Română

Biserica Ortodoxă Română este prezentă pe teritoriul conurbației prin Episcopia Devei și Hunedoarei, care este una dintre cele mai noi episcopii ale acestui rit, fiind organizată în data de 29 noiembrie 2009 cu sediul la Deva⁵.

Episcopia Devei și Hunedoarei are în componența sa 252 de parohii cu 227 de filii, acestea fiind deservite de un număr de 270 de preoți și diaconi, structurați în cinci protopopiate (Brad, Deva, Hațeg, Orăștie și Petroșani) fiind extinsă în întregul județul Hunedoara. Sub aspectul reprezentării toate cele 49 de așezări au acces la structuri ale Bisericii Ortodoxe Române, acestea fiind incluse în trei protopopiate: Deva, Hațeg și Orăștie.

În *protopopiatul Deva* sunt incluse parorhiile Almașul Sec împreună cu filiile Cozia și Cârjiți, Bârcea Mare cu filia Bârcea Mică, Boș cu filia Groș, Cristur cu filia Archia, Deva I-VI, Dumbrava cu filiile Ciulpăz, Cutin, Valea Nandrului și Nandru, Hunedoara I-VII, Josani cu filia Peștișu Mic, Nădăștia de Sus cu filiile Nădăștia de Jos și Hășdat, Mânerău cu filia Răcăștia, Peștișu Mare cu filia Almașu Mic, Popești cu filia Chergeș și Sântandrei cu filia Sântuhalm.

⁵ Informații obținute de pe site-ul: <http://www.episcopiadevei.ro/Istoric.aspx>

În *protopopiatul Hațeg* dintre localitățile conurbației sunt incluse doar parorhiile Călan cu filia Streisângeorgiu și Ruși cu filia Strei.

În *protopopiatul Orăștie* dintre localitățile conurbației sunt incluse parorhiile Batiz cu filia Călanu Mic, Băcia cu filia Petreni, Chitid cu filia Ohaba Strei, Crișeni cu filia Sântămăria de Piatră, Grid cu filia Ocolișu Mic, Simeria, Simeria Biscaria cu filia Săulești, Simeria Veche cu filia Totia, Sâncraia, Tâmpa, Uroi cu filia Cărpiniș și Valea Sângeorgiului cu filia Strei-Săcel.

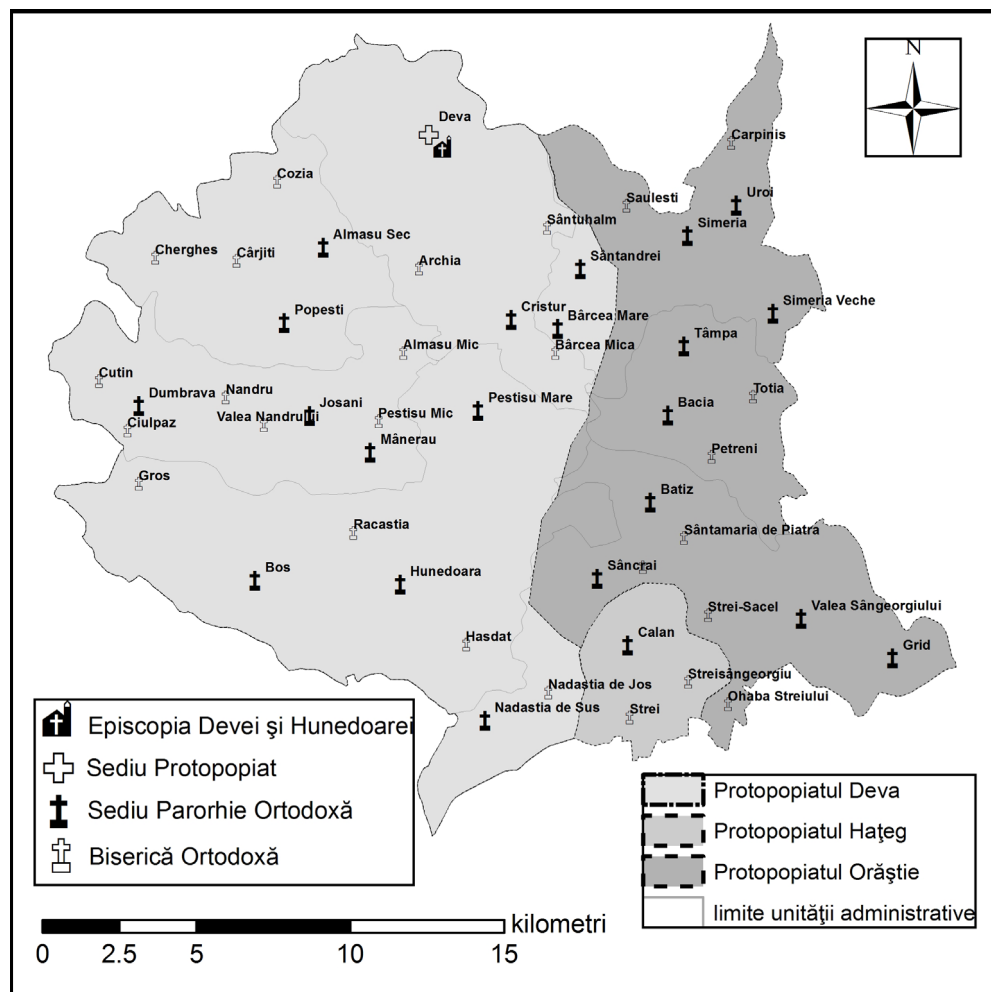

Fig. 32. Organizarea Bisericii Ortodoxe Române la nivelul conurbației

Biserica Romano-Catolică și Biserica Greco-Catolică

Apariția și dezvoltarea catolicismului pe teritoriul conurbației este strâns legată de sporirea puterii Regatului Ungariei (în primă fază) și apoi a Imperiului Habsburgic. Politica agresivă de convertire a populației autohtone la catolicism și apoi politica imperiului Habsburgic referitoare la colonizarea teritoriilor cu maghiari și germani (de religie catolică) au creat condițiile ca la începutul anilor 1800 biserica catolică să devină una dintre cele mai influente de pe teritoriul conurbației.

Biserica Romano-Catolică este reprezentată la nivelul conurbației prin Arhidieceza de Alba-Iulia⁶ cu următoarele parohii: Deva I, Deva II, Cristur, Hunedoara, Simeria și Călan. Numărul mic de parohii se datorează în mare parte exodului populației de etnie maghiară din zonă, fapt ce a dus la restrângerea treptată a numărului de credincioși și la desființarea multor biserici sau cedarea unora dintre acestea către credincioși de alte rituri.

Biserica Greco-Catolică este reprezentată la nivelul conurbației prin Protopopiatul Hunedoara care este subordonat Eparhiei de Lugoj și care are în subordine parohiile Deva, Hunedoara, Călan și Simeria. Numărul mic de credincioși și avansul ortodoxiei după 1989 a însemnat renunțarea la multe din bisericile din mediul rural unde numărul mic de credincioși nu justifică existența unor parohii, acestea fiind comasate cu cele din mediul urban.

Biserica Reformată (Calvinistă)

Biserica Reformată sau Calvinistă s-a născut din revolta persoanelor educate (studenți, nobili) și a negustorilor împotriva bisericii catolice și a regulilor severe impuse de aceasta. Această revoltă începută în prima jumătate a secolului al XVI-lea a fost alimentată de condițiile grele din Transilvania. Reforma are la bază patru principii, numite sole: "Sola Scriptura", "Sola Fide", "Sola Gratia" și "Solus Christus". Întemeietorul confesiunii a fost Jean Calvin (1509-1564) un preot catolic francez. În Transilvania reforma calvină s-a bucurat de numeroși aderenți în rândurile claselor avute ale populației maghiare și a fost recunoscută oficial de principele Ioan Sigismund.

⁶ Sursa informațiilor este reprezentată de către site-ul <http://www.catholica.ro>

Biserica Reformată este organizată în două eparhii, Ardealului cu sediul la Cluj-Napoca şi Piatra Craiului cu sediul la Oradea fiind organizate 24 de protopopiate. Întreg teritoriul conurbaţiei este subordonat Protopopiatului Hunedoarei având în componenţă parorhiile Deva, Hunedoara, Simeria, Călan, Răcăştia, Peştişu Mare, Hăşdat şi Bârcea Mică-Cristur

Biserica Creştină Baptistă

Prima biserică baptistă a fost întemeiată de John Smith în Țările de Jos în anul 1609. În prezent, baptilştii constituie una din cele mai răspândite confesiuni creştine protestante din lume, având biserici în peste 211 ţări şi state şi un număr de aproximativ 120 milioane de credincioşi. În România, prima biserică baptistă a luat fiinţă în anul 1856, în Bucureşti. Baptilştii se organizează pe baza principiului autonomiei bisericii locale şi practică aş-numita „preoţie universală”, sugerându-se prin aceasta că, în rândurile lor nu ar exista o distincţie între clerici şi laici. Pe lângă simplii fraţi şi surori există fraţii-păstori, fraţii-presbiteri sau fraţii-diaconi. Dezvoltarea Bisericii Baptiste în România a cunoscut cel mai mare avânt după 1990, multe biserici şi comunităţi fiind ajutate în dezvoltarea lor de către comunităţi baptiste din S.U.A. şi din Olanda. La nivelul conurbaţiei sunt organizate biserici baptiste în Deva, Hunedoara, Peştişu Mare şi Streisîngeorgiu.

Uniunea Penticostală

Penticostalismul a fost fondat de predicatorul american Charles F. Parham la începutul anilor 1900 care a început să susţină că asupra celor credincioşi coboară Duhul Sfânt, aceştia căpătând darul vorbirii în limbi neînvăţate. Conform Bibliei, acest dar a fost primit de apostoli în ziua cincizecimii. Întrucât a cincizecea zi se traduce în limba greacă prin „penticosta”, adepţii noii mişcări religioase au adoptat denumirea de penticostali. Din S.U.A. mişcarea penticostală s-a răspândit şi în Europa. Prima comuniune penticostală din România a apărut în localitatea Păuliş, judeţul Arad, în anul 1922. În anul 1950, Biserica Penticostală a fost recunoscută legal de către stat. Bisericile locale au ca intermediar între ele şi conducerea centrală şase comunităţi regionale: Arad, Braşov, Bucureşti, Cluj, Oradea şi Suceava. Bisericile de pe teritoriul conurbaţiei sunt subordonate bisericii regionale de la Arad. Biserici Penticostale la nivelul conurbaţiei sunt în Deva, Hunedoara, Călan şi Simeria.

Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea

Începutul existenței Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea a fost marcat în țara noastră de anul 1870, odată cu vizita pastorului polonez Chehonsky. În ciuda opresiunii și a interdicției din partea statului, Biserica Adventistă s-a extins. În perioada interbelică s-a creat organizația centrală sub denumirea de Uniunea de Conferințe a Bisericii Adventiste. În anul 1946, pentru prima dată Biserica este recunoscută provizoriu iar în anul 1950 este recunoscută oficial. Organul central de conducere al Bisericii este Uniunea de Conferințe, care are în subordine 6 unități numite Conferințe (Muntenia, Moldova, Oltenia, Transilvania de Sud, Transilvania de Nord și Banat). Bisericiile Adeventiste din Deva, Hunedoara, Simeria și Simeria Veche sunt subordonate Conferinței Banat.

Instituții și dotări cultural-sportive

Instituțiile și structurile culturale diferă mult calitativ și cantitativ la nivelul conurbației în funcție de nevoile comunității, de fondurile și interesul alocat pentru aceste activități. Prezența dotărilor cultural-sportive nu poate fi considerată obligatorie pentru un anumit tip de așezare însă în decursul timpului prezența unor astfel de dotări poate să aducă beneficii sub aspectul prestigiului așezării dar și o serie de beneficii materiale. Se va analiza în continuare distribuția unor structuri cum ar fi teatrele, cinematografele, muzeele, parcurile și grădinile zoologice, stadioanele și echipele sportive, sălile de spectacole, bibliotecile și ziarele locale.

La nivelul conurbației *spectacolele de teatru* sunt organizate de către Teatrul de Artă Deva și de către Teatrul „Sfârlează” Hunedoara. Pe lângă spectacole proprii cele două teatre au colaborări cu trupe de teatru din Petroșani, Orăștie, Timișoara și Cluj -Napoca.

Actualmente la nivelul conurbației există doar două *cinematografe* funcționale “Patria” Deva și “Flacăra” Hunedoara. La nivelul conurbației trebuie menționate și Parcul Dendrologic Simeria și Grădina Zoologică Hunedoara ca și structuri cu rol educativ-cultural.

În categoria *sălilor de spectacole* trebuie incluse Casele de Cultură și Căminele Culturale. În categoria caselor de cultură intră cele trei instituții din centrele urbane Deva, Hunedoara și Călan iar în categoria căminelor

culturale cele din mediul rural. În mediul rural nu există structuri de tip camin cultural în satele Sântuhalm, Archia, Hăşdat, Boş, Groş, Săuleşti, Cărpiniş, Simeria Veche, Streisângeorgiu, Calanul Mic, Sântămăria de Piatră, Dumbrava, Cutin şi Ciulpăz.

Bibliotecile prezente la nivelul conurbaţiei sunt încadrate în două mari categorii: filiale ale Bibliotecii Judeţene şi biblioteci şcolare. Biblioteca Judeţeană Hunedoara are sediul central în Deva având în componenţă şi o filială în cartierul Dacia. Ca şi biblioteci filiale externe se pot enumera: Biblioteca Municipală Hunedoara, Biblioteca Orăşenească Simeria, Biblioteca Orăşenească Călan, Biblioteca Comunală Băcia, Biblioteca Comunală Cârjiţi şi Biblioteca Comunală Peştişu Mic. În ceea ce priveşte bibliotecile şcolare acestea sunt organizate de către instituţiile de învăţământ, fondul lor de carte cuprinde în principal bibliografie şcolară şi sunt deschise publicului doar în anumite condiţii.

La nivelul conurbaţiei funcţionează 5 **ziare locale zilnice şi periodice**: Cuvântul Liber şi Hunedoreanul publicate în municipiul Deva şi Replica de Hunedoara, Mesagerul Hunedorean şi Servus Hunedoara publicate în Hunedora.

Sportul şi infrastructura sportivă la nivelul conurbaţiei sunt bine reprezentate prin:

- două săli multifuncţionale acoperite (Deva şi Hunedoara);
- 4 stadioane omologate pentru liga a II-a şi a III-a (Deva, Hunedoara, Simeria, Călan), 2 terenuri pentru liga a IV-a şi a V-a (Sântandrei şi Băcia);
- o echipă în liga a II-a (Mureşul Deva), două echipe în liga a III-a (FC Hunedoara şi CFR Simeria) o echipă în liga a IV-a (Victoria Călan), o echipă în liga a V-a (Agrocompany Băcia);
- echipa de popice de la Hunedoara;
- echipa de handbal CS Cetate Deva;
- echipa de futsal Cetate Deva.

Obiective turistice și structuri de cazare

Prezența, dar mai ales valorificarea unui obiectiv turistic la nivelul unei așezări poate aduce acesteia prestigiu și în general o creștere a activității economice pe sectorul comerț, cazare și transport. Conurbația Deva–Hunedoara deține un potențial turistic și un patrimoniu cultural-istoric și arhitectonic de mare valoare atât pentru zonă cât și pentru întreaga țară. Pot fi încadrate ca și monumente istorice cu valoare mare arhitecturală următoarele obiective turistice:

- în Deva: Ruinele Cetății Deva, Hotel Bulevard, Teatrul Orășenesc de Estrada, Palatul Prefecturii, Palatul Magna Curia, Biserica Reformată, Mănăstirea Franciscană, Turnul bisericii ortodoxe din cimitir central și Casina Romană (restaurant Bachus);
- în Hunedoara: Castelul Corvineștilor, Administrația Uzinelor de Fier I.C.S.H, Biserica “Sfinții împărați Constantin și Elena” și Biserica Reformată;
- în Simeria: Castelul Bella Fay și Gara C.F.R. Simeria.

Un alt aspect important se referă la obiectivele turistice de tip muzeu. Din păcate la nivelul conurbației funcționează actualmente doar două muzee: Muzeul Civilizației Dacice și Romane și Casa Memorială Dr. Petru Groza, ambele în municipiul Deva.

Potențialul turistic al zonelor naturale reprezintă cea mai mare resursă turistică pe care așezările din cadrul conurbației o au la îndemână, astfel au fost identificate următoarele puncte sau zone cu potențial turistic:

- în municipiul Deva: Dealul Cetății, Pădurea Bejan și Dealul Colț;
- în municipiul Hunedoara: Pădurea Chizid;
- în orașul Simeria: parcul Dendrologic;
- în orașul Călan: zona turistică Strei;
- în satul Uroi: Măgura Uroi;
- în satul Călanul Mic: Băile Aquae;
- zona cu potențial turistic de recreație Valea Nandrului;
- turism de drumeție în zona Chergeș - Dumbrava - Groș;
- punct de belvedere în satul Cozia.

Pe lângă obiectivele turistice propriu-zise infrastructura de cazare are un rol foarte important în atragerea de turiști și duce la sporirea prestigiului localității. La nivelul conurbației Deva–Hunedoara au fost identificate următoarele structuri de cazare:

- în Deva: 1 hotel de patru stele, 2 hoteluri de 3 stele, 1 hotel de 2 stele, 8 pensiuni și vile și o tabără școlară;
- în Hunedoara: 1 hotel de 3 stele, 6 pensiuni și vile;
- în Simeria: 3 vile și pensiuni;
- în Călan: 2 vile și pensiuni;
- în satele Băcia și Batiz câte un motel;
- în satele Cristur și Peștișu Mare câte o pensiune turistică.

Concluzii

Dotările cu rol central sunt o imagine fidelă a dezvoltării actuale a unei așezări însă reprezintă și un bun indicator al potențialei dezvoltări. Fără îndoială cele mai multe dotări cu rol central pot fi întâlnite în municipiile și orașele din cadrul conurbației unde ele reprezintă o consecință a evoluției istorice (administrative și cultural-religioase), o necesitate dictată de populație (comerciale, educaționale, medicale și de comunicare) și nu în ultimul rând o constrângere dictată de poziționarea geografică (utilități publice). Dotările cu rol central provin dintr-o serie largă de necesități umane și în funcție de specificul acelei activități sunt distribuite în teritoriu cu o anumită frecvență.

În rândul dotărilor cu rol central se poate observa de cele mai multe ori o încadrare pe ranguri care permite ca acestea să satisfacă atât nevoile de bază cât și cele avansate. Cele mai bune exemple în acest caz sunt reprezentate de către instituțiile educaționale și de polarizarea comercială care sunt distribuite foarte clar la nivelul conurbației, nivelele de jos fiind prezente în multe zone rurale (magazin alimentară, grădiniță/școală primară) iar dotările de top doar în centre foarte dezvoltate (universități, centre comerciale).

La nivelul conurbației nivelul de bază al dotărilor cu rol central are o frecvență foarte bună acoperind în mare și așezările rurale, cel mai bun exemplu în acest sens fiind accesul la rețeaua de energie electrică care

acoperă întreaga conurbație. Și alimentarea cu apă potabilă, canalizare și managementul deșeurilor sunt răspândite în mare parte din conurbație, excepție făcând (momentan) așezările din zona munților Poiana Ruscă. Odată ce dotările cu rol central devin mai specifice și mai costisitoare de implementat se observă o restrângere a distribuției lor, exemplul grăitor în acest sens fiind distribuția gazelor naturale care este prezentă și în mediul rural însă doar în acele așezări situate în lungul liniilor principale de forță ale teritoriului (lunca Mureșului, Cernei și Streiului).

Poziționarea geografică reprezintă de altfel unul dintre factorii cei mai importați în distribuția dotărilor cu rol central în teritoriu, sunt clar avantajate în acest caz așezările situate în zonele de luncă și de terase, în lungul liniilor de forță majore ale teritoriului față de cele situate în zone greu accesibile. Această poziționare a influențat decisiv și mărimea demografică observându-se o tendință clară de grupare a satelor mijlocii de-a lungul liniilor de forță. Un exemplu bun de distribuție a dotărilor cu rol central în zona liniilor de forță este reprezentat de către prezența garilor, a benzinăriilor și a altor asemenea dotări în cadrul unor așezări rurale cum ar fi Peștișul Mare, Băcia, Batiz sau Tâmpa.

De departe cele mai bine ierarhizate dotări cu rol central sunt cele din domeniul administrativ, astfel cele mai bune dotări sunt localizate în Deva, în Hunedoara, în Simeria și Călan și în fine în centrele de comună Băcia, Cârjiți și Peștișul Mic unde sunt prezente doar cele de bază.

Prin distribuția lor în teritoriu dotările cu rol central creează o serie de relații de atragere sau respingere între așezările din cadrul conurbației și astfel identificarea și prezentarea lor reprezintă un instrument valoros pentru factorii de decizie care vor trebui să corecteze deficiențele identificate pentru o funcționare optimă a conurbației

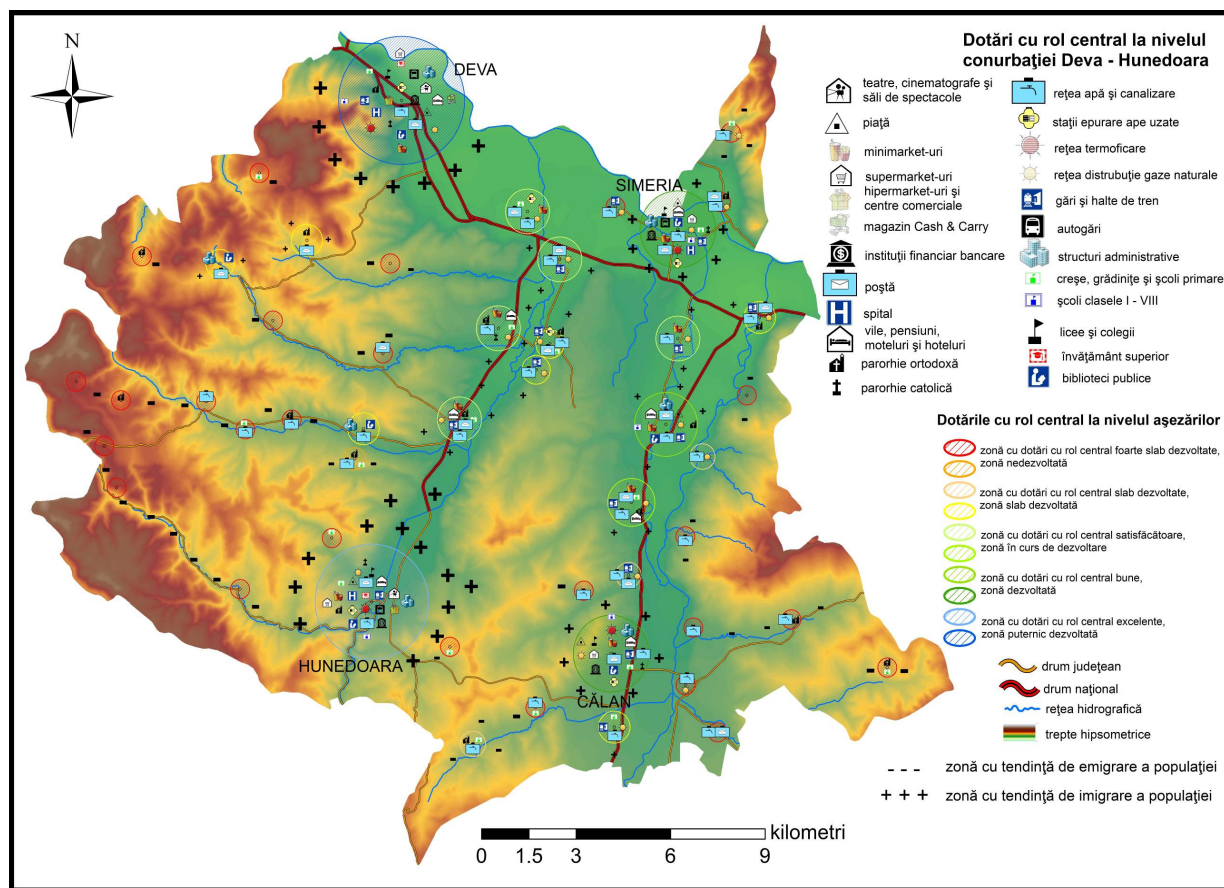

Fig. 33. Dotări cu rol central la nivelul conurbației

7.4. Ierarhizarea așezărilor în cadrul conurbației

După cum am menționat și în capitolul 1 în România ierarhizarea așezărilor are la bază Legea 351 din 24 iulie 2001- *Lege privind amenajarea teritoriului național – secțiunea a IV-a – Rețeaua de localități*. Această lege stabilește ierarhia în funcție de criteriul demografic și de cel administrativ, fără să ia în considerare criterii socio-economice sau prezența unor structuri și dotări cu rol de loc central la nivelul așezărilor.

Principala problemă referitoare la acest tip de ierarhie, bazată pe criteriul demografic, constă în dinamica mare de la an la an sau de la recensământ la recensământ. Mai trebuie menționat faptul că în momentul în care s-a elaborat legea s-au folosit date statistice parțiale din anul 1999. Având în vedere declinul accentuat din ultimii ani aceste date nu mai corespund cu realitatea, însă ierarhizarea nu a fost refăcută.

Legea 351 prevede în total un număr de 6 ranguri pentru așezările din România: rangul 0 - Capitala României; rangul I - municipii de importanță națională; rangul II - municipii de importanță interjudețeană; rangul III - orașe; rangul IV - sate reședință de comună și rangul V - sate componente ale comunelor și sate aparținând municipiilor și orașelor. Conform legii la nivelul conurbației se pun în evidență patru ranguri ierarhice de așezări:

- rangul II: municipiul reședință de județ Deva (76.489/69.257 locuitori) și municipiul Hunedoara (79.967/71.257 locuitori);
- rangul III: orașul Călan (14714/13.030 locuitori) și orașul Simeria (14.571/13.895 locuitori)
- rangul IV: satele Băcia, Cârjiți și Peștișu Mic (toate sate reședință de comună);
- rangul V: sate - 42 de așezări.

Cum pentru prezentul studiu o ierarhizare generală, cum este cea dată de Legea 351, nu este suficient de analitică pentru a descifra funcționarea conurbației, am optat pentru o ierarhizare mai complexă care să țină cont de structurile cu rol de loc central, de factorul demografic și de dezvoltarea teritorială a fiecărei așezări, după exemplul celor propuse de V. Surd (2005) și Molnar, E., Maier, A., Ciangă, N(1975). Astfel autorii mai sus citați disting următoarele categorii de centre polarizante:

- centre urbane de coordonare naţională, capitala României (C);
- centre urbane de coordonare provinciale (Cluj-Napoca, Timişoara, Iaşi, Galaţi, Constanţa, Braşov şi Craiova) (P);
- centre urbane de coordonare regionale, localităţi cu rază de influenţă extrajudeţeană şi cu potenţial demografic ridicat (peste 175000 locuitori) (R);
- centre urbane de coordonare judeţene, oraşele şi municipiile reşedinţă de judeţ (J);
- centre urbane de coordonare zonală, cuprind în aria lor unul sau mai multe sisteme urbane (Z);
- centre urbane de coordonare locală, oraşe monoindustriale cu arie de convergenţă foarte redusă (L);
- centre supracomunale care au dotări superioare în domeniul educaţiei, sănătăţii sau industriei şi care astfel pot polariza mai multe sate sau chiar comune (S);
- centre de comună care polarizează mai multe sate şi au de asemenea funcţii administrative (C);
- centre subcomunale, care polarizează unul sau mai multe sate (Sc);
- sate, fără posibilitatea de a polariza spaţiul (s);
- sate izolate, aflate în regres (si).

Ierarhizarea aşezărilor din cadrul conurbaţiei după modelul prezentat mai sus reprezintă cea mai bună modalitate de a include diferitele dotări cu rol central descrise anterior în analiză, astfel se ţine cont de mărimea demografică, de suprafaţa construită, de diferitele structuri ale cultelor religioase, de instituţiile de învăţământ, de structurile şi serviciile medicale, de mobilitatea persoanelor prin studiul accesibilităţi (rutiere şi feroviare) şi structurilor cu rol polarizator (gări, autogări, benzinări, transport în comun etc.), de prezenţa utilităţilor publice, de polarizarea comercială, de potenţial turistic şi cultural, de rolul administrativ şi nu în ultimul rând de potenţialul economic, toate în încercarea de a crea o imagine reală, bazată pe un studiu amănunţit (fig. 34).

Fără îndoială *municipiul Deva ocupă treapta cea mai înaltă din ierarhie între aşezările componente ale conurbaţiei, cea de centru urban de coordonare judeţeană (J)*. Acest lucru se datorează în principal rolului administrativ care

în decursul timpului i-a permis acumularea de structuri de coordonare județeană sporind astfel prestigiul și aria de influență. Vorbim aici de Prefectură, de filialele județene ale unor instituții naționale cum ar fi Casa de Pensii, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate, Oficiul Județean de Ocupare a Forței de Muncă, Inspectoratul Teritorial de Muncă. etc..

Asigurarea serviciilor educaționale complexe (la nivel preuniversitar) fac ca Deva să devină un centru de atracție pentru zonele învecinate care oferă opțiuni limitate în materie de educație (pot fi incluse aici inclusiv orașele Călan și Simeria). Un alt atu pentru ocuparea acestei poziții se referă la poziționarea geografică bună care permite o accesibilitate foarte bună (E68, M200 și A1) dublată de un trafic feroviar de calitate cu posibilități multiple de deplasare și de prezența autogării cu trasee internaționale. Utilitățile publice sunt printre cele mai bune oferind acces populației la diverse servicii, primare (apă-canal, gaz etc.) și la servicii cum ar fi internetul de mare viteză sau servicii rapide de poștă.

Rolul comercial este accentuat de prezența unor magazine cum ar fi Metro sau Praktiker care atrag clienți și din afara județului. Nu trebuie neglijat nici rolul cultural, prezența unui teatru cu sală de spectacole proprie, a unei săli de sport multifuncționale, a diferitelor echipe sportive dar și a Centrului Olimpic de Gimnastică constituind dotări mai mult decât satisfăcătoare.

Capitolele la care municipiul Deva este surclasat de către Hunedoara se referă la potențialul demografic (conform datelor din anul 2002), potențialul industrial (în ciuda restructurări masive a industriei) și învățământul superior (Facultatea de Inginerie Hunedoara).

Pe treapta a doua între așezările conurbației Deva–Hunedoara, se situează *municipiul Hunedoara având rolul de centru urban de coordonare zonală (Z)*. Situarea pe poziția secundă se datorează în principal funcției administrative deținute de către Deva dar și poziționării care face ca Hunedoara să fie relativ izolat, fără acces direct la un drum european sau autostradă și cu legături feroviare slabe atât sub aspectul infrastructurii cât și a numărului și calității trenurilor.

În ceea ce privește alte aspecte cum ar fi învățământul preuniversitar, sau serviciile medicale nu există deficiențe de nici un fel, rețelele fiind la fel

de bine puse la punct ca şi în cazul municipiului Deva. Se observă o subordonare faţă de municipiul Deva din punct de vedere al comerţului pe segmentul produselor şi serviciilor foarte specializate (de uz îndelungat). De asemenea un punct negativ pentru Hunedoara se referă la lipsa muzeelor şi la diversitatea culturală scăzută.

Atuurile Hunedoarei, cele care ar trebui dezvoltate în următoarea perioadă, sunt legate de industrie, învăţământul superior şi turism. Dezvoltarea bazată pe aceste direcţii ar putea foarte uşor compensa pentru rolul administrativ al Devei.

Cea de-a treia poziţie, *a centrelor de coordonare locală (L) este ocupată de către oraşele Călan şi Simeria*. Aceste două oraşe, relativ noi, au fost construite în jurul industriilor emergente ale vremii (transportul feroviar şi metalurgia) acest lucru afectându-le irevocabil dezvoltarea. În ceea ce priveşte calitatea serviciilor oferite locuitorilor aceasta este aproximativ aceleaşi dacă ne referim la educaţie, servicii medicale, culte şi utilităţi. Similitudinile însă se opresc aici, referindu-ne la potenţialul demografic observăm că oraşul Călan este încadrat în categoria celor foarte mici (sub 10.000 locuitori) pe când oraşul Simeria este clasificat drept oraş mic (peste 10.000 locuitori), accesibilitatea şi calitatea reţelelor de transport este net în favoarea oraşului Simeria, acesta fiind un nod feroviar extrem de important fiind tranzitat de 100 de trenuri zilnic şi cu acces excelent către E68, E79 şi A1.

Însă aspectul cel mai important, în acest caz determinant, se referă la industria celor două oraşe, Simeria beneficiază pe lângă industria feroviară (transport, depou şi ateliere) de prezenţa fabricii de prelucrare a marmurei pe când oraşul Călan este ruinat din punct de vedere economic, din întreg Combinatul Victoria rămânând în funcţie doar societatea SC Cilindrul SA.

Aceste discrepanţe majore între cele două oraşe se pot accentua pe viitor odată cu dezvoltarea (preconizată) a oraşului Simeria. Pentru ca oraşul Călan să îşi poată păstra rangul de centru de coordonare locală este necesar ca în următorii ani să se dezvolte partea industrială şi chiar să se dezvolte o industrie bazată pe agricultură-legumicultură (cluster agro-alimentar).

Cea de a patra treaptă, *a centrelor supracomunale (S) este ocupată de către satele Băcia, Cristur şi Peştişu Mare* datorită structurilor cu rol central pe care le deţin. În cazul satului Băcia rolul administrativ este

important în extinderea influenței asupra satelor vecine însă un rol la fel de important îl are prezența școlii I-VIII care atrage elevi atât de la nivelul comunei cât și din satele situate în afara acesteia (Batiz, Călanul Mic sau Sântămăria de Piatră). Nu trebuie neglijat nici faptul că satul beneficiază de apă curentă, canalizare și gaze naturale, la acestea se adaugă poziționarea bună în teritoriu, cele două halte de tren (14 trenuri zilnice), motelul din sat și potențialul agricol bun.

În cazul satului Cristur trebuie menționată școala I-IV, accesibilitatea rutieră și feroviară bună, utilitățile, pensiunea și cel mai important dezvoltarea industrială (SC Macon SA, brutărie, depozit materiale construcții etc.).

Satul Peștișu Mare se remarcă prin poziționarea favorabilă, accesibilitatea bună, prezența utilităților publice, școala I-IV precum și dezvoltarea industrială bună (parc industrial, SC ICSH Hunedoara SA și triajul de marfă).

Pe cea de-a cincea treaptă, *a centrelor comunale (C)*, pot fi plasate centrele de comună **Cârjiți** și **Peștișu Mic**. Ocuparea acestei trepte de către Cârjiți și Peștișu Mic se datorează strict rolului administrativ avut, în afara acestuia satele fiind relativ slab dezvoltate. Astfel în Cârjiți lipsește alimentarea cu apă, canalizarea, gazul, nu există școală, legăturile cu restul satelor din comună sunt relativ slabe iar satul nu este dezvoltat industrial în plus are și un potențial demografic redus. În satul Peștișu Mic există apă și canalizare, nu există însă școală, dezvoltarea industrială lipsește iar potențialul demografic este de asemenea redus.

A șasea treaptă, *a centrelor subcomunale (Sc)* este ocupată de către sate care în ciuda faptului că nu au rol administrativ au capacitatea de a polariza spațiul adiacent datorită unor structuri cu rol central pe care le dețin. În această categorie sunt încadrate 17 sate la nivelul conurbației: **Sântuhalm, Bârcea Mică, Mânerău, Săulești, Sântandrei, Bârcea Mare, Uroi, Cărpiniș, Batiz, Nădăștia de Jos, Nădăștia de Sus, Sâncrai, Valea Sângeorgiului, Calanu Mic, Strei, Tâmpa și Valea Nandrulei**.

Aceste sate au grădiniță sau școală primară, apă curentă, canalizare și gaz (parțial), acces la calea ferată (parțial) și un obiectiv industrial sau turistic. Însă cel mai important este faptul că aceste localități sunt poziționate în teritoriu astfel încât să poată oferi servicii de bază locuitorilor proprii și celor din satele învecinate.

A şaptea treaptă, a *satelor (s)*, cuprinde acele aşezări care nu au structuri cu rol de loc central (sau acestea nu satisfac nevoile populaţiei) şi nici nu beneficiază de utilităţi (total sau parţial). Sunt poziţionate în teritoriu în aşa fel încât să fie influenţate de un centru urban sau rural mai puternic de care şi depind pentru satisfacerea nevoilor legate de educaţie, servicii medicale, culturale etc. Nu sunt considerate izolate iar potenţialul lor demografic, deşi adeseori scăzut (ex. Archia) le permite ca actualmente să fie stabile socio-economic.

În această categorie se încadrează 18 sate: **Archia, Răcăştia, Boş, Hăşdat, Simeria Veche, Streisângeorgiu Strei-Săcel, Ohaba Streiului, Grid, Sântămăria de Piatră, Petreni, Almaşu Sec, Chergeş, Cozia, Popeşti, Almaşu Mic, Josani şi Nandru**. În cazul satelor Archia, Răcăştia, Hăşdat şi Streisângeorgiu este posibil să asistăm la transformări pozitive în următorii ani datorită dezvoltării centrelor urbane apropiate, este posibil ca aceste sate să fie chiar asimilate total de centrele urbane. În ceea ce priveşte restul aşezărilor din această categorie, pentru ele trebuie gândite o serie de proiecte care să îmbunătăţească viaţa locuitorilor: apă curentă, canalizare şi gaze naturale.

Pe ultima treaptă, a opta, sunt situate *satele izolate (si)*, care au ca şi principal impediment pentru o dezvoltare normală poziţia în teritoriu şi potenţialul demografic extrem de scăzut. În această categorie sunt încadrate 5 sate: **Totia, Groş, Dumbrava, Ciulpăz şi Cutin**. Aceste sate sunt în pericol de a fi abandonate fiind înregistrat un declin continuu din 1850 până în 2002. Singurul sat cu peste 100 de locuitori este Totia, în rest cea mai mică populaţie se înregistrează în satul Cutin unde trăiau în anul 2002 doar 35 de oameni.

După cum se poate observa în figura 34 aşezările de rang 4, 5 şi 6 sunt grupate în zonele favorabile din luncile Mureşului, Cernei şi Streiului pe când cele de rang 7 şi 8 sunt grupate în zone mai nefavorabile, în special în zonele înalte ale munţilor Poiana Ruscă.

Această grupare a aşezărilor de diferite ranguri în diferite zone geografice nu este aleatorie ea încadrându-se într-un algoritm precis determinat de prezenţa diferitelor dotări cu rol central a căilor de transport (densitatea precum şi calitatea lor), constrângerile reliefului, evoluţia istorică şi socio-economică şi nu în ultimul rând constrângerile de natură administrativă.

După cum am evidențiat și la începutul acestui capitol influența factorilor morfologici în crearea actualului sistem de așezări din cadrul conurbației nu poate fi negată fiind evidențiat de asemenea faptul că rețeaua hidrografică majoră a dat creat terasele ample pe care sunt localizate cele mai importante localități din cadrul conurbației.

Pornind de la prezumția că dotările cu rol central pot (în timp) genera fluxuri migratorii (fig. 33) rolul lor devine foarte important în demersul de ierarhizare, practic centrele de coordonare județeană și zonală sunt echivalente cu zonele cu dotări cu rol central excelente (Deva, Hunedoara). Același algoritm se păstrează și la nivelul centrelor de coordonare locală care sunt echivalente cu zonele cu dotări cu rol central bune (Simeria, Călan).

În mare măsură echivalența este valabilă și la nivelul centrelor de coordonare supracomunală unde sunt regăsite trei centre cu dotări cu rol central satisfăcătoare (Băcia, Cristur și Peștișul Mare). Încadrarea în categorie inferioară a celorlalte centre cu dotări satisfăcătoare a fost influențată de proximitatea față de alte centre de coordonare superioare cu care au relații de subordonare sau de cooperare. Astfel Tâmpa este subordonat centrului local Simeria, Sântuhalm este subordonat centrului județean Deva iar Batiz și Sântandrei cooperează cu Băcia respectiv Cristur, acestea din urmă deținând mai multe dotări cu rol central.

Nivelul centrelor de comună nu are o corespondență clară cu prezența dotărilor cu rol central, ambele așezări încadrate în acest rang (Peștișul Mic și Cârjiți) fiind încadrate în categoria așezărilor cu dotări cu rol central slab dezvoltate alături de alte așezări care nu dețin funcție administrativă.

În ceea ce privește restul așezărilor care sunt încadrate în categoria centrelor subcomunale, a satelor și a satelor izolate acestea sunt așezări cu dotări cu rol central slab și foarte slab dezvoltate. În cazul acestor așezări în afara poziționării și a dotărilor cu rol central a cântărit mult și potențialul demografic, majoritatea acestor sate fiind încadrate în categoria satelor mici și foarte mici.

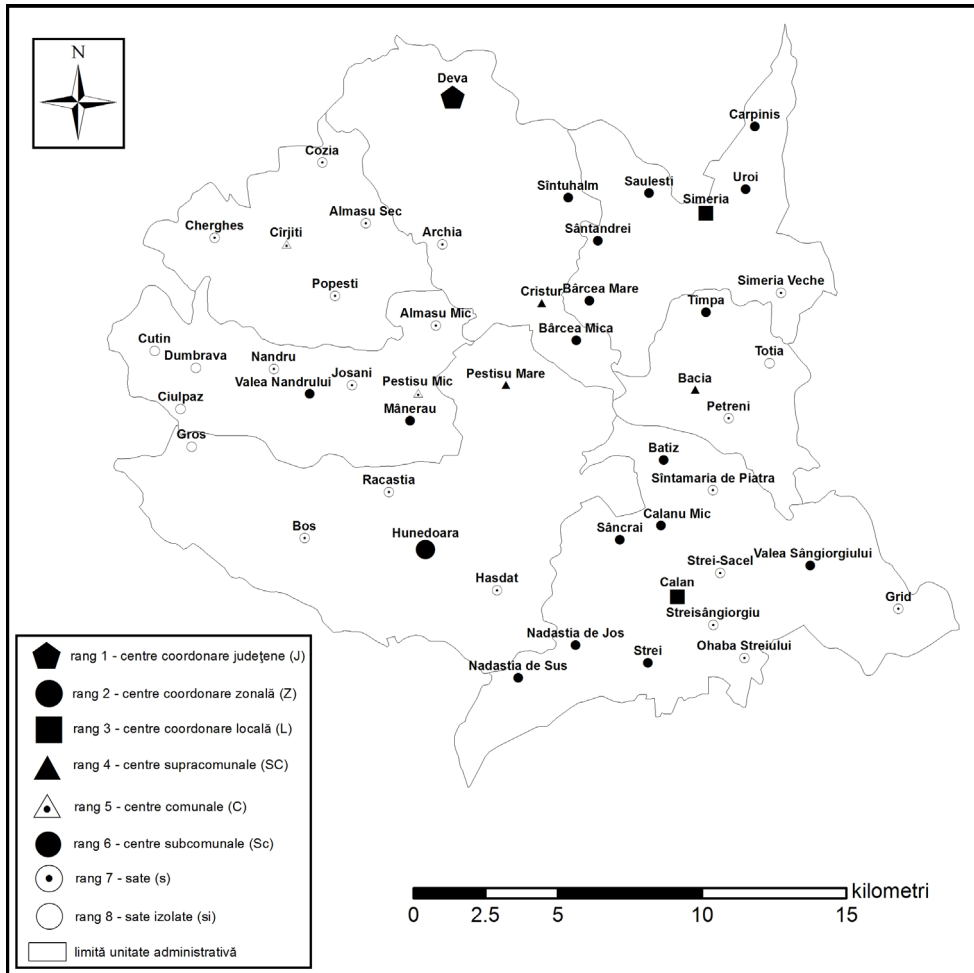

Fig. 34. Ierarhizarea aşezărilor în cadrul conurbaţiei

7.5. Zonele de influenţă ale aşezărilor din cadrul conurbaţiei

Stabilirea zonei de influenţă teroretice o însemnătate aparte în construcţia sistemului de aşezări, adesea fiind ultimul demers înainte de a descifra mecanismele şi relaţiile spaţiale dintr-un teritoriu dat. Motivul pentru care acest demers este ultimul efectuat are de a face cu necesitatea obţinerii de date referitoare la rangul unei aşezări, rang care în prezenta lucrare exprimă în primul rând capacitatea de a polariza spaţiul geografic.

Teoria locurilor centrale și metoda poligoanelor Thiessen

Indiferent de momentul sau modul în care această analiză este efectuată ea are la bază *Teoria locurilor centrale elaborată de către Walter Christaller*. Teoria emisă de către Christaller este una de natură economică însă cu referire la un spațiu geografic (ideal sau izotrop). Tocmai pentru că spațiul geografic este complex și variat, nicidecum izotrop, zonele de influență determinate cu ajutorul teoriei lui Christaller se numesc zone de influență teoretice/ideale (Rusu R., 2007 pag 462)¹.

Teoria locurilor centrale a fost elaborată în perioada interbelică de către W. Christaller fiind completată ulterior de către August Lösch în anul 1941. După război aceasta a fost dezvoltată de școala geografică anglo-saxonă fiind folosită și ca instrument în planificarea teritorială. În această teorie *locul central* reprezintă o așezare care furnizează bunuri și servicii pentru populația proprie și pentru populația așezărilor vecine. Cerințele teoriei lui Christaller sunt următoarele²:

- existența unui spațiu izotrop în cadrul căruia transportul este la fel de ieftin în toate direcțiile iar costul transportului crește direct proporțional cu distanța;
- populația este distribuită uniform și are aceleași nevoi și același venit;
- resursele sunt uniform distribuite în spațiu;
- bunurile și serviciile sunt procurate întotdeauna de la cel mai apropiat loc central;
- locurile centrale de rang mai înalt satisfac nevoile de bunuri și servicii specifice atât rangului lor, cât și pentru toate locurile centrale de rang inferior;
- fiecare loc central va fi plasat cât mai departe de un posibil rival;
- la mijlocul distanței între două locuri centrale de același rang clienții vor gravita spre unul sau altul dintre aceste centre, în mod egal;
- rangul locurilor centrale este determinat de puterea de cumpărare, de cerere și de tipul bunurilor și serviciilor furnizate;
- nu există spații în afara sferei de influență a locurilor centrale.

¹ Rusu, R. (2007), *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mertom, Timișoara

² Surd, V. (2003), *Geografia așezărilor*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

În aceste condiții presupunând că agenții economici sunt localizați în aşezări cu loc central rezultă că aria de influență a locului central este un cerc. Rezultă astfel în spațiul dat un număr de cercuri egale ca dimensiune ce reprezintă zonele de influență ale locurilor centrale de rang egal. Pentru ca aceste cercuri să ocupe spațiul cât mai bine și pentru a lăsa liber (nedeservit) între ele un spațiu cât mai mic cercurile trebuie să fie tangente și dispuse câte șase în jurul unui cerc central. Condițiile inițiale formulate nu acceptă ca porțiuni din spațiu să nu fie deservite, astfel că soluția este transformarea cercurilor în hexagoane care se intersectează perfect și nu permit existența unor spații libere (fig. 35).

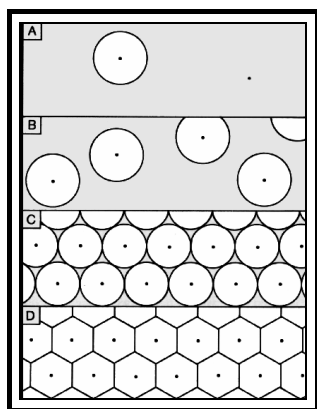

Fig. 35 Teoria locurilor centrale - evoluția conceptului

- A, B - locuri centrale sub formă concentrică - distribuție aleatorie în spațiu.
- C - locuri centrale sub formă concentrică - distribuție ideală în spațiu.
- D - locuri centrale sub formă hexagonală - distribuție ideală în spațiu.

Sursa imagine: <http://www.yck2.edu.hk/onlinestudy>

Una dintre problemele identificate la teoria locurilor centrale este legată de faptul că nu toate locurile centrale au același rang, astfel că se pune problema distribuției locurilor centrale de rang inferior în teritoriu. Este evident că aceste locuri centrale de rang inferior sunt distribuite în interiorul hexagoanelor mai mari (reprezentând locuri centrale superioare). În acest fel o nouă rețea de hexagoane de dimensiuni mai reduse (de rang inferior) este creată, având drept locuri centrale aşezările situate în colțurile hexagoanelor mai mari. Acest proces poate fi repetat astfel că sunt determinate hexagoane de dimensiuni tot mai mici, cu locuri centrale tot mai numeroase, de ranguri inferioare. În acest mod constantăm că există un loc central de rangul 1, două de rangul 2, șase de rangul 3, apoi 18, 54 etc. Numărul zonelor de influență pentru fiecare rang în parte se calculează adunând locurile centrale corespunzătoare rangului respectiv cu toate cele de rang superior: 1, apoi 3 (1+2), 9 (1+2+6), 27, 81 etc.

Cea mai simplă metodă de determinare a zonele de influență teroretică respectând teoria lui Christaller (ca toți locuitorii să fie deserviți de un loc central) este metoda poligoanelor Thiessen. Această metodă consideră că indiferent de modul de dispunere în spațiu a locurilor centrale clientul se va îndrepta către cel mai apropiat, așadar această metodă nu ține cont de ierarhia locurilor centrale iar zonele de influență astfel create sunt prezentate sub forma unor poligoane.

Dezavantajul legat de faptul că nu se ține cont de ierarhizarea locurilor centrale poate fi ocolit prin generări succesive ale poligoanelor Thiessen pentru fiecare rang al locurilor centrale, până la rangul dorit. Cu fiecare rang inferior se adaugă pentru calculare și așezările cu rang mai mare.

Pentru calcularea poligoanelor Thiessen la nivelul conurbației s-a folosit ierarhizarea din subcapitolul 7.4. Având în vedere că municipiul Deva este situat doar pe locul 4 în cadrul ierarhiei generale se vor calcula poligoanele Thiessen și pentru rangurile 2 și 3 (centrele de coordonare provincială și cele de coordonare regională) pentru a avea o imagine clară asupra influenței pe care acestea o au asupra teritoriului conurbației. Începând cu nivelul 4, cel al centrelor de coordonare județeană aria de studiu se restrânge la județele limitrofe. Pentru centrele de coordonare zonală și locală se va avea în vedere strict județul Hunedoara.

Nivelul 0 de influență în teritoriu, cel al centrelor de coordonare națională aparține exclusiv capitalei București care are o influență teoretică asupra întregului teritoriu național datorită prezenței celor mai importante structuri cu rol central.

Nivelul 1, cel al centrelor de coordonare provincială prezintă teritoriul național sub influența a 8 centre de coordonare provincială, capitala București și municipiile Timișoara, Cluj-Napoca, Iași, Brașov, Galați, Constanța și Craiova. În această situație conurbația se află la limita sud-vestică a influenței centrului de coordonare provincială Cluj-Napoca, relativ aproape de influența centrului provincial Timișoara (fig. 36). În realitate prezența lanțului muntos al Carpaților Occidentali dar și a Culuarului Mureșului face ca teritoriul conurbației să fie la granița influențelor dintre Timișoara și Cluj-Napoca.

Nivelul 2, cel al centrelor regionale aduce o schimbare profundă prin apariția centrelor regionale Sibiu, Arad și Oradea (fig. 36). La acest nivel Cluj-Napoca împarte cu Sibiul influența teoretică asupra conurbației, Sibiul în partea de sud-est și Cluj-Napoca în rest, Aradul și Timișoara se luptă pentru influența asupra zonei din partea de vest a conurbației.

Acest mod de distribuție a zonelor teoretice de influență este relativ conform cu realitatea dacă luăm în considerare faptul că până acum 4 ani când s-au deschis magazinele Metro și Praktiker în Deva populația conurbației depindea de acest tip de serviciu de magazinele din Arad, Timișoara, Cluj-Napoca sau Sibiu. Dacă luăm în considerare accesul la învățământ superior atunci cele patru centre atrag încă în mod egal tineri din cadrul conurbației datorită diversității și prestigiului universităților din Timișoara, Cluj-Napoca, Sibiu sau Arad.

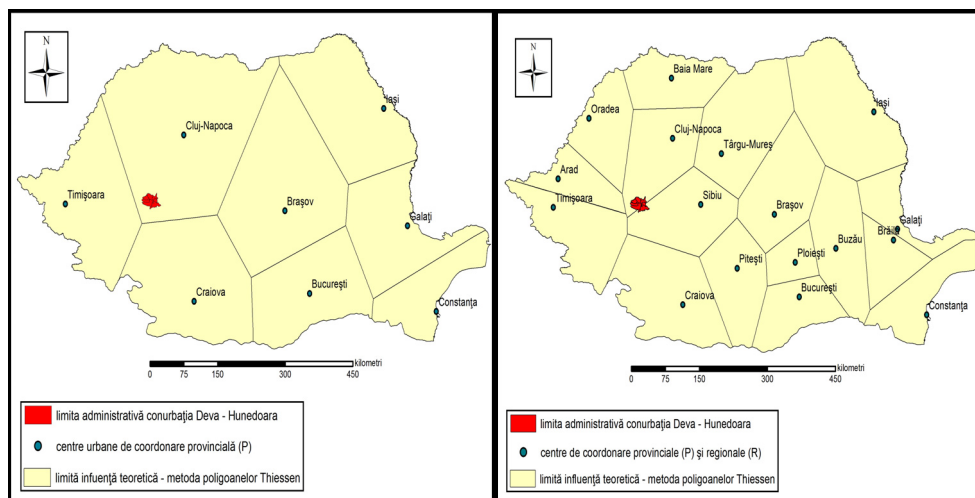

Fig. 36. Limita de influență teoretică a centrelor de coordonare – Metoda Thiessen: centre provinciale (stânga), centre regionale (dreapta)

La **nivelul 3**, cel al centrelor de coordonare județeană municipiul Deva (ca și centru de coordonare județeană) intră în competiție cu municipii ca și Alba Iulia, Târgu Jiu, Reșița dar și Cluj-Napoca, Timișoara, Arad și Oradea. Figura 37 surprinde lupta pentru influența în teritoriu unde Deva își exercită (teoretic) influența în spre nord în afara județului polarizând o parte din spațiile aferente județelor Alba, Bihor și Arad. În același timp în partea de sud pierde influența asupra sistemelor de aşezări din zona Văii

Jiului în favoarea municipiului Târgu Jiu. În ceea ce privește influența teoretică asupra spațiului aferent conurbației Deva–Hunedoara, acesta intră în întregime sub influența municipiului Deva.

Conform rezultatelor analizei Thiessen în zona de influență a municipiului Deva ar intra și orașele Abrud și Sebiș. În realitate datorită relațiilor administrative dar și datorită legăturilor de transport mult mai favorabile acestea intră sub influența centrelor județene Alba Iulia, respectiv Arad. În ceea ce privește zona de sud a județului influența municipiului Deva nu este prezentă la acest nivel (cel puțin teoretic). Trebuie însă să luăm în considerare faptul că municipiul Târgu-Jiu, deși un centru județean puternic, este limitat în exercitarea influenței asupra părții sudice a județului Hunedoara datorită prezenței lanțului muntos dar și datorită relațiilor administrative și economice pe care bazinul Văii Jiului le are cu municipiul Deva, majoritatea producției de cărbune din Valea Jiului mergând către Termocentrala Mintia fiind cunoscut rolul istoric al cărbunelui din Valea Jiului în dezvoltarea conurbației Deva–Hunedoara.

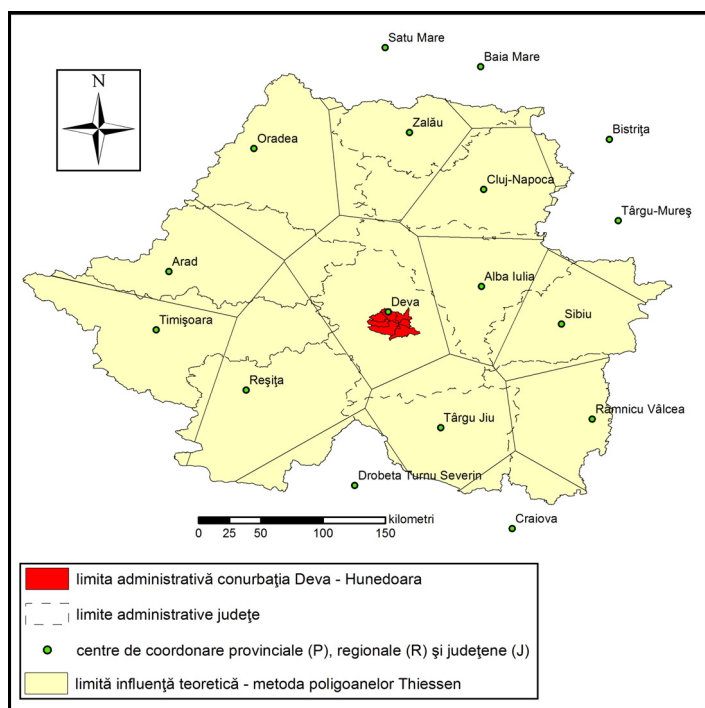

Fig. 37. Limita de influență teoretică a centrelor de coordonare județeană – Metoda Thiesen

La *nivelul 4*, cel al centrelor de coordonare zonală au fost luate în considerare municipiile Hunedoara, Petroşani, Brad şi Orăştie din cadrul judeţului Hunedoara, dar şi municipiile Caransebeş, Lugoj şi Beiuş din afara judeţului pentru stabilirea zonelor de influenţă. În acest context ariile de influenţă ale municipiilor Deva şi Hunedoara sunt reduse de prezenţa municipiilor Brad, Orăştie şi Petroşani.

Prezenţa *municipiului Brad* face ca limita teoretică de influenţă a municipiului Deva să fie redusă până aproximativ în dreptul satului Săliştioara. În acest context rămân sub influenţa municipiului Deva următoarele oraşe şi comune: Simeria, Cârjiţi, Veţel, Dobra, Hărău, Certeju de Sus, Şoimuş, Ilia, şi parţial Gurasada, Brănişca, Bătrâna, Băiţa, Lăpugiu de Jos şi Balşa. În realitate influenţa municipiului Deva poate ajunge până în dreptul satului Vălişoara, unde este stopată datorită prezenţei reliefului muntos care constituie o barieră orografică importantă (fig. 38). Pe lângă acest aspect mai trebuie menţionaţi şi factorii socio-economici care măresc semnificativ aria de influenţă a municipiului Deva.

Prezenţa la acest nivel a *municipiului Hunedoara* compensează în mare măsură influenţa teoretică pe care municipiul Deva a pierdut-o în partea de sud a judeţului. Astfel, influenţa municipiului Hunedoara se „întinde” până în dreptul satului Pui (centru supracomunal) polarizând următoarele unităţi administrative: Băcia, Călan, Peştişu Mic, Cerbăl, Lelese, Ghelari, Teliucul Inferior, Bretea Română, Bunila, Lunca Cernii de Jos, Topliţa, Haţeg, Sântămăria Orlea, General Bertlod, Răchitova, Densus, Toteşti, Sarmisegetuza, Râul de Mori şi Sălaşu de Sus şi parţial Boşorod şi Pui.

Municipiul Orăştie are o influenţă teoretică semnificativă la nivelul judeţului Hunedoara, astfel acesta are o zonă de influenţă în partea central vestică a judeţului care intră în concurenţă directă cu municipiile Deva şi Hunedoara reuşind să polarizeze următoarele arii administrative: Romos, Beriu, Mărtineşti, Turdaş, Rapoltu Mare, Geoagiu şi parţial Balşa, Orăştioara de Sus şi Boşorod.

În partea de sud-est a judeţului Hunedoara îşi face simţită influenţa *municipiul Petroşani*, înlocuind influenţa pe care municipiul Târgu Jiu o avea la nivelul centrelor de coordonare judeţeană polarizând următoarele unităţi administrative: Petroşani, Petrila, Aninoasa, Vulcan, Lupeni, Uricani, Băniţa, Baru şi parţial Pui şi Orăştioara de Sus.

La *nivelul 5*, al centrelor de coordonare locală, sunt luate în calcul toate orașele și municipiile din județ și orașele și municipiile limitrofe județului Hunedoara.

Aria de influență a municipiului Brad scade nesemnificativ, teoretic comunele Blăjeni și Buceș intră sub influența orașului Abrud, iar o parte din comunele Zam, Burjuc și Lăpugiu de Jos intră sub influența orașului Făget. În realitate relieful montan din partea de nord-est și influența municipiului Deva în zona central-vestică a județului împiedică desfășurarea zonelor de influență a orașelor Abrud și Făget. Apariția la acest nivel a orașelor Simeria, Geoagiu și Zlatna face ca o parte din influența exercitată de municipiul Deva în partea central estică a județului Hunedoara să fie preluată de către acestea (fig. 38).

În partea de sud influența exercitată de către municipiul Hunedoara este mult diminuată de apariția orașului Hațeg care, cel puțin teoretic, polarizează o zonă întinsă situată între Bretea Română în nord și satul Pui în sud. În realitate în partea de nord separarea zonei de influență se face în dreptul satului Silvașu de Sus situat în nordul depresiunii Hațegului. Această depresiune este o barieră orografică formidabilă și reprezintă principalul factor care determină stoparea extinderii influenței municipiului Hunedoara către sud. În schimb în partea de sud a orașului Hațeg principalul factor responsabil de dimensiunea mare a zonei de influență se referă la absența unui alt oraș între Hațeg și Petroșani. Centrul de comună Pui (centru de coordonare supracomunală) este situat la 17 kilometri de Hațeg și 25 față de Petroșani devenind astfel un loc ideal pentru crearea unui nou centru urban.

În ceea ce privește orașele Simeria și Călan acestea reușesc cu succes să își impună influența în partea de est a conurbației în fața municipiului Orăștie. În acest caz limita teoretică de influență este reprezentată de către Dealurile Orăștiei, așezările situate la vest intrând sub influența orașelor Simeria și Călan pe când cele din est intră sub influența municipiului Orăștie. În acest caz limita teoretică corespunde întradevăr cu limita reală, cele două sisteme de așezări de pe valea Streiului și pe valea Grădiștei fiind separate de un șir de dealuri ce le inhibă comunicarea și schimburile socio-economice.

Analiza zonelor de influenţă teoretică a centrelor locale reprezintă un punct foarte important în determinarea zonei de influenţă a conurbaţiei. La acest nivel al centrelor de coordonare locală sunt cel mai bine vizibile zonele de influenţă teoretice, sunt vizibile neajunsurile sistemului de aşezări urbane (ca şi distribuţie în spaţiu) şi nu în ultimul rând pot fi conturate relaţiile teritoriale pe care centrele locale le au cu spaţiul învecinat. Dacă în această ecuaţie luăm în considerare şi diferitele bariere orografice şi particularităţi ale reliefului din zonă putem creiona pentru conurbaţia Deva–Hunedoara un set de limite teoretice de influenţă documentate şi bine argumentate.

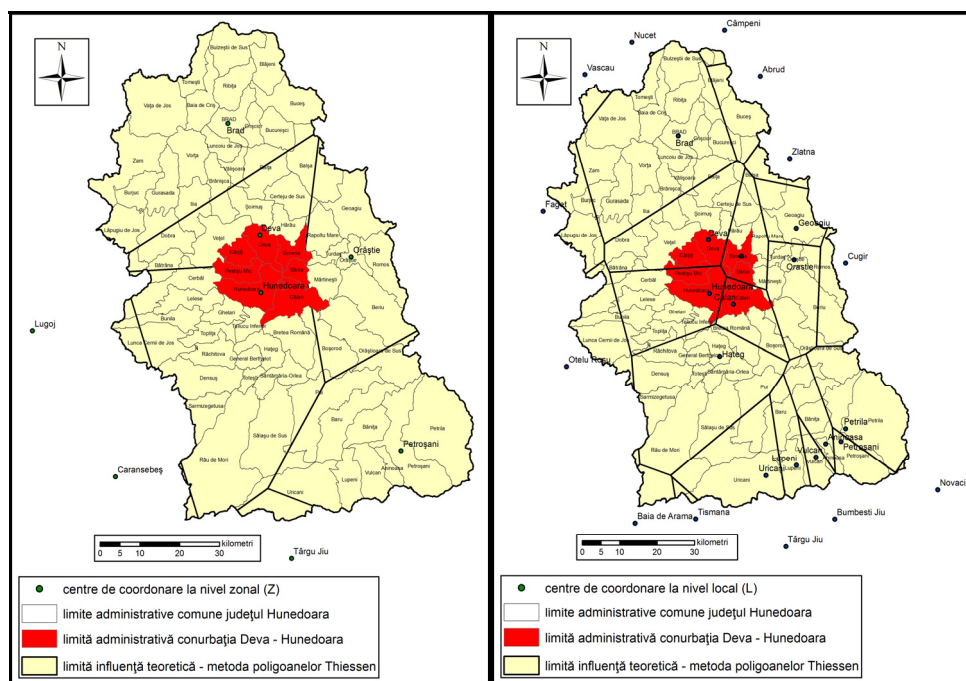

Fig. 38. Limita de influenţă teoretică a centrelor de coordonare – Metoda Thiessen: centre de coordonare zonală (stânga), centre de coordonare locală (dreapta)

Concluzii. Metoda poligoanelor Thiessen, cu toate că este uşor de aplicat şi permite crearea de diferite scenarii, este folosită aproape exclusiv pentru compararea zonelor de influenţă teoretice cu cele reale. Aplicarea metodei în spaţii intens urbanizate, aşa cum este judeţul Hunedoara, creează o serie de erori atât prin prisma modului de aplicare şi calculare a

ariilor de influență teoretică cât și prin prisma particularității stațiunii care formează două cluster distincte de orașe în județul Hunedoara (în zona centrală - conurbația Deva–Hunedoara iar în zona de sud microregiunea Văii Jiului).

Modelul gravitațional Reilly-Converse

Pentru a completa analiza spațială referitoare la zonele de influență efectuată cu ajutorul metodei poligoanelor Thiessen se poate folosi *modelul gravitațional Reilly-Converse* care reprezintă un mod de calcul al zonelor de influență care ia în considerare atât numărul de locuitori din așezări cât și distanța dintre acestea. Astfel acest model este folosit pentru a stabili mult mai detaliat limitele dintre două arii de influență teoretice.

Modelul Reilly a fost propus de geograful american W.J. Reilly în anul 1929, acesta încercând să stabilească o legătură între modul de atracție comercială a două localități și legea lui Newton referitoare la atracția universală.

Legea lui W.J. Reilly poate fi enunțată astfel: “atracția comercială a două centre asupra spațiului intermediar lor este direct proporțională cu mărimea centrelor și invers proporțională cu pătratul distanței dintre ele”. În anul 1935 P.D. Converse pornește de la ideea lui Reilly și consideră că există un punct de frontieră între cele două orașe unde volumul cumpărăturilor efectuate în cele două orașe, este egal. Modelul devine cunoscut sub numele de Reilly-Converse și are următorul enunț matematic (Rusu, R., 2007 pag. 470)³:

$D_b = D_{ab} / 1 + \sqrt{P_a/P_b}$, unde:

D_b – atracția zero dintre două cele 2 orașe,

D_{ab} – distanța dintre orașele a și b,

P_a – populația orașului mai mare,

P_b – populația orașului mai mic.

La fel ca și teoria locurilor centrale modelul Reilly-Converse are marele dezavantaj de a fi fost dezvoltat pe un spațiu izotrop. Realitatea spațială a unui teritoriu este departe de a constitui un spațiu izotrop, discontinuitățile

³ Rusu, R. (2007), *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mertom, Timișoara

cum ar fi lanțurile muntoase și râurile reprezentând bariere orografice greu de trecut cu impact profund asupra zonelor de influență ale așezărilor. Pentru a obține rezultate mai adecvate unei realități complexe distanța dintre așezări poate fi considerată cea parcursă de-a lungul căilor de comunicație rutieră.

Una dintre problemele care rezultă din dezvoltarea acestei teorii pe un spațiu izotrop se referă la posibilitatea redusă de generalizare a rezultatelor suprafețelor ariilor de influență. Totuși capacitatea acestei teorii de a estima punctul de echilibru dintre două zone teoretice de influență oferă posibilitatea rafinării rezultatelor obținute prin metoda poligoanelor Thiessen.

Ariile de influență rezultate după aplicarea formulei Reilly-Converse nu au forma unor poligoane, ci mai degrabă forme neregulate, eliptice datorate diferitelor particularități ale sistemului de așezări. Pentru că formula Reilly-Converse pune accent mare pe populația unei așezări trebuie făcută precizarea următoare: centrul coordonator al sistemului de așezări, respectiv așezarea cu numărul cel mai mare de locuitori, are întotdeauna o zonă de influență care le include pe toate celelalte (ex: municipiul București). Rusu. R.(2007, pag. 472)⁴ menționa că „toate așezările luate în considerare au o zonă de influență inclusă în zona de influență a unei așezări de rang superior, cu excepția așezării aflate în fruntea ierarhiei sistemului de așezări” putem deci înțelege că toate centrele de coordonare regională au aria de influență inclusă în aria de influență a centrelor de coordonare provinciale etc.

La *nivelul 1*, cel al centrelor de coordonare provinciale rezultatele metodei Reilly-Converse sunt foarte apropiate de metoda poligoanelor Thiessen datorită faptului că mărimea demografică a centrelor de coordonare provinciale este foarte apropiată. Adăugarea în ecuație a lungimii reale a sistemului de comunicații între două așezări face ca rezultatele să fie mult mai apropiate de realitate. Astfel conurbația Deva-Hunedoara este situată la granița dintre ariile de influență ale centrelor provinciale Timișoara și Cluj-Napoca, de asemenea influența centrului

⁴ Rusu, R. (2007), *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mertom, Timișoara

Cluj-Napoca în partea sudică a județului Hunedoara este redusă. Situația în care se găsește conurbația la acest nivel (la granița dintre 2 zone de influență) evidențiază încă o dată necesitatea constituirii acesteia ca și centru de coordonare regională. Acest demers este unul logic având în vedere distanța dintre centrele provinciale (330 km între Timișoara și Cluj-Napoca) precum și poziția favorabilă a conurbației (intersecția marilor fluxuri est-vest și nord-sud).

La *nivelul 2*, al centrelor de coordonare regională se constată o reducere a zonelor de influență teoretice datorită numărului mai mare de centre de coordonare. Cu toate acestea însă se observă că centrele de coordonare provinciale reușesc să își mențină influența asupra unor zone extinse în țară, acest lucru fiind datorat în principal mărimii demografice a centrelor provinciale dar și datorită dispunerii în teritoriu a centrelor regionale. Rezultatele obținute prin metoda Reilly-Converse sunt similare celor obținute prin metoda poligoanelor Theissen observându-se și în acest caz persistența unor arii de influență mari atribuite celor 7 centre provinciale.

Conurbația Deva–Hunedoara se află și la acest nivel la granița dintre ariile de influență ale municipiilor Cluj-Napoca și Timișoara, centrele regionale Sibiu și Arad nereușind să își extindă zona de influență către județul Hunedoara. În linii mari rezultatele analizei la acest nivel corespund cu realitatea, astfel deși sunt centre universitare importante și dețin aeroporturi Sibiu și Arad pierd net lupta în fața centrelor provinciale, astfel aria lor de influență este redusă semnificativ. În plus aria centrelor regionale Sibiu și Arad este restrânsă și de prezența centrelor Oradea și Târgu Mureș, care dețin structuri asemănătoare existând astfel o concurență intensă între ele.

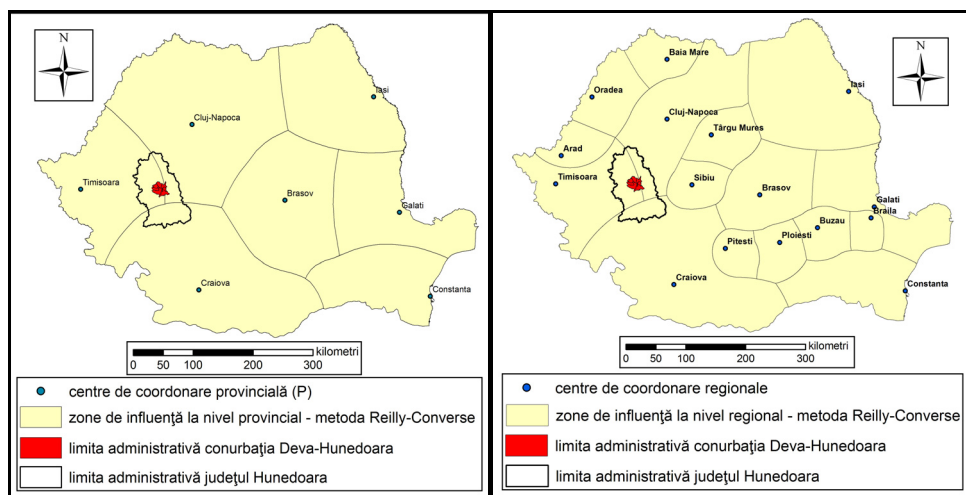

Fig. 39. Limita de influență teoretică a centrelor de coordonare – Metoda Reilly-Converse:
centre provinciale (stânga), centre regionale (dreapta)

La *nivelul 3*, al centrelor de coordonare județene rezultatele sunt similare cu cele obținute prin metoda poligoanelor Thiessen. Municipiul Deva polarizează și în acest caz marea majoritate a județului Hunedoara. Introducerea factorului demografic și modul de calcul al ariilor de influență au condus la rezultate mult mai apropiate de realitatea din teren. Se observă și prin această metodă că partea de sud a județului, ce corespunde zonei montane, se află sub influența municipiului Târgu Jiu. În realitate, după cum am mai menționat, întreg teritoriul județului Hunedoara este polarizat de către municipiul Deva. Creșterea numărului de centre de coordonare la acest nivel face ca ariile de influență să se reducă semnificativ astfel încât fiecare centru polarizează teritoriul propriului județ.

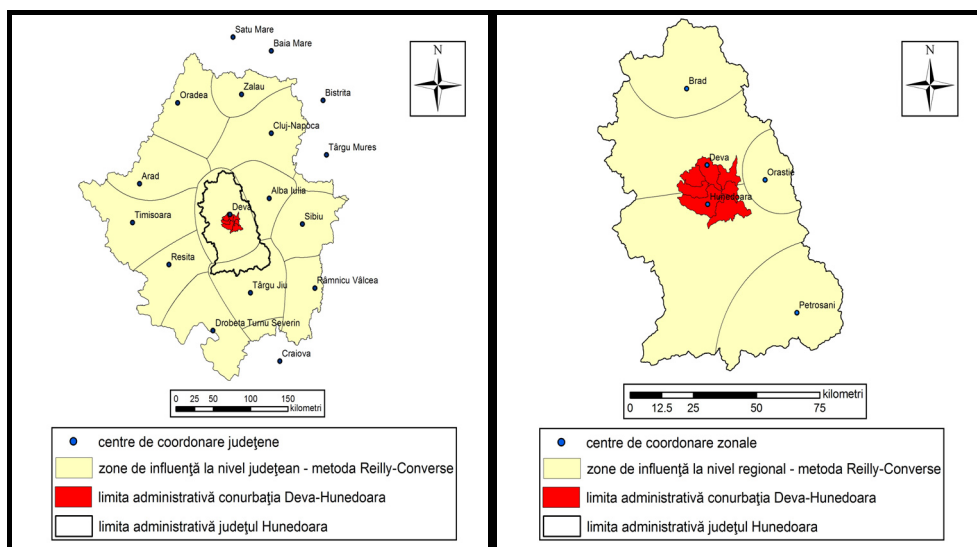

Fig. 40. Limita de influență teoretică a centrelor de coordonare – Metoda Reilly-Converse: centre de coordonare județeană (stânga), centre de coordonare zonală (dreapta)

La *nivelul 4*, cel al centrelor de coordonare zonale au fost evidențiate zonele teoretice doar pentru județul Hunedoara, fiind luate în calcul și centre de coordonare zonale din vecinătatea județului (Lugoj și Caransebeș). Se observă o schimbare fundamentală față de nivelul ierarhic superior (al centrelor județene) prin apariția municipiilor Hunedoara, Brad, Orăștie și Petroșani ca și centre coordonatoare. Aria de influență a municipiului Deva este mult redusă față de nivelul anterior, acest lucru datorându-se concurenței exercitate de municipiul Hunedoara. Municipiul Hunedoara acționând ca și nucleu al conurbației Deva–Hunedoara preia mare parte din influența pe care Deva o avea în partea de sud a județului, însă aria acestuia este la rândul ei redusă de apariția municipiului Petroșani ca și centru coordonator în partea de sud, acesta la rândul lui preluând o mare parte din influența pe care municipiul Târgu Jiu o exercita la nivel județean.

La *nivelul 5*, cel al centrelor de coordonare locală intervin în ecuație toate centrele urbane de pe teritoriul județului Hunedoara. Dată fiind această situație se observă o fragmentare mare a zonelor de influență teoretice în special în zona de sud în sistemul de așezări corespunzător Văii Jiului.

Rezultatele obţinute cu ajutorul metodei Reilly-Converse se diferenţiază net de cele obţinute prin metoda poligoanelor Thiessen datorită numărului mai mare de parametri luaţi în calcul. Metoda Reilly-Converse evidenţiază importanţa factorului demografic în determinarea zonelor de influenţă dar şi importanţa poziţionării în spaţiu a diferitelor centre de coordonare. Sunt avantajate de această analiză centre cum ar fi Deva, Hunedoara şi Brad care sunt situate la distanţe mari faţă de alte centre şi care astfel au arii de influenţă mai mari

Ca şi concluzie se putem considera că metoda Reilly-Converse oferă rezultate satisfăcătoare şi mai apropiate de realitatea din teren datorită introducerii în ecuaţie a factorului demografic şi a distanţei reale între aşezări însă faptul că metoda a fost dezvoltată pe un spaţiu izotrop reduce gradul de generalizare a rezultatelor. Metoda oferă rezultate bune în ceea ce priveşte stabilirea limitelor de influenţă (punctului de atracţie zero) însă nu se pot clasifica ariile de influenţă obţinute.

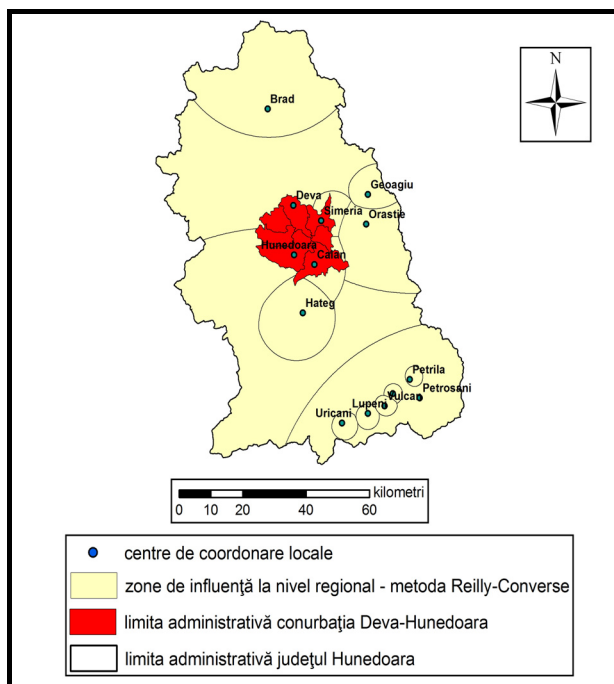

Fig. 41. Limita de influenţă teoretică a centrelor de coordonare locale – Metoda Reilly-Converse

Zonele de influență ale locurilor centrale

Determinarea unor zonelor de influență bazate pe puterea de polarizare a locurilor centrale reprezintă ultima analiză importantă și vine să completeze delimitările obținute prin metoda poligoanelor Thiessen și metoda Reilly-Converse. Delimitarea de față are la bază calitatea și cantitatea serviciilor oferite de către locurile centrale la diferite nivele. Este evident că și prin această metodă cea mai mare arie de polarizare aparține Capitalei României, București care datorită funcțiilor socio-politice polartizează întreg teritoriul național.

La nivelul 1, cel al centrelor provinciale (conform ierarhizării propuse) zonele de influență corespund în mare parte cu regiunile de dezvoltare din România. Centrele provinciale au capacitate mare de polarizare a spațiului datorită unor structuri care oferă servicii superioare în domenii cum ar fi asigurarea sănătății, transport, educație, industrial sau comercial la care se adaugă și un potențial demografic mare. Astfel în zona de influență a fiecărui centru provincial intră mai multe județe după cum urmează:

- municipiul Timișoara include județele Arad, Timiș, Caraș-Severin și Hunedoara;
- municipiul Cluj-Napoca include județele Alba, Mureș, Bihor, Satu-Mare, Cluj, Sălaj, Maramureș și Bistrița-Năsăud;
- municipiul Iași include județele Suceava, Botoșani, Neamț, Iași, Bacău și Vaslui;
- municipiul Galați include județele Vrancea, Galați, Buzău și Brăila;
- municipiul Constanța (deși este inclus împreună cu regiunea Galați într-o singură zonă de dezvoltare) include județele Tulcea și Constanța;
- municipiul Craiova include județele Mehedinți, Gorj, Dolj, Olt și Vrancea;
- municipiul Brașov include județele Sibiu, Brașov, Covasna și Harghita;
- municipiul București include județele Argeș, Teleorman, Dâmbovița, Prahova, Ialomița, Călărași, Giurgiu și Ilfov.

La nivelul 2, cel al centrelor regionale se observă diminuarea ariilor de influenţă a numărului mai mare de centre cu statut regional. Centrele de coordonare regională deţin structuri cu rol polarizator cu ajutorul cărora îşi extind aria de influenţă la nivelul mai multor judeţe. Printre aceste structuri se numără aeroporturile (de regulă de interes naţional), nodurile feroviare principale, structuri deconcentrate importante, universităţi şi centre medicale performante, sedii de bănci, reţele comerciale naţionale cu răspândire redusă în teritoriu, unităţi industriale mari etc. De asemenea centrele de coordonare regională au şi un potenţial demografic ridicat care le permite să exercite şi o polarizare a forţei de muncă şi derivat din aceasta o influenţă economică şi comercială.

Judeţul Hunedoara, deci implicit şi conurbaţia Deva–Hunedoara, se află şi la acest nivel sub influenţa municipiului Timişoara chiar dacă centrele regionale Arad şi Sibiu au o influenţă sporită în zonă. Faptul că judeţul Hunedoara se află şi la acest nivel sub influenţa municipiului Timişoara este datorat în principal rolului polarizator pe care Aeroportul Internaţional Timişoara, centrele universitare şi instituţiile descentralizate aferente regiunii de dezvoltare Vest le au în teritoriu.

Nivelul 3, cel al centrelor de coordonare judeţeană este ultimul nivel unde zonele de influenţă sunt de nivel judeţean, fiecare centru coordonând judeţul din care face parte. Deşi există zone din judeţul Hunedoara care conform rezultatelor metodei poligoanelor Thiessen se află sub influenţa unor centre de coordonare vecine acest lucru este stopat datorită influenţei de natură administrativă exercitată.

Această influenţă administrativă se manifestă prin structuri cum ar fi Prefectura, Episcopia Devei şi Hunedoarei, sucursalele judeţene ale băncilor şi toate structurile deconcentrate la nivel de judeţ (Casa de Pensii, I.T.M., Spitalul Judeţean, Casa de Asigurări de Sănătate etc.).

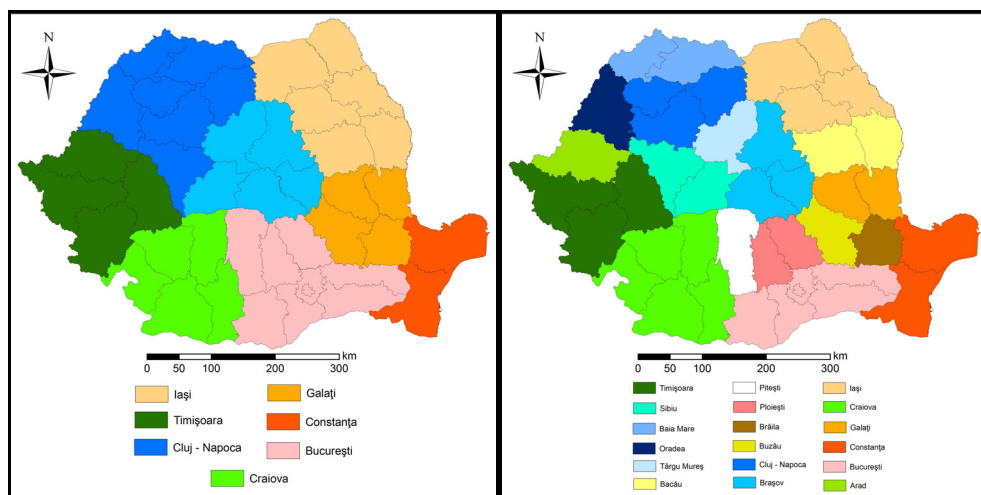

Fig. 42. *Limita de influență teoretică a centrelor de coordonare: centre provinciale (stânga), centre regionale (dreapta) – după Molnar(1975)*

Începând cu **nivelul 4, cel al centrelor de coordonare zonală** influența se manifestă strict la nivel de comună și strict în interiorul aceluiași județ. La nivelul județului Hunedoara există cinci centre de coordonare zonală (Deva, Hunedoara, Brad, Orăștie și Petroșani) iar distribuția lor, dar mai ales numărul și calitatea structurilor cu rol de loc central determină o influență disproporționată în teritoriu.

În demersul de identificare a zonelor de influență s-a avut în vedere corelarea rezultatelor tuturor analizelor la nivel de județ: Thiessen, Reilly-Converse și cea actuală referitoare la polarizarea de către locurile centrale.

Pentru determinarea rezultatelor la acest nivel s-a luat în calcul și accesibilitatea de la nivelul comunei către centrul zonal și de asemenea a fost analizată influența reliefului și prezența diferitelor bariere orografice.

În partea de nord a județului **municipiul Brad** își extinde influența asupra 11 unități administrative toate situate în partea de nord a Munților Mataliferi, în Depresiunea Brad. Zona de influență a municipiului Brad este restrânsă tocmai datorită prezenței lanțului muntos în partea sudică a zonei de influență, astfel că Pasul Vălișoara reprezintă practic punctul de atracție zero între municipiile Deva și Brad. Un alt factor important în stabilirea zonei de inflență l-a avut și prezența Crișului Alb și a infrastructurii rutiere aferente. În ceea ce privește structuriile cu rol de loc central putem

menţiona Spitalul Municipal Brad (cu 145 de paturi ce deserveşte întreaga zonă de nord a judeţului), Colegiul Naţional „Avram Iancu” (învăţământ liceal) şi instituţii centrale descentralizate. Cele 11 unităţi administrative care intră în aria de influenţă a municipiului Brad sunt Bulzeşti de Sus, Ribiţa, Luncoiu de Jos, Crişcior, Bucureşti, Buceş, Blăjeni, Baia de Criş, Brad, Tomeşti şi Vaţa de Jos.

Partea central-vestică a judeţului Hunedoara se află sub influenţa *municipiului Deva* şi cuprinde zona aferentă Culuarului Mureşului, partea sudică a Munţilor Metaliferi (Magureaua şi Săcărâmb) precum şi partea nordică a Munţilor Poiana Ruscă. Distribuţia formelor de relief, a căilor de comunicaţii dar şi rolul polarizator puternic al municipiului Deva a permis ca zona de influenţă a acestuia să cuprindă 18 unităţi administrative. Prezenţa în partea de est a municipiului Orăştie şi în partea de sud a municipiului Hunedoara a redus simţitor zona de influenţă. La acest nivel municipiul Orăştie are o influenţă semnificativă poloarizând teritoriul până în dreptul Culuarului Streiului, oraşele Simeria, Călan şi comuna Băcia reprezentând limita estică de influenţă a municipiului Deva. Cele 18 unităţi administrative aflate în aria de influenţă a municipiului Deva sunt Simeria, Călan, Deva, Cârjiţi, Bătrâna, Dobra, Lăpugiu de Jos, Zam, Burjuc, Gurasada, Vorţa, Ilia, Brănişca, Veţel, Vălişoara, Şoimuş, Băiţa, Hărău şi Certeju de Sus.

Partea sud-vestică a judeţului Hunedoara se află la acest nivel sub influenţa *municipiului Hunedoara*. Zona aflată sub influenţa Hunedoarei corespunde în linii mari cu Depresiunea Haţegului şi masivele montane vecine (Poiana Ruscă, Țarcu şi Retezat). Prezenţa masivelor montane, reţeaua de căi rutiere canalizate din zona de depresiune către centrul judeţului de-a lungul văii Streiului, numărul mare de instituţii cu rol polarizator (spital municipal, universitate, număr mare de licee etc.) dar şi lipsa unui alt centru de coordonare zonală în partea central sudică a judeţului au permis ca municipiul Hunedoara să deţină o zonă de influenţă foarte mare care cuprinde un număr de 22 de unităţi administrative: Sălaşu de Sus, Râu de Mori, Sarmisegetuza, Boşorod, Sântămăria-Orlea, Toteşti, Densuş, Bretea Română, Haţeg, General Berthelot, Răchitova, Topliţa, Teliucul Inferior, Ghelari, Cerbăl, Lelese, Bunila, Lunca Cernii de Jos, Peştişu Mic, Băcia, Hunedoara şi Călan.

Partea central-estică a județului Hunedoara se află în zona de influență a *municipiului Orăștie*, zonă ce corespunde cu mare parte a Dealurilor Orăștiei (Cugirului), Podișului Dacic, Depresiunii Geoagiului și Culuarului Mureșului. Concurența exercitată de municipiul Deva în partea de vest a redus simțitor aria de influență a Orăștiei pe direcția est-vest, în schimb a permis extinderea acesteia pe direcția nord-sud (favorizată și de existența căilor de comunicații în acest sens). Datorită acestor limitări municipiul Orăștie are în aria de influență doar 9 unități administrative: Balșa, Geoagiu, Rapoltu Mare, Turdaș, Orăștie, Romos, Mărtinești, Beriu și Orăștioara de Sus.

În partea de sud a județului *municipiul Petroșani* are o arie de influență centrată în zona munților Retezat, Parâng și Vâlcan și în depresiunea Petroșani. Municipiul Petroșani deține ca și structuri cu rol de loc central Spitalul Municipal, Universitatea Petroșani, Colegiul Economic, Liceul Teoretic și Liceul de Informatică dar și unitățile miniere care reprezintă o puternică atracție economică. Prezența reliefului preponderent muntos în zona de sud a județului face ca numărul unităților administrative să fie relativ mic, însă suprafața acestora să fie mare, astfel sunt incluse în zona de influență a municipiului Petroșani doar 9 unități administrative: Uricani, Lupeni, Vulcan, Aninoasa, Petroșani, Petrila, Bănița Baru și Pui.

La nivelul 5, cel al centrelor de coordonare locală, numărul mare de localități urbane din județul Hunedoara produce o fragmentare mare a ariilor în zona centrală și sudică. La acest nivel numărul centrelor de coordonare este de 14, cu 9 mai mult decât la nivelul anterior. La acest nivel există cazuri în care centrul de coordonare reușește să polarizeze strict satele din unitatea administrativă căreia aparține (ex: Uricani, Lupeni, Vulcan, Aninoasa și Petrila).

Situat în partea de nord a județului, departe de alt centru de coordonare *municipiul Brad* este singurul centru a cărui zonă de influență nu se reduce față de nivelul anterior.

În partea central-vestică zona de influență a *municipiului Deva* este redusă doar în mică măsură de concurența cu orașul Simeria ca și centru de coordonare locală, astfel Deva *“pierde”* doar orașul Simeria din aria sa de influență.

La acest nivel **oraşul Simeria** reuşeşte să polarizeze trei unităţi administrative: Simeria, Rapoltu Mare şi Băcia. Ca şi structuri cu rol central, pentru acest nivel, trebuie menţionat liceul, corpul de spital dar şi gara şi industria de transport în general.

Municipiul Orăştie este la rândul său afectat de prezenţa în număr mare a centrelor de coordonare locală, astfel că pierde în favoarea oraşului Simeria comuna Rapoltu Mare iar în favoarea **oraşului Geoagiu** două unităţi administrative: Geoagiu şi Balşa.

Pe departe cea mai dramatică schimbare la nivelul zonelor de influenţă apare în partea central-sudică dominată odinioară de către **municipiul Hunedoara**. La acest nivel oraşul Haţeg, datorită structurilor cu rol central dar mai ales datorită poziţionării în Depresiunea Haţegului, reduce drastic influenţa municipiului Hunedoara care pierde în favoarea Haţegului toate unităţile situate în Depresiunea Haţegului, Munţii Ţarcu, Retezat şi Poiana Ruscă (parţial), în total de 9 unităţi administrative. În afară de influenţa oraşului Haţeg, Hunedoara mai pierde influenţa asupra încă trei unităţi administrative datorită concurenţei venite din partea oraşului Călan, astfel că îşi mai manifestă influenţa doar asupra 9 unităţi administrative din zona Munţilor Poiana Ruscă.

Oraşul Haţeg, aşa cum am menţionat anterior, preia în mare parte influenţa municipiului Hunedoara din Depresiunea Haţegului şi zonele muntoase adiacente (9 unităţi administrative). Ca şi structuri polarizante acesta deţine un spital relativ modern, instituţii de învăţământ liceal, structuri de conducere ale bisericii ortodoxe dar şi o serie de instituţii descentralizate.

În partea de sud a judeţului se observă prezenţa masivă a centrelor de coordonare la nivel local, astfel că există 6 centre de coordonare pentru 9 unităţi administrative. Numărul mare de centre de coordonare locală este datorat atenţiei excesive care a fost acordată fostelor colonii miniere din Valea Jiului, astfel au fost decretate ca şi oraşe o serie de aşezări rurale care nu îndeplinesc condiţiile minime (Aninoasa şi Uricani). În fapt aceste oraşe sunt centre false care nu pot emite pretenţii de coordonare. Aceste centre reduc însă în mod semnificativ aria de influenţă a **municipiului Petroşani** astfel că de la 9 unităţi administrative polarizate anterior acesta mai polarizează doar 4 la acest nivel.

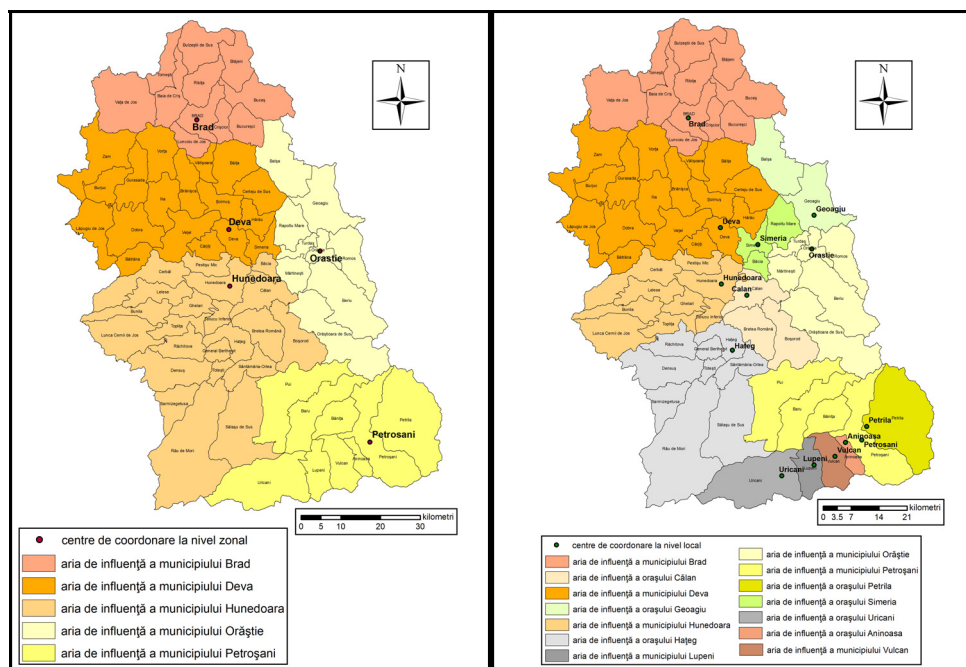

Fig. 43. Ariile de influență a centrelor zonale (stânga) și a centrelor locale (dreapta) – metoda locurilor centrale

Concluzii

Zonele de influență ale așezărilor din cadrul conurbației reprezintă rezultatul interacțiunii dintre distribuția spațială, particularitățile sistemului de transport, relieful și barierele orografice și nu în ultimul rând structurile cu rol central.

În funcție de nivelul la care ne referim particularitățile zonelor de influență sunt influențate decisiv de prezența structurilor cu rol central, astfel la nivele suprajudețene (provinciale și regionale) un rol important în delimitarea zonelor de influență îl au prezența aeroporturilor, a universităților, a instituțiilor descentralizate și a unităților medicale de prestigiu. La nivelul centrelor de județ instituțiile administrative sunt cele mai importante în determinarea zonelor de influență, județul reprezentând actualmente unitatea de bază în împărțirea administrativă teritorială a țării.

La nivelele inferioare (zonale și locale) sporește rolul pe care discontinuitățile reliefului și rețeaua de căi de comunicații o au în determinarea

zonelor de influență. Alături de acestea se remarcă și rolul important avut de prezența dotărilor cu rol de loc central. Delimitarea zonelor de influență s-a făcut cu ajutorul mai multor metode de analiză (Thiessen, Reilly-Converse, pe baza locurilor centrale) pentru a asigura o cât mai bună acuratețe a datelor și pentru a crea o imagine mult mai apropiată de realitate. Indiferent de numărul de analize efectuate trebuie luat în considerare însă faptul că zonele de influență sunt dinamice iar actualizarea lor reprezintă o muncă continuă.

Principalii factori care determină dinamica zonelor de influență se referă la structura rețelei de căi de comunicații, la factorul demografic și la dotările cu rol central. Nivelul inferior pentru care acest tip de analize a fost efectuat este cel al centrelor de coordonare locală, sub acest nivel numărul centrelor de coordonare crește mult pe baza relațiilor administrative dintre așezări dar și datorită numărului mare de structuri cu rol de loc central. Delimitarea zonelor de influență în teritoriu pentru centrele de coordonare din județ este extrem de importantă pentru determinarea influenței conurbației Deva–Hunedoara ca și structură asociativă, existând posibilitatea ca o mare parte din limitele unităților administrative componente să coincidă cu limitele întregii conurbații.

La nivel regional toate cele trei tipuri de analize asupra zonelor de influență au evidențiat faptul că județul Hunedoara, datorită poziționării sale nu poate intra sub influența unui singur centru regional existând o nevoie reală pentru crearea unui centru de coordonare puternic care să ofere locuitorilor servicii de calitate și care să ajute la dezvoltarea județului.

Actualmente municipiul Deva, cel mai dezvoltat centru de la nivelul județului Hunedoara, polarizează spațiul aferent județului strict din punct de vedere administrativ, neputând rivaliza însă cu centrele regionale în domenii precum educația superioară, serviciile medicale sau transportului aerian. Dezvoltarea dotărilor cu rol central din aceste domenii în Deva sau în centrele apropiate ar trebui să devină prioritară pentru îmbunătățirea vieții tuturor locuitorilor din județ.

7.6. Structura sistemului de așezări

Având date concrete referitoare la ierarhizarea, structurile cu rol central și polarizarea spațiului pentru așezările din cadrul conurbației (și nu numai) putem evidenția structura sistemului de așezări. După cum menționa și I. Ianoș (2000, pag 34) „sistemele de așezări sunt ansambluri constituite prin seturi de relații de interdependență între mai multe așezări (urbane și rurale)...”⁵ astfel coeziunea spațiului este dată de specificul relațiilor dintre acestea. Studiul așezărilor prin prisma fenomenului sistemic este relativ nou (începutul anilor 1960) însă s-a născut din nevoia revizuirii conceptelor cunoscute despre așezări și alinierea lor cu realitatea contemporană în care concentrarea umană cunoaște noi dimensiuni.

I. Ianoș mai menționează și faptul că orice sistem de așezări are două componente de bază: elemente și relații; elementele sunt reprezentate de către așezări sau ansambluri de așezări iar relațiile sunt cele care conectează toate elementele în cadrul sistemului. În modul gândit și prezentat de către autor realizăm repede faptul că ansamblurile de așezări din cadrul sistemului pot fi conurbații, aglomerații sau zone metropolitane, deci subsisteme bine definite și documentate ce pot fi integrate cu ușurință în sistemul de așezări ierarhic superior.

În ceea ce privește relațiile dintre elementele sistemului aceste derivă din nevoile populației și din impunerile administrative și politice ale spațiului în care se află sistemul. Astfel cele mai importante relații sunt cele de servicii, urmate de cele politico-administrative, economice și demografice.

Relațiile de servicii prin prisma numărului lor sunt cele mai complexe și sunt capabile să genereze forțe de atracție care converg în general spre centrul sistemului. Cele mai importante relații sunt cele comerciale, care în funcție de comportamentul individului pot determina structuri teritoriale.

Relațiile politico-administrative, prin impunerile create, afectează toate celelalte tipuri de relații limitându-le. Acest tip de relații sunt extrem de importante la nivelele inferioare ale ierarhiei sistemului unde alte tipuri de

⁵ Ianoș, I., Humeau, J.-B. (2000), *Teoria sistemelor de așezări umane – studiu introductiv*, Ed. Tehnică, București

relații lipsesc sau sunt slab reprezentate (la nivel de comună sau între diferite sate).

Relațiile economice se bazează pe specializarea aşezărilor, specializare derivată din exploatarea resurselor disponibile. Teoretic acest tip de relații este cel mai stabil, însă, în contextul socio-economic actual, suferă transformări profunde care pot conduce la modificări majore în cadrul sistemului.

Relațiile demografice, influențate evident de deplasările zilnice sau definitive ale populației sunt consecință a nevoilor legate de muncă, educație etc. și pot genera schimbări mari în cadrul sistemului prin fenomenele de migrare urban-rural și depopulare. Actualmente, la nivelul conurbației, ca o consecință a climatului socio-economic național fenomenul de depopulare este cel mai evident ducând la scăderi importante ale populației.

Datorită varietății mari a sistemelor de aşezări se impune clasificarea acestora, putând fi determinate 2 tipuri mari de tipologii: în funcție de tipul predominant al aşezării (urban sau rural) și în funcție de nivelul spațial (local, regional, național și supranațional).

În cazul primului tip de clasificare lucrurile sunt relativ simple având de a face cu delimitarea unor sisteme bine definite și restricționate din punct de vedere al tipului de aşezări, în cazul celei de-a doua clasificări lucrurile sunt puțin mai complicate având de a face cu o scară spațială relativ întinsă, de la sisteme locale la sisteme continentale.

Întrucât sistemele de aşezări sunt prezente în cadrul diferitor spații naționale este relativ greu de acceptat o succesiune unanim acceptată de sisteme de aşezări. După cum menționa și I. Ianoș (2000, pag. 102) „... scara locală nu diferă ca și concept, încât suportă orice comparație, indiferent de mărimea statelor” însă problemele apar atunci când ne referim la scara regională, autorul menționând că „ceea ce este regional într-un caz, poate fi local în altul, suprafața statelor jucând rol important în delimitarea acestor categorii”. În acest context este posibil ca diferitele sisteme regionale identificate la nivelul unor state de mărimi diferite să nu poată fi comparate. În ceea ce privește succesiunea sistemelor putem identifica următoarele tipuri: locale, regionale, naționale, supranaționale, continentale și în fine sistemul mondial.

Sistemele locale sunt situate la nivelul inferior al ierarhiei așezărilor putând însă să se extindă până la nivele supralocale. Așezarea principală în cadrul sistemului este fie o reședință de comună sau poate fi chiar un mic oraș. După cum am menționat și anterior determinarea sistemelor depinde în mare parte de structura teritoriului și de nivelele administrative acceptate. În cazul României interpunerea între nivelul local și cel regional a nivelului județean (rar întâlnit la nivel european) permite ca de multe ori sistemele locale să fie asimilate celor județene, considerate subregionale. Acest lucru este frecvent în zonele în care sistemul urban este slab dezvoltat, cu puține orașe și având o coeziune teritorială slabă. Din punct de vedere funcțional centrul local oferă servicii din domeniul învățământului (inclusiv liceu), al ocrotirii sănătății (dispensare centre sau chiar spital), servicii bancare și financiare, oferă posibilitate crescută de expediere a bunurilor și o mobilitate crescută a populației prin servicii specializate.

La nivelul conurbației Deva–Hunedoara pot fi identificate 7 sisteme locale unde centrele coordonatoare sunt municipiile Deva și Hunedoara, orașele Simeria și Călan și centrele de comună Băcia, Cârjiți și Peștișul Mic. Dacă în cazul municipiilor Deva și Hunedoara și orașelor Simeria și Călan pe lângă relațiile administrative pot fi observate și relații comerciale, pentru educație sau pentru ocrotirea sănătății, în cazul centrelor rurale relațiile principale în sistem sunt de ordin administrativ.

Sistemele zonale pot fi identificate în zone intens urbanizate reprezentând legătura dintre centrele locale și cele subregionale. Așezarea centrală în cadrul sistemului este de obicei un municipiu sau un oraș puternic, care deține o serie de funcții ce îi permit să concentreze o serie de așezări de rang inferior, așezări pe care le domină prin extinderea funcției comerciale, educaționale, sanitare, culturale și de multe ori industriale. Aceste sisteme permit (în cazul în care se dorește) un supracontrol administrativ, putând acționa ca unități administrative intermediare între comune și județ. În fapt acest lucru s-a și realizat în trecut, respectiv în perioada 1950-1968 când au funcționat raioanele ca și unitate administrativă. Astfel în cadrul județului Hunedoara au funcționat raioanele Deva, Hunedoara, Brad, Orăștie, Hațeg și Petroșani, acestea fiind similare sistemelor zonale actuale, neavând însă personalitate juridică în

cadrul acestui sistem intermediar. Aşezările centrale din fiecare sistem deţin îndeajuns de multe structuri cu rol central şi funcţii pentru a putea satisface nevoile locuitorilor din sistemele pe care le subordonează.

În cadrul conurbaţiei se observă că Deva şi Hunedoara deţin rolul de aşezare centrală atât pentru sistemele locale cât şi pentru cele zonale, fiind un fapt firesc privit prin prisma dotărilor şi funcţiilor celor două aşezări. Având în vedere că între cele două aşezări, Deva şi Hunedoara, există o strânsă legătură trebuie evidenţiat faptul că cele două sisteme zonale se comportă practic ca şi un întreg. Acest lucru înseamnă în esenţă că, *conurbaţia se comportă ca şi un sistem zonal în cadrul judeţului Hunedoara.*

Sistemele subregionale sau judeţene sunt specifice teritoriului naţional românesc, judeţul fiind o unitate intermediară între comună şi regiune. La nivel subregional, judeţean în cazul nostru, rolul administrativ primează în determinarea aşezării centrale a sistemului.

Adesea aşezarea centrală, un municipiu sau un oraş puternic dezvoltat, este un centru administrativ vechi care de-a lungul timpului a acumulat funcţii şi şi-a consolidat locul în cadrul sistemului naţional. Pe lângă funcţia administrativă se observă prezenţa funcţiei economice, de învăţământ, de ocrotire a sănătăţii etc., fapt care determină o subordonare a tuturor aşezărilor din teritoriul în care aşezarea deţine rolul central, judeţul în cazul nostru.

Aşezarea centrală în cazul judeţului Hunedoara este municipiul Deva care subordonează funcţional toate aşezările din judeţ, structurate în sisteme zonale şi locale. În prin prisma existenţei conurbaţiei Deva–Hunedoara putem considera că aceasta (conurbaţia) reprezintă aşezarea centrală din sistemul judeţean.

Sistemele regionale, formate în jurul unor centre extrem de puternice au ca şi scop principal echilibrarea sistemului de aşezări prin distribuirea funcţiilor în teritoriu. În cazul României, pentru a corecta centricitatea capitalei Bucureşti, s-au stabilit începând cu 1998 regiunile de dezvoltare.

În cadrul regiunii vest, unde este inclus judeţul Hunedoara aşezarea centrală este Timişoara. Aceasta a fost aleasă datorită funcţiilor capabile să deservească populaţia la nivel regional. Conurbaţia Deva–Hunedoara devine în acest context subordonată Timişoarei, prin rolul de aşezare

centrală în cadrul sistemului subregional. Din această postură dirijează spre baza sistemului fonduri și proiecte implementate de către Agenția de Dezvoltare Regională Vest, a cărui sediu este în Timișoara.

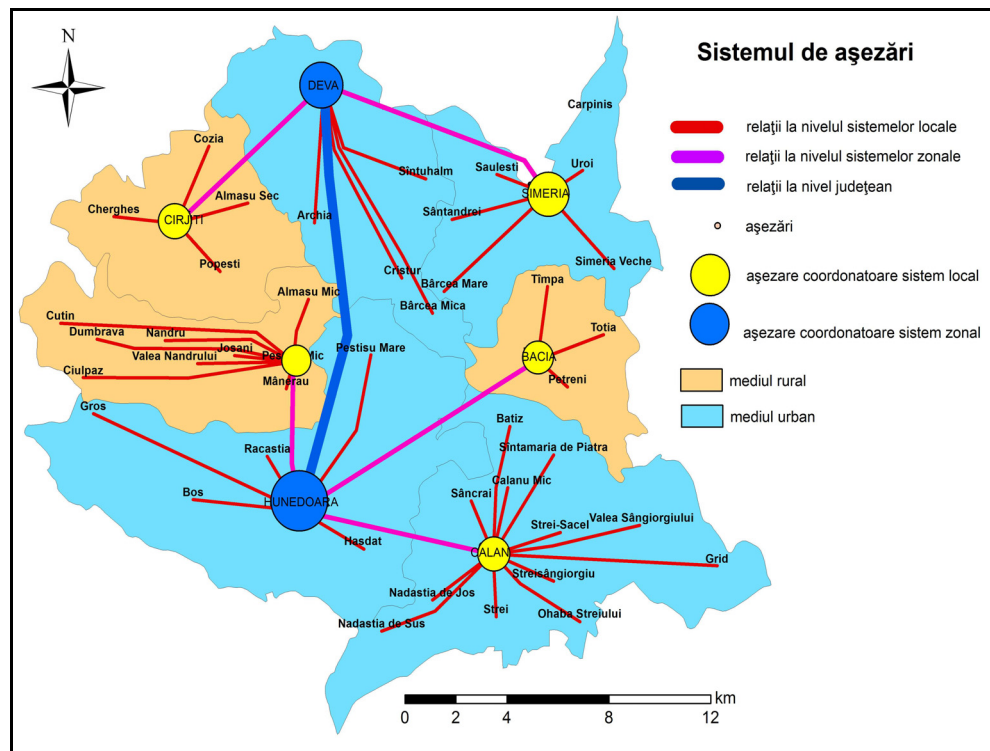

Fig. 44. Sistemul de așezări din cadrul conurbației Deva – Hunedoara

7.7. Conurbația Deva–Hunedoara, structură, funcție și polarizare în teritoriu

La începutul acestui capitol menționăm faptul că structura conurbației Deva–Hunedoara este formată din 49 de așezări urbane și rurale. Acestea au fost analizate demografic, după mărimea suprafeței construite, le-au fost analizate structurile cu rol de loc central iar pentru cele mai importante s-au calculat arii de influență, toate aceste demersuri având ca și scop determinarea structurii interne a conurbației și a modului în care aceste așezări interacționează între ele pentru a forma o structură asociativă funcțională și performantă.

Evident că este practic imposibilă determinarea tuturor relaţiilor ce au loc între diferite aşezări, însă pe baza elementelor studiate anterior se pot identifica o serie de relaţii universale valabile la nivelul conurbaţiei:

- toate aşezările din cadrul conurbaţiei *sunt subordonate administrativ municipiului Deva*, datorită rolului de municipiu reşedinţă de judeţ;
- polarizarea educaţională are rol decisiv în stabilirea unor fluxuri zilnice rural-urban pentru satisfacerea nevoii de educaţie. Polarizarea educaţională creează relaţii distincte între aşezările care nu oferă servicii educaţionale şi centrele recunoscute ca fiind furnizoare de astfel de servicii;
- relaţia între Deva şi Hunedoara este una de echilibru, bazată pe un dualism administraţie-comerţ/industrie-educaţie-turism;
- pentru servicii medicale locuitorii din mediul rural apeleză la unul dintre centrele urbane Deva, Hunedoara, Simeria sau Călan, enumerate în ordinea importanţei;
- polarizarea comercială, economică şi industrială puternică aferentă municipiilor Deva şi Hunedoara creează premisele regresului unor aşezări slab dezvoltate (demografic şi teritorial);
- liniile de forţă principale, aşa cum au fost ele identificate, reprezintă zone propice pentru dezvoltarea teritorială a aşezărilor pe când liniile de forţă secundare favorizează dezvoltarea de activităţi şi spaţii agricole;
- repartiţia reliefului impune dispunerea fluxurilor principale în zonele de luncă şi convergenţa restului de fluxuri către acestea.

Relaţiile enumerate mai sus stau la baza structurii funcţionale a conurbaţiei, structură alcătuită în jurul celor două nuclee Deva şi Hunedoara. În vecinătatea acestora gravitează restul aşezărilor care sunt dependente, în diferite măsuri, de serviciile oferite de nuclee. Având în vedere specificul conurbaţiei şi ierarhizarea aşezărilor sunt identificate şi o serie de aşezări cu rol polarizator secundar din rândul centrelor de coordonare locală şi supracomunale care influenţează modul de funcţionare a conurbaţiei (Simeria, Călan, Băcia).

Evidenţierea structurii interne a conurbaţiei Deva–Hunedoara este facilitată de folosirea choremelor, care în accepţiunea lui I. Ianoş (2000, pag.

107)⁶ exprimă acțiuni, proiecte și rezultate, reprezentând „semnătura” societăților pe spațiul în care trăiesc.

Formele prin care se exprimă choremele sunt alcătuite din trei figuri geometrice de bază: punctul, linia și suprafața. Organizarea spațiului cu ajutorul coremelor are la bază șapte semne: *aria* care reprezintă spațiul analizat sub forma unui cerc, pătrat, dreptunghi sau poligon; *punctul* care poate reprezenta o gospodărie, locație sau o localitate; *linia*, cu dublă semnificație, de separare a spațiului sau de cale de comunicație; *fluxul* ce marchează o asimetrie și o direcție determinantă a unei acțiuni; *pasajul* care face legătura între două spații deschise; *variația* care indică o creștere sau o scădere (demografică, teritorială etc.) și *gradientul* care indică trecerea de la valori ridicate la valori scăzute și invers.

Combinarea acestor semne produce o varietate mare de înțelesuri și legi formând un adevărat alfabet al geografiei care ajută la elucidarea multor relații spațiale, permițând totodată interpretarea generală a spațiilor complexe. Cu toate că sunt ușor de folosit dar mai ales de interpretat nu sunt acceptate de mulți autori (sau chiar școli geografice) care preferă metode mult mai descriptive pentru înțelegerea spațiului geografic studiat.

Pentru a studia și a reprezenta grafic structura internă a conurbației Deva–Hunedoara și pentru a include cu succes analizele efectuate anterior consider că o reprezentare a spațiului cu ajutorul choremelor este de preferat din moment ce informația prezentată în capitolele anterioare este greu de structurat într-o formă grafică simplă. Am evitat prezentarea informațiilor sub forma unei hărți pentru că detaliile prezentate pot denatura cu ușurință mesajul simplu pe care o reprezentare schematică (coremică) îl transmite.

Analiza choremică prezentată are ca și scop evidențierea zonelor cu potențial ridicat de dezvoltare și a relațiilor dezvoltate între acestea. Scopul final fiind identificarea principalele zone în care sunt necesare intervenții pentru a asigura o dezvoltare echilibrată a conurbației.

Teritoriul conurbației este dominat de către bipolul Deva–Hunedoara care ocupă zona centrală determinând crearea unei zone cu puternice accente urbane între cele două nuclee. Restul teritoriului conurbației poate

⁶ Ianoș, I. (2000), *Sisteme teritoriale, o abordare geografică*, Ed. Tehnică, București

fi privit ca având un rol predominant de sprijin, de externalizare a funcţiilor. În acest spaţiu nici o aşezare nu reuşeşte să obţină o cvasi-independenţă de dotările cu rol central oferite de nucleul Deva–Hunedoara astfel că în ciuda prezenţei altor două centre urbane fluxurile zilnice dominante rămân cele spre Deva şi Hunedoara.

Dependente de serviciile oferite de către Deva şi Hunedoara sunt şi multe arii situate în afara conurbaţiei, în special cele din imediata apropiere. Un bun exemplu sunt aşezările situate la nord de Mureş care depind de Deva pentru nevoile legate de educaţie, ocrotirea sănătăţii sau comerţ.

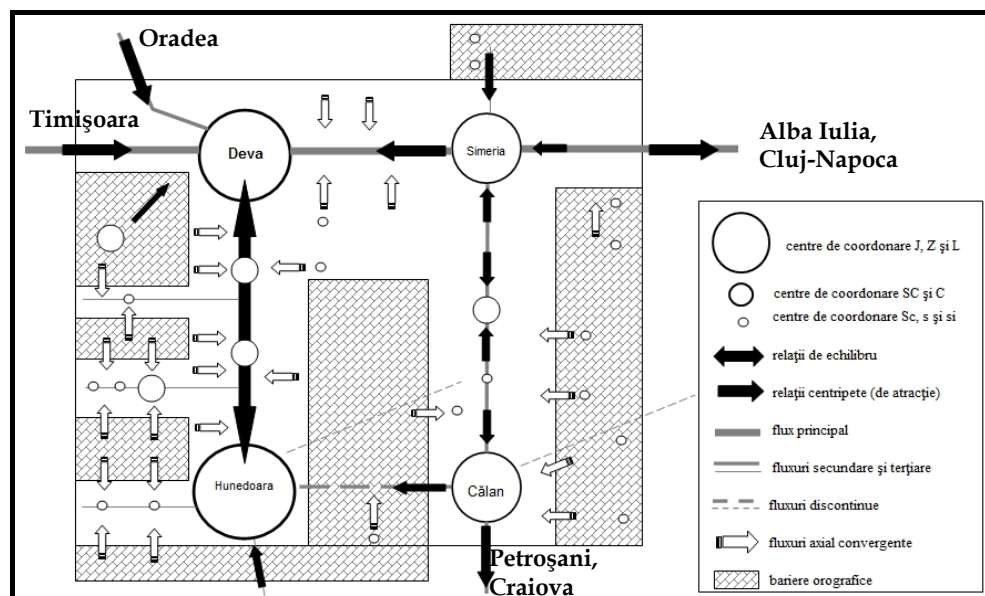

Fig. 45. Conexiunile plan-spațiale

Principalele două aşezări cu rol de sprijin în cadrul conurbaţiei sunt Simeria şi Călan, ambele foste oraşe monoindustriale, ele reuşind să atragă fluxuri zilnice din zonele de discontinuitate apropiate (Dealurile Hunedoarei de Est şi Dealurile Oraştiei) însă în mod neaşteptat sunt concurate de către centrul supracomunal Băcia care oferă servicii în domeniul educaţiei şi industriei creând astfel o discontinuitate în relaţia Simeria - Călan. De altfel discontinuităţile, de natură orografică au un rol

cheie în crearea unor relații la nivelul conurbației observându-se tendința de formare de fluxuri ce converg către axele de dezvoltare structurate de-a lungul principalelor văi de la nivelul conurbației.

De multe ori însă barierele orgografice sunt greu de trecut cerând fluxuri discontinue inhibând dezvoltarea unor zone. Este și cazul Dealurilor Hunedoarei de Est care nu permit dezvoltarea normală a relațiilor dintre Hunedoara și Călan, aceste dealuri reprezentând un mare impediment încă de la dezvoltarea industrială a zonei când surplusul de cocs produs la Călan ajungea cu greu la Hunedoara fiind transportat pe calea ferată cu ocol prin Simeria. Cu toate că există o barieră orografică între Hunedoara și Călan există o serie de servicii (medicale, comerț, industrie, educație) care fac ca orașul Călan să fie atras de către Hunedoara.

Pe de altă parte între Deva și Simeria nu există discontinuități care să inhibe dezvoltarea unor relații zilnice sau periodice. Ca și în cazul anterior orașul Simeria este dependent de municipiul Deva pentru satisfacerea unor nevoi legate de asigurarea sănătății, educație și comerț, însă în acest caz se observă și o atenție spotită pe care orașul Simeria o are datorită rolului de nod feroviar, astfel că de multe ori distribuția produselor pe calea ferată se face la/de la Simeria (în ciuda zonei de triaj relativ generoase existent la Deva).

Relația centrală din cadrul conurbației este fără îndoială cea dintre Deva și Hunedoara, istoria celor două așezări fiind legată încă din momentul atestării lor documentare în secolul XIII. De-a lungul timpului relația dintre cele două așezări a fost privită întotdeauna sub două aspecte: subiectiv, prin ochii locuitorilor, a fost și este o competiție și obiectiv, privită în general a fost și este o relație de cooperare.

Încă de la început dualismul administrație-industrie a fost privit cu scepticism de către locuitorii din Hunedoara care considerau că merită să dețină înțietatea în ceea ce privește luarea deciziilor administrative din moment ce sunt principala forță economică din zonă. Frustrarea rezultată din crearea acestui dualism se menține și astăzi, fiind alimentată artificial de către unii politicieni care consideră că în conurbație Hunedoara ar trebui să domine și să ia majoritatea deciziilor. Perioada în care manifestarea cea mai clară a unui dualism administrație-industrie a fost evidențiată a fost

perioada regimului comunist în care dezvoltarea industriei hunedorene atrăgea forţă de muncă şi din Deva. În această perioadă locuitorii din Hunedoara au devenit din ce în ce mai nemulţumiţi că marea majoritate a profitului generat de către C.S.H. era investit în dezvoltarea Devei dar şi a altor oraşe şi municipii din ţară. Studiată obiectiv această perioadă poate fi descrisă de mentalitatea comunistă des exprimată de către liderii locali, judeţeni şi naţionali ai P.C.R. şi anume *crearea unei României multilateral dezvoltate*. În opinia liderilor comunişti singurul mod în care acest lucru putea fi realizat era prin redistribuirea profitului obţinut de către un obiectiv industrial pentru dezvoltarea altor zone.

În acest context afirmaţia conform căreia Hunedoara ar trebui să fie centrul administrativ având o industrie generatoare de profit este doar o impresie în subconştientul colectiv al unora dintre locuitorii Hunedoarei. Această afirmaţie poate fi demontată doar prin simplul studiu al capitolului de faţă, care demonstrează faptic că Deva are mai multe dotări cu rol central fiind îndreptăţită să *“conducă”* (dacă poate fi vorba de aşa ceva la nivelul unei conurbaţii).

Dacă la nivelul relaţiei dintre Deva şi Hunedoara lucrurile sunt relativ clare trebuie stabilit rolul pe care aşezările rurale îl au în cadrul conurbaţiei. Acesta reprezintă o conlucrare a factorilor geografici, socio-economici şi administrativi la nivelul fiecărei aşezări, existând trei tipuri generale de roluri pe care aşezările rurale le vor avea: extensie a urbanului, coordonare comunală şi reorganizare a spaţiului. În primul caz aşezările situate între cele patru centre urbane devin, odată cu extinderea urbanului, spaţii urbane preluând în acest sens şi unele funcţii. În cel de-al doilea caz o serie de aşezări rurale vor asigura procesul de tranziţie către urban a zonelor situate de-a lungul fluxurilor secundare şi terţiare prin oferirea de servicii de calitate superioară în toate domeniile. Ultima categorie de aşezări care vor reorganiza spaţiul se referă la cele izolate care fie îşi vor continua regresul şi astfel vor dispărea fie se vor transforma în centre agricole şi îşi vor găsi o poziţie de echilibru în teritoriu.

Totalitatea acestor relaţii identificate precum şi multitudinea de date colectate şi prezentate în capitolele anterioare îşi pot găsi utilitatea în încercarea de a crea un model de dezvoltare al conurbaţiei Deva-Hunedoara bazat pe organizarea sistemelor naturale şi antropice.

La baza organizării și dezvoltării spațiului geografic aferent conurbației se află substratul geologic iar grefat pe acesta, cel morfologic și hidrografic. Împreună aceste trei sisteme invariabile reprezintă baza pe care toate celelalte sisteme mobile sunt grefate. Importanța structurii geologice, a morfologiei și a rețelei hidrografice în structurarea și dezvoltarea conurbației este maximă, aceste sisteme predestinând dezvoltarea socio-economică a spațiului prin crearea de spații ideale de habitat în zonele de luncă. Poziționarea actuală a așezărilor omenești este pe departe de a fi o întâmplare, rolul celor trei factori fiind determinant, însă în final omul a fost cel care a stabilit ordinea dezvoltării așezărilor.

Conlucrarea factorilor morfologici și hidrologici a condus la dezvoltarea unui spațiu de luncă semi închis de relieful de munte, însă predestinat tranzitului, rețeaua hidrografică sculptând două axe majore de comunicare printre masivele montane. Axa principală aferentă Mureșului pe direcția est-vest și cea secundară pe direcția nord-sud aferentă Streiului.

Sistemul astfel delimitat, deși izolat de masive montane în toate părțile permite tranzitul prin trei puncte cheie în dezvoltarea sistemului:

- *spre vest și spre nord* intrarea-ieșirea din sistem corespunde cu trecerea între sectoarele Lipova–Deva și Deva–Șebeș a Culoarului Mureșului, în zona în care Mureșul își schimbă direcția de curgere spre SV (la Mintia);
- *spre est* intrarea-ieșirea din sistem corespunde cu schimbarea cursului râului Mureș spre NV, în amonte de confluența cu Streiul, schimbare determinată de contactul cu Munții Șureanu între Simeria Veche și Turdaș;
- *spre sud* intrarea-ieșirea din sistem corespunde cu trecerea între Depresiunea Strei–Cerna și Depresiunea Hațeg–Petroșani, pe cursul râului Strei în aval de Subțate.

Aceste puncte de acces bine definite au creat condițiile optime ca în interiorul sistemului relațiile între așezări să fie puternice, acest fapt permițând în primul rând dezvoltarea lor în număr mare și apoi gruparea lor de-a lungul lunciilor și dezvoltarea conurbației în lungul celor trei luncii. Totodată barierele orografice și existența punctelor de intrare-ieșire a condus la izolarea sistemului, relațiile cu așezările situate în afara lui sunt

sporadice, acestea făcând parte din alte sisteme. În vest se conturează sistemul rural Dobra - Ilia, în nord sistemul Brad, în est sistemul Orăștie - Geoagiu iar în sud sistemul Hațeg. Caracterul de izolare între sisteme derivă din faptul că așezările centrale din aceste sisteme dispun de dotări cu rol central (liceu, spital, magazine etc.) prin care își mențin populația, împiedicând mișcările migratorii majore spre alte sisteme.

Suprapunerea rețelelor de căi de comunicație și sistemelor de așezări peste sistemul natural format din structura geologică, morfologie și rețeaua hidrografică a dat naștere unui sistem adaptativ, variabil care a trebuit să se plieze după rigurile impuse de cadrul natural. Această supunere a factorului uman a fost evidențiată în cadrul întregului sistem (ca parte integrantă a Culuarului Mureșului, sectorul Sebeș - Deva) de către V. Zotic (2007) care consideră că *„rețeaua de așezări organizată în sisteme de așezări se constituie ca primă structură antopică organizată a spațiului din Culoarul Mureșului care s-a adaptat evolutiv după structura rețelelor naturale ale spațiului”*⁷.

În continuare pentru crearea unui model de dezvoltare a conurbației ierarhizarea așezărilor precum și a căilor de comunicații este crucială. După cum am arătat anterior fiecare așezare din sistem are capacitatea de a polariza spațiul în funcție de rangul atribuit, însă este foarte important ca această polarizare a spațiului să nu fie una punctuală, ea trebuie să fie în concordanță cu cea a așezărilor vecine din sistem, formând axe de dezvoltare în lungul principalelor linii de forță.

Formarea acestor axe de dezvoltare trebuie să țină însă cont și de capacitatea de tranzit în cadrul sistemului, grefată pe principalele caracteristici morfo – hidrografice.

Cea mai importantă axă de dezvoltare (de importanță internațională) prezentă la nivelul conurbației este cea care se suprapune peste Culuarul Mureșului, fiind parte integrantă a sistemului de transport european, Colidorul IV. Această axă cuprinde o serie de structuri de transport majore (autostrada A1, E85 și magistrala M200) fiind cea mai importantă legătură spre Europa de Vest.

⁷ Zotic, V.(2007), *Organizarea spațiului geografic în Culuarul Mureșului, sectorul Sebeș-Deva.*, Editura Presa Clujeană, Cluj-Napoca

Urmează ca și importanță axa națională de dezvoltare nord-sud Simeria–Călan situată în Depresiunea Strei - Cerna. Această axă asigură legătura cu partea de sud a țării prin Defileul Jiului.

Ca și axă de importanță județeană poate fi considerată Sântuhalm–Hunedoara, aceasta fiind o zonă de trafic intens situată între municipiile Hunedoara și Deva. Această axă reprezintă principala zonă de dezvoltare a conurbației, observându-se un fenomen intens de umplere a spațiului în lungul ei.

În continuare se poate identifica o axă de dezvoltare zonală între Hunedoara și Călan, care va contribui esențial la dezvoltarea conurbației prin întărirea relațiilor dintre cele două axe de dezvoltare prezentate anterior.

Pot fi identificate și axe de dezvoltare locale ce au rolul de a asigura distribuirea fluxurilor din axele de rang superior. Se încadrează aici axele Hunedoara–Groș, Hunedoara–Teliucul Inferior, Hunedoara–Silvașu de Jos, Peștișu Mare–Nandru, Deva–Cârjiți, Peștișu Mare–Cârjiți, Călan–Bretea Română, Călan–Ohaba Streiului și Călan–Valea Sângeorgiului.

Spațiile libere cuprinse între axele de dezvoltare, denumite de către G. Gusti (1974) „ochi ai rețelei cardinale” reprezintă un spațiu ecologic în care predomină sistemele naturale (pădurile) sau cele agro-naturale (terenuri arabile, pășuni, fânețe), rolul lor principal fiind acela de producție și de echilibru față de zonele dezvoltate ale axelor. Existența zonelor ecologice la nivelul conurbației este un factor important de echilibru al spațiului, acestea pe lângă rolul strict de producție putând asigura și servicii de recreere și industrie secundară derivată din prelucrarea lemnului (existând suprafețe mari de păduri în zona munților Poiana Ruscă). Spațiul ecologic poate fi împărțit în zone cu agricultură dezvoltată intensiv, zone cu agricultură extensivă sau de subzistență și zone forestiere.

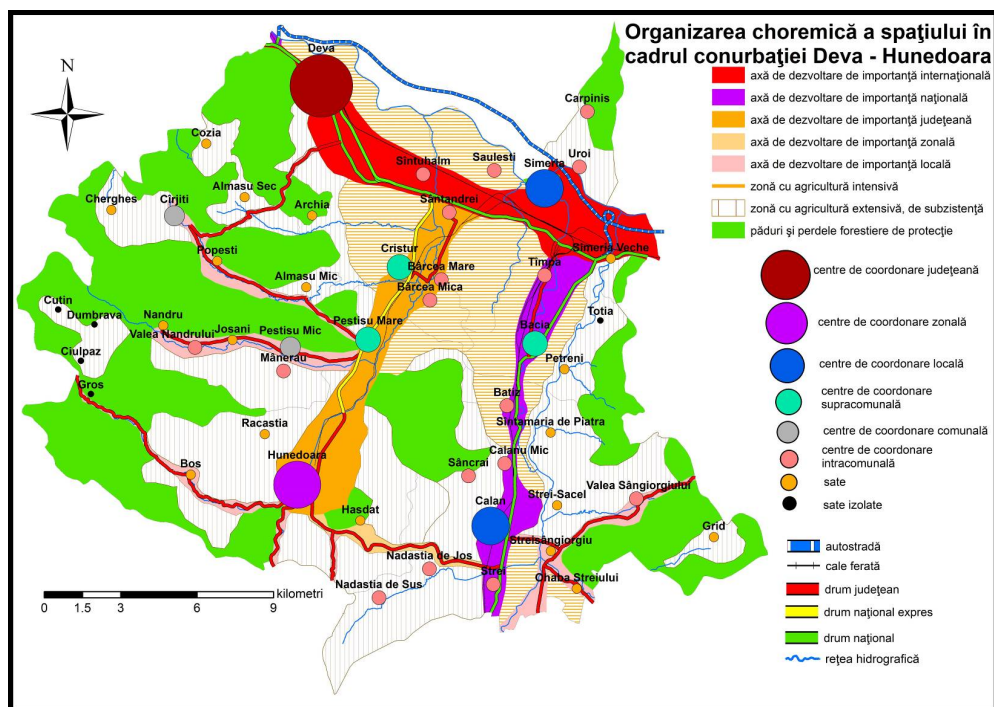

Fig. 46. Expresia choremică a organizării spaţiului geografic în cadrul conurbaţiei Deva–Hunedoara

Descifrarea structurii interne și modul de funcționare a conurbației ne duce mai aproape de răspunsul la întrebarea din capitolul 1: *care va fi rolul conurbației Deva–Hunedoara în sistemul național de aşezări?* Este evident că rolul conurbației în sistemul național trebuie să fie în concordanță cu nevoile de dezvoltare a acestuia la nivel național, regional și județean dar și cu nevoile populației din apropiere (județ și regiune).

La nivel național una dintre cele mai importante probleme identificate de către geografi și evidențiată de către P.AT.N. și analizele rezultate din elaborarea acestuia se referă la rolul central pe care Bucureștiul îl are în coordonarea sistemului național de aşezări. Crearea regiunilor de dezvoltare ca și mod de rezolvare a problemei legate de centralitatea excesivă nu este cea mai fericită variantă din moment ce aceste regiuni au limite trasate artificial iar în modul de funcționare a lor nu s-a ținut cont de posibilitatea ca centrele regionale, incluse în aceste regiuni să fie încurajate să se dezvolte teritorial și socio-economic.

Având în vedere cele enumerate în capitolele anterioare dar și prevederile Legii 351/2001 cu modificările ulterioare și în concordanță cu articolul 4, alineantul 2¹ din legea 109/2010 considerăm că *“rolul conurbației Deva–Hunedoara în sistemul național de așezări este echivalent cu cel al unui municipiu de rang I”*. La baza acestei afirmații stă analiza dotărilor cu rol central din cadrul conurbației, poziționarea și conjunctura în care conurbația se dezvoltă și nu în ultimul rând dezvoltarea propusă a conurbației.

Legea 351/2001 impune o serie de condiții cadru pentru ca un municipiu să fie considerat de rang I, criteriul demografic fiind practic singurul care nu este actualmente îndeplinit. Având însă în vedere scăderea accentuată a populației din ultima perioadă (reflectedată de rezultatele parțiale ale recensământului din 2011) putem considera criteriul demografic redundant, el fiind oricum ignorat de către factorul politic în luarea deciziilor în ceea ce privește decretarea de noi municipii și orașe. Conurbația compensează însă criteriul demografic prin poziția geografică favorabilă (situată la intersecția fluxurilor europene și naționale), prin identitatea puternică a locuitorilor din cadrul conurbației (exprimată prin atașamentul față de locuri și istorie), prin accesibilitatea excelentă (oferită de infrastructura aferentă Coridorului IV PanEuropean), prin structurile edilitare moderne dar și prin capacitatea economică ridicată (datorată concentrării umane dar și prezenței industriilor cu tradiție în zonă).

Poate mai important decât toate cele enumerate mai sus este faptul că în sistemul național de așezări este nevoie de o structură cum este conurbația Deva–Hunedoara, argumentele în favoarea unui nou municipiu de rangul I în zonă fiind următoarele:

- conurbația deține dotări cu rol central asemănătoare centrelor regionale (așa cum au fost ele înțelese în scopul prezentului studiu) iar pe viitor poate concura sub toate aspectele cu acestea;
- conurbația este situată la jumătatea distanței dintre Timișoara și Cluj-Napoca, influența acestora în zonă fiind limitată;
- poziționarea geografică reprezintă principalul atu al conurbației, zona ocupată de județul Hunedoara și implicit de conurbația fiind considerată o zonă de tranzit între provinciile istorice Banat și Transilvania;

- prezența barierelor orografice importante atât în partea de nord cât și în partea de sud a conurbației limitează influența centrelor regionale vecine Oradea și Craiova și creează o oportunitate de dezvoltare teritorială într-un spațiu puternic fragmentat;
- intersecția fluxurilor principale pe direcția est-vest și nord-sud pe teritoriul conurbației accentuează nevoia creării unui nou centru de coordonare;
- dezvoltarea teritorială și socio-economică a centrelor urbane din cadrul conurbației dar și a centrelor urbane apropiate (Orăștie, Brad, Hațeg) creează bazele dezvoltării unei structuri puternic urbanizate în zona central vestică a României;
- infrastructura rutieră și feroviară existentă și proiectele propuse și/sau aflate în execuție contribuie semnificativ la dezvoltarea zonei precum și la sporirea atractivității acesteia pentru locuitori și agenți economici.

Considerând toate cele enumerate mai sus se poate concluziona, fără nici o ezitare, că *rolul conurbației Deva–Hunedoara în sistemul național de așezări va fi de centru regional de echilibru teritorial între provinciile Banat și Transilvania, echivalentul unui municipiu de rangul I.*

Odată clarificată problema rolului conurbației Deva–Hunedoara în sistemul național de așezări atenția se îndreaptă spre cuantificarea zonei de influență pe care aceasta o are în teritoriu. Sesizând faptul că simpla însumare a zonelor de influență aferente tuturor așezărilor din cadrul conurbației ar rezulta în neconcordanțe am optat pentru reanalizarea zonei de influență considerând conurbația ca unitate administrativă. Pentru a efectua această analiză se impun următoarele două clarificări: conurbația este considerată centru de coordonare regională iar numărul de locuitori în cadrul prezentului studiu este de 171324 reprezentând suma aferentă tuturor așezărilor din cadrul conurbației în anul 2002.

Ca și centru de coordonare regională conurbația Deva–Hunedoara va intra în competiție directă cu Timișoara, Arad, Oradea, Cluj-Napoca și Sibiu care sunt centre de coordonare cu tradiție cu structuri cu rol central importante și cu relații teritoriale care le permit să controleze zonele de influență foarte bine. Pentru conurbația Deva–Hunedoara va fi greu să se

impună ca și centru de coordonare deoarece deși deține multe structuri cu rol central importante valoarea lor este net inferioară celor din centrele vecine. Vorbim aici de facultăți și universități, de spitale, de structura economică, de sectorul financiar-bancar, de educația populației și nu în ultimul rând de infrastructura aviatică.

La nivelul învățământului superior centrele din Deva și Hunedoara sunt net inferioare celor din Timișoara sau Sibiu. Pe de altă parte trebuie menționat faptul că în contextul tot mai accentuat al unei crize economice acestea s-au dezvoltat datorită numărului mare de studenți din interiorul județului. Ocrotirea sănătății este un alt aspect important la care conurbația nu poate (momentat) concura cu centrele regionale învecinate. Deși modernizate spitalele din cadrul conurbației nu pot rivaliza cu cele vecine datorită prestigiului pe care acestea le au dar și datorită numărului mai redus de specializări. Dezvoltarea profesională a forței de muncă și dinamica acesteia reprezintă un alt dezavantaj în competiția cu celelalte centre regionale din zonă.

Forța de muncă din conurbație formată în special din persoane fără studii superioare este consecința industrializării excesive din perioada comunistă și supraspecializării într-un domeniu îngust cum este metalurgia. Cu toate că există măsuri active de reconversie din fonduri UE și o deschidere mai mare către formarea continuă forța de muncă va rămâne încă o bună perioadă de timp sub standardele moderne.

Pe departe cel mai mare minus pe care conurbația îl are față de centrele vecine este lipsa unui aeroport, fie el și de interes regional. Cum studiile de fezabilitate și sursa finanțării pentru transformarea aerodromului Săulești în aeroport regional întârzie este de așteptat ca locuitorii conurbației să beneficieze de un aeroport propriu cel mai devreme în 2016.

Dezvoltarea unor relații stabile în teritoriu dar și obținerea recunoașterii statutului de centru de coordonare regională este un proces îndelungat fiind legat de dezvoltarea teritorială, a căilor de comunicație și nu în ultimul rând de stadiul de implementare a unor proiecte de dezvoltare la nivel național, județean și local.

Prin prisma problemelor enumerate mai sus înțelegem că influența conurbației la nivelul centrelor regionale va fi limitată (cel puțin într-o

primă fază a dezvoltării). O extindere a zonei de influenţă a conurbaţiei în afara judeţului Hunedoara este posibilă dar improbabilă datorită concurenţei cu celelalte centre regionale. Vorbim practic de o limitare a influenţei în interiorul propriului judeţ, asemănătoare cu cea a Aradului, conurbaţia Deva–Hunedoara urmând să preia şi funcţia administrativă a judeţului. Trebuie făcută următoarea menţiune: *zona de influenţă identificată ce corespunde cu limita judeţului Hunedoara este o zonă de influenţă îndepărtată ce poate fi fragmentată la nivele inferioare de către centrele de coordonare zonale şi locale*. Locuitorii din aşezările aflate în această zonă de influenţă îndepărtată depind de conurbaţia Deva–Hunedoara pentru o serie de servicii legate de administraţia centrală şi judeţeană, servicii medicale diverse, învăţământ preuniversitar şi universitar şi nu în ultimul rând servicii legate de mobilitatea bunurilor şi persoanelor pe distanţe mari.

Zona de influenţă medie sau mijlocie reflectă adevărata putere de polarizare a conurbaţiei, individul având la acest nivel de luat o decizie asupra serviciului pe care îl foloseşte (referindu-ne aici la servicii legate de educaţie, sănătate şi comerţ). La acest nivel conurbaţia intră în concurenţă directă cu centrele de coordonare zonală Brad, Orăştie şi Petroşani astfel că aria ei de influenţă scade semnificativ. În procesul de stabilirea a zonelor de influenţă la acest nivel sunt determinate o serie de dotări cu rol central cum ar fi liceele (în special cele specializate), spitalele performante cu capacitate mare de polarizare, centrele comerciale specializate dar şi centrele industriale. Se individualizează astfel trei sisteme cvasi-independente în care influenţa conurbaţiei este foarte limitată.

Primul sistem este coordonat de către municipiul **Brad** fiind situat în partea nordică a judeţului Hunedoara, în depresiunea Bradului din munţi Apuseni. Ca şi centru de coordonare zonală Bradul se află în centrul “ţării Zarandului”, beneficiind de o lungă istorie în această zonă reuşeşte să limiteze cu succes influenţa conurbaţiei în mare parte datorită barierei orografice a Munţilor Apuseni dar şi datorită reţelei de căii de comunicaţii rutiere convergente către Brad.

Al doilea sistem de coordonare zonală este cel al municipiului **Orăştie** situat în partea central estică a judeţului Hunedoara. Municipiul Orăştie este un centru cultural vechi, fiind legat de numele său prima tipăritură în

limba română dar și istoria dacilor, acesta fiind așezarea centrală din “zona Orăștie-Grădiște”. Influența acestuia în teritoriu este mult redusă de concurența cu conurbația Deva–Hunedoara astfel că reușește doar să polarizeze zone reduse din lunca Mureșului și zona nordică a Munților Șureanu, respectiv zona cunoscută sub numele de Dealurile Orăștiei sau Dealurile Cugirului.

Ultimul centru de coordonare zonală și cel mai puternic este municipiul **Petroșani** care coordonează un sistem întreg format din 6 așezări urbane grupate în microsistemul Văii Jiului. Această zonă puternic industrializată și individualizată are totuși o influență scăzută la nivelul județului Hunedoara datorită condiționărilor reliefului, cu toate că deține o serie de structuri cu rol central de nivel superior (facultate, spital municipal performant și industrie dezvoltată).

În acest context conurbația Deva–Hunedoara își extinde zona de influență asupra a trei părți istorice din județul Hunedoara: *zona Valea Mureșului* ce corespunde părții central vestice a județului, *Ținutul Pădurenilor* ce corespunde cu zona Munților Poiana Ruscă și *Țara Hațegului* ce corespunde cu zona central sudică a județului Hunedoara **delimitând zona de influență mijlocie sau medie**.

Aceste trei zone concentrează mare parte din suprafața județului Hunedoara, influența conurbației fiind propagată de-a lungul fluxurilor principale pe Valea Mureșului (est-vest), pe Valea Streiului (nord-sud), către nord spre Munții Metaliferi și către sud-vest pe Valea Bistrei spre Poarta de Fier a Transilvaniei. În cadrul acestei zone de influență relația individului cu spațiul vecin, tiparul relațiilor între zonele istorice, existența unor importante structuri cu rol central în centrele zonale și predominanța spațiului rural este determinantă în limitarea zonelor de influență a marilor orașe sau structuri asociative. Spațiul rural este perceput în acest caz ca o zonă în care influența predominantă este cea a centrelor locale sau supracomunale, acestea acoperind în mod satisfăcător necesitățile populației rurale.

Zona de influență apropiată, reflectată de către puterea de polarizare a localităților urbane din cadrul conurbației, reprezintă zona în care peste 75% din activitățile zilnice ale individului sunt legate într-un fel sau altul

de structuri şi servicii oferite de către conurbaţie. Această zonă de influenţă apropiată, denumită *primară* sau *umland* de către unii geografi, este supusă unor presiuni externe mari venite din partea centrelor de coordonare locală care oferă servicii de bază şi locuri de muncă dar şi din partea unor centre supracomunale puternice care reuşesc să ofere servicii asemănătoare centrelor locale.

Oraşul **Haţeg** este primul şi singurul centru de coordonare locală care scade semnificativ zona de influenţă apropiată a conurbaţiei preluând practic controlul asupra *Ţării Haţegului* polarizând 10 zece comune. Haţegul se impune ca şi centru de coordonare locală datorită atracţiei generate de către dotări cum ar fi spitalul municipal, liceul dar şi de centrele comerciale (Billa, Lidl). Poziţionarea geografică este şi ea extrem de importantă în acest context, oraşul Haţeg fiind situat la intersecţia a două fluxuri rutiere importante: DN66 Simeria-Petroşani cu DN 68 Haţeg-Caransebeş.

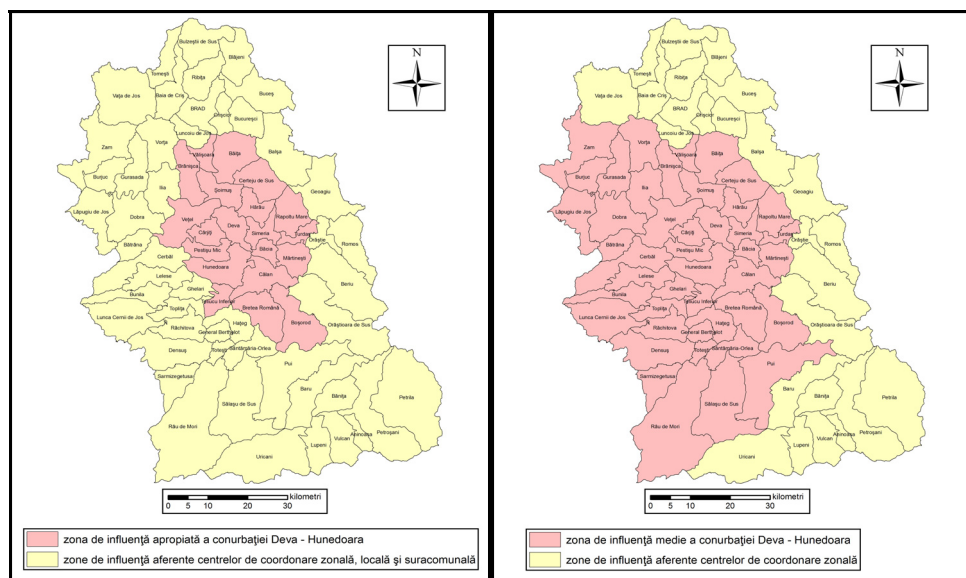
Ghelariul fragmentează zona vestică de influenţă a conurbaţiei (zona Munţilor Poiana Ruscă). Istoria Ghelariului este legată (la fel ca a multor aşezări din Munţii Poiana Ruscă) de exploatarea resurselor de fier şi lemn. În perioada comunistă acesta a ajuns la apogeul dezvoltării sale datorită rolului important avut în economia zonei, construindu-se aici un mic corp de spital pentru mineri dar şi un liceu cu profil industrial, scopul clar fiind de a transforma (la un moment dat) localitatea în oraş. După închiderea mineritului a suferit un proces natural (în astfel de cazuri) de depopulare, ajungând la puţin peste 2000 de locuitori la recensământul din 2002. Merită însă menţionat că liceul împreună cu impozanta catedrală ortodoxă reuşesc să păstreze Ghelariul ca şi forţă de atracţie locală în zona Munţilor Poiana Ruscă reuşind să polarizeze un număr de 6 comune (Topliţa, Ghelari, Lelese, Lunca Cernii de Jos, Cerbăl şi Bunila) cu o populaţie de aproximativ 5000 de locuitori.

Ilia fragmentează partea vestică de influenţă a conurbaţiei în zona de luncă a Mureşului. Spre deosebire de Ghelari care este un centru aflat în decadere, Ilia este un centru aflat în plină dezvoltare. Poziţionarea geografică favorabilă, lipsa centrelor urbane pe Valea Mureşului între Deva şi Lipova, construcţia nodului rutier Ilia ca şi parte integrantă a autostrăzii Lugoj-Deva dar şi prezenţa unui liceu ca şi structură cu rol polarizator duc la restrângerea influenţei conurbaţiei în zonă. În acest context Ilia îşi extinde

zona de influență asupra a 8 comune Bătrâna, Dobra, Burjuc, Lăpușiu de Jos, Ilia, Gurasada, Vorța și Zam cu un total de peste 14000 de locuitori.

Datorită acțiunii celor trei centre Hațeg, Ghelari și Ilia zona de influență apropiată a conurbației Deva–Hunedoara se extinde asupra 20 de unități administrative cu o suprafață de 1423 hectare și o populație de 202612 locuitori.

La prima vedere zona de influență apropiată poate părea mică având în vedere numărul ridicat de structuri polarizante prezente la nivelul conurbației, însă trebuie avut în vedere un aspect extrem de important și anume că rețeaua de așezări urbane a județului Hunedoara este a doua ca mărime în România după cea a județului Prahova. După cum am menționat și anterior în stabilirea zonelor de influență medie și apropiată individul este piesa centrală iar nevoile lui și distanța sunt principalii factori edificatori ai acestor zone. În acest context trebuie admis faptul că locuitorii din comunele aflate la granița zonei de influență sunt în permanență “tentați” de către centre de coordonare rivale conurbației. Cele mai disputate comune din acest punct de vedere sunt Brănișca (de către Ilia), Vălișoara și Băița (de către Brad), Rapoltul Mare, Turdaș și Mărtinești (de către Orăștie) și Bretea Română și Boșorod (de către Hațeg).

Analizarea zonelor de influenţă ale aşezărilor şi a conurbaţiei Deva–Hunedoara la nivel judeţean permite descrierea unui ultim tip de relaţii între aşezări, cel de sprijin. Acest tip de relaţie este specific tuturor centrelor de coordonare, indiferent de rangul lor, sprijinul fiind acordat unui centru de coordonare superior (în cazul nostru conurbaţia Deva–Hunedoara) de către centrele de rang inferior. Deşi teoretic conurbaţia Deva–Hunedoara polarizează toate centrele de coordonare zonală, locală şi supracomunală din cadrul judeţului relaţii de sprijin pot fi identificate pentru centrele Brad, Orăştie, Haţeg, Ghelari şi Ilia.

Centrele de coordonare enumerate mai sus sunt dispuse în jurul conurbaţiei în interiorul a două zone circulare situate la 30, respectiv 40 de kilometri faţă de centrul geometric conurbaţiei Deva–Hunedoara (considerat satul Cristur). În prima zonă sunt situate centrele Orăştie, Haţeg, Ghelari şi Ilia, acestea putând fi incluse practic în zona de influenţă apropiată a conurbaţiei. În cea de-a doua zonă este inclus municipiul Brad în partea de nord şi de asemenea poate fi inclus centrul supracomunal Pui (viitor centru urban).

Aceste zone evidenţiază puterea de polarizare a conurbaţiei şi demonstrează că între centrele de coordonare aflate în interiorul primei zone şi conurbaţie există relaţii directe şi complexe. Aceste relaţii nu sunt restrânse doar la serviciile pe care conurbaţia le oferă ci sunt relaţii bilaterale în care ambele părţi au de câştigat. Cel mai bun exemplu este cel refeitor la folosirea spaţiului agricol, conurbaţia nu dispune de suprafeţe suficiente pentru agricultură astfel că o bună parte a produselor agricole provin din zonele de influenţă ale acestor centre. Alte exemple pot fi folosirea pădurilor din zona Ghelariului sau şi mai important folosirea amenajărilor hidrotehnice şi hidroenergetice din zona Haţegului pentru aprovizionarea cu apă şi cu energie electrică a conurbaţiei. Deci este important de înţeles că aceste centre nu reprezintă atât un pericol pentru conurbaţie cât reprezintă o oportunitate de conlucrare a cărei finalitate este îmbunătăţirea calităţii vieţii pentru toţi locuitorii acestor zone şi dezvoltarea conurbaţiei.

În ceea ce priveşte centrele din cea de-a doua zonă (Brad şi Pui) situaţia este puţin diferită. În primul rând municipiul Brad (cu toate că este un centru în decădere) din poziţia de centru de coordonare zonală şi datorită poziţionării geografice evită să intre în competiţie cu conurbaţia. Există şi aici relaţii de conlucrare însă acestea sunt mai greu de evidenţiat şi cuantificat. Centrul supracomunal Pui, după am menţionat şi anterior, este

candidatul perfect pentru a deveni un nou centru urban situat între Hațeg și Petroșani. În acest context acesta încearcă să își dezvolte structuri polarizatoare cu ajutorul cărora să concureze cu orașul Hațeg și municipiul Petroșani. Referitor la rolul său în zona de influență a conurbației acesta este minor, eventual ar fi legat de aprovizionarea cu alimente.

Toate acestea fiind spuse putem considera fără nici o ezitare că *toate centrele de coordonare identificate în cadrul primei zone au ca și scop susținerea conurbației și extinderea influenței acesteia în teritoriu iar centrele din cea de-a doua zonă sunt centre cu potențial concurențial într-un viitor apropiat.*

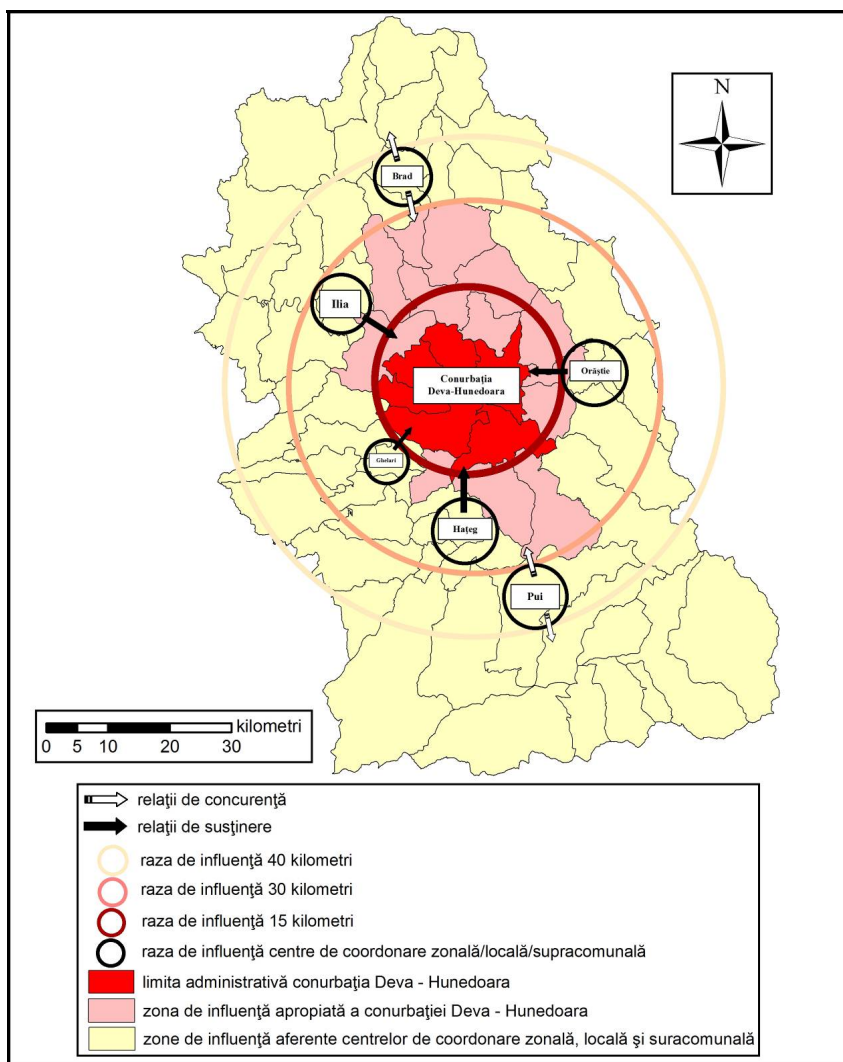

Fig. 48. Conurbația Deva–Hunedoara – influențe și relații în teritoriu

CAPITOLUL 8

DUALISMUL FUNCȚIONAL

DEVA–HUNEDOARA

Pornind de la ideea enunțată de către Jaqueline Bejeau-Garnier, care consideră că între așezările ce formează o conurbație trebuie să existe o conlucrare pentru rezolvarea unor probleme comune, putem considera că există o complementaritate funcțională sau chiar un *dualism*. Complementaritatea sau dualismul este exprimat și cuantificat prin funcțiile așezărilor componente ale conurbației și reprezintă unul dintre pilonii care susține dezvoltarea acesteia.

Dezvoltarea și funcționarea unei conurbații este rezultatul conlucrării dintre evoluția plan-spațială, resursa demografică și totalitatea funcțiilor, toate fiind interdependente. Deși inseparabile, aceste componente se comportă diferit atunci când ne referim la zone cu potențial de conurbație. Astfel populația unui oraș poate fi influențată (negativ) de lipsa sau dezvoltarea inadecvată a funcției economice, însă se poate dezvolta dacă în apropiere (orașul/orașele vecine) găsește locuri de muncă iar în orașul propriu există alte funcții care să compenseze această lipsa locurilor de muncă (comerț, educație, administrație). Exemplul anterior este grăitor pentru perioada industrială de după 1945 a conurbației Deva–Hunedoara când marea majoritate a locurilor de muncă erau create în Hunedoara, locuitorii din Deva fiind obligați să facă naveta zilnică pentru a munci la C.S.H.

Evoluția dualismului dintre Deva și Hunedoara este o consecință directă a dezvoltării celor două așezări încă din perioada Evului Mediu: Deva centru administrativ, militar și comercial iar Hunedoara ca centru militar, industrial și economic. Se observă că în perioada Evului Mediu ambele așezări au avut rol militar acest lucru fiind o consecință directă a statutului orașelor în cadrul comitatului. Atât Deva cât și Hunedoara au

avut statutul de oraș liber în cadrul Principatului Transilvaniei sau a Regatului Ungariei, acest lucru însemnând că aveau drept de autoconducere, dreptul de a deține fortificații și chiar armată.

În timp evoluția dualismului dintre Deva și Hunedoara poate fi împărțită în patru perioade distincte: prima perioadă anterioară Evului Mediu, a doua cuprinsă între Evul Mediu și construcția Uzinelor de Fier Hunedoara, a treia între construcția U.F.H. și sfârșitul perioadei comuniste și ultima din 1990 până în prezent. În fiecare din aceste perioade dezvoltarea independentă și acumularea de funcții a orașelor Deva și Hunedoara a creat condiții specifice de manifestare a dualismului.

Perioada anterioară Evului Mediu este caracterizată de existența orașelor-târg Deva și Hunedoara ambele având funcție militară (fortificații anterioare Cetății Devei și Castelului Corvineștilor), funcție comercială (desfășurarea târgurilor și piețelor) precum și o serie de funcții care le diferențiau. La Deva era concentrată puterea administrativă a zonei (fiind proprietate a diferiților nobili care aplicau legea feudală) iar la Hunedoara era concentrată breasla meșteșugarilor care prelucrau fierul de la atelierele din Ținutul Pădurenilor.

Slaba dezvoltare plan-spațială a așezărilor precum și instabilitatea socio-politică reprezintă factori restrictivi în dezvoltarea oricăror relații de colaborare între Deva și Hunedoara. Mai trebuie menționat faptul că în această perioadă manifestarea oricărei forme de complementaritate funcțională sau dualism a avut o intensitate extrem de scăzută datorită numărului redus de locuitori dar mai ales dezvoltării independente a târgurilor Deva și Hunedoara. Totuși putem identifica un *pseudo-dualism administrație-industrie* manifestat prin impunerea funcției dominante, cea administrativă. Acest pseudo-dualism reprezintă baza de la care orașele s-au dezvoltat (prin consolidarea funcțiilor) în centrele complexe de astăzi.

Perioada cuprinsă între Evul Mediu (anul 1265) și construcția Uzinelor de Fier Hunedoara (anul 1882) este marcată de sporirea puterii maghiare în Transilvania și odată cu aceasta creșterea importanței centrului administrativ Deva. Începând cu anul 1333 este atestat comitatul Hunedoara a cărui centru administrativ este stabilit la Deva. Odată cu obținerea acestei funcții importanța așezării crește devenind un orașel

însemnat în Transilvania. Creșterea rolului administrativ a localității Deva este urmată și de creșterea rolului militar (Cetatea Devei devine sediul unei gardizoane maghiare) și apoi, datorită poziției geografice favorabile, a comerțului.

În tot acest timp Hunedoara se bazează pe rolul de *târg de fier* câștigat anterior, fiind folosite la maxim atelierele de prelucrare a fierului pentru consolidarea funcției economice. În această perioadă se intensifică relațiile între Deva și Hunedoara datorită impunerilor administrative ale puterii maghiare observându-se consolidarea dualismului administrație-industrie. Această consolidare a însemnat intensificarea comerțului cu produse de fier din Hunedoara către puterea maghiară reprezentată la nivel local de nobilimea din Deva. Desele schimbări politice survenite în secolele XIV-XIX au creat un sentiment de nesiguranță generală ducând astfel la perioade mari de timp în care dezvoltarea socio-economică și teritorială a Devei și Hunedorei a stagnat, fiind influențată și evoluția dualismului dintre cele două. Doar după instalarea imperiului dualist în 1867 apar primele semne ale unei dezvoltări economice constante, fapt ce creează un avânt considerabil dezvoltării dualismului administrație-industrie.

În această perioadă crearea și susținerea dualismului între Deva și Hunedoara este determinată de factorul politic, conducerea politică fiind cea care a decis dezvoltarea așezărilor pe baza capacităților existente.

Perioada cuprinsă între construcția U.F.H. și căderea regimului comunist în 1989 reprezintă cea mai profundă schimbare structurală la nivelul conurbației, în această perioadă orașele Deva și Hunedoara s-au dezvoltat având la bază funcțiile acumulate anterior. Deva s-a dezvoltat în continuare ca și centru administrativ (al Comitatului Hunedoara până în 1918 iar ulterior al județului Hunedoara) acumulând în plus funcții în domeniul comerțului, industriei și ocrotirii sănătății. Între timp Hunedoara s-a dezvoltat ca oraș monoindustrial bazat strict pe siderurgie celelalte funcții fiind subdimensionate nevoilor locuitorilor (comerț și ocrotirea sănătății). Această dezvoltare a dus la intensificarea dependenței față de orașul Deva și evoluția către dualismul administrație-comerț/ industrie prin crearea unor relații de cooperare între cele două orașe. Astfel hunedorenii se deplasau la Deva pentru a cumpăra o mare parte a

bunurilor de uz îndelungat, pentru a plăti diferite taxe și pentru a se trata iar pe de altă parte majoritatea devenilor erau dependenți de industria siderurgică din Hunedoara pentru locuri de muncă.

Nevoia de satisfacere a nevoilor locuitorilor celor două orașe în această perioadă creează condițiile optime pentru dezvoltarea de proiecte comune de natură tehnico-edilitară și socio-economică în zona centrală a județului Hunedoara în care bipolul Deva–Hunedoara ocupa rolul de conducere administrativă și economică.

Proiectele cele mai importante implementate în comun de către cele două orașe s-au referit la asigurarea alimentării cu apă curentă, construcția rețelilor de canalizare, modernizarea căilor de comunicații rutiere și feroviare, ocrotirea sănătății, crearea de locuri de recreere, învățământ superior și nu în ultimul rând creșterea eficienței economice.

Construcția sistemului de stații de tratare a apei Sântămăria Orlea - Batiz și a stației de epurare a apelor de la Sântuhalm reprezintă poate cel mai mare proiect comun derulat de către Deva și Hunedoara și a presupus o serie de lucrări de regularizare a cursului râului Strei dar și construcția a două stații de tratare a apei, a 8 bazine de retenție, a unei conducte magistrale între Sântămăria Orlea și Deva și construcția conductelor pentru colectarea apelor menajere din Deva și Hunedoara.

Un alt proiect comun a fost modernizarea legăturii rutiere dintre Deva și Hunedoara și crearea unei variante ocolitoare pentru satul Cristur.

În domeniul ocrotirii sănătății cele două orașe au colaborat la construcția spitalului municipal Hunedoara, inițial ca și secție externă a spitalului din Deva apoi ca și unitate cu personalitate juridică proprie. Crearea unei instituții de învățământ superior a fost principalul proiect dezvoltat în orașul Hunedoara, acesta fiind de o importanță deosebită și pentru locuitorii din Deva. În Deva unul dintre principalele proiecte implementate s-a referit la înființarea diferitelor institute de cercetare și proiectare în domeniul minier și siderurgic. Principalul beneficiar al muncii depuse aici a fost Combinatul din Hunedoara care drept urmare s-a dezvoltat continuu până în 1989.

Implementarea acestor proiecte comune a condus la o dezvoltare fără precedent a orașelor Deva și Hunedoara, acestea venind practic unul către

celălalt în decursul evoluției lor. Putem concluziona astfel că în această perioadă *evoluția dualismului reflectă dezvoltarea socio-economică și teritorială a conurbației*.

Perioada dintre 1989 și prezent este total diferită față de cele anterioare din prisma evoluției climatului socio-economic. Astfel asistăm la o reaşezare și redimensionare a funcțiilor pe care orașele Deva și Hunedoara le dețin. Se observă o diminuare (generală la nivel național) a funcțiilor economice și renunțarea la structuri industriale energofage, o creștere spectaculoasă a funcției comerciale și financiare și consolidarea funcției de învățământ superior.

În cazul Hunedoarei transformările de după 1989 sunt cel mai bine evidențiate de restructurarea industriei siderurgice, această restructurare fiind cuantificată prin restrângerea producției (ca și tonaj dar și varietate de produse) și prin scăderea numărului de locuitori ca o dublă consecință a restructurării industriei și a unui spor natural negativ. Restructurarea funcției industriale este un proces continuu, scopul fiind viabilizarea economică a părților rămase din fostul C.S.H. și dezvoltarea altor activități conexe cu tradiția siderurgiei.

În ceea ce privește dezvoltarea unor alte funcții noi care să compenseze reducerea industriei trebuie amintite funcția de recreere și turism și cea de învățământ superior. Dacă funcția de recreere și turism se află în forma sa incipientă de dezvoltare, autoritățile încercând acum să integreze zona în circuite istorice care să cuprindă lacul Cinciș, furnalul Govăjdia și Ținutul Pădurenilor, funcția de învățământ superior s-a dezvoltat continuu încă din anii '70 când funcționa o școală de subingineri la Hunedoara (devenită între timp Facultatea de Inginerie Hunedoara), ulterior după 1989 s-au deschis în Hunedoara filiale ale Universității Lucian Blaga Sibiu și ale Universității Alma Mater Sibiu.

Pe de altă parte conjunctura favorabilă în care Deva s-a găsit după anul 1989, cea de reședință de județ, a permis ca funcția administrativă să fie consolidată (mai ales după începerea procesului de descentralizare dar și după implementarea regiunilor de dezvoltare în România). Concomitent cu funcția administrativă s-a dezvoltat și funcția comercială prin construcția structurilor comerciale în apropierea DN7. În dezvoltarea și consolidare

funcției comerciale infrastructura de transport rutieră și poziționarea geografică au fost factorii determinanți pentru multitudinea de structuri construite atât în lungul DN7 cât și în diferitele cartiere ale orașului.

În ceea ce privește derularea sau sprijinirea de proiecte comune între Deva și Hunedoara acestea s-au intensificat în perioada de după 1989 (cu precădere în perioada premergătoare aderării la U.E.). Proiectele majore derulate au fost în domeniul infrastructurii tehnico-edilitare și de transport: reabilitarea și modernizarea rețelelor de apă și canalizare din municipiile Deva și Hunedoara, modernizarea DN68B Sântuhalm–Hunedoara la standard de drum național expres și sprijinirea construcției autostrăzii Deva–Orăștie.

Referitor la tipul și funcționarea dualismului în această perioadă trebuie menționat faptul că în principiu se păstrează dualismul *administrație-industrie* dezvoltat anterior chiar dacă am asistat la redimensionarea funcției industriale în Hunedoara. Putem considera că în acest dualism un rol important îl dețin și funcțiile secundare, comercială și culturală în cazul Devei și turistică și de învățământ în cazul Hunedoarei. Starea actuală a dualismului dintre Deva și Hunedoara poate fi cuantificată și prin studiul populației active din cele două așezări dar și prin studiul zonelor funcționale ale așezărilor.

Referitor la studiul populației se observă că la nivelul municipiului Hunedoara o pondere ridicată a populației este angajată în sectorul prelucrător, respectiv 29,60%, în total în sectorul secundar dominat de industrie fiind angajată 41,05% din populația activă. Prin contrast în municipiul Deva procentul celor ce lucrează în sectorul prelucrător este de 21,11%, iar per ansamblul sectorului secundar procentul este de 31,58%.

Dacă ne referim la ponderea persoanelor angajate în sistemul administrativ aceasta este de 6,78% în Deva și doar 4,27% în Hunedoara. Deși diferența poate părea mică, în termeni reali este vorba de peste 1000 persoane în plus care sunt angajate în Deva. Studiind în amănunt sectorul terțiar, cel al serviciilor observăm că balanța se înclină net în favoarea Devei unde 55,13% din populație este angajată în sectorul terțiar față de 40,54% în municipiul Hunedoara.

După cum se poate observa și din tabelul 37 originea și evoluția diametral opusă a celor două municipii este „trădată” de specificul lor actual exprimat prin ponderea populației angajate în diferite sectoare de activitate.

Tabel 37. Distribuția populației active pe sectoare de activitate în Deva și Hunedoara

Sector de activitate (%)	industria prelucrătoare	total industrie - sector secundar	administrație publică	total sector terțiar
Deva	21,11	31,58	6,78	55,13
Hunedoara	29,60	41,05	4,27	40,54

Datele prezentate în tabelul 37 prezintă o structură simplă dar cuprinzătoare a modului în care sunt distribuite funcțiile în cadrul bipolului Deva–Hunedoara, nu doar din prisma funcțiilor dominante ci ca și grad de dezvoltare generală. Caracterul puternic industrial al Hunedoarei se păstrează cu toate reducerile din ultimii 20 de ani, iar în cazul Devei se observă predominarea funcției terțiare întocmai cu modul în care ea a fost gândită în perioada comunistă.

Contrastul dintre orașul industrial, Hunedoara și orașul burghez, al funcționării și comercianților Deva se observă nu doar prin structura ocupațională dar și prin prisma zonelor funcționale.

Analiza zonelor funcționale la nivelul conurbației se vrea un demers sintetic de delimitare a unor zone cu caracteristici asemănătoare fără a intra în detalii asupra instituțiilor prezente acolo, acestea fiind prezentate în subcapitolul 7.3. sub denumirea de dotări cu rol central.

8.1. Zonele funcționale la nivelul conurbației

Analiza conurbației sub aspect funcțional este baza oricărui demers viitor de planificare sau restructurare teritorială cu scopul precis de îmbunătățire a calității vieții populației. Intervențiile viitoare în structura internă a așezărilor trebuie să fie fundamentate și argumentate astfel încât viitoarele structuri tehnico-edilitare sau comerciale să poată fi susținute de către așezare și locuitorii săi, să contribuie la dezvoltarea socio-economică a întregului sistem și nu în ultimul rând să se încadreze în specificul așezării dat de evoluția sa istorică.

Actualmente regulamentele de urbanism și amenajare a teritoriului consideră că fiecare așezare din România are în administrare două tipuri de teritoriu, intravilan și extravilan care împreună formează teritoriul administrativ.

Teritoriul extravilan este în general mai puțin supus modificărilor antropice generate de către diferitele activități umane. Tipic acestui teritoriu îi sunt atribuite funcții de susținere cum ar fi cea agricolă, de transport, industrie sau recreere. În mare parte în capitolul 3 au fost acoperite aspecte privind aceste teritorii din extravilan astfel că nu considerăm oportună o nouă detaliere. Teritoriul extravilan este cuprins între limita administrativă și limita intravilanului așezării.

Delimitarea zonelor funcționale la nivelul conurbației este un demers dificil datorită diversității mari a spațiului în care aceasta se dezvoltă. Vorbim aici de diversitate morfologică, antropogenă și nu în ultimul rând de o diversitate ecologică sporită. După cum s-a evidențiat și în capitolul 7 conlucrarea acestor factori determină o structură complexă, structură descifrată sub aspect choremic. Rămâne însă de stabilit modul în care conurbația funcționează în prezent precum și modul în care se va dezvolta pornind de la funcțiile existente.

Folosind date referitoare la utilizarea terenului, căile de comunicație, evoluția și ierarhizarea localităților precum și relațiile descifrate cu ajutorul analizei choremice, zonele funcționale la nivelul conurbației pot fi împărțite astfel: zona cu funcții complexe (rezidență, producție și servicii) aferene nodurilor rețelei, zona cu funcție rezidențială secundară, zona culuarelor principale de transport, zone agricole, zone forestiere și de protecție ecologică, și zone de recreere și agrement (aceste ultime trei zone fiind apanajul exclusiv al zonelor ecologice sau a „ochilor”). La rândul lor aceste zone pot fi împărțite în subzone în funcție de diversitatea funcțiilor concentrate.

Zonele cu funcții complexe sunt reprezentate la nivelul conurbației de către centrele urbane Deva, Hunedoara, Simeria și Călan. Acestea reprezintă zone în care se contopesc mai multe funcții necesare vieții de zi cu zi a locuitorilor cum ar fi funcția de rezidență, funcția comercială, funcția administrativă, funcția industrială etc. Condensarea acestor multitudini de funcții în centrele

urbane permite eliberarea spațiului adiacent orașelor și încurajează dezvoltarea funcțiilor suport (transport, agricolă, de agrement etc.).

Zonele cu funcție rezidențială secundară sunt reprezentate de către așezările rurale din cadrul conurbației. Tipologia spațiului rural impune de cele mai multe ori ca funcția principală a acestor zone să fie cea de producție (fie ea și de subzistență), funcția secundară fiind cea de rezidență, rareori putând fi identificată o a treia funcție (industrială, comercială sau în domeniul serviciilor)

Aceste zone sunt în general slab dezvoltate teritorial, însă în unele ocazii favorabile se pot identifica concentrări de așezări rurale în lungul unor axe de dezvoltare, acesta fiind și cazul axelor Sântuhalm - Cristur - Peștișu Mare, Sântandrei - Bârcea Mare - Bârcea Mucă, Tâmpa - Băcia - Batiz și Peștișu Mic - Josani - Valea Nandrului - Nandru. Primele trei concentrări sunt avantajate de poziționarea în lungul culoarelor de transport, fiind zone cu potențial de urbanizare astfel că singura axă cu adevărat rurală este Peștișu Mic - Nandru.

Culuarele de transport reprezintă zonele în care sunt concentrate atât structuri rezidențiale secundare dar mai ales infrastructura necesară tranzitului teritoriului. Această infrastructură este formată din totalitatea căilor rutiere, feroviare precum și din structuri ale sistemului energetic național, conducte magistrale de apă și gaz, linii telefonice și alte asemenea structuri de transport de informație și materie. La nivelul conurbației aceste culuare de transport corespund cu liniile majore de forță ale teritoriului și ocupă suprafețe întinse.

Sunt încadrate în această categorie axele de dezvoltare internaționale (Deva - Simeria), naționale (Simeria - Călan) și județene (Sântuhalm - Hunedoara). De asemenea în cadrul culuarelor de transport sunt localizate și mari obiective industriale. Cele mai importante exemple de asemenea obiective industriale sunt cele situate pe axa județeană Sântuhalm - Hunedoara (Macon SA, Parc Industrial Peștișu Mare și Acrellor Mittal SA) și zona triajul CFR situat pe axa națională Simeria - Călan între satele Tâmpa și Băcia.

Zonele agricole sunt prezente la întreg nivelul conurbației însă distribuția și întinderea acestora este influențată de către factorii morfologici,

hidrografici și antropici. Din interacțiunea acestor trei factori s-au format două tipuri de zone agricole, în funcție de poziționarea acestora și de modul de exploatare: zone agricole intensive și zone agricole extensive.

Zonele agricole intensive sunt zonele cel mai favorabil amplasate în teritoriu, de regulă în luncile și terasele Mureșului, Cernei și Streiului și sunt caracterizate prin o fragmentare redusă a terenului și o posibilitate mare de mecanizare. Aceste zone au fost reduse constant ca urmare a dezvoltării antropice astfel că actualmente potențialul agricol al conurbației este limitat. Cele mai mari astfel de zone agricole sunt localizate în lunca Mureșului între Deva și Simeria, între Simeria și Batiz și la sud de orașul Călan în lunca Streiului, între Sântuhalm și Peștișu Mare în lunca Cernei și în partea sudică a Dealurilor Hunedoarei de Vest.

Zonele agricole extensive sunt caracterizate printr-o fragmentare excesivă a parcelelor datorită poziționării mai nefavorabile pe care se dezvoltă. Sunt zone în care agricultura se practică cu precădere de către populația rurală cu scopul precis de asigurare a existenței. Aceste zone sunt poziționate în imediata apropiere a vetrelor așezărilor rurale și au o dinamică redusă fiind în mare parte nemodificate în ultima sută de ani datorită evoluției teritoriale slabe a așezărilor rurale.

Zonele forestiere și de protecție ecologică sunt caracterizate printr-o grupare excesivă dată de limitarea factorilor morfologici astfel că se întâlnesc cu preponderență în zona Dealurilor Coziei, Nandrului, Govăjdiei Hunedoarei de Vest, Hunedoarei de Vest, Dâncului și Uroi.

Evolutiv acestea se află în plin proces de restrângere ca urmare a formării zonelor agricole extensive, fiind documentată restrângerea suprafețelor de pădure în ultimi 100 de ani. Rolul acestor zone este acela de protecție antierozională, de producție silvică și de zonă de producție agricolă terțiară (fructe de pădure, ciuperci, vânat). În ceea ce privește componența lor sunt în general păduri în amestec formate din făgete, stejărișuri și mai rar brad și molid.

Zonele de agrement și turism sunt relativ slab dezvoltate la nivelul conurbației, fiind în general punctiforme localizate în imediata vecinătate a centrelor urbane sau în zone cu potențial turistic natural crescut.

Cele mai dezvoltate zone de agrement sunt dealul Cetății, zona cabana Căprioara și pădurea Bejan din Deva, pădurea Chizid din Hunedoara, parcul Dendrologic din Simeria, Băile Romane din Călanul Mic, complexul turistic Simeria Veche, Mărura Uroi, zona Cheile Nandrului și zona Groș.

După cum se observă și în figura 49 zonele funcționale nu sunt distribuite aleatoriu în teritoriu ci reprezintă consecința evoluției socio-umane într-un teritoriu bine structurat și dezvoltat din punct de vedere tehnico-edilitar și economic. Se observă că toate zonele funcționale complexe (așezările urbane) sunt conectate între ele de zona culoarelor de transport, în interiorul cărora sunt poziționate diferite structuri industriale cu mare însemnătate pentru teritoriul dat.

În ceea ce privește restul zonelor funcționale acestea se structurează în vecinătatea zonelor prezentate anterior și rezează zone de suport, zone de producție și recreere.

Pe de altă parte teritoriul intravilan este partea din suprafața administrativă a unei așezări ce cuprinde totalitatea suprafețelor construite și amenajate ce compun unitatea administrativ-teritorială de bază delimitată prin Planul Urbanistic General (P.U.G.). În interiorul teritoriului intravilan orice intervenție de construcție sau amenajare are loc doar după întocmirea și aprobarea Planurilor Urbanistice Zonale (P.U.Z.) și de detaliu (P.U.D.). Elaborarea P.U.G.-ului are ca și scop limitarea extinderii haotice, limitarea fenomenului de *urban sprawl*, conservarea terenului și crearea unor structuri funcționale ce oferă calitate și confort în viața locuitorilor. Având în vedere complexitatea spațiului la nivelul unei așezări urbane (fie ea și de mărime medie) este necesară divizarea acestuia în unitățile sale de bază: zone, subzone și unități teritoriale de bază.

După cum menționa și V. Surd (2005, pag. 373) zona funcțională reprezintă un segment al teritoriului intravilan ce îndeplinește un anumit rol în cadrul unei localități (locuire, producție, servicii, transport, protecția mediului, etc.), dimensiunea și diversitatea zonei fiind direct proporțională cu mărimea localității. Putem considera astfel că în cadrul localităților mici sau din mediul rural este dificilă identificarea unor zone funcționale din moment ce fiecare gospodărie în parte are diferite zone (de locuit, de depozitare, de producție etc.).

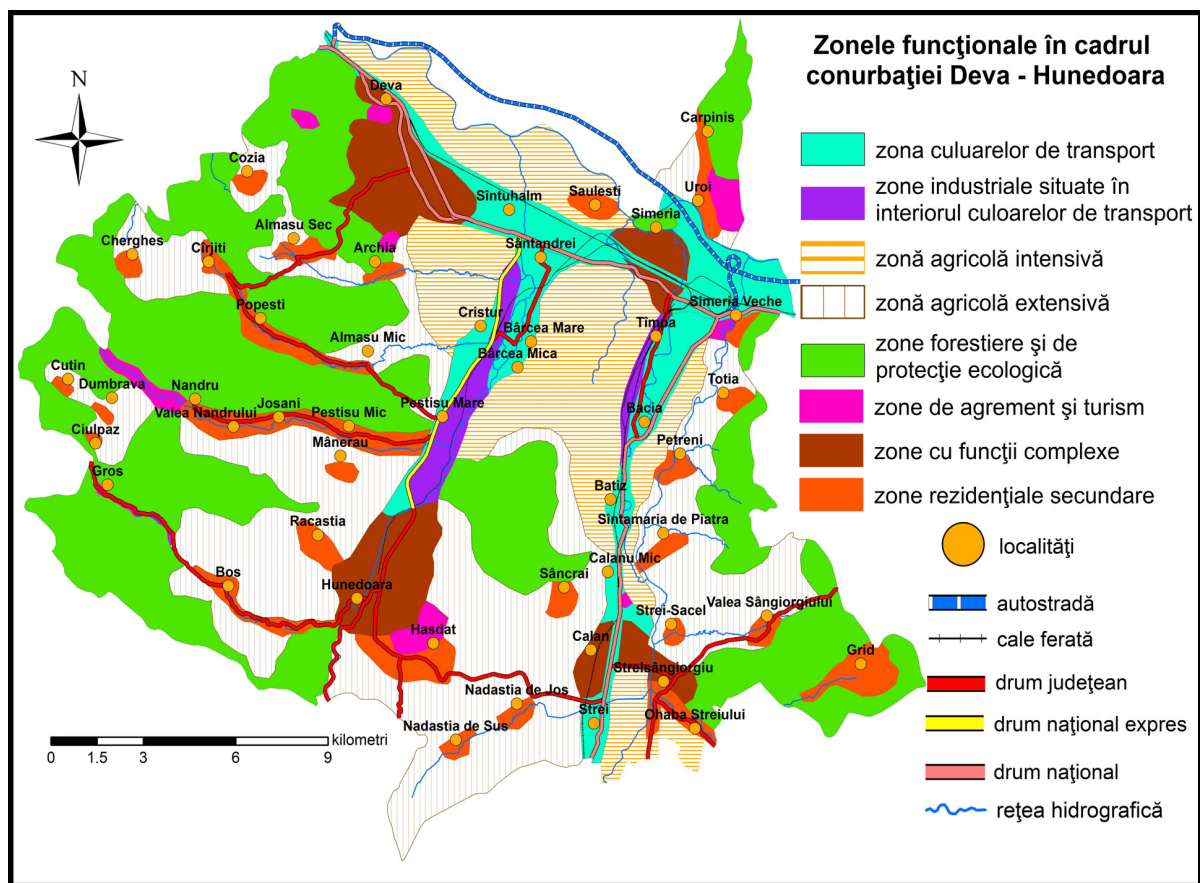

Fig. 49. Zonarea funcțională și suturarea plan-spațială la nivelul conurbației Deva-Hunedoara

În același sens *subzona* reprezintă o suprafață din cadrul zonei având particularități (estetice, funcționale, arhitecturale, economice etc.) care o disting de restul zonei. Pe de altă parte Unitatea Teritorială de Referință (U.T.R.) reprezintă baza teritoriul intravilan având trăsături foarte apropiate din punct de vedere spațial, estetic sau arhitectural. La nivelul așezării U.T.R.-urile sunt de regulă proprietăți sau grupuri de proprietăți, uneori ansamblu rezidențiale care au aceleași trăsături fiind de multe ori rezultatul unor P.U.D.-uri sau P.U.Z.-uri.

Legătura dintre zonele, subzonele funcționale, U.T.R.-uri și documentațiile PUG-urilor sunt stipulate legislativ numerotându-se uniform în cadrul acestora din urmă după cum urmează: zona cu literă mare, subzona cu literă mică iar unitatea teritorială de referință cu cifre.

Numărul mare de subzone și U.T.R.-uri prezente la nivelul unui oraș a impus necesitatea structurării funcționale ale acestora în funcție de dispunere, mărime și trăsături comune astfel încât să putem gestiona și înțelege mai ușor funcționarea orașului în ansamblu.

Astfel V. Surd consideră că zonele funcționale ale unui oraș complex sunt:

- *zona de locuințe și funcțiuni complementare.* Are rolul de rezidență, dar sunt prezente și funcții complementare, cum ar fi cea comercială, de învățământ, recreere și de transport, zonele de locuit fiind organizate în cartiere aflate în relativă autonomie față de oraș datorită funcțiilor complementare prezente;
- *zona centrală și alte zone cu funcțiuni complexe.* Este de obicei zona cea mai veche a orașului (nucleul inițial) având valoare istorică, clădirile fiind de patrimoniu, îndeplinește de multe ori rolul de C.B.D (Central Business District) fiind de asemenea supusă unor restricții de construcție;
- *zona parcurilor și locurilor de recreere.* Cuprinde subzona parcurilor orașenești, parcurile sportive și pe cele de agrement având rol estetic și de recreere cu o importanță deosebită în menținerea echilibrului natural-antropic la nivelul orașului;
- *zona de unități industriale și agricole.* Asigură un minim necesar de alimente și bunuri locuitorilor fiind amplasată în general la periferia

orașului în zone în care direcția dominantă a vântului asigură o dispersare a noxelor și mirosurilor în afara zonelor locuite;

- *zona de gospodărire comunală*. Include ca subzone cea a construcțiilor și amenajărilor edilitare specifice, a cimitirelor și a amenajărilor pentru salubritate. Prin serviciile pe care le prestează, asigură sănătatea zilnică a orașelor (degajarea deșeurilor, igiena străzilor, întreținerea și paza cimitirelor etc.);
- *zona de activități balneo-turistice*. Este o zonă cu resurse naturale (ape cu proprietăți curative), edificii și instalații specifice având rol de întreținere a sănătății;
- *zona cu destinație specială*. Se referă la amplasamentele realizate în scopuri de apărare (cazărmi, poligoane etc.), rezervări de terenuri pentru obiective de interes național și județean, precum și terenuri interzise temporar sau definitiv pentru construcții;
- *zona cu instituții și servicii*. Cuprinde subzonele unităților de învățământ, sanitare și de cultură, acestea fiind distribuite pe întreg teritoriul orașului;
- *zona căilor de comunicație și a construcțiilor aferente*. Cuprinde subzona căilor rutiere, a celor feroviare, aeroportuare și portuare.

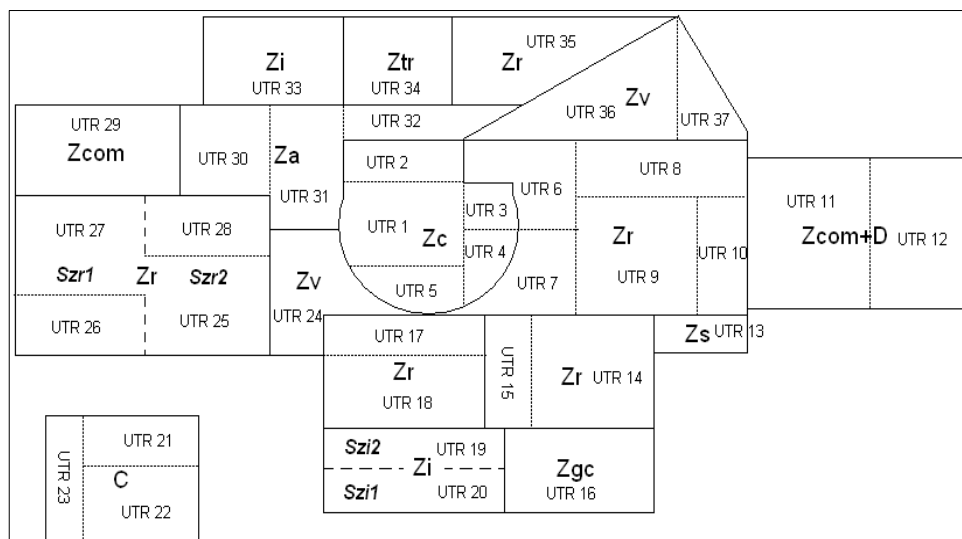

Fig. 50. Zone funcționale (Z), subzone (Sz) și unitățile teritoriale de referință (U.T.R.) din cadrul intravilanului (după V. Surd - Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice, 2005)

Zonele funcționale ale municipiului Deva

La nivelul municipiului Deva *zona de locuințe și funcțiuni complementare* ocupă majoritatea suprafeței intravilanului adică 542,6 hectare (52,64%). Evoluția istorică și dezvoltarea ca și centru administrativ a permis păstrarea unor zone relativ extinse cu locuințe individuale ce ocupă 33,99% din suprafața intravilană fiind incluse aici cartierele Viile Noi, Aurel Vlaicu, Vulcan, Ceangăi dar și părți din cartierele Mărăști, Progresu și Mureșul.

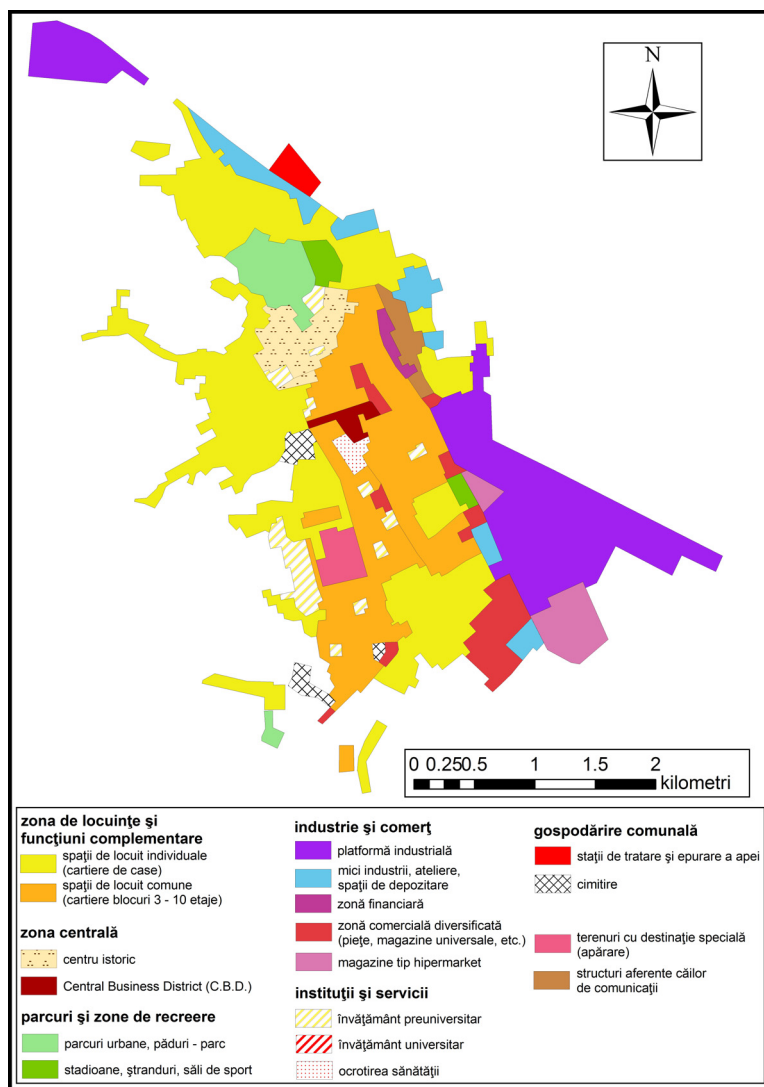

Fig. 51. Zonele funcționale la nivelul municipiului Deva

Pe de altă parte cartierele de locuințe comune cu blocuri de 4 până la 10 etaje sunt specifice orașului postbelic fiind create după modelul orașelor socialiste. Cele mai importante asemenea cartiere sunt: Dacia, Mărăști, Micro 15 și Minerul.

Zona centrală și alte zone cu funcțiuni complexe ocupă o suprafață redusă la nivelul municipiului de doar 42,85 hectare (4,15%) însă aici sunt amplasate o serie de instituții importante cu rol central cum ar fi Prefectura, Camera de Comerț, I.T.M., Administrația Fiscală Județeană, Judecătoria, Arhivele Județene, Casa de Pensii, Oficiul de Muncă, Agenția Județeană de Protecția Mediului etc. care sunt extrem de importante în susținerea funcției administrative a municipiului. În afară de aceste structuri cu rol central zona prezintă și un interes deosebit din punct de vedere arhitectural și turistic, fiind zona istorică pietonală a municipiului.

Zona parcurilor și locurilor de recreere amenajate cuprinde Parcul Cetate, zona Stadion, Sala Sporturilor, ștrandul și platoul Cabana Bejan din apropierea cartierului Micro 15 totalizând 48,44 hectare (4,68%) din suprafața municipiului.

Zona unităților industriale și a spațiilor comerciale ocupă o suprafață generoasă în intravilan (313,32 hectare sau 30,24%) cu toate că orașul nu a fost gândit niciodată ca și oraș industrial, fapt evidențiat de structurile industriale prezente pe principala platformă industrială. Astfel în cele 153 de hectare ale platformei nu se găsește nici o societate comercială care să se ocupe direct cu extragerea sau prelucrarea unei resurse minerale, marea majoritate a societăților fiind prelucrătoare terțiale (fabrica de mobilă, moara, fabrica de textile etc.). Mai mult această zonă este dominată de către zone de depozitare a bunurilor de consum și de către depozite de carburant.

Pe de altă parte dezvoltarea zonelor comerciale din ultimii 20 de ani face ca la nivelul municipiului zonele comerciale de tip hipermarket și zonele comerciale diverse (piețe, magazine universale etc.) să ocupe o suprafață generoasă de 77,92 hectare (7,52%). Avansul acestor zone a creat premisele dezvoltării zonei financiare ca și zonă complementară, aceasta ocupând o suprafață de 5,58 hectare aferentă sediilor sucursalelor unor mari bănci din România. Împreună zona financiară, comercială diversă și cea a hipermarketurilor ocupă 8,06% din suprafața intravilanului.

Zona cu instituții și servicii cuprinde subzona aferentă structurilor de învățământ preuniversitar precum și subzona structurilor de ocrotire a sănătății. Împreună aceste două subzone funcționale ocupă o suprafață modestă de doar 35,55 hectare (3,44%). Dacă în cazul subzonei cu învățământ superior putem observa o distribuție la întreg nivelul municipiului subzona cu ocrotirea sănătății este amplasată grupat în zona centrală a orașului.

Zona de gospodărire comunală include la nivelul municipiului stația de epurare a apei precum și o serie de bazine pentru distribuția apei potabile. De asemenea în cadrul acestei zone sunt incluse și cele 3 cimitire ale municipiului (Central, Eminescu și Cimitirul Eroilor). Întreaga zonă ocupă o suprafață redusă de doar 21,52 hectare (2,09%).

Zona cu destinație specială include singura structură militară din intravilan ocupând o suprafață de 14,47 hectare (1,40%) în zona cartierului Minerul.

Zona căilor de comunicație și a construcțiilor aferente include zona gării și autogării împreună cu structurile de depozitare și triaj ocupând 14,09 hectare (1,36%).

Tabel 38. Zone și subzone funcționale la nivelul municipiului Deva

zona funcțională	subzone	suprafața (hectare)	suprafața (%)
zona de locuințe și funcțiuni complementare	spații de locuit individuale	349.31	33.99
	spații de locuit comune	193.29	18.65
zona centrală	centru istoric	34.95	3.38
	C.B.D.	7.90	0.77
parcuri și zone de recreere	parcuri urbane, păduri - parc	36.07	3.48
	stadioane, ștranduri, săli de sport	12.37	1.20
industrie și comerț	platforme industriale	185.11	17.86
	mici industrii, ateliere, spații de depozitare	44.71	4.32
	zonă financiară	5.58	0.54
	zonă comercială diversificată	45.39	4.38
	magazine de tip hipermarket	32.53	3.14

zona funcțională	subzone	suprafața (hectare)	suprafața (%)
instituții și servicii	învățământ preuniversitar	29.87	2.89
	ocrotirea sănătății	5.68	0.55
gospodărire comunală	stații de tratare și epurare	8.65	0.84
	cimitire	12.87	1.25
terenuri destinație specială	unități militare	14.47	1.40
structuri aferente căilor de comunicații	gara, autogara și zona de triaj și manevre aferente	14.09	1.36
Total		1036.44	100

Zonele funcționale ale municipiului Hunedoara

La nivelul municipiului Hunedoara *zona de locuințe și funcțiuni complementare* ocupă 508,54 hectare (47,51%). Dezvoltarea controlată a orașului de după cel de al doilea război mondial a creat premisele apariției unor spații de locuit comune destinate forței de muncă migratorii care ocupă ponderi apropiate de spațiile de locuit individuale specifice vechiului oraș. Astfel spațiile de locuit comune ocupă 244,25 hectare fiind reprezentate de către cartierele O.M. și Micro 1-7 iar spațiile de locuit individuale ocupă 264,29 hectare fiind reprezentate de cartierele Centru, Ceangăi, Buituri și Chizid.

Zona centrală și alte zone cu funcțiuni complexe ocupă o suprafață de 59,00 hectare (5,52%) fiind împărțită în două zone distincte: zona Castel - Primărie - Biserica Sf. Nicolae cu rol de centru istoric și zona Rusca cu rol de C.B.D.. Această divizare a zonei centrale este datorată evoluției istorice a orașului. În perioada postbelică de consolidare și extindere a orașului zona istorică cuprinzând Castelul Corvineștilor, fostul loc de târg și biserica Sf. Nicolae împreună cu cimitirul vechi reformat au fost abandonate ca și zonă centrală în favoarea unui amplasament nou situat mai la nord-est unde a fost construită Casa Municipală de Cultură, un hotel precum și un complex comercial, zona devenind în subconștientul locuitorilor adevăratul centru al orașului.

Zona parcurilor și locurilor de recreere amenajate cuprinde zona celor două stadioane Constructorul și Michael Klein, trei parcuri situate în imediata apropiere a C.B.D. și zona Grădina Zoologică din apropierea pădurii

Chizid. În total aceste zone ocupă o suprafață de 56,72 hectare (5,31%). Datorită modului de dispunere a principalelor cartiere de blocuri există și alte spații cu suprafețe mici având destinația de locuri de joacă însă ponderea și suprafața lor sunt reduse.

Zona unităților industriale și a spațiilor comerciale ocupă o suprafață de 369,37 de hectare (34,55%) și reprezintă consecința directă a dezvoltării monoindustriale a orașului începând cu anul 1882. Pe departe cea mai mare suprafață este ocupată de platforma industrială din vestul orașului 335,03 hectare, aici funcționând pe rând U.F.H., C.S.H., Siderurgica SA și apoi Acrrelor Mitall. Cu toate că în ultimi 20 de ani activitatea industrială în Hunedoara s-a restrâns constant caracterul de oraș industrial încă este prezent, funcționând aici o serie de industrii primare, secundare și terțiare dar și un parc tehnologic unde își desfășoară activitatea 20 de firme.

Alte zone cu industrie sunt distribuite punctual la nivelul orașului însă ocupă suprafețe reduse, fiind vorba aici de industrii prelucrătoare din domeniul textil sau din domeniul auto, procentul ocupat de acestea fiind de doar 1,92%.

În ceea ce privește componenta comercială a orașului aceasta este redusă, doar 14,80 hectare (1,39%) reprezentând sectorul de piețe, magazine universale și parțial magazine de tip hipermarket.

Zona cu instituții și servicii cuprinde subzona aferentă structurilor de învățământ preuniversitar, universitar și subzona structurilor de ocrotire a sănătății. Aceste trei subzone ocupă împreună o suprafață de 41,81 hectare (3,92%), majoritatea fiind ocupată de către subzona învățământului preuniversitar. În ceea ce privește subzona de ocrotirea sănătății aceasta ocupă 9,96 hectare.

Zona de gospodărire comunală cuprinde cele 5 cimitire ale orașului ce ocupă 1,31%.

Zona cu destinație specială include singura structură militară din intravilan ocupând o suprafață de 12,26 hectare (1,15%) în zona cartierului Chizid

Zona căilor de comunicație și a construcțiilor aferente include zona gării și autogării împreună cu structurile de depozitare ocupând 7,77 hectare (0,73%).

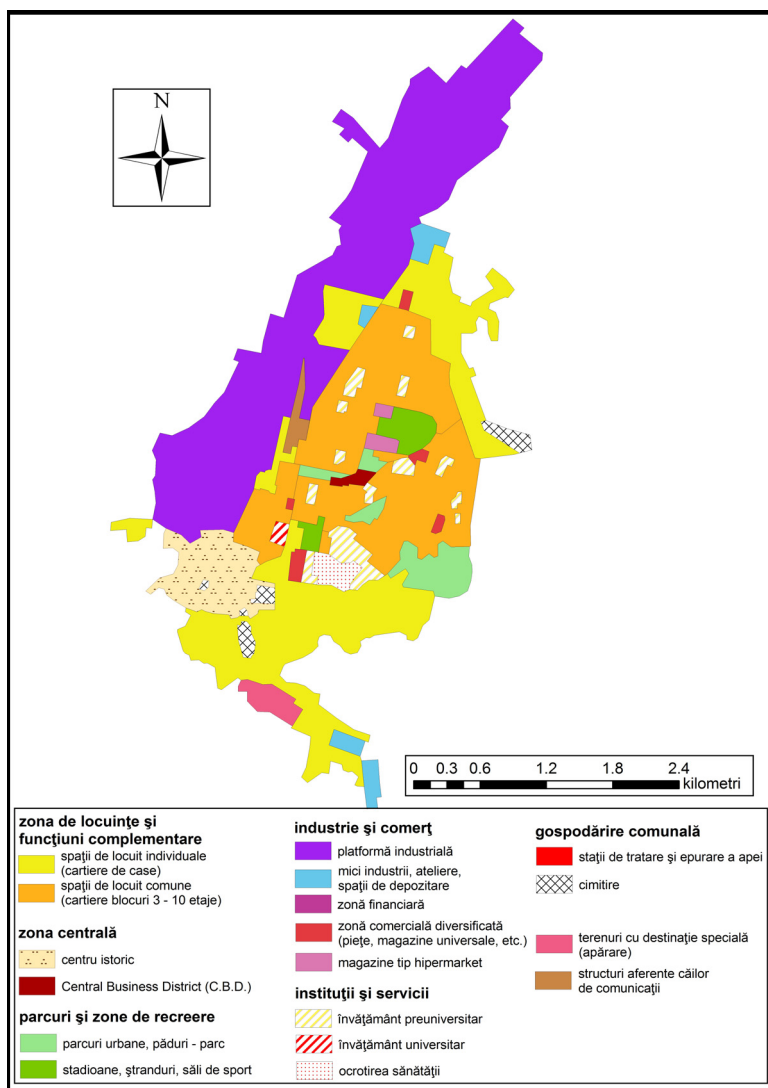

Fig. 52. Zonele funcționale la nivelul municipiului Hunedoara

Tabel 39. Zone și subzone funcționale la nivelul municipiului Hunedoara

zona funcțională	subzone	suprafața (hectare)	suprafața (procente)
zona de locuințe și funcțiuni complementare	spații de locuit individuale	264.29	24.67
	spații de locuit comune	244.25	22.84
zona centrală	centru istoric	55.30	5.17
	C.B.D.	3.70	0.35

zona funcțională	subzone	suprafața (hectare)	suprafața (procente)
parcuri și zone de recreere	parcuri urbane, păduri - parc	36.53	3.42
	stadioane, ștranduri, săli de sport	20.19	1.89
industrie și comerț	platforme industriale	334.03	31.24
	mici industrii, ateliere, spații de depozitare	20.54	1.92
	zonă comercială diversificată	8.89	0.84
	magazine de tip hipermarket	5.91	0.55
instituții și servicii	învățământ preuniversitar	29.19	2.73
	învățământ universitar	2.66	0.25
	ocrotirea sănătății	9.96	0.94
gospodărire comunală	cimitire	13.99	1.31
terenuri destinație specială	unități militare	12.26	1.15
structuri aferente căilor de comunicații	gara, autogara și zona de traij și manevre aferente	7.77	0.73
Total		1069.46	100

Concluzii

Zonarea funcțională a conurbației derivă din constrângerile impuse de către factorii naturali și antropici prezenți. Astfel, poziționarea zonelor agricole, a așezărilor, a căilor de transport și a altor zone funcționale prezente la nivelul conurbației se datorează interacțiunii dintre diferiți factori naturali.

Omul este cel mai puternic factor modelator, factorul antropic transformând practic toate zonele funcționale. Așezările urbane sunt practic rezultatul suprem al intervenției omului în natură. Dezvoltarea orașelor a presupus crearea tuturor structurilor necesare vieții într-un spațiu restrâns. La nivelul centrelor urbane sunt concentrate zone rezidențiale, comerciale, industriale, de recreație, de servicii și transport, de gospodărire comună și zone cu rol de apărare, toate aceste oferind spațiului o complexitate extrem de ridicată.

Fără un organ director care să coordoneze acțiunile de planificare teritorială la nivelul conurbației care să permită o serie de intervenții dirijate în zone critice, zonele funcționale se vor dezvolta în continuare după decizii luate la nivel local. Delimitarea strictă a dualismului este imposibilă, *el trebuie privit ca și manifestarea unor relații socio-economice informale ce există între două așezări care sunt părți egale într-o structură asociativă de tip conurbație.*

CAPITOLUL 9

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A CONURBAȚIEI DEVA–HUNEDOARA

Pornind de la starea de fapt existentă identificată în capitolele anterioare și având stabilit ca și scop final dezvoltarea plan-spațială și socio-economică a conurbației considerăm că se impune prezentarea unui set de măsuri de intervenție și planificare cu scopul dezvoltării unitare a teritoriului.

Lipsa unui organism care să reglementeze și să coordoneze dezvoltarea conurbației creează o serie de probleme: care sunt proiectele prioritare, cine trebuie să le implementeze, cu ce fonduri, care este beneficiarul final și poate cel mai important cum poate intervenii populația pentru impunerea unui anume proiect. Având toate aceste dileme este evident că strategia de dezvoltare și implicit proiectele aferente trebuie să fie în concordanță cu rolul propus pentru conurbație, anume acela de municipiu de rang I, de echilibru între Banat și Transilvania. În acest sens vor fi prezentate în continuare o serie de măsuri-cadru pe baza cărora să se dezvolte viitoare alte proiecte propuse și validate de populație.

Măsurile prezentate în continuare vizează dezvoltarea intercomunitară, infrastructura de transport, dezvoltarea urbană, dezvoltarea rurală, populația și mediul de afaceri, mediul înconjurător și turismul. Planul de măsuri prezentat în continuare este în concordanță cu strategia de dezvoltare a județului Hunedoara (2007-2013) și cu planurile de dezvoltare ale centrelor urbane din cadrul conurbației. Au fost introduse ca măsuri de intervenție și rezolvările unor probleme punctuale descoperite pe parcursul elaborării lucrării de față.

Obiectivul 1: dezvoltarea intercomunitară

Măsurile și ideile prezentate în continuare derivă din nevoia creării unui organism de conducere la nivelul conurbației, organism care să elaboreze și să implementeze strategii și proiecte în concordanță cu principiile de dezvoltare propuse pentru conurbație. Astfel cele două principii majore ce trebuie respectate pentru dezvoltarea conurbației sunt: principiul dezvoltării durabile și principiul integrării în cadrul regional, național și internațional. În mod ideal toate obiectivele, măsurile, peogramele și proiectele prezentate în continuare vor converge către dezvoltarea conurbației conform principiilor enumerate anterior.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Constituirea unei asociații de dezvoltare intercomunitară		
Crearea și stabilirea statutului asociației	Crearea asociației de dezvoltare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocierea tuturor entităților administrative; 2. Identificarea formeii juridice optime; 3. Crearea structurii directoare și a substructurilor; 4. Identificarea surselor de finanțare pentru asociație;
	Stabilirea statutului și scopului asociației	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea și adoptarea principiilor generale care vor sta la baza dezvoltării conurbației; 2. Crearea și adoptarea statutului conform principiilor adoptate;
2. Integrarea conurbației în politicile de dezvoltare regionale, naționale și internaționale		
Obținerea statutului juridic	Modificarea legislației actuale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizarea de studii socio-politice care să releve neesitatea înființării unor structuri asociative precum conurbațiile; 2. Crearea de grupuri de lobby pentru modificarea legislației; 3. Modificarea legiilor în vigoare și stabilirea rangului conurbației în cadrul sistemului național de așezări;
Integrarea în regiune		<ol style="list-style-type: none"> 1. Statutarea rolului conurbației la nivel regional; 2. Asigurarea resurselor socio-umane în vederea îndeplinirii rolului repartizat; 3. Crearea și modernizarea legăturilor între conurbație și centrul de regiune; 4. Crearea sistemului de e-management și e-administrație la nivelul conurbației și integrarea la nivel de regiune;

Măsura	Programul	Proiectul
Integrarea la nivel național și internațional		1. Încadrarea conurbației în cadrul național și internațional și stabilirea unui rol conform potențialului soico-economic existent; 2. Modernizarea facilităților de transport pentru asigurarea integrării optime a populației la nivel național și internațional; 3. Crearea strategiilor de promovare la nivel național și internațional.
3. Asigurarea finanțării pentru proiectele de dezvoltare		
Obținerea de finanțare	Finanțare națională	1. Înființarea unui organ la nivelul conurbației capabil să gestioneze atragerea finanțării; 2. Crearea unui oficiu de <i>found raising</i> pentru atragerea de donații; 3. Managementul eficient al fondurilor pentru dezvoltare provenite din surse naționale.
	Finanțare internațională	1. Atragerea de fonduri europene pe programele prioritare aflate în derulare; 2. Asocierea cu alte entități administrativ teritoriale în vederea obținerii de finanțare pentru proiecte regionale.

Obiectivul 2: infrastructura de transport și energie

Măsurile prezentate în continuare vizează dezvoltarea și modernizarea structurilor de transport (rutier, feroviar și aerian) în vederea integrării cât mai bune a conurbației în regiunea de dezvoltare și creșterea accesibilității populației. Obiectivul energie urmărește asigurarea stabilității sistemului energetic în condițiile creșterii consumurilor specifice.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Infrastructura de transport rutier		
Conectarea optimă a DN7 și DN68 cu autostrada A1	Modernizarea infrastructurii rutiere	1. Construcția unui nod complex de acces în zona „Izvor”; 2. Eliminarea sensuri giratorii provizorii de la Vețel și ieșirea vestică Deva;
Construcția centurii ocolitoare a municipiului Hunedoara	Extinderea infrastructurii rutiere și construcția de noi drumuri	1. Proiectarea și construcția centurii de ocolire a municipiului Hunedoara; 2. Asigurarea conectării cu infrastructura de transport existentă prin sensuri giratorii;
Modernizarea DN7 sector Deva - Simeria	Extinderea infrastructurii rutiere și construcția de noi drumuri	1. Lărgirea drumului la două benzi pe sens de circulație pe sectorul Sântandrei - Simeria;

Măsura	Programul	Proiectul
		<ol style="list-style-type: none"> 2. Asigurarea marcajelor corespunzătoare; 3. Delimitarea mediană cu conuri sau parapeti de protecție în zonele cu risc crescut de accidente; 4. Instalarea de parapeti de protecție în satul Sântuhalm;
Sporirea siguranței pe sectoarele cu risc sporit de accidente	Sporirea siguranței traficului	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instalare marcaje de avertizare; 2. Monitorizarea traficului prin camere fixe; 3. Educare continuă participanți trafic; 4. Crearea de pasarele pietonale în zonele cu risc de accidente (Sântuhalm, Cristur, Peștișu Mare, Băcia);
Modernizarea drumuri județene	Întreținerea și modernizarea drumuri județene principale și secundare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Întreținere curentă DJ 708E, DJ 687J, DJ 687E, DJ 687, DJ 668B, DJ 700 și DJ 700A; 2. Aplicare marcaje rutiere; 3. Întreținere și decolmatare rigole scurgere;
Modernizare și construcție drumuri comunale	Îmbunătățirea accesibilității intercomunale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Întreținere și modernizare DC 127, DC 113, DC 142; 2. Modernizare drumuri agricole principale Almașul Sec - Archia, Almașul Mic - Cristur, Hunedoara - Batiz; 3. Construcție drum comunal Bârcea Mică - Peștișu Mare - Hunedoara și Totia - Petreni - Strei Săcel - Călan;
2. Infrastructura de transport feroviar		
Reabilitarea M200	Modernizarea M200 în vederea atingeri vitezei constructive de 160 km/oră	<ol style="list-style-type: none"> 1. Retehnologizare, automatizare și desființare racorduri linii neutilizate; 2. Automatizarea treceri la nivel cu barieră; 3. Modernizare gări (Simeria, Deva);
Întreținere M202	Întreținere curentă și modernizări aferente	<ol style="list-style-type: none"> 1. Întrețineri curente cu scopul eliminării restricțiilor de trafic; 2. Modernizare treceri la nivel; 3. Desființare racorduri neutilizate;
Întreținere și reparații M207	Întreținere curentă și modernizări aferente	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea zonelor critice sub aspectul siguranței traficului și remedierea acestora; 2. Desființare racorduri neutilizabile; 3. Întrețineri curente cu scopul eliminării restricțiilor de trafic;
Racord M207 - M200	Construcție căi ferate	<ol style="list-style-type: none"> 1. Construcție racord în zona Săulești și construcție linie cale ferată Săulești - Deva paralel cu M200;
Armonizare timpi de circulație		<ol style="list-style-type: none"> 1. Armonizarea traficului de călători pe relația Deva - Simeria - Hunedoara cu nevoile reale ale populației;

Măsura	Programul	Proiectul
Înfințare rută turistică Hunedoara - Ghelari	Îmbunătățirea accesibilități feroviare; Sprijin pentru zone turistice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reconstrucția liniei de cale ferată cu ecartament îngust Hunedoara - Govăjdia - Ghelari; 2. Analizarea posibilității construcției unui punct de racord cu M207;
3. Infrastructura de transport aerian		
Construcția aeroport regional Săulești	Construcție aeroporturi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Construcția unui aeroport regional prin modernizarea actualului aerodrom; 2. Atragere de parteneri pentru efectuare de curse aeriene către aeroporturile din Timișoara, Sibiu și Cluj-Napoca; 3. Construcția heliport; 4. Construcția terminal cargo;
4. Infrastructura energetică		
Îmbunătățirea rețelei de transport și distribuție	Retehnologizare linii transport	<ol style="list-style-type: none"> 1. Retehnologizare linii 20Kv și modernizare unde se impune; 2. Modernizare transformatoare automate;
	Retehnologizare stații transformare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Retehnologizare stații transformare Deva, Peștișu, Hășdat, Simeria și Călan;
Creșterea eficienței energetice la consumatori	Reducerea consumurilor specifice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Înlocuirea becurilor la iluminatul stradal; 2. Educație și constientizare populație; 3. Încurajarea folosiri resurselor energetice regenerabile;
Dezvoltarea producției energetice regenerabile	Construcția de noi capacități de producție a energiei hidro	<ol style="list-style-type: none"> 1. Construcție hidrocentrală Șoimuș; 2. Construcția microhidrocentrale pe Cerna și Strei.
5. Infrastructura de transport de date		
Asigurarea accesului la informație publică	Crearea rețelei de informare publică online	<ol style="list-style-type: none"> 1. Revizuirea actualelor portale oficiale de informare; 2. Crearea unei structuri unitare la nivelul conurbației; 3. Încurajarea diseminării informației în mediul online; 4. Crearea infrastructurii de distribuție a datelor în mediul rural; 5. Crearea de puncte de informare (interactive) cu o densitate minimă de 1 punct/așezare urbană și minim 10 puncte la nivel urban; 6. implementarea <i>funcționarului electronic</i> în administrația locală;
Integrarea în sistemul național		<ol style="list-style-type: none"> 1. Implementarea sistemelor automate de preluare a datelor; 2. Crearea de puncte INFO de diseminare a informației parvenite de la nivel național;

Obiectivul 3: dezvoltarea urbană

Măsurile prezentate în continuare vizează dezvoltarea urbană, încurajarea dezvoltării teritoriale raționale, dezvoltarea dotărilor cu rol central, diversificarea activității economice și dezvoltarea cooperării între centrele urbane din cadrul conurbației. Prin măsurile prezentate în continuare se dorește în primul rând dezvoltarea funcțională a conurbației și dezvoltarea axelor Deva–Hunedoara, Deva–Simeria, Simeria–Călan și Călan–Hunedoara.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Infrastructura de transport		
Îmbunătățirea accesului interurban	Construcția de noi legături rutiere	<ol style="list-style-type: none"> 1. Legătură secundară între Deva și Hunedoara prin construirea unui drum Deva - Archia - Cristur - Hunedoara; 2. Legătură Deva - Simeria în lunca Mureșului prin continuarea străzii Depozitelor către Simeria; 3. Construcția de piste de biciclete paralele cu actuala rețea rutieră între centrele urbane;
Dezvoltarea rețelei rutiere urbane	Construcția de noi străzi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sistematizarea străzilor în noile zone de dezvoltare propuse; 2. Construcție străzi noi în zona Brădeanu - Vulcan (Deva); 3. Construcție străzi noi în zona Valea Seacă (Hunedoara); 4. Construcția de pasaje supraterrane peste calea ferată în Deva în zona str. Griviței, str. Balata și str. Bălata; 5. Construcția de pasaje supraterrane peste calea ferată în Simeria în zona str. Traian și str.DJ688 la ieșirea spre Tâmpa.
	Realizarea de parcuri subterane	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizarea de parcuri subterane în zonele centrale a orașelor; 2. Construcția de parkinguri supraterrane în cartierele orașelor;
	Dezvoltarea zonelor pietonale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea de zone pietonale în zonele centrale și extinderea către cartiere;
Dezvoltarea transportului în comun la nivel urban	Creșterea mobilității populației	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dezvoltarea transportului în comun în Deva și Hunedoara; 2. Introducerea transportului în comun în Simeria și Călan; 3. Construcția și modernizarea stațiilor; 4. Realizarea de noduri de transfer între diferitele tipuri de transport în comun;

Măsura	Programul	Proiectul
2. Utilități publice		
Alimentarea cu apă	Modernizarea rețelei de alimentare cu apă	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reabilitare stațiilor de tratare apă Sântămăria Orlea, Batiz, Sânpetru; 2. Reabilitarea actualelor rezervoare de stocare a apei; 3. Realizarea de noi rezervoare în Deva și Hunedoara;
	Modernizarea rețelei de canalizare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reabilitare și modernizare stații de epurare Deva, Simeria, Hunedoara și Călan; 2. Extinderea rețelelor existente către noile zone de dezvoltare;
Alimentarea cu gaze naturale	Modernizarea rețelei de alimentare cu gaze naturale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizarea stațiilor de presurizare; 2. Extinderea rețelelor existente către noile zone de dezvoltare;
3. Clădiri publice		
Rabilitarea clădiri de patrimoniu	Măsuri de conservare și eficientizare a clădirilor din zona istorică	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renovare clădiri aflate în patrimoniul autorităților locale; 2. Reabilitarea centrelor istorice; 3. Identificarea de noi zone cu potențial cultural -istoric;
Revitalizarea zonelor CBD	Construcția de zone comerciale centrale în Deva și Hunedoara	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizarea de BID (business improvemet district), a unui parteneriat între proprietarii privații și sectorul public; 2. Implementarea conceptului de strada comercială în Deva și Hunedoara
Reabilitarea termică	Reabilitarea termică a clădirilor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reabilitarea termică a clădirilor publice; 2. Sprijinirea reabilitării termice a locuințelor; 3. Accesarea de fonduri europene pentru reabilitarea termică;
4. Dezvoltarea serviciilor publice urbane		
Crearea de zone de petrecere a timpului liber	Dezvoltarea parcurilor urbane	<ol style="list-style-type: none"> 1. Crearea pădurii-parc Chizid; 2. Amenajare pădurea Bejan; 3. Întreținere și modernizare Parc Dendrologic Simeria; 4. Amenajare parcul Operei - Deva
	Amenajări peisagistice pentru petrecerea timpului liber	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zone de picnic și grătare în apropierea râurilor Cerna, Strei, Peștișului, Zlaștiului și Ursului;
Accesul la cultură	Diversificarea activităților culturale	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizarea unui sistem unic de administrare integrată a acestor centre de cultură; 2. Dezvoltarea zilelor municipiilor Deva și Hunedoara și a orașelor Simeria și Călan; 3. Sustinerea spectacolelor de teatru și în orașele Simeria și Călan.

Obiectivul 4: dezvoltarea rurală

Măsurile prezentate în continuare au ca și scop îmbunătățirea vieții populației din mediul rural și încadrarea acestora cu adevărat în cadrul conurbației. Prin măsurile prezentate în continuare se urmărește de asemenea atenuarea discrepanțelor rural – urban. Măsurile prezentate au la bază analiza distribuției dotărilor cu rol central, utilizarea terenurilor precum și modul de evoluție istorică. Se urmărește de asemenea identificarea de zone rurale cu specific similar pentru care se pot propune programe de dezvoltare comune.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Rețele de utilități publice		
Îmbunătățirea accesului la rețeaua de apă potabilă	Construcția de rețele de utilități publice	5. Aducțiunea de apă din rețea pentru satele Archia, Răcăștia, HășdatBoș, PopeștișiAlmașuMic; 6. Construcția de forajepentrualimentarea cu apă potabilă a satelorDumbrava, Cutin,Ciulpăz,Groș, Grid, Totia,Almașul Sec, Cozia, Cârjiți și Chergeș; 7. Construcția de sisteme de canalizare pentru satele menționate;
	Construcția și modernizarea de rezervoare de stocare	3. Construcția de rezervoare de stocare în zona satelor Răcăștia, Peștișu Mare, Cristur, Uroi;
Îmbunătățirea accesului la rețeaua de gaze	Construcția de rețele de utilități publice	1. Branșamente gaz natural pentru toate localitățile din cadrul conurbației;
Îmbunătățirea calității vieții	Îmbunătățirea accesibilității	1. Pietruirea și asfaltarea drumurilor din vetrele satelor; 2. Întreținerea drumurilor comunale și agricole principale
	Ocrotirea sănătății	1. Oferirea de facilități pentru medicii de familie care își deschid cabinete în mediul rural; 2. Înființarea centrelor de permanență în zonele rurale, urmând să fie asigurată de către medici de familie și farmaciști în centrele de comună;
	Reducerea vulnerabilității populației din mediul rural	1. Regularizări și decolmatări de albie pentru pâraurile Ursului, Peștișului, Sâncraului și Gridului; 2. Stabilizarea alunecărilor de teren active;

Măsura	Programul	Proiectul
	Educație	1. Identificarea școlilor viabile din mediul rural și dezvoltarea sistemului de transport școlar; 2. Educație și formare continuă pentru persoanele mature;
Diversificarea activităților economice	Susținerea agriculturii ecologice	1. Sprijinirea înființării de culturi ecologice; 2. Dezvoltarea piețelor de desfacere a produselor ecologice; 3. Educație și consultanță pentru producători; 4. Sprijinirea asocierii între mici producători; 5. Înființarea și modernizarea de livezi și plantații de vie; 6. Construcția de bălți și heleștee;
	Sprijinirea activităților legate de silvicultură	1. Înființarea de centre de colectare a ciupercilor și fructelor de pădure în Cozia, Almașul Sec, Cârjiți, Chergeș, Dumbrava, Groș și Boș; 2. Dezvoltarea de pepiniere; 3. Împădurirea și întreținerea suprafețelor aflate în tranziție;
	Sprijinirea agroturismului	1. Consultare și sprijin financiar pentru construcția de micro pensiuni eco-turistice (1-3 camere) în satele Cozia, Almașul Sec, Cârjiți, Chergeș, Dumbrava, Cultin, Ciulpăz, și Groș; 2. Promovarea meseriilor tradiționale, a portului și a manifestărilor cultural-artistice.

Obiectivul 5: populația și mediul de afaceri

Măsurile prezentate în continuare vizează încurajarea dezvoltării resurselor umane și a mediului de afaceri cu scopul declarat de diversificare a activităților economice și recuperării decalajelor în pregătirea profesională a populației.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Asigurarea accesului la educație		
Reabilitarea și modernizarea rețelei de educație	Reparații și modernizări clădiri	1. Reabilitare termică clădiri instituții de învățământ; 2. Dotare laboratoare și acces internet; 3. Racordarea tuturor instituțiilor la rețelelor de apă, canalizare și gaze naturale;

Măsura	Programul	Proiectul
	Construcția de noi unități de învățământ	1. școală I-VIII în satele Cristur și Peștișu Mare; 2. analizarea posibilității înființării unui liceu în mediul rural;
	Amenajare de spații pentru elevii navetiști	1. Amenajarea de centre de studiu în incinta liceelor și școlilor gimnaziale din mediul urban; 2. Reabilitarea căminelor și introducerea regimului hotelier pentru a permite cazarea pe perioade scurte a elevilor;
	Modernizarea infrastructurii universitare	1. Modernizarea campus Hunedoara; 2. Construcție campus Deva;
Promovarea programelor de formare continuă	Acces și participare la formare profesională continuă	1. Furnizare de cursuri de calificare și recalificare a angajaților; 2. Acordare de sprijin și stimulente angajaților în vederea participării la formarea continuă; 3. Sprijinirea angajatorilor pentru a încuraja participarea la formarea continuă a angajaților, inclusiv prin stimulente; 4. Sprijinirea campaniilor de conștientizare și informare precum și a serviciilor de consiliere încarieră;
2. Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă		
Creșterea numărului de angajați	Reducerea numărului de șomeri	1. Organizarea de module de recalificare/reconversie, perfecționare, consiliere pentru șomeri; 2. Dezvoltarea spiritului și culturii antreprenoriale în sistemul de învățământ;
	Încurajarea înființării de noi locuri de muncă	1. Oferirea de facilități fiscale angajatorilor; 2. Încurajarea diversificării activității industriale; 3. Creare Parcuri Tehnologice Simeria și Călan;
3. Dezvoltarea serviciilor de ocrotire a sănătății și serviciilor sociale		
Îmbunătățirea rețelei sanitare	Creșterea calității serviciilor medicale	1. Construirea unui nou spital pentru întreaga conurbație; 2. Modernizarea spitalului Simeria și a Centrului Călan; 3. Construirea de centre de permanență în mediul rural;
Asigurarea protecției sociale	Regândirea rețelei de asistență socială la întreg nivelul conurbației	1. Construirea/reabilitarea clădirilor pentru servicii sociale, asistență socială, culturală, cămine de bătrâni, cantine sociale; 2. Identificarea zonelor cu potențial pentru centre integrate în societate, semisustenabile
	Sprijinirea elevilor cu situație precară	1. Facilități pentru participarea la formarea profesională pentru copii ce provin din grupuri dezavantajate; 2. Acordarea de burse pentru elevii cu o situație precară

Obiectivul 6: mediul înconjurător

Măsurile prezentate în continuare vizează ameliorarea calității mediului în zonele afectate și promovarea dezvoltării durabile cu scopul direct de reducere a zonelor poluate și care actualmente sunt neutilizabile. Îmbunătățirea calității mediului este una din condițiile de bază pentru ca dezvoltarea teritorială a conurbației să continue.

Măsura	Programul	Proiectul
1. Factorul apă		
Îmbunătățirea stării cursurilor de apă	Intervenție activă asupra cursurilor de apă	<ol style="list-style-type: none"> Decolmatarea și recalibrarea cursurilor de apă neamenajată; Realizarea de diguri de protecție în zonele în care se impune; Înființarea și întreținerea canalelor de desecări și de irigații;
	Intervenție pasivă asupra cursurilor de apă	<ol style="list-style-type: none"> Monitorizarea calității apei; Educație continuă asupra importanței surselor de apă și protejarea lor;
2. Factorul aer		
Reducerea poluării aerului	Reducerea și dispersia emisiilor poluante	<ol style="list-style-type: none"> Montarea de filtre pentru particole, SOx, NOx la Termocentrala Mintia; Evacuareagazelor la înălțimepentru a favoriza dispersia și diluția; Monitorizarea emisiilor pe drumurile intens circulate A1, DN7, DN68, DN68B; Reducerea emisiilor prin încurajarea folosirii transportului în comun și autovehicolelor hibrid;
3. Gestionarea deșeurilor		
Îmbunătățirea calității serviciilor de salubritate	Reducerea deșeurilor la rampă	<ol style="list-style-type: none"> Construcția unui deponeu ecologic comun întregii structurii asociative; Construcția de centre de selectare primară a deșeurilor; Realizarea unui centru de reciclare și promovarea activă a reciclării selective a deșeurilor; Educația continuă;
Reducerea suprafețelor ocupate de zone cu deponee sau halde	Reprocesarea și ecologizarea rampelor de gunoi active	<ol style="list-style-type: none"> Închiderea rampelor de la Deva, Uroi, Hășdat și Călan. Identificarea de tehnologii pentru repocesarea deponeelor și reducerea suprafețelor degradate;
	Reprocesarea și ecologizarea haldelor de zgură și steril	<ol style="list-style-type: none"> Reprocesarea haldelor de zgură de la Hunedoara și Simeria și ecologizarea perimetrului; Ecologizarea și împădurirea haldelor de steril de la flotații și mine și împădurirea acestora;

Măsura	Programul	Proiectul
4. Monitorizarea și protecția solului		
Monitorizare parametrii sol	Crearea hărții suprafețelor de sol degradate și poluate	1. Cartarea zonelor cu risc de poluare chimică; 2. Cartarea zonelor cu alunecări, ravene sau ogașe;
Protecția solului	Măsuri active	1. Plantarea de culuare verzi în lungul căilor rutiere intens circulate; 2. Reabilitarea ecologică a terenurilor din zonele afectate;
	Măsuri pasive	1. Educarea publicului referitor la rolul și protecția solului;
5. Biodiversitatea		
Fondul forestier și cinegetic	Exploatarea rațională a resurselor	1. Dezvoltarea economică durabilă a exploatarea forestiere; 2. Realizarea de refacere a zonei forestiere (în zona fostelor exploatare miniere); 3. Inventarierea fondului cinegetic și menținerea vânatului în limitele impuse de lege;
Arii protejate - dezvoltare și protecție	Gestiunea ariilor protejate	1. Stabilirea unor planuri de gestiune a zonelor protejate aflate pe teritoriul conurbației; 2. Realizarea unor zone de tampon de minim 100m față de păduri și zonele protejate (în special pentru zonele aflate în vecinătatea orașelor); 3. Colaborarea cu ONG-uri, școli, universități pentru acțiuni de conservare și protecție a siturilor 4. Educarea populației cu privire la importanța ariilor protejate în viața locuitorilor; 5. Integrarea ariilor protejate în circuitele turistice.

Obiectivul 7: turism

Măsurile prezentate în continuare promovează dezvoltarea zonelor turistice și integrarea acestora în circuite județene și naționale în vederea creșterii prestigiului conurbației Deva–Hunedoara. O parte a măsurilor prezentate se regăsesc în strategia de dezvoltare a județului Hunedoara pentru perioada 2007-2013.

Măsura	Programul	Proiectul
Infrastructura de turism	Modernizarea infrastructurii de turism	<ol style="list-style-type: none"> 1. Refacerea infrastructurii de acces la obiectivele turistice pentru realizarea unor circuite turistice; 2. Dezvoltarea infrastructurii de acces la zonele protejate din Deva (Pădurea Bejan, Dealul Cetății, Dealul Colțu, Dealul Zănoaga), Simeria (Parcul Dendrologic), Hunedoara (Pădurea Chizid) 3. Înființarea de centre de informare turistică; 4. Modernizarea infrastructurii de acces către zonele cu potențial turistic (Dealul Coziei, Cheile Nandrului, zona turistică Groș); 5. promovarea obiectivelor turistice simbol: Cetatea Deva, Castelul Corvineștilor, Parcul Dendrologic;
	Restaurarea obiectivelor turistice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reabilitarea Castelului Corvineștilor și a Cetății Deva; 2. Reabilitarea clădirilor din centrele istorice; 3. Reabilitarea parcurilor, nuzeelor și grupurilor statuare;
	Crearea de noi zone turistice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Crearea de zone de agrement pe malul Mureșului, pâraul Ursului, pâraul Almașu, Cerna, Pădurea Bejan și Strei; 2. Crearea muzeului Fierului și Industriei în Hunedoara; 3. Realizarea căii ferate turistice Hunedoara - Ghelari;
Promovarea turistică	Promovarea turistică	<ol style="list-style-type: none"> 1. Crearea de pachete turistice competitive și promovarea lor adecvată; 2. Crearea și promovarea produselor turistice specifice conurbației; 3. Promovarea la târguri și expoziții.

9.1. Model de dezvoltare al conurbației Deva–Hunedoara

Pe baza măsurilor propuse anterior dar și în urma analizelor diverse asupra conurbației se poate propune un model de dezvoltare pe zone cu caracteristici similare (agricultură, industrie, turism, transport etc.). În cadrul acestor zone se impun măsuri similare care să ajute la dezvoltarea potențialului existent (natural și antropic) în vederea integrării zonei în sistemul conurbației. Identificarea și dezvoltarea unei zone după un tipar general nu exclude de nici un fel posibilitatea dezvoltării altor activități socio-economice dacă se ivesc oportunități sau dacă starea de fapt o va cere.

Este clar, cel puțin într-o primă fază, că dezvoltarea conurbației nu va avea aceeași intensitate peste tot, decalajele existente între mediul urban și cel rural fiind actualmente foarte mari. Recuperarea decalajelor de către mediul rural se va face etapizat odată cu implementarea diferitelor proiecte. În prima fază accentul se va pune fără îndoială pe dezvoltarea axelor interurbane și uniformizarea serviciilor oferite de către centrele urbane urmând ca apoi, etapizat, să se reducă decalajele între mediul rural și cel urban.

În funcție de potențialul și nevoile de dezvoltare se pot identifica la nivelul conurbației 4 tipuri de zone de dezvoltare: zona serviciilor, industriei și transportului, zona agriculturii intensive, zona agriculturii ecologice, zona silviculturii și agroturismului (fig. 53). În aceste zone se vor desfășura și activități conexe însă în pondere redusă.

Zona de dezvoltare a serviciilor, industriei și transporturilor, suprapusă principalelor linii de forță ale teritoriului situate în lungul luncilor Mureșului, Cernei și Streiului reprezintă zona principală de dezvoltare a conurbației. În prezent zona este dominată de către centrele urbane care polarizează spațiul adiacent și încurajează dezvoltarea urbană doar în imediata apropiere. Migrarea funcției industriale în afara centrelor urbane va permite o conectare mai bună la coridoarele de transport prin evitarea unor restricții de trafic (prezente în mod frecvent în mediul urban) și va permite ca terenul astfel eliberat să poată fi utilizat de comunitatea locală pentru proiecte de dezvoltare intercomunitară.

În urma implementării diferitelor măsuri o serie de dotări specifice urbanului se vor reloca în lungul benziilor uniformizând astfel zona. Beneficiind și de un input major generat de către tranzitul zilnic zona se va dezvolta în continuare cu rezevizicune acaparând funcții și dotări care îi vor conferi cu adevărat atributul de zonă urbană.

Relocarea serviciilor și industriei vor aduce beneficii majore și populației rurale aflate în zonele învecinate a căror locuitori vor simți o îmbunătățire semnificativă în calitatea vieții de zi cu zi având o accesibilitate crescută la servicii. Pe lângă dezvoltarea principală serviciilor, industriei și transporturilor se va încuraja și dezvoltarea agriculturii intensive având în vedere potențialul agricol ridicat din zona de luncă.

În cadrul acestei zone de dezvoltare se regăsesc 20 de așezări urbane și rurale cu potențial de dezvoltare mare care vor beneficia direct de pe urma dezvoltării zonei.

Zona de dezvoltare a agriculturii intensive va fi situată în zona dealurilor Hunedoarei de Est cu două componente distincte, în partea nordică unde sunt prezente suprafețe generoase de nivelare se va practica agricultura iar în partea de sud vor predomina livezile și plantațiile de vie. Amplasarea zonei agricole astfel este dictată de lipsa disponibilității terenurilor arabile în zona de luncă, de fragmentarea redusă a suprafețelor de teren și de absența vetrelor de așezări.

Cu toate că o mare parte a terenului aferent acestei zone este deținut de către persoane fizice și de către persoane juridice private se impune crearea unor structuri asociative care să gestioneze eficient terenul, eventual să investească în utilaje agricole, sisteme de irigație și sisteme de depozitare a produselor.

Zona de dezvoltare a agriculturii ecologice va cuprinde partea nordică a dealurilor Devei și partea estică a dealurilor Coziei și Nandrului. În această zonă proprietatea agricolă este puternic fragmentată fiind folosită la practicarea agriculturii de semi-subzistență. Acest tip de folosire a terenului este preferat pentru înființarea de culturi ecologice deoarece se poate face etapizat datorită fragmentării mari și datorită fenomenului de abandon, astfel o mare parte a terenurilor nu au fost lucrate în ultimii 5-10 ani, fiind ideale pentru practicarea acestui tip de agricultură putând fi înființate culturi ecologice imediat.

Pentru ca dezvoltarea producției agricole ecologice să fie încununată de succes va fi nevoie de educarea populației referitor la cele mai bune practici ecologice dar și de promovarea produselor obținute prin organizarea de puncte de vânzare comune (după modelul Farmer's Market) și încurajarea consumului autohton. În această zonă de dezvoltare sunt cuprinse 8 așezări cu potențial socio-economic moderat care pot susține dezvoltarea agriculturii ecologice.

Zona de dezvoltare a silviculturii și a agroturismului va ocupa o pondere importantă la nivelul conurbației, fiind incluse aici ariile intens împădurite din zona vestică (Dealurile Coziei, Nandrului, Hunedoarei de

Vest și Govăjdiei) zona dealurilor Orăștiei și zona Uroi–Cărpiniș. Fiind zone cu potențial turistic natural mare se va sprijini dezvoltarea activităților de agroturism.

Agroturismul va fi dezvoltat în paralel cu industria silvică care poate deveni principala sursă generatoare de capital pentru dezvoltarea zonei. Exploatarea lemnului într-o măsură durabilă va trebui să fie principala activitate industrială a zonei, creându-se un ciclu complet de exploatare. Ciclul va trebui să se bazeze pe existența unui număr de 5-10 gateri unde materialul lemnos extras să fie procesat, resturile neutilizabile în continuare în ciclul industrial urmând a fi vândute pentru lemn de foc iar rumegușul să fie brichetat și valorificat.

Agroturismul în zonă va trebui dezvoltat pornind de la moștenirea culturală valoroasă pe care „pădurenii” o dețin. În mare parte în această zonă de dezvoltare sunt incluse 17 așezări cu potențial socio-economic redus.

Concluzii

Elaborarea și implementarea proiectelor enumerate anterior presupune o ierarhizare a lor în funcție de nevoia individului, având în vedere că acesta reprezintă punctul central în jurul căruia trebuie clădită structura conurbației.

Este lesne de înțeles că toate proiectele enumerate anterior vor genera dezvoltarea conurbației, însă în mod diferit. Analizând, din perspectivă istorică, modul în care s-a dezvoltat conurbația putem observa că motorul principal a fost cel industrial. Cum o dezvoltare industrială la o scară similară celei de acum 50 de ani este imposibilă trebuie identificate noi puncte tari de la care să se pornească.

Punctele forte ale conurbației sunt reprezentate de disponibilitatea mare de teren pentru construcții și accesibilitatea crescută în lungul principalelor linii de forță. Astfel primele proiecte necesare dezvoltării conurbației trebuie să fie legate de *modernizarea căilor de transport și încurajarea dezvoltării industriale*.

Este evident că odată cu implementarea proiectelor pentru dezvoltarea industrială vor fi necesare investiții în modernizarea forței de muncă prin

educație continuă și reconversie profesională. După implementarea acestor proiecte capitalul generat va trebui investit cu precădere în zonele rurale pentru eliminarea decalajelor urban-rural, acest lucru însemnând investiții în infrastructură și servicii pentru mediul rural.

Cele mai importante intervenții vor trebui să fie dirijate către zona serviciilor, industriei și transporturilor, aceasta reprezentând coloana vertebrală a conurbației. Principalele proiecte implementate aici vor fi cele referitoare la crearea parcurilor industriale, crearea de noi centuri de ocolire, creșterea gradului de instruire a populației, refacerea zonelor afectate de poluare.

Pe locul al doilea în ceea ce privește necesitatea intervențiilor se află zonele de dezvoltare a agriculturii ecologice și zona agriculturii intensive. Aceste zone au un potențial mare de generare de capital însă sunt deficitare la capitolul infrastructură și dezvoltarea resurselor umane.

Cea de-a treia zonă, a silviculturii și agroturismului, considerată o zonă de „rezervă”, poate contribui semnificativ la dezvoltarea întregului ansamblu odată cu implementarea proiectelor referitoare la rețelele de utilități publice, dezvoltarea infrastructurii turistice și dezvoltarea serviciilor pentru populația din mediul rural.

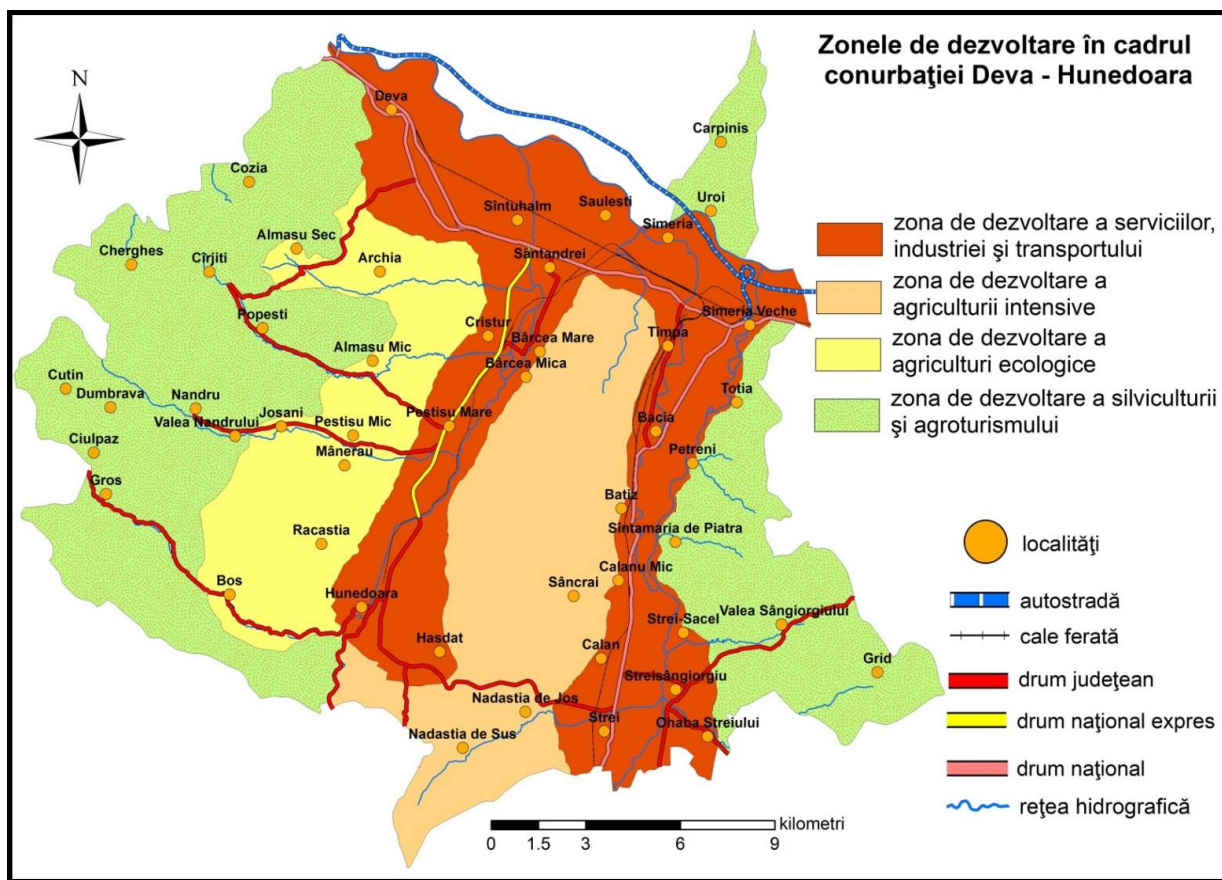

Fig. 53. Zonele de dezvoltare la nivelul conurbației Deva–Hunedoara

CONCLUZII GENERALE

Sintetizând vasta informație din prezentul studiu se impune prezentarea următoarelor concluzii, succinte dar cuprinzătoare:

1. Morfologia constituie primul factor edificator al conurbației prin condiționarea modului în care structurile antropice sunt grefate pe suportul morfologic, observându-se o aglomerare de tip "snop" în zonele de luncă și o răsfirare a acestor în zonele de deal și munte.
2. Utilizarea terenurilor la nivelul conurbației este echilibrată, majoritatea terenurilor având destinație agricolă (52,77%). Prin modul actual al utilizării terenului și din studierea tendințelor viitoare de schimbare nu vor rezulta dezechilibre odată cu evoluție conurbației.
3. Studiul dinamicii populației conurbației în perioada 1850-2011 relevă un proces intens de creștere divizat în patru perioade: 1850-1910 cu creștere moderată, 1910-1930 marcată de război și instabilitate socio-economică, 1930-1992 marcată de o creștere artificială ca urmare a politicilor economice și demografice și 1992-2011 marcată de un declin demografic ca urmare a migrației externe și sporului natural scăzut.
4. Evoluția administrativă a teritoriului studiat evidențiază tendința de centralizare și de reducere a numărului de unități administrative. Se evidențiază în decursul evoluției administrative dezvoltarea centrelor urbane puternice Deva, Hunedoara, Simeria și Călan în defavoarea altor centre administrative tradiționale.
5. Evoluția socio-economică și plan-spațială a așezărilor din conurbație se datorează conlucrării mai multor factori socio-economici și politici. Principalii factori care au impulsionat această evoluție sunt Imperiul Habsburgic, exploatarea resurselor de fier, construcția căii ferate Arad-Alba Iulia, colonizarea populațiilor maghiare, unirea Transilvaniei cu Regatul României, regimul comunist și schimbarea politică din anul 1989.

6. Sistemul major de căi de comunicație reprezintă rezultatul unei evoluții istorice a relațiilor între mariile centre urbane ca urmare a intensificării schimburilor socio-economice. Sistemul de căi de comunicație, centrat pe liniile de forță principale, reprezintă “sistemul nervos” al conurbației.
7. Pe baza analizei dotărilor cu rol central, poziționării geografice și a conjuncturii favorabile în care se dezvoltă, rolul conurbației în sistemul național de așezări este echivalent cu cel al unui municipiu de rang I.
8. Dotările cu rol central sunt o imagine fidelă a dezvoltării actuale a conurbației. Prin distribuția lor acestea creează o serie de relații de atragere sau respingere între așezările din cadrul conurbației dând naștere unor zone puternic dezvoltare între așezările urbane, în lungul liniilor de forță.
9. Zonele de influență ale așezărilor reprezintă rezultatul interacțiunii dintre distribuția spațială, particularitățile sistemului de transport, relieful și barierele orografice și nu în ultimul rând structurile cu rol central.
10. Zonarea funcțională în interiorul conurbației derivă din constrainerile impuse de factorii naturali și antropici prezenți. Zonele favorabile, situate în luncile râurilor sau pe terasele acestora devin zone cu agricultură intensive unde se concentrează așezările umane mari și căile de transport principale. În lungul acestor căi de comunicații principale se dezvoltă zone intens urbanizate. În zonele considerate mai puțin favorabile se dezvoltă suprafețe cu agricultură extensivă, care acompaniază zonele rezidențiale secundare (rurale) precum și pădurile și zonele de protecție ecologice.
11. Contextul istoric în care municipiile Deva și Hunedoara au evoluat a creat condițiile dezvoltării socio-economice diferite și implicit apariția unor zone și subzone funcționale diferite. Aceste zone, împreună cu dotările cu rol central de la nivelul așezărilor, dau specificul celor doi poli: Deva centru administrativ și cultural iar Hunedoara, prin excelență centru industrial.

12. Delimitarea și cuantificarea strictă a dualismului este imposibilă, dualismul trebuie privit ca și manifestarea unor relații socio-economice informale ce există între două așezări care sunt părți egale într-o structură asociativă de tip conurbație.
13. Dualismul format între Deva și Hunedoara, pe baza necesităților de sprijin reciproc în domenii punctuale, evidențiat în decursul timpului, se va estompa odată cu dezvoltarea conurbației și contopirea teritorială a așezărilor componente.

Având în vedere toate cele evidențiate anterior putem considera că prin dualitatea celor două centre urbane principale, Deva și Hunedoara, prin tendințele de evoluție, fuziune și continuitate spațială a teritoriului construit, prin intensitatea legăturilor și diversitatea acestora, managementul comun al deșeurilor, surse comune de alimentare cu apă, densitate generală ridicată a populației și utilizarea intensivă a terenurilor agricole se justifică din plin existența conurbației a cărei analiză am efectuat-o în prezentul studiu.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Bairoch, P. (1988), *Cities and Economic Development*, University of Chicago Press, Chicago.
2. Bejeau-Garnier, Jaqueline, Chabot, G. (1971), *Geografia urbană*, (traducere) Editura Științifică, București.
3. Bellu, R., (2006), *Mica Monografie a Căilor Ferate din România*, Editura Filaret, Bucurști.
4. Benedek, J. (2004), *Amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
5. Biarez, S. (1976), *Ideological planing and contingency programming: the case of the Lile - Roubaix - Tourcoing conurbation, 1967-1976* (articol scanat, localizat în baza de date J Store).
6. Carter, H. (1983), *An Introduction to Urban Historical Geography*, Edward Arnold Publishers.
7. Căndea, Melinda, Bran, Florina, (2001), *Spațiul Geografic Românesc; Organizare, amenajare, dezvoltare durabilă*, Ed. Economică, București.
8. Cipolla, C. - M., (1993). *Before the Industrial Revolution: European Society and Economy, 1000-1700*, London Press.
9. Cocean, P., Zotic, V., Puiu, V., Moldovan, C., (2010), *Amenajarea teritoriului suburban al municipiului Bistrița*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
10. Cucu, V. (1970), *Orașele României*, Edit. Științifică, București.
11. Cucu, V., Vlăsceanu, Gh., Urucu, V. (1987), *Orașele milionare ale lumii*, Edit. Albatros, București.
12. Drăgoescu, A. (coordonator)(1997), *Istoria României-Transilvania volumul I*, Editura "George Barițiu", Cluj-Napoca.
13. Floca, O., Șuiaga, V. (1936), *Ghidul județului Hunedoara*, Tipografia Românească, Deva.
14. Gaschet, F. (2002), *The new intra-urban dynamics: Suburbanisation and functional specialization in French cities*, Regional Science, RSAI.
15. Geedes, P.(1915), *Cities in evolution*, Williams & Norgate, London.
16. Green, N. (2007), *Functional Polycentricity: A Formal Definition in Terms of Social Network Analysis*, Urban Studies, vol 44, October 2007, Routlege Publishing.
17. Gusti, G. (1974), *Forme noi de așezare. Studiu prospectiv de sistematizare macroteritorială*, Editura Tehnică, București.
18. Healey, Patsy (2009), *City Regions and Place Development*, Regional Studies, vol 43, July 2009, Routlege Publishing.

19. Ianoș Gh., (2004), *Geografia solurilor cu noțiuni speciale de pedologie*, Editura Mirton, Timisoara.
20. Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Editura Academiei, București.
21. Ianoș, I. (2000), *Sisteme teritoriale, o abordare geografică*, Ed. Tehnică, București.
22. Ianoș, I., Humeau, J.-B.(2001), *Teoria sistemelor de așezări umane*, Ed. Tehnică, București.
23. Jacobs, Jane (1969), *The Economy of Cities*, Random House Inc, New York.
24. Knox, H. (2010), *Cities and organisation: The information city and urban form*, Culture and Organization, vol 16, September 2010, Routledge Publishing.
25. Lazăr, I.(2008), *Monografia orașului Simeria*, Editura Emia, Deva.
26. Lăzărescu, C. (1977), *Urbanismul în România*, Ed. Tehnică, București.
27. Lynch, A.-K. (1981), *What Is the Form of a City, and How Is It Made?* in *Good City Form*, MIT Press.
28. Mykhnenko, V., Turok, I. (2008), *East European Cities - Patterns of Growth and Decline, 1960-2005*, International Planning Studies, vol 13, Routledge Publishing.
29. Molnar, E., Maier, A., Ciangă, N. (1975), *Centre și arii de convergență din România*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Seria Geographia.
30. Meeus S.-J., Gulink H. (2008), *Semi-Urban Areas in Landscape Research: A Review*, Living Rev. Landscape Res., vol. 2.
31. Mills E.-S., Miesszkowsky P. (1993), *The causes of metropolitan suburbanization*. Jurnal of Economic Perspectives.
32. Nielsen, S.-B., Morten, E. (2000), *Assessing the potential for change in urban infrastructure systems*, Environmental Impact Assessment Review, Elsevier.
33. Oncu, M., (2000), *Culuarul Mureșului (sectorul Deva - Zam)* Studiu Geoecologic, Editura Focul Viu, Cluj – Napoca.
34. Parr, B.-J. (2004), *The Polycentric Urban Region: A Colser Inspection*, Regional Studies, vol 38, May 2004, Carfax Publishing.
35. Parr, B.-J.(2007), *Spatial Definitions of the City: Four Perspectives*, Urban Studies, vol 44, February 2007, Routledge Publishing.
36. Păunescu, A. (1980), *Evoluția istorică pe teritoriul României din paleolitic până la începutul neoliticului*, Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, nr. 31.
37. Popa R. (1988), *La începuturile Evului Mediu românesc. Țara Hațegului*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
38. Reid, H.-E.(2008), *Characteristics, Causes, and Effects of Sprawl: A Literature Review*, Urban Ecology, vol 21, Springer, 2008.
39. Resmeriță, I. (1972), *Vegetația din jurul Devei, Sargeția*, Seria Științe naturale, Publicație a Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva.
40. Robinson, G. W. S., *British Conurbations in 1951* (articol scanat, localizat în baza de date J Store).

41. Rodriguez-Pose, A. (2008), *The Rise of the "City-region" Concept and its Development Policy Implications*, European Planning Studies Vol. 16, No. 8, September 2008, Routledge Publishing.
42. Romein, A. (2004), *Spatial planing in competitive polycentric urban regions: some practical lessons from Northwest Europe*, in *CityFutures –An international conference on globalism and urban change*, Chicago.
43. Romulus, V.-I.(2007), *A doua epistolă către hunedoreni*, Ed. "Neutrino", Reșița.
44. Rusu, R. (2007), *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mertom, Timișoara.
45. Surd, V. (2001), *Geodemografie*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
46. Surd, V. (2003), *Geografia așezărilor*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
47. Surd, V., Bold, I., Zotic, V., Chira, Carmen (2005), *Amenajarea teritoriului și infrastructuri tehnice*, Edit. Presa Universitară Clujeana, Cluj-Napoca.
48. Surd, V., Puiu, V., Păcurar, B., Cepoiu, Loreta, Zotic, V., Băraian., S. (2013), *Planul Urbanistic General al Municipiului Cluj -Napoca. Matricea Geografică*
49. Stobart, J. (2003), *Identity, Competition and place promotion in the Five Towns*, Jurnal of Urban History, nr. 30, 2003, Cambridge University Press.
50. Svodoba, T.(2009), *Cărbunele și drumurile sale de fier*, Caietele Petro-Aqua, Petroșani.
51. Sykora, L., Mulicek, O. (2009), *The micro-regional nature of functional urban areas (FUAs): lessons from the analysis of the Czech urban and regional system*, Urban Research and Practice, vol 2, November 2009, Routledge Publishing.
52. Șuiaga; V.(2010), *Deva - Contribuții monografice*; vol. 1; Editura Emia; Deva.
53. Tănăsescu, C., (1985), *Date privitoare la orașul și cetatea Devei în secolele VI și XVII*, Sargeția, vol XVIII-XIX
54. Varga E. Árpád (1999) în: *Recensământul din 1910 Transilvania*, Traian Rotariu (coordonator), Maria Semeniuc, Mezei Elemér Editura Staff, București.
55. Yang, Y., Zang, H., Wang, X.-R., Schoubert, U., (2010), *Urban Land-Zoning Based on Ecological Evaluation for Large Conurbations in Less Developed Regions: Case Study in Foshan, China*, Journal of Urban Planning and Development, ASCE
56. Zotic, V. (2005), *Componentele operaționale ale organizării spațiului geografic*, Ed. Presa Clujeană, Cluj-Napoca.
57. Zotic, V.(2007), *Organizarea spațiului geografic în Culuarul Mureșului*, sectorul Sebeș-Deva., Editura Presa Clujeană, Cluj – Napoca.
58. ***Harta geologică a R.S.R. Sc. 1:200000, Foaia Deva (cu notă explicativă); Harta geologică a R.S.R. Sc. 1:200000, Foaia Orăștie(cu notă explicativă)
59. ***Harta solurilor din România. scara. 1:500.000
60. ***<http://mcanitahunedoara.wordpress.com>
61. ***<http://www.sips.ro/prefectura/index.php?id=63>
62. ***<http://earth.unibuc.ro>

63. ***<http://spitaldeva.ro/spital/>
64. *** <http://www.cfrcalatori.ro/reteaua-cfr>
65. *** <http://www.cnadnr.ro/pagina.php?idg=111>
66. *** <http://mapstor.com/map-sets/country-maps/romania.html>
67. ***<http://www.catholica.ro>
68. ***<http://www.cjcluj.ro/zona-metropolitana-urbana/>
69. ***<http://www.cjhunedoara.ro/documente/Proiect%20de%20hoarare%20Conurbatie.pdf>
70. ***<http://www.episcopiadevei.ro/Istoric.aspx>
71. ***<http://www.posta-romana.ro/posta-romana.html>
72. ***<http://www.primariadeva.ro/pagina/transport-public-local;>
73. ***<http://www.primariahd.ro/>
74. ***<http://www.regiotrans.ro>
75. ***<http://www.spitalgeneralcfsimeria.ro/>
76. *** <http://www.infofer.ro/>
77. ***<http://www.spitalul-mun-hunedoara.info/>
78. ***http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Josephinische_Landaufnahme_pg183.jpg
79. ***<http://fotohd.wordpress.com/category/orasul-muncitoresc-om/>
80. ***<http://www.replicahd.ro>
81. ***<http://csvcalan.wordpress.com/galerie-foto>
82. ***<http://www.isj.hd.edu.ro/images/fisiere/retea1213.pdf>
83. ***Ordin al M.T. nr. 49/27.01.1998 pentru aprobarea Normelor tehnice privind proiectarea și realizarea străzilor în localitățile urbane
84. ***PATJ Hunedoara 2008-2010
85. ***PUG Deva - 1998
86. ***PUG Hunedoara - 1998
87. *** Legea 351/2001 - Lege privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a - Rețeaua de localități
88. ***Panul de dezvoltare al municipiului Deva pentru perioada 2007-2013
89. ***Panul de dezvoltare al municipiului Hunedoara pentru perioada 2007-2013
90. ***Recensământul populației din 1992
91. ***Recensământul populației din anul 2002
92. ***http://www.hunedoara.insse.ro/phpfiles/comunicat%20preliminar_jud_hd%20_24%20aug.2012.pdf
93. ***Anuarul "Socec" al României Mari, 1924-1925
94. *** www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/hdetn02.pdf
95. ***<http://www.cjhunedoara.ro/documente/Proiect%20de%20hoarare%20Conurbatie.pdf>
96. *** <http://www.cjhunedoara.ro/documente/PATJ.pdf>

Anexa 1 – Dinamica populației în perioada 1850–2002

Localitatea	1850					1880				
	total	români	maghiari	germani	altă etnie	total	români	maghiari	germani	altă etnie
Deva	2129	1038	517	255	319	3935	1794	1442	451	248
Sântuhalme	415	402	-	-	13	479	454	-	4	21
Archia	115	113	-	-	2	134	134	-	-	-
Cristur	515	460	11	-	44	473	408	45	8	12
Bârcea Mică	242	226	5	-	11	271	225	30	1	15
Hunedoara	1937	1275	284	237	141	2303	1531	469	210	93
Buituri	320	313	3	-	4	187	178	3	1	5
Zlaști	524	386	12	7	119	536	488	2	2	44
Răcăștia	683	161	476	13	33	702	540	137	6	19
Peștișu Mare	843	425	360	-	58	733	410	303	-	20
Hășdat	424	105	319	-	-	433	199	200	8	26
Boș	672	633	24	2	13	735	694	15	-	26
Groș	124	122	-	-	2	119	118	-	-	1
Simeria	340	316	-	9	15	1354	417	517	276	144
Bârcea Mare	236	202	16	-	18	183	162	18	-	3
Sântandrei	500	492	-	-	8	619	581	4	1	33
Săulești	302	293	7	-	2	337	327	2	-	8
Simeria Veche	388	323	14	-	51	500	437	30	6	27
Uroi	428	383	33	-	12	449	380	20	26	23
Cărpiniș	237	225	-	1	11	243	217	2	9	15
Călan	165	165	-	-	-	736	184	176	233	143
Streisân-georgiu	429	400	14	-	15	446	385	33	7	21
Batiz	572	498	3	-	71	550	521	3	-	26
Călanu Mic	146	146	-	-	-	170	150	10	2	8
Strei-Săcel	295	295	-	-	-	290	281	1	2	6
Sântămăria de Piatră	556	551	2	-	3	599	567	12	3	17
Sâncrai	563	563	-	-	-	650	627	6	-	17
Valea Sângeorgiului	622	582	17	-	23	640	596	13	2	29
Grid	472	472	-	-	-	538	521	3	-	14
Ohaba Streiului	150	150	-	-	-	176	166	-	4	6
Strei	211	211	-	-	-	269	242	24	-	3
Nădăștia de Sus	675	675	-	-	-	724	707	-	-	17
Nădăștia de Jos	627	614	10	-	3	636	591	21	-	24
Băcia	558	278	182	-	98	586	266	243	10	67
Tâmpa	290	290	-	-	-	316	299	8	2	7
Totia	395	380	12	-	3	353	330	9	3	11
Petreni	394	388	-	-	6	520	503	3	-	14
Peștișu Mic	248	191	30	-	27	254	213	20	14	7
Almașu Mic	170	163	-	-	7	222	204	9	-	9
Nandru	285	274	-	-	11	264	248	2	4	10
Mănerău	458	450	-	-	8	465	446	-	3	16
Valea Nandruului	338	333	-	-	5	325	315	-	-	10

Conurbația Deva–Hunedoara. Studiu de geografie aplicată

Josani	456	445	-	-	11	389	372	1	-	16
Dumbrava	404	403	-	-	1	453	438	-	-	15
Ciulpăz	Date raportate la satul Dumbrava					Date raportate la satul Dumbrava				
Cutin	Date raportate la satul Dumbrava					Date raportate la satul Dumbrava				
Cârjiți	303	293	-	-	10	350	340	-	-	10
Popești	205	202	-	-	3	301	269	-	-	32
Cherghes	390	380	-	-	10	417	388	-	-	29
Cozia	212	212	-	-	-	337	320	4	-	13
Almașul Sec	285	279	-	-	6	343	316	10	-	17
Total	2248	18176	2351	524	1197	27044	20499	3850	1298	1397
Total (%)	100	81,69	10,56	2,35	5,40	100	75,79	14,23	4,79	5,19

Localitatea	1910					1930				
	total	români	maghiari	germani	altă etnie	total	români	maghiari	germani	altă etnie
Deva	8654	2417	5827	276	134	10509	5318	3708	398	1085
Sântuhalm	602	586	10	-	6	641	602	34	-	5
Archia	152	152	-	-	-	166	165	-	-	1
Cristur	555	396	159	-	-	1190	407	773	-	10
Bârcea Mică	321	243	78	-	-	278	233	45	-	-
Hunedoara	4520	1789	2457	187	87	4600	2677	1414	211	298
Buituri	234	209	25	-	-					
Zlaști	686	632	45	5	4					
Răcăștia	972	163	804	-	5	780	260	501	8	11
Peștișu Mare	747	378	349	2	18	715	407	293	1	14
Hășdat	562	112	386	1	63	510	118	317	2	73
Boș	775	769	6	-	-	746	739	4	-	3
Groș	128	128	-	-	-	130	130	-	-	-
Simeria	4396	613	3574	178	31	3897	2001	1425	297	174
Bârcea Mare	363	243	118	2	-	277	258	19	-	-
Sântandrei	906	863	21	-	22	847	825	8	-	14
Săulești	459	441	14	-	4	492	474	7	-	11
Simeria Veche	656	512	124	10	10	572	522	21	15	14
Uroi	528	484	34	8	2	533	514	8	1	10
Cărpiniș	298	286	4	2	6	304	304	-	-	-
Călan	1024	228	620	159	17	1238	586	126	514	12
Streisân-georgiu	740	439	290	11	-	722	452	260	1	9
Batiz	640	508	30	102	-	697	529	17	151	-
Călanu Mic	188	151	10	2	25	179	178	1	-	-
Strei-Săcel	329	323	6	-	-	321	316	-	-	5
Sântămăria de Piatră	527	516	2	-	9	443	434	2	-	7
Sâncrai	641	641	-	-	-	523	522	-	-	1
Valea Sângeorgiului	602	574	25	-	3	523	523	-	-	-
Grid	588	588	-	-	-	544	544	-	-	-
Ohaba Streiului	181	180	1	-	-	160	159	1	-	-
Strei	391	273	111	7	-	317	241	68	3	5
Nădăștia de Sus	742	742	-	-	-	613	611	2	-	-
Nădăștia de Jos	654	629	17	-	8	566	564	2	-	-
Băcia	732	334	356	32	10	665	358	300	7	-

Conurbația Deva–Hunedoara. Studiu de geografie aplicată

Tâmpa	526	410	105	6	5	657	584	43	1	29
Totia	196	185	11	-	-	318	318	-	-	-
Petreni	599	599	-	-	-	543	532	6	1	4
Peștișu Mic	277	250	25	2	-	264	239	15	-	10
Almașu Mic	225	212	13	-	-	196	193	3	-	-
Nandru	271	266	5	-	-	290	287	3	-	-
Mănerău	479	478	1	-	-	413	408	3	-	2
Valea Nandrului	369	360	9	-	-	320	296	4	-	20
Josani	401	398	2	1	-	338	336	2	-	-
Dumbrava	487	464	4	-	19	357	357	-	-	-
Ciulpăz	Date raportate la satul Dumbrava					Date raportate la satul Dumbrava				
Cutin	Date raportate la satul Dumbrava					Date raportate la satul Dumbrava				
Cârjiți	382	380	-	2	-	328	325	2	1	-
Popești	401	401	-	-	-	342	342	-	-	-
Cherghes	427	423	4	-	-	287	284	3	-	-
Cozia	496	476	6	9	5	484	468	4	3	9
Almașul Sec	443	404	1	2	36	391	376	1	-	14
Total	40472	23248	15689	1006	529	40761	27807	9477	1615	1865
Total (%)	100	57,44	38,76	2,48	1,32	100	68,21	23,25	3,96	4,58

Localitatea	1956					1966				
	total	români	maghiari	germani	altă etnie	total	români	maghiari	germani	altă etnie
Deva	16879	12227	3420	391	841	26286	21128	4059	668	431
Sântuhaln	date raportate la municipiul Deva					683	663	17	2	1
Archia	163	163	-	-	-	127	127	-	-	-
Cristur	1443	479	952	4	8	2264	1049	1202	8	5
Bârcea Mică	312	276	36	-	-	327	294	32	-	1
Hunedoara	36498	30018	3852	1726	902	64199	55664	5358	2193	984
Buituri										
Zlaști										
Răcăștia	date raportate la municipiul Hunedoara					822	310	505	6	1
Peștișu Mare	1221	731	482	-	8	2387	1989	385	11	2
Hășdat	611	231	373	-	7	878	655	214	9	-
Boș	date raportate la municipiul Hunedoara					692	689	2	1	-
Groș	date raportate la municipiul Hunedoara					107	107	-	-	-
Simeria	7706	6785	737	152	32	8009	7108	673	194	34
Bârcea Mare	327	313	9	-	5	485	471	10	4	-
Sântandrei	854	854	-	-	-	919	915	2	1	1
Săulești	date raportate la orașul Simeria					442	441	1	-	-
Simeria Veche	date raportate la orașul Simeria					564	543	14	7	-
Uroi	date raportate la orașul Simeria					547	539	7		1
Cărpiniș	date raportate la orașul Simeria					245	245	-	-	-
Călan	4105	2688	987	346	84	7542	6060	1009	364	109
Streisân-georgiu	736	420	310	6	-	818	502	300	5	11
Batiz	740	577	15	148	-	803	633	4	166	-
Călanu Mic	219	219	-	-	-	249	249	-	-	-
Strei-Săcel	286	286	-	-	-	287	286	1	-	-
Sântămăria de Piatră	322	322	-	-	-	314	314	-	-	-
Sâncrai	384	384	-	-	-	413	412	1	-	-
Valea Sângeoreiului	476	476	-	-	-	441	441	-	-	-

Conurbația Deva–Hunedoara. Studiu de geografie aplicată

Grid	464	464	-	-	-	444	444	-	-	-
Ohaba Streiului	168	168	-	-	-	165	165	-	-	-
Strei	396	396	-	-	-	285	284	1	-	-
Nădăștia de Sus	541	541	-	-	-	515	514	1	-	-
Nădăștia de Jos	488	488	-	-	-	472	468	3	1	-
Băcia	753	502	242	8	1	806	640	157	8	1
Tâmpa	607	582	12	6	7	737	717	7	13	-
Totia	224	224	-	-	-	200	200	-	-	-
Petreni	453	451	2	-	-	434	433	1	-	-
Peștișu Mic	239	228	10	-	1	245	233	12	-	-
Almașu Mic	186	186	-	-	-	169	169	-	-	-
Nandru	232	229	3	-	-	304	300	3	1	-
Mănerău	432	432	-	-	-	414	414	-	-	-
Valea Nandrului	249	249	-	-	-	249	246	3	-	-
Josani	290	290	-	-	-	295	295	-	-	-
Dumbrava	108	108	-	-	-	85	85	-	-	-
Ciulpăz	85	85	-	-	-	83	83	-	-	-
Cutin	86	86	-	-	-	75	75	-	-	-
Cârjiți	256	256	-	-	-	217	217	-	-	-
Popești	304	304	-	-	-	272	272	-	-	-
Cherghes	242	242	-	-	-	198	198	-	-	-
Cozia	419	419	-	-	-	341	340	1	-	-
Almașul Sec	325	323	2	-	-	331	326	5	-	-
Total	80829	64702	11444	2787	1896	128186	108958	13984	3662	1582
Total (%)	100	80,04	14,15	3,44	2,37	100	84,99	10,90	2,85	1,26

Localitatea	1977					1992				
	total	români	maghiari	germani	altă etnie	total	români	maghiari	germani	altă etnie
Deva	57435	49689	6396	831	519	76207	68196	6426	685	900
Sântuhalm	631	586	31	2	12	549	439	38	1	71
Archia	146	146	-	-	-	84	84	-	-	-
Cristur	1806	648	1153	2	3	1376	537	835	2	2
Bârcea Mică	316	294	18	-	4	222	190	32	-	-
Hunedoara	76451	68071	5817	1728	835	78551	71721	5080	696	1054
Builturi	76451	68071	5817	1728	835	78551	71721	5080	696	1054
Zlaști										
Răcăștia	651	324	323	3	1	564	256	304	4	-
Peștișu Mare	1363	1037	313	13	-	1293	1018	260	10	5
Hășdat	495	275	216	4	-	374	218	125	5	26
Boș	660	654	4	2	-	471	468	2	-	1
Groș	99	99	-	-	-	84	84	-	-	-
Simeria	10090	9275	571	195	49	11946	11222	525	128	71
Bârcea Mare	592	575	15	2	-	422	407	5	2	8
Sântandrei	872	858	8	-	6	665	656	5	-	4
Săulești	387	375	12	-	-	289	282	1	1	5
Simeria Veche	602	596	6	-	-	387	385	1	1	-
Uroi	436	430	6	-	-	390	387	3	-	-
Cărpiniș	227	227	-	-	-	212	211	1	-	-

Conurbația Deva–Hunedoara. Studiu de geografie aplicată

Călan	7683	6362	869	283	169	10849	9730	799	226	94
Streisân-georgiu	722	464	242	9	7	603	415	175	10	3
Batiz	743	561	1	106	75	604	575	9	7	13
Călanu Mic	227	226	1	-	-	174	172	1	1	-
Strei-Săcel	288	282	6	-	-	192	188	3	1	-
Sântămăria de Piatră	260	252	2	-	6	200	199	-	1	-
Sâncrai	288	288	-	-	-	228	228	-	-	-
Valea Sângeorgiului	419	419	-	-	-	345	345	-	-	-
Grid	434	434	-	-	-	368	368	-	-	-
Ohaba Streiului	156	156	-	-	-	126	126	-	-	-
Strei	280	257	23	-	-	376	369	7	-	-
Nădăștia de Sus	468	467	1	-	-	361	359	1	-	1
Nădăștia de Jos	429	425	4	-	-	312	310	1	1	-
Băcia	763	649	105	9	-	625	496	113	5	11
Tâmpa	838	822	12	4	-	699	678	15	-	6
Totia	194	191	3	-	-	129	129	-	-	-
Petreni	407	405	-	1	1	515	504	8	3	-
Peștișu Mic	239	220	15	2	2	176	173	2	1	-
Almașu Mic	169	157	12	-	-	88	88	-	-	-
Nandru	275	275	-	-	-	230	224	2	4	-
Mănerău	383	383	-	-	-	283	283	-	-	-
Valea Nandruului	216	215	1	-	-	169	167	-	1	1
Josani	287	287	-	-	-	198	197	1	-	-
Dumbrava	74	74	-	-	-	54	53	1	-	-
Ciulpăz	84	84	-	-	-	60	60			
Cutin	67	67	-	-	-	43	43			
Cârjiți	218	218	-	-	-	159	156	-	-	3
Popești	287	287	-	-	-	210	210	-	-	-
Cherghes	170	170	-	-	-	114	114	-	-	-
Cozia	320	320	-	-	-	198	198	-	-	-
Almașul Sec	271	266	5	-	-	184	184	-	-	-
Total	170918	149842	16191	3196	1689	192958	174102	14781	1796	2279
Total (%)	100	87,66	9,47	1,86	1,01	100	90,23	7,66	0,93	1,18

Localitatea	1850					2002				
	total	români	maghiari	germani	altă etnie	total	români	maghiari	germani	altă etnie
Deva	2129	1038	517	255	319	65873	60534	4708	244	387
Sântuhalm	415	402	-	-	13	553	475	44	2	32
Archia	115	113	-	-	2	92	91	1	-	-
Cristur	515	460	11	-	44	1388	631	746	1	10
Bârcea Mică	242	226	5	-	11	1351	1251	93	3	4
Hunedoara	1937	1275	284	237	141	68452	64372	3343	231	506
Buituri	320	313	3	-	4					
Zlaști	524	386	12	7	119					
Răcăștia	683	161	476	13	33	595	336	255	4	-
Peștișu Mare	843	425	360	-	58	1276	1071	201	4	-
Hășdat	424	105	319	-	-	376	281	65	5	25

Conurbația Deva–Hunedoara. Studiu de geografie aplicată

Boș	672	633	24	2	13	489	487	2	-	-
Groș	124	122	-	-	2	69	69	-	-	-
Simeria	340	316	-	9	15	11354	10928	334	63	29
Bârcea Mare	236	202	16	-	18	413	407	5	1	-
Sântandrei	500	492	-	-	8	722	708	14	-	-
Săulești	302	293	7	-	2	316	310	5	1	-
Simeria Veche	388	323	14	-	51	457	448	6	2	1
Uroi	428	383	33	-	12	400	398	2	-	-
Cărpiniș	237	225	-	1	11	233	231	2	-	-
Călan	165	165	-	-	-	9359	8685	537	99	38
Streisân- -georgiu	429	400	14	-	15	618	437	179	2	-
Batiz	572	498	3	-	71	572	557	9	6	-
Călanu Mic	146	146	-	-	-	145	145	-	-	-
Strei-Săcel	295	295	-	-	-	211	206	5	-	-
Sântămăria de Piatră	556	551	2	-	3	162	161	-	1	-
Săncrai	563	563	-	-	-	206	203	3	-	-
Valea Sângeorgiului	622	582	17	-	23	324	321	2	-	1
Grid	472	472	-	-	-	305	305	-	-	-
Ohaba Streului	150	150	-	-	-	120	120	-	-	-
Strei	211	211	-	-	-	384	380	3	1	-
Nădăștia de Sus	675	675	-	-	-	339	337	2	-	-
Nădăștia de Jos	627	614	10	-	3	285	285	-	-	-
Băcia	558	278	182	-	98	710	626	80	4	-
Tâmpa	290	290	-	-	-	708	695	13	-	-
Totia	395	380	12	-	3	100	100	-	-	-
Petreni	394	388	-	-	6	279	278	-	1	-
Peștișu Mic	248	191	30	-	27	173	170	2	-	1
Almașu Mic	170	163	-	-	7	85	85	-	-	-
Nandru	285	274	-	-	11	204	199	1	4	-
Mănerău	458	450	-	-	8	303	303	-	-	-
Valea Nandrului	338	333	-	-	5	183	177	6	-	-
Josani	456	445	-	-	11	212	212	-	-	-
Dumbrava	404	403	-	-	1	40	40	-	-	-
Ciulpăz	Date raportate la satul Dumbrava					55	55			-
Cutin	Date raportate la satul Dumbrava					35	35			-
Căriji	303	293	-	-	10	155	155	-		-
Popești	205	202	-	-	3	168	168	-		-
Cherghes	390	380	-	-	10	104	103	-	1	-
Cozia	212	212	-	-	-	184	183	1		-
Almașul Sec	285	279	-	-	6	187	187	-		-
Total	22248	18176	2351	524	1197	171324	158941	10669	680	1034
Total (%)	100	81,69	10,56	2,35	5,40	100	92,77	6,22	0,39	0,62

ISBN: 978-973-595-901-2